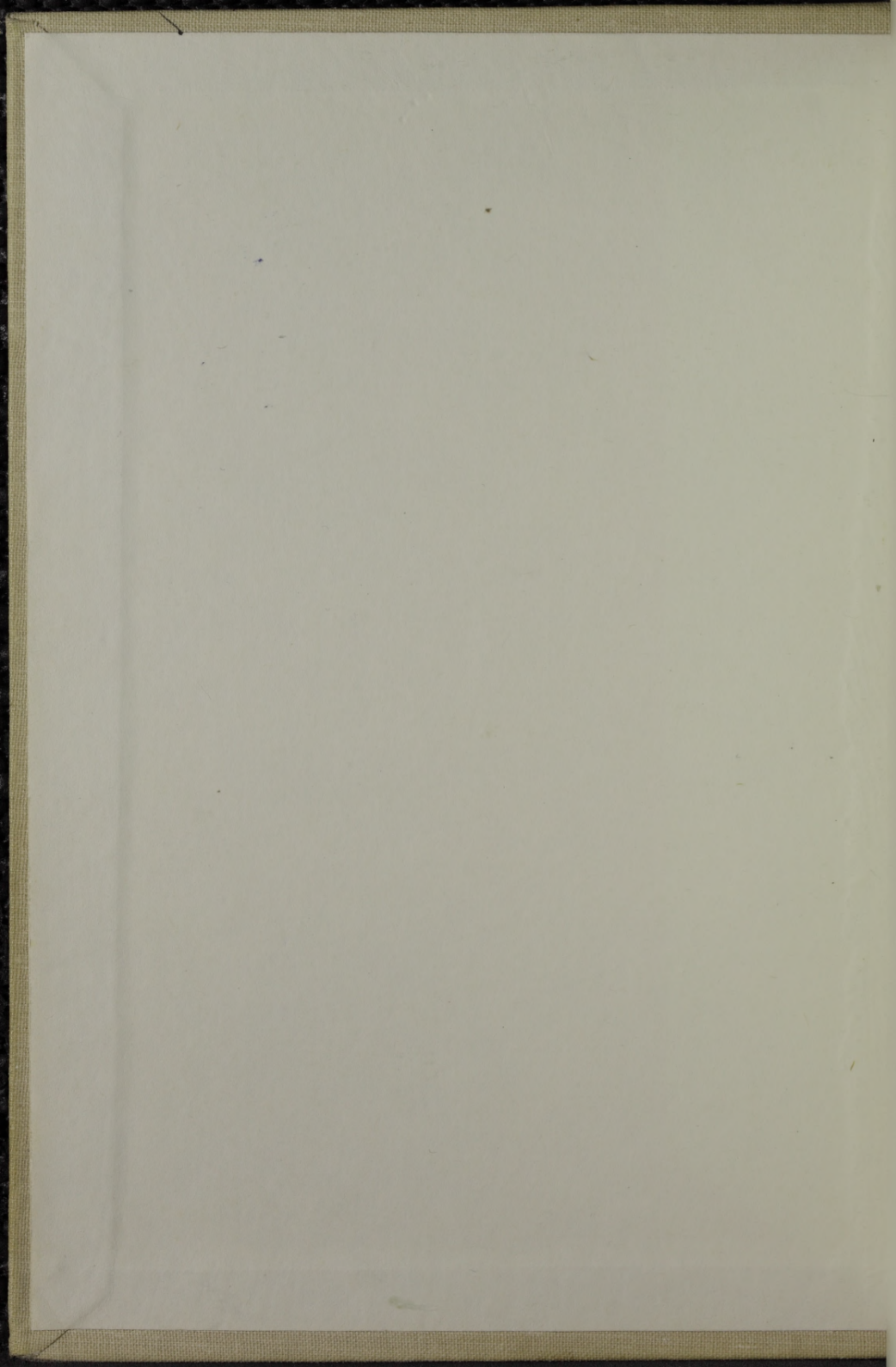
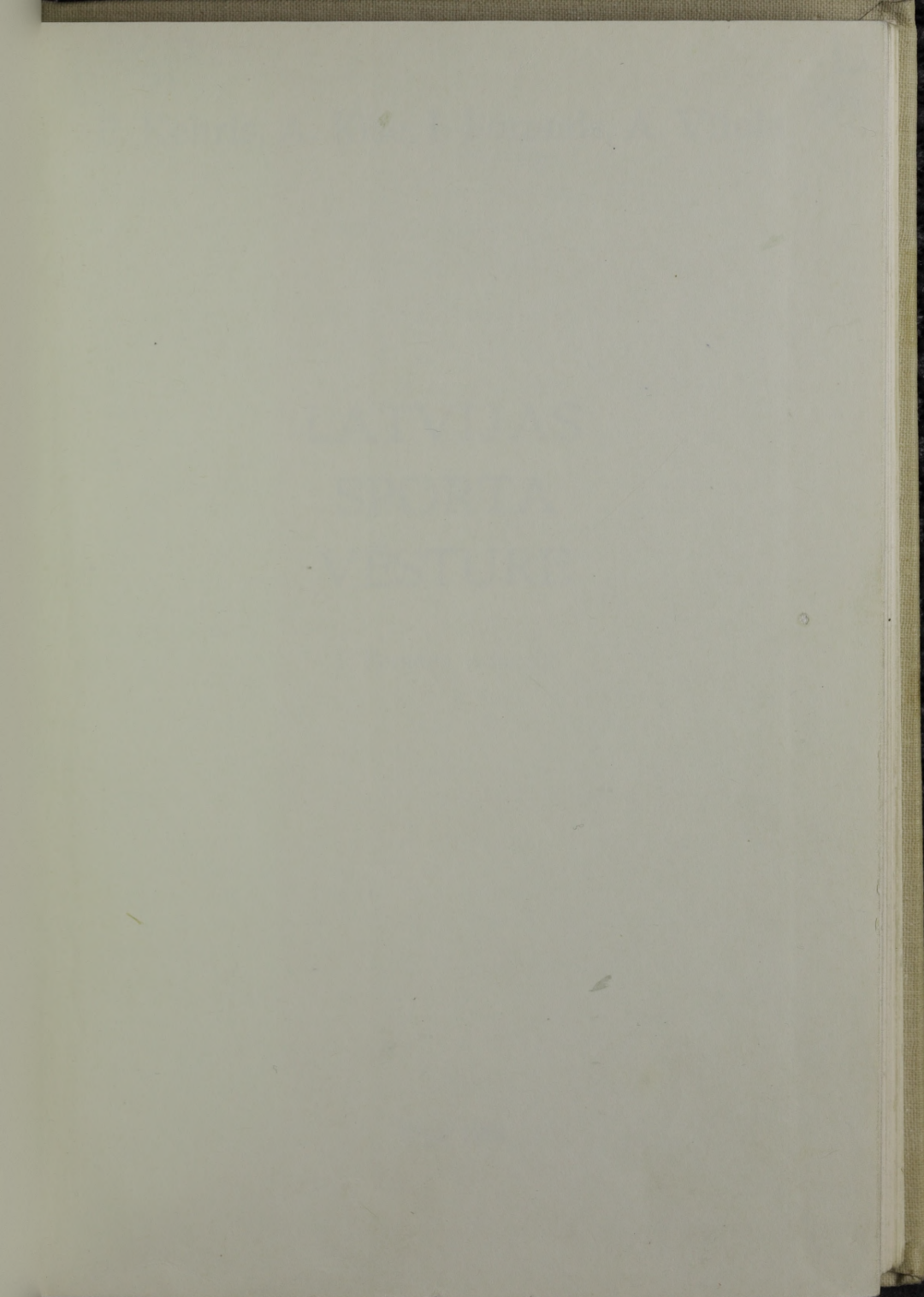
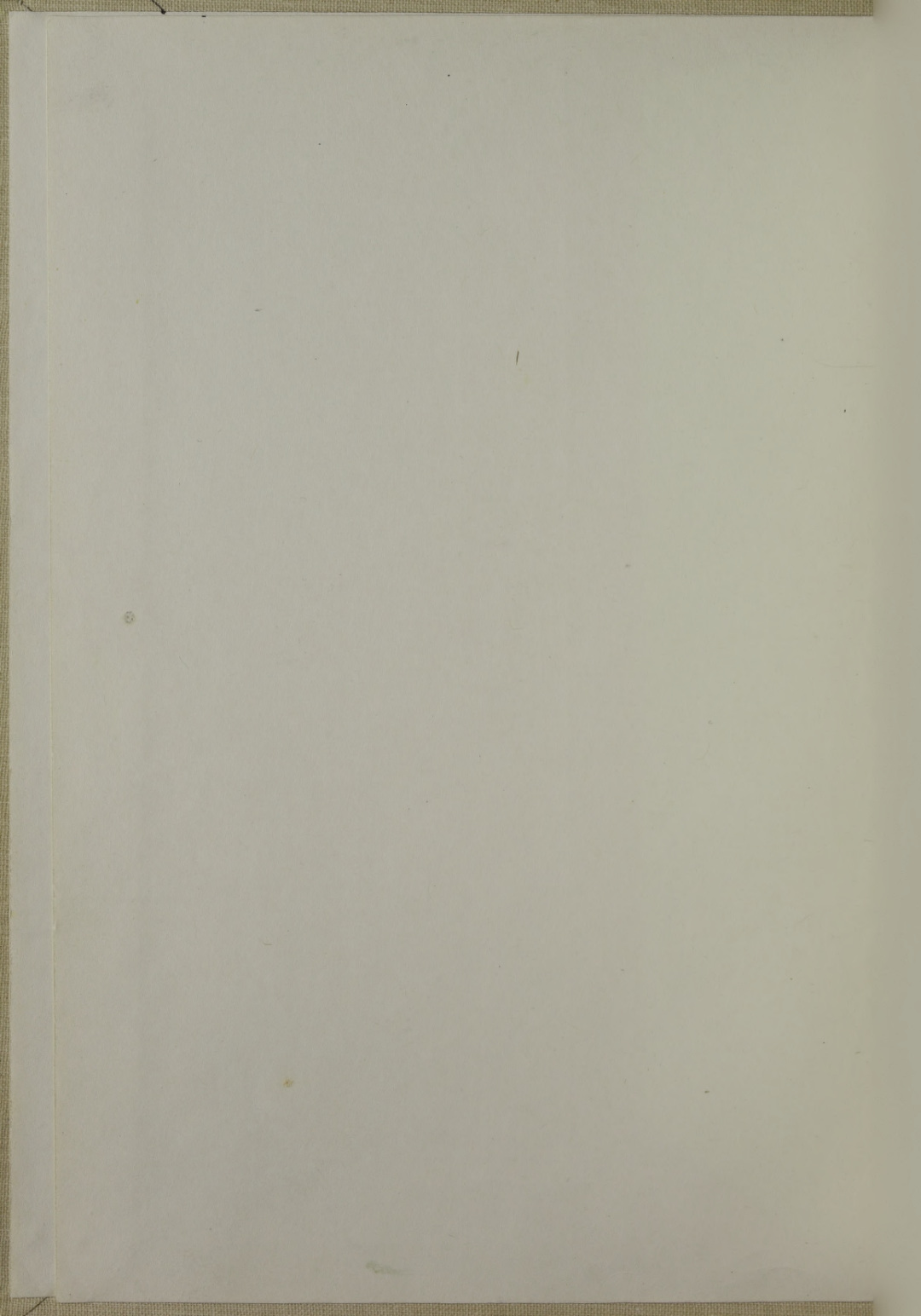

LATVIJAS
SPORTA
VĒSTURE

95-4

51

L
7A

Ē. Kehris, A. Ķīse, I. Forands, A. Vītola

2017-20
0000000000
PRIEKSVARDS

LATVIJAS SPORTA VĒSTURE

I. Foranda redakcijā

Rīga 1994

Latvian National
BIBLIOTEKA

~~05-4.108~~

0305032405

LATVIJAS
SPORTA
VĒSTURE

I. Foronda redakcija

1994

PRIEKŠVārds

Latvijas sporta vēstures materiālu sistemātiska vākšana un izpēte šai grāmatai sākās 1981. gadā. Latvijas PSR Ministru Padomes Fiziskās kultūras un sporta komitejas kolēģija izveidoja redakcijas kolēģiju, kuras praktisko vadību veica Ēriks Kehris. Grāmatas projekta projektu publicēja plašai apspriešanai laikrakstā «Sports», un redakcijas kolēģija saņēma daudzus ierosinājumus.

Grāmatas autori Ēriks Kehris un Anna Ķīse uzrakstīja materiālu grāmatai par laika posmu līdz 1986. gadam. Pirms grāmatas izdošanas autori uzrakstīto publicēja laikrakstā «Sports». Par publicēto materiālu atsauksmes bija visai atšķirīgas. Tajā laikā no grāmatu autoriem prasīja noklusēt pat vēsturiskus faktus, jo pastāvēja oficiāla cenzūra. Vairākkārt bija pieprasīts materiālu pārstrādāt atbilstoši padomju ideoloģijai. Sākumā Latvijas sporta vēsture bija iecerēta visai plaša, vairākos sējumos. Sporta veidu federācijas sāka izdot materiālus par sava sporta veida vēsturi. Izdevniecība «Liesma», vēlāk «Āvots» laida klajā publicistisku grāmatu sēriju «Ceļš uz olimpiskajām spēlēm», kurās bija plašs vēsturisks materiāls par izciliem sportistiem un sporta veidu vēsturi. Iecerēto Latvijas sporta vēstures grāmatu dažādu apstākļu dēļ autoriem izdot neizdevās.

Sākoties atmodas laikam, Ēriks Kehris turpināja uzrakstītās grāmatas papildināšanu un pārskatīšanu. Taču liktenis bija nežēlīgs, un Ērika pēkšņā nāve pārtrauca ieceres.

Būdam viens no redkolēģijas locekļiem, sadarbībā ar Ērika dzīvesbiedri Aiju Kehri un autorei Annas Ķīses piekrišanu, turpināju darbu Latvijas sporta vēstures izdošanai. Pamatā saglabājot Ērika Kehra un Annas Ķīses uzrakstīto, papildināju to ar jaunākajiem vēstures faktiem, kuri kļuva pieejami pēc 1990. gada. Bagātu materiālu deva V. Čikas, G. Gubiņa, Latvijas autoru A. Lejas, A. Staģa, J. Baldunčika, A. Vaidera, A. Ertas, Latvijas Sporta muzeja publikācijas.

Uzskatot, ka Latvijas sporta vēsturē nozīmīgs ir atmodas laiks, neatkarības atgušana un atjaunošanās olimpiskajā sai-

mē, uzrakstīju nodaļas par laiku no 1987. gada līdz 1993. gadam. Šis laika posms ir pretrunu pilns, tāpēc centos to izvērtēt, balstoties uz publikācijām un oficiāliem materiāliem. Manuprāt, tas ir svarīgi tieši tagad, kad laika rats vēl nav izmainījis notikumu vēsturisko patiesīgumu. Diemžēl pat šobrīd ne vienmēr ir iespējas balstīties uz oficiālajiem materiāliem, jo daļa no tiem jau nav atrodami arhīvā vai sporta organizācijas.

Grāmatā vēsturiski periodi apskatīti saistībā ar sporta vadības izmaiņām, kas ne vienmēr sakrīt ar vēsturē pieņemto periodizāciju. Sports — tas ir cilvēki, uzvarētāji, arī zaudētāji. Tāpēc grāmatā daudz personāliju, bez kurām sporta vēsture nav iedomājama. Grāmatā sporta notikumiem ne vienmēr dots vērtējums, jo uzvaras vai zaudējumi sportā ir gan likumsakarīgi, gan arī nejauši un tos izvērtēt ir visai sarežģīti.

Grāmatā jāuzskata par Latvijas sporta vēstures apcerējumu. Nākotnē nepieciešama vēl plašāka izpēte. Aicinu lasītājus neuzskatīt šo izdevumu par visaptverošu, nepārmest autoriem par kāda vēsturiska notikuma, sporta veida vai sasnieguma neatspoguļošanu.

Ēriks Kehris atstātajā materiālā izteicis pateicību daudziem jo daudziem cilvēkiem, kuri palīdzējuši grāmatas tapšanā. Viņu vidū: J. Apse, J. Baldunčiks, J. Beļavnieks, J. Broks, V. Celms, Ģ. Dzenītis, J. France, I. Gailis, H. Hartmanis, V. Henriņa, R. Kalniņš, K. Kundziņš, A. Leja, S. Maģers, V. Mežgailis, A. Mlokits, Ē. Ošiņš, I. Ramuts, A. Remess, J. Strēlnieks, B. Zambrimbores, P. Zeltiņš, D. Znatnajs, A. Zvejnietis, A. Zvirgzdiņš.

Grāmatas nodaļas sarakstījuši: E. Kehris, A. Ķīse — 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 14. I. Forands — 1, 2, 10, 11, 12, 14. A. Vītola — 3, 13.

ILGVARS FORANDS

1. FIZISKĀS AUDZINĀŠANAS UN SPORTA AIZSĀKUMI LATVIJĀ

Latviešu tautas fizisko vingrinājumu pirmsākumi sniedzas tālā senatnē. Jau folklorā slavināts strādīgums, vīrišķība, izturība, drosmē. Šis īpašības attīstīja darbs, bet brīvajā laikā arī veiklības sacensības un rotaļas:

Lustēdami, dziedādami
Mēs darbiņus darījām:
Ne rociņas piekusušas,
Ne kājiņas nogurušas.

(L. t. dz.)

Ai dzīvīte, ai dzīvīte,
Pie dzīvītes vajadzēja —
Vieglu roku, vieglu kāju,
Laba, gudra padomiņa.

(L. t. dz.)

Jaunstrāvnīeku avīzes «Dienas Lapa» pielikumā 1894. gadā publicēts J. Ansberga raksts «Par spēkošanos», kurā attēloti latviešu tautas fizisko vingrinājumu un sacensību veidi. Ciniņi par stiprākā un veiklākā godu parasti risinājās tradicionālajos ziemas Saulgriežu svētkos, kā arī vasarā ap Zāļu dienu, kad notika apligošana un rotaļās iešana. Cikstēšanās bieži risinājās tirgus laukumos un krogu pagalmos, kas gadsimtu gaitā bija izveidojušies par tautas saiešanas vietām. Krogos un rudens tirgos allaž pārdeva reibinošus dzērienus, bet ierei-bis jauniešis uz ilgu laiku nokļuva tautas valodās. Dzeršanu, īpaši jaunībā, uzskatīja par kauna un negoda pilnu rīcību. Neviens tautumeita nevēlējās iet par sievu pie dzērāja vīra.

J. Ansbergs, atsaukdamiēs uz tautas teicēju un tradīciju pazīnēju ziņām, raksturo dažādus fizisko vingrinājumu veidus. Pie kroga mūra atradušies iegareni akmens blūķi, kurus spēkavīri mēģinājuši pavelt. Savdabīgi sacensību veidi bijuši uzlēkšana ar abām kājām uz mucas vai arī mēģinājumi pacelt

zobos un pārmet pāri galvai mučeli, kurā ieliets spainis ūdens. Visai iecienīta notikusi spēkošanās, kurā cīkstoņi iekērās viens otram apgērbā pie krūtīm un tad, krītot atmuguriski, ar ceļgalu meta pretinieku pāri galvai. Diezgan populāra bijusi arī sišanās ar dūrēm. Pretinieki nostājušies viens pret otru un pārmaiņus situši pa žokli. Pēc norunas viens sitis pirmais. Sitiena saņēmējs drikstējies zvelt preti tikai tad, ja viņš pats no sitiena nav nosviests gar zemi. Turpat rakstīts arī par jāšanas sacensībām, kad jātnieki sēdušies neapseglotos zirgos ar muguru pret zirga galvu un, noturot līdzsvaru, mēģinājuši sasniegt mērķi.

Rudenī, kad bija ienākusies raža, rīdzinieki un apkārtnes iedzīvotāji pulcējās Umurkumurā ieb Ābolu tirgū, ko nemirstīgu savos darbos padarījis dzejnieks Aleksandrs Čaks.

Pēc Kubes kalna norakšanas XVIII gadsimta beigās Umurkumurs notika Esplanādē, arī Parādes laukumā. Tā bija gadsimtiem ilga paraža laukumā uzslīet kārti ar galā piekārtiem cepumiem, augļiem, arī apaviem un drānām. Visu to varēja iegūt veiksminieks, kam pa glumo, ziepēm noziesto kārti izdevās uzrāpties līdz pašai augšai.

2 — Spriežot pēc tautas dainām, senatnē iecienīta bijusi ripas sišana jeb dzišana, kaut kas līdzīgs senatnīgajam futbolam. Ripu, tāpat kā agrāk futbolu, sita neierobežots dalībnieku skaits. No cieta koka nozāģētas ripas diametrs bijis apmēram 20 centimetru. Pa ceļiem vai norām to sita ar īpašām izturīgām paegla vai egles zaru nūjām. Sitēju grupas novietoja apmēram 20 metru attālumā viena no otras. Uzvarēja komanda, kas bija aizdzinusi pretiniekus līdz noteiktai vietai vai sasniegusi norunāto viduslīniju. Ripu spēlējuši gan vīrieši, gan sievietes:

Piecu brāļu māsa auga,
Piecas ripas pūriņā.
Kad atnāca svētku diena,
Ar brāļiem ripājās.

(L. t. dz.)

Latvijas laukos ripas vai bumbiņas sišana ar nūju, kā arī bumbiņas mešana nolūkā aizdzīt tālāk pretinieka komandu bija pazīstama līdz pat Otrā pasaules kara sākumam. Ar to pārsvarā nodarbojās lauku bērni un pusaudži, kas vēl nebija iepazinuši klasiskos sporta veidus.

3

Latviešu tautas fiziskās audzināšanas un sacensību pirmsākumi cieši saistās ar tautas ikdienu. Sacensību organizācijai pārsvarā bija stihisks raksturs. Tajās izpaužas jaunatnes vēlmes rādīt savu pārkumu spēkā, izturībā, veiklībā. Latviešu tauta allaž cienījusi fizisku spēku, izturību, veiklību un viriškību kopā ar labsirdību. Par to liecina arī leģendārais Lačplēša tēls latviešu tautas eposā, kas atspoguļo tautas gadsimtu naidu pret visiem verdzinātājiem. Tauta apveltīja Lāčplēsi ar milzīgu fizisku spēku, viriškību cīņā pret Melno bruņinieku.

13

Sporta pirmsākumi pilsētās, īpaši Rīgā, cieši saistīti ar cirku. Vairums sporta celmlaužu apgalvo, ka tieši cirka galeriņā guvuši pirmo interesi nodarboties ar sportu, kļūt stipriem un veikliem. Sākumā ir diezgan grūti novilkt stingru robežlīniju starp cirka izrādi un sporta pirmsākumiem. Cirka stipriņieki sacentās svaru bumbu celšanā. Atlēti aicināja skatītājus, solot lielu naudu, izdarīt ko līdzīgu. Nevienam, protams, nevarēja. Jaunekli cirka arenā redzēja stiprus un veiklus cilvēkus, kas savu spēku krājuši nemītīgos vingrinājumos. Spēks, veiklība, ķermeņa skaistums pieskaitāmi pie lielajām, nemainīgajām vērtībām, uz ko mūžam tiecas cilvēce, it īpaši jaunatne. Tāpēc cirkam bija ievērojama loma fiziskās pilnības propagandā.

Mūsdienīgas fiziskās audzināšanas un sporta pirmsākumi Latvijā aizsākti XIX gadsimtā.

Latviešu tautas vēsture būtiski izmainījās XVIII gadsimtā, kad kara rezultātā Latvijai pievienoja Krievijai. Tas ietekmēja Latvijas attīstību, jo Krievijas impērija pārdzīvoja dziļu ekonomisku un politisku krīzi.

Cars Aleksandrs 1818. gadā, kara ietekmēs un baidīdāmies, ka Latvijā var sākties atkal jauni zemnieku nemieri, atcēla dzimtniecību Kurzemē (1817. gadā) un Vidzemē (1819. gadā). Latgalē, tāpat kā visā Krievijā dzimtniecību atcēla tikai 1861. gadā.

3

XIX gadsimta sākumā Latvijas kultūras attīstību ietekmēja vācieši. Daudzi vācu kultūras darbinieki — Garlībs Merķelis, Johans Georgs Eizens u. c. — pauda noraidošu attieksmi pret dzimtniecību, aizstāvēja latviešu intereses. Plaši izvērtās arhitektūras objektu būvniecība, tana skaistas pils un muižu ēkas, sakopa to apkārtni. Veidojās skolas, izdeva grāmatas.

Kad Latviju pievienoja Krievijai, tās ietekmē izmainījās arī kultūras attīstība. XIX gadsimtā panīka skolu darbība, to traucēja muižnieku nevērība, kā arī trūka skolotāju.

3) Lai uzlabotu situāciju Vidzemē, 1839. gadā darbu sāka Valmieras skolotāju seminārs Jāņa Cimzes vadībā. Būdams vācu pedagoga F. Ā. Distervēga skolnieks, Jānis Cimze puda viņa pedagoģiskās idejas, ka skolotājam vienmēr sevi jāizglīto, jābūt paraugam saviem audzēkņiem. Kurzemē skolotāju semināru atvēra Irlavā 1841. gadā. Turpretī Latgalē Krievijas valdība ieviesa visās skolās mācības tikai krievu valodā, dibināja krievu skolas.

Ar to nevarēja samierināties izglītotie latvieši, jo viņi saprata, ka, lai iegūtu patstāvību un brīvību, par to jācīnās, kā to darijušas citas Eiropas tautas. Aktīvu darbību uzsāka Tērbatas universitātē studējošie latvieši, izveidojot 1855. gadā savu pulciņu. Taiā aktīvi darbojās Krišjānis Valdemārs, Atis Kronvalds, Juris Alunāns, Krišjānis Barons. 1856. gadā iznāca laikraksts «Mājas Viesis». Protams, šādai cīņai bija pretdarbība, īpaši no vāciešu puses, tāpēc jaunlatvieši, kā šos latviešu «nemierniekus» bija nosaucis kāds vācu mācītāis, sāka meklēt atbalstu krievu inteligencē. Īpaši aktīvs bija Krišjānis Valdemārs, kurš 1859. gadā sāka strādāt Pēterpilī. 1862. gadā viņš Maskavā nodibināja jaunu, latvisku laikrakstu «Pēterburgas Avīzes». Tas iznāca trīs gadus. Jaunlatvieši aktīvi iestājās par tautas izglītošanu un latviešu saimnieciskās rosības veicināšanu. Viņi organizēja skolotāju sanāksmes, pētīja vēsturi, izstrādāja ieteikumus izglītības attīstībai. K. Valdemārs, pats hūdams jūras lietu pazinēis, rūpējās par jūrniecības attīstību. Ar viņa gādību 1864. gadā Ainažos atvēra pirmo latviešu jūrskolu. K. Valdemārs aicināja veicināt latviešu valodas košanu, tautas skološanu. Viņš ierosināja savu elementārās izglītības attīstības programmu, norādot, ka pastāvošā izglītības sistēma Baltijai neder. K. Valdemārs rakstīja: «Un vēl runāsim par latviešu mīlo tēvu zemi, par Kurzemi un Vidzemi. Šīm zemēm ir dāvināts tas, kas plašai Krievzemei trūkst, tā ir iūra, jūra, tas lielais ceļš, uz kura pasaules tautas sasniedz bagātību, godu un varu...».

3) Latviešu nacionālās pedagoģijas pamatlicējs Atis Kronvalds vērsās pret skolu ģermanizāciju, to paklaušanu garīdzniecībai, izstrādāja audzināšanas teoriju. Viņš puda atzinu par intelektuālās, tikumiskās, estētiskās un fiziskās audzināšanas kopsakaru, aicināja audzināt fiziski un garīgi harmonisku cilvēku. A. Kronvalds uzsvēra patriotisko audzināšanu, dzimtās valodas mācīšanu.

Krišjāņa Barona skolotāja un latviešu folkloras vācēja veikumam ir ne tikai kultūrizmīga, bet arī pedagoģiska vērtība.

Pēc K. Barona pārliecības, tāds darbs, kurā jāpārvar šķēršļi un grūtības, norūda cilvēku fiziski, ietekmē viņa garīgo attīstību un bagātina tikumisko pieredzi. Viņa ētisko un pedagoģisko uzskatu pamatā — cilvēka daudzpusīga attīstība, garīgā un fiziskā darba vienotība, veselības nozīmes izpratne cilvēka garīgajā attīstībā, savstarpēja cieņa, vēlēšanās darboties tautas labā.

Dzejnieks un pedagogs Auseklis, istajā vārdā Krogzemju Mikus, izvirzīja jaunu tautskolas programmu, kurā kā galveno audzināšanas uzdevumu uzskatīja audzēkņu domu, jūtu un gribas saskaņošanu un izkopšanu, veicot konkrētus uzdevumus intelektuālajā, estētiskajā, tikumiskajā un fiziskajā audzināšanā. Viņš norādīja, ka skolai nav apstākļu pareizai fiziskai attīstībai. Daiļuma izpratni Auseklis saistīja ar fizisko attīstību, minot, ka dziedāšana, zīmēšana, kāda instrumenta spēle izmantojama līdzās skriešanai, peldēšanai un vingrošanai. Apcerējumā «Kā skolēni audzināmi krietnā garā» 1876. gadā Auseklis raksta, ka veselā miesā mājo vesels gars. Pēc Ausekļa domām, skolotājam jābūt anatomam, fiziologam un psihologam. 3

Andreja Pumpura uzrakstītais latviešu tautas eposs «Lāčplēsis» sauca tautu cīņā, tā varonis demonstrēja gribu, drosmi, spēku un brīvības mīlestību. Pumpura eposs sasaucās ar tautas folkloru, kurā varenums un spēks palīdzējis tautai izdzīvot, saglabāt sevi un savu kultūru.

Vienlaikus ar aktivitātēm Pēterpilī un Tērbatā nacionālie centieni sākās arī Rīgā, kur 1868. gadā nodibināja Latviešu biedrību. Biedrība uzsāka izdot laikrakstu «Baltijas Vēstnesis», sāka aktīvu kultūras darbību. Ādolfa Alunāna vadībā izveidojās pirmais latviešu teātris. Jānis Cimze iedibināja jaunu tradīciju — dziesmu svētkus. Pirmie Latvijas dziesmu svētki notika 1873. gadā.

Krievijā šajā laikā izveidojās divas galvenās filozofiski politiskās virzības — rietumnieki un slavofili. Šīs virzības ietekmēja arī Latvijā. Rietumnieki vēlējas tuvināt Krieviju Rietumeiropai, bet slavofili nākotnes Krieviju redzēja kā viennacionālu valsti, ar savu īpašo attīstības ceļu. Slavofiliem bija daudz piekritēju politiķu, inteliģences un arī tautas vidū. Tieši šo virzību Krievija centās ieviest Latvijā un no 1885. gada visas zemākās pakāpes skolas un skolotāju seminārus pakļāva izglītības ministrijai, bet vēlāk krievu valodu noteica par vienīgo mācību valodu arī ģimnāzijās.

XIX gadsimta beigās notika strauja latviešu sabiedrības pārveidošanās. Zemnieki ieguva zemi, strauji attīstījās rūpniecība, uz pilsētām aizplūda daudzi lauku iedzīvotāji. To veicināja Latvijas ģeogrāfiskais stāvoklis un Krievijas valdības likumdošana.

Tomēr latviešu sabiedrība nevarēja samierināties ar pārkrievošanos.

Tautas atmoda un jaunlatvieši nevarēja atrast pareizo ceļu. To centās izdarīt latviešu teoloģijas studenti, kuri 1880. gadā Tērbatā nodibināja jaunu biedrību. Šī kustība ieguva nosaukumu «Jaunā strāva», viņu idejas bija aizgūtas no Rietumeiropā izolātaiam sociālisma mācībām. Ievērojamākie jaunstrāvnieki bija Jānis Pliekšāns (Rainis), Pēteris Stučka, Jānis Jansons-Brauns, Pauls Dauge. Iznāca viņu laikraksts «Dienas Lapa». Jaunstrāvnieki asi kritizēja esošo literatūru, izcēla zinātnes nozīmi, pievērsās politiskiem un sociāliem pārkārtojumiem, atbalstīja šķiru cīņas ideju.

Jaunstrāvnieki saskatīja fiziskās audzināšanas nepieciešamību tautas norūdīšanai, jaunas šķiras pašapziņas veidošanai. P. Dauges darbos uzsvērts, ka skolai un visai sabiedrībai jārūpējas par bērnu veselību un augošā organisma attīstību. Viņš uzskatīja audzināšanas nenovērtēšanu par faktoru, kas kavē bērnu garīgās spējas. Rakstā «Dienas Lapas» 1892. gada 208. numurā P. Dauge kritizē skolu programmu, ka tajā maz vērības veltīts miesas izglītībai. Viņš norāda uz lielo garīgo pārslodzi un nepietiekošo laiku miesas attīstīšanai.

«Dienas Lapa» kļuva par marksisma ideju paudēju, vienlaikus lielu uzmanību laikraksts un tā pielikums «Spēles» veltīja fiziskajai audzināšanai, tās pirmsākumu pētīšanai. «Dienas Lapā» atsevišķus rakstus publicējis R. Blaumanis, tajā skaitā visai plašu ziņojumu par 2. Rīgas ritenbraucēju biedrības sacensībām.

Notikumi Krievijā, atmodas periods Latvijā, Rietumeiropas ietekme radīja priekšnoteikumus fiziskās audzināšanas un sporta teorētisko pamatu izstrādei un attīstībai. Fizisko audzināšanu ieviesa vairākumā skolu, attīstību uzsāka klasiskie sporta veidi, dibinājās pirmie sporta klubi.

Pirmo darbu fiziskās audzināšanas teorijā publicēja 1877. gadā Kārlis Kļaviņš — «Praktiskās vingrošanas jeb turnēšanas padomi priekš tautas skolām». Par K. Kļaviņa grāmatu laikrakstā «Baltijas Vēstnesis» atsaukumi deva rakstnieks un skolotājs Matīss Kaudzīte: «Se mums stāv priekšā divējādi ievērojama grāmata, līdz šim nepazīts sarakstītājs pasniedz

mums līdz šim latviešu valodā nepazītu skolas mācību vingrošanā jeb turnēšanā. Šo priekšmetu jeb mācību var nosaukt ne tikvien latviešu valodā par nepazītu, bet arī pašiem latviešiem līdz šim par nesaprastu, jo, kaut gan atradās skolas, kurās vingrošana stāv jau ilgāku laiku kārtīgi uz mācību stundu rādītāja un viņai tiek rādīta tā pati cienība, kā kaut kuram skolas priekšmetam, tad tomēr ne tikvien bērnu vecāki ir daudzkārt par to kurnējuši, ka bērnus palaižot, taisot «karātavas», liekot staipīties un lauzties, caur ko veselību pametot utt., bet atrodas arī starp pašiem skolotājiem tādi, kuri priekš necik ilgiem gadiem tādā pašā brātā ir likuši vingrošanas aparātus nopostīt, ko kādi jaunāki amata biedri bija uzstaisījuši. (...) Vingrošana ir tas visderīgākais līdzeklis kas miesīgas attīstības vienlīdzību atjauno vispusīgai spēcīnāšanai un caur to nākošai priekšlaicīgai nelokamībai, neveiklībai, stūribai un lempībai pretī strādā un cilvēku ved pie savu locekļu vispusīgas riktīgas lietošanas. Bez tām vingrošanas ieaudzina drošību, sātību, savaldību, šķīstību un izsargā no mikstcāulības. (...).

Jāatzīmē arī R. Freitāgas-Loringhokenas uzrakstītā grāmatā bērnu vingrošanai «Par miesas kopšanu skolās», J. Cimzes skolotāju semināra absolventa K. Tarzeira 1892. gadā sagatavotā «Īsa šahspēles mācība», kurai ievadvārdus uzrakstījis Jānis Misiņš.

Fiziskā audzināšana skolās tomēr ieviesās neapmerinoši, galvenokārt norisa cīņa starp jauno un veco, kā arī nepietika inventāra un pieredzes. Lai gan jau 1846. gadā Domskolas programmā bija iekļauti ģimnastikas vingrinājumi un pagalmā iekārtots vingrošanas laukums, šī pieredze izplatījās lēni.

No 1889. gada Rīgas mācību apgabala skolās zēniem kā obligātu mācību priekšmetu ieviesa vingrošanu un spēles. Instruķijā bija norādīts, ka vingrošanai un spēlēm jāveicina fiziskā attīstība un jāizkopj kustību veiklība, jāiemāca pārvarēt šķēršļus, jāiemāca zēniem armijai nepieciešamā ierindas mācība. No 1909. gada sākumskolās ieviesa militāro apmācību. Pamata skolās izmantoja vingrošanu, spēles, pastaīgas, nodarbības galvenokārt notika svaīgā gaisā, pat ziemā. Tomēr norādījumus un instruķijas izpildīja tikai daļēji, jo nebija sagatavoti skolotāji, nebija arī bāzes un inventāra.

Rīgas Aleksandra, Rīgas Nikolaja, kā arī Jelgavas ģimnāzijās pedagogi izstrādāja ierosinājumus par fiziskās audzināšanas metodēm. Skolām ieteica izmantot ārsta un pedagoga P. Leshafta un čehu «Sokolu» sistēmas metodiku.

Latvijā sākās sporta veidu attīstība, tika nodibinātas sporta organizācijas. Par pirmo sporta biedrību uzskatāma Rīgas vingrotāju biedrība (Rigaer Turnverein), kas dibināta 1862. gadā. Tā bija Baltijas vāciešu biedrība. Par viņu turību var spriest no tā, ka jau 1864. gadā Rīgas vingrotāju biedrība nopirka gruntsgabalu tuvu Rīgas centram un pēc pazīstamā arhitekta Jāņa Baumaņa projekta uzcēla vingrošanas svētki. 1868. gadā Rīgā pirmo reizi tika sarīkoti vingrošanas svētki. Rīgas vingrotāju biedrības pārstāvji vairākkārt sekmīgi startēja cariskās Krievijas meistarsacīkstēs. 1863. gadā Pēterburgā dibinātas vingrošanas biedrības «Palma» filiāles darbojās arī Rīgā un Liepājā.

Daži pētnieki uzskata, ka pirmā sporta organizācija bijusi Rīgas strēlnieku biedrība, kuru nodibināja 1859. gadā. Citos darbos minēts 1866. gads. Biedrībai piederēja īpašums Rīgas centrā — Strēlnieku dārzs (tagad Kongresa pils rajons). 1879. gadā darbu sāka Rīgas jahtklubs, bet jau iepriekšējā gada augustā sarīkoja pirmo regāti, kurā piedalījās sešas jahtas. Starta tika dots Daugavā Rīgā, finišs — Ķīšezerā. Latvijā bija senas jūras braucēju tradīcijas, tāpēc interese par burāšanu auga visai strauji, un jau 1901. gada augustā, kad tika svinēta Rīgas 700 gadu jubileja, šeit darbojās trīs jahtklubi. Sacensību programmā bija arī burāšanas regate, kurā kopā ar mājiniekiem startēja burātāji no Pēterburgas, Tallinas un citām pilsētām.

1872. gadā cara varas iestāžu tiesisko atzīšanu ieguva Rīgas airētāju klubs (Rigaer Ruder Club), kaut gan savu darbību tas bija uzsācis jau 1852. gadā, pat pirms Rīgas vingrotāju biedrības dibināšanas. Gadu gaitā radās daudz citu biedrību un klubu. 1886. gadā dibināta 1. Rīgas riteņbraucēju biedrība. 1887. gadā — Rīgas riteņbraucēju amatieru biedrība, 1890. gadā — Jelgavas airētāju klubs, 1893. gadā — vācu sporta biedrība «Union» un Āgenskalna vingrošanas un sporta biedrība, 1894. gadā — Rīgas atlētu klubs, 1896. gadā — 1. krievu riteņbraucēju — tūrisma cienītāju Baltijas pulciņš, 1898. gadā — jahtklubs «Baltika», 1899. gadā — Kurzemes riteņbraucēju biedrība, kas vēlāk kļuva par 1. Jelgavas sporta biedrību, u. c.

1900. gadā Latvijā bija reģistrēta 21 sporta biedrība un klubs. Tos organizēja galvenokārt vācieši un krievi, latviešu tur bija maz. Klubos galvenokārt darbojās augstākie ierēdņi, turīgo aprindu ļaudis. Kaut arī Latvijas sporta organizācijas

nebūt nebija demokrātiskas, ar to izveidošanu sākās sistemātiskas sporta nodarbības un sacensības.

1887. gadā izveidojās Rīgas rikšotāju audzēšanas pabalstišanas biedrība, kuras vadītājs bija Vidzemes gubernators N. Zvjagincevs. Šīs biedrības darbība ievērojama ar to, ka tā izbūvēja Rīgas hipodromu. Gadsimta sākumā šeit notika ne vien rikšotāju sacensības, bet arī dažādi sporta sarīkojumi, to skaitā starptautiskās futbola sacīkstes un 1914. gada II Viskrievijas olimpiāde. Gados pēc Otrā pasaules kara, kad tika likvidēts totalizators, bijušā hipodroma teritorijā bieži risinājās sacensības jātnieku sportā, modernajā piecciņā un autobraukšanā. Vēlāk bijušā hipodroma teritorijā uzcēla sporta biedrības «Darba rezerves» sporta namu, ierīkoja kamaniņu braukšanas starta estakādi, mešanas sektorus vieglatlētiem.

Rīgas Amatu biedrības šaha klubs dibināts 1869. gadā, bet pirmo turnīru izdevās noorganizēt tikai 1875. gadā. Šaha dzīve manāmi uzplauka pēc 1879. gada, kad no Pēterburgas uz dzīvi Rīgā pārcēlās pazīstamais meistars Andrejs Ašarins. Viņš kļuva par Rīgas spēcīgāko šahistu un 1890. gadā dibinātās Rīgas šaha biedrības prezidentu. Divas reizes Rīgu apmeklēja izcilais krievu šahists Mihails Čigorins. 1898. gadā pēc viņa iniciatīvas nodibināja Baltijas šahistu savienību. Nākamajā gadā Rīgā notika I Baltijas šahistu kongress. Sacensībā uzvarēja Kārlis Bētiņš. Otrajā kongresā 1901. gadā viņš dalīja vietu no pirmās līdz ceturtajai.

Par pirmo smagatlētikas organizāciju Latvijas teritorijā uzskatāms Rīgas atlētu klubs, kurš savu darbību sāka 1889. gadā. Sajā laikā Salamonska cirkā viesojās grupa ārzemju atlētu, kas uzstājās ar dažādiem sporta un veiklības numuriem. Pulciņš Rīgas jaunekļu norunāja paši izmēģināt ārzemnieku spēka numurus, un cienītāji divas reizes nedēļā sāka pulcēties uz svaru bumbu celšanu Salamonska cirka mazajā istabā. Vecās telpas kļuva par šauru, un klubs pārcēlās uz Amatu biedrības zāli Kēniņu (tagad R. Vāgnera) ielā. Līdzās svaru bumbām dalībnieku rīcībā bija arī pirmais svarcelšanas stienis. Abos galos tam bija piestiprināti bumbveidīgi akmeņi. Vēl mūsu gadsimta trīsdesmitajos gados šis stienis kā sena relikvija un simbols glabājās kluba mītnē, bet pa kara gadiem pazuda. Uz nodarbību vakariem, kurus kluba biedri devēja par stiprināšanās vakariem, pulcējās arī mākslinieki, uzstājoties ar humoristiskiem un jautriem muzikāliem priekšnesumiem.

1892. gadā Rīgas atlētu kluba biedri uzstājās sarīkojumos

ne vien Rīgā, bet arī Jelgavā un Liepājā. Jaunie stiprinieki centās atdarināt cirkā noskatītos numurus. Par labāko svarcēlāju uzskatīja to, kas varēja pacelt virs galvas vislielāko svaru un ar lielu troksni nomest to uz grīdas.

Rīgas atlētu klubs pirmais sāka izstrādāt treniņa programmu svarcēlājiem, noteikt klašu normas. Abrocīgajā grušanā kluba biedra pienākuma norma bija 150 mārciņas, pirmā klase — 175 mārciņas, otrā — 200, trešā — 225 mārciņas.

1893. gada 6. septembrī notika Rīgas atlētu kluba dibināšanas pilnsapulce.

Kluba godalgu — žetonu — varēja saņemt tikai tas dalībnieks, kas noteikto pienākuma normu demonstrēja trīs gadus pēc kārtas. Turklāt pārbaude notika četras reizes gadā. Klubā uzņēma tos sportistus, kuri varēja pacelt normai atbilstošās 150 mārciņas. Par kluba nozīmes nenēsāšanu un smēķēšanu kluba telpās un citiem pārkāpumiem bija jāmaksā 5—20 kaņķu liela soda nauda.

1897. gada 2. decembrī pēc vairāk nekā četrus gadus ilgās gaidīšanas klubs beidzot saņēma cara valdības apstiprinātus statūtus un sāka oficiāli saukties par Rīgas atlētu klubu.

Sākot ar 1899. gadu, klubs bez svarcēlšanas un laušanās sāk pievērsties arī boksam, vieglatlētikai, paukošanai un rīteņbraukšanai. Paukošanu vadīja no Vīnes iebraukušais Frēzerings. Rīteņbraucēju nodarbības notika nevis šosejā vai trekā, bet gan zālē. Toreiz cieņā bija daiļbraukšana.

Palielinoties kluba biedru skaitam, tas pārcēlās uz Nikolaja ģimnāzijas (tagadējā Rīgas politehnikuma) vingrotavu. Taču izglītības kuratoriem nepatika, ka sportisti rīko savas nodarbības «svētās ģimnāzijas» telpās, un klubam nācās meklēt jaunu mītni. Tā atradās Peldu ielā 27, pēc tam K. Barona ielā 30.

Pirmā latviešu sporta biedrība nodibinājās 1891. gadā — 2. Rīgas rīteņbraucēju biedrība, kas vēlāk tika pārdēvēta par Latvijas sporta biedrību (LSB). Latvieši nonāca pie biedrības vadības 1894. gadā, kad valdē ievēlēja latviešu pārstāvjus, tajā skaitā Dr. K. Baronu. 1897. gadā biedrība iegādājās zemes gabalu un uzcēla savu stadionu K. Valdemāra un Sporta ielas stūrī. Trīsdesmitajos gados šeit notika starptautiskas sacensības soļošanā.

Par senākajām vieglatlētikas sacensībām Rīgā saglabājusās ziņas no 1900. gada. Avīzes «Rigasche Rundschau» 10. maija numurā publicēts raksts par vingrošanas sacīkstēm, kas 6., 7. un 9. maijā notikušas «Union» laukumā Strēlnieku dār-

zā. Programmā bija 250 m skrējieni, trīs apļu skrējieni (ilgskrējieni), tāllēkšana, augstlēkšana un akmens grūšana.

250 m 11 dalībnieku konkurencē pēc četriem priekšskrējieniem uzvarētāji nākamajā dienā tikās finālā. Uzvarēja P. Grīnbergs — 34 sek. Tāllēkšanā katram dalībniekam atļauti trīs lēcieni. Pirmo vietu piešķīra O. Pauram, kam bija labākais trīs lēcieni (4,50, 4,95 un 5,20 m) vidējais rezultāts — 4,48 metri. Akmens metēju «riks» atgādinājis 11 kg smagu ķieģeli. Katram trīs mēģinājumi no 15 m ieskrējiena. Videji labako rezultātu sasniedzis O. Edelmanis — 6,15 m. Augstlēkšanā O. Pauris ieņēma pirmo vietu ar rezultātu 1,90 m. Pēc tam ārpus konkursa viņš spēja veikt arī 2,10 m tā sauktajā līdakas lēcienā. Domājams, ka augstlēcēji izmantojuši vingrotāju tramplīnu.

Pirmajās starppilsētu sacensībās starp Rīgu un Pēterburgu 1901. gadā rīdzinieki sasniedza Krievijas rekordus trīssoļlēkšanā (11,04 m) un kārtslēkšanā (2,35 m).

1904. gadā notika pirmais maratons no Rīgas uz Jelgavu, ko organizēja J. Dikmanis. Skrējienā uzvarēja Dikmaņa brālis Augusts, veicot distanci 4 stundās un 5 minūtēs.

Ekonomiskā krīze, kas Latvijā sākās 1900. gadā, ievērojami pasliktināja tautas labklājību. Pieauga bezdarbs. Krievu—japāņu karš vēl vairāk satricināja carismu.

Pēc 1905. gada revolūcijas organizēt sporta darbu kļuva grūtāk, jo cara valdība visu vēroja ar aizdomām.

Tomēr sporta darbs turpinājās. Fiziskās audzināšanas jau-tājumi tika apspriesti Latvijas skolotāju pirmajā kongresā, kas notika 1905. gada novembrī Rīgā. Sastādīja jaunas mācību programmas, kurās ievērojama vieta tika ierādīta fiziskajai audzināšanai.

Tulīt pēc revolūcijas Latvijā sāka rasties jaunas sporta organizācijas. 1907. gadā nodibinājās sporta un atlētikas klubs «Herakls», ritenbraucēju biedrība «Marss» un 2. Rīgas atlētu klubs. Sakarā ar to Rīgas atlētu kluba vadība nolēma pārde-vēt savu organizāciju par 1. Rīgas atlētu klubu. Rīgas vācieši centās pasvītrot, ka tieši viņi pirmie sākuši nodarboties ar smagatlētiku. 1907. gadā šī kluba svarcēlājs E. Blumbergs iz-cīnīja Baltijas meistartitulu, paceļot deviņos paņēmienu 1850 mārciņas. Spiešana, raušana un grūšana toreiz bija jāizpilda gan abrocīgi, gan atsevišķi ar labo un kreiso roku. Pēc gada Pēterburgā E. Blumbergs izcīnīja Viskrievijas meistara titulu, bet pēc tam kļuva par profesionāli.

1909. gadā Pārdaugavā igauņu jaunieši izveidoja atlētu

klubu, kuru nosauca slavenā igauņu cīkstoņa Aleksandra Aberga vārdā.

1910. gadā tika nodibināta sporta biedrība «Amatieris» un 3. Rīgas atlētu klubs. Taču klubs drīz beidza savu darbību, jo tā locekļiem trūka nopietnas sportotgribas. Līdzās vāciskajām sporta biedrībām darbību sāka arī krievu «Kružok» un ebreju «Makabi», 1909. gadā Liepājā — «Olimpija».

Sporta klubu «Herakls» organizēja un vadīja vēlāk pazīstamais sporta kustības darbinieks Voldemārs Cekuls. Pēc Krievijas 1917. gada revolūcijas viņš kļuva par vienu no militārās apmācības organizācijas «Vsevošč» kursu vadītājiem Maskavā. Atgriezies Rīgā, V. Cekuls ilgus gadus strādāja par skolu fiziskās audzināšanas inspektoru un Fiziskās audzināšanas institūta direktoru.

1907. gada pavasarī «Dzimtenes Vēstnesī» tika ievietots aicinājums pieteikties jaundibinātajā smagatlētikas klubā. Vēlāk slavenais riteņbraucējs Augusts Auns, Viskrievijas otrās olimpiādes čempions, savās atmiņās rakstīja: «Matīsa un Krišjāņa Barona ielas stūrī jau no tālienes ieraugu izkārtņi ar uzrakstu «Sporta un atlētikas klubs «Herakls»». Kad esmu izteicis savu vēlēšanos vienam jauneklim, mani stāda priekšā kluba dibinātājam un priekšniekam Voldemāram Cekulam. Pēc dažām minūtēm jāstājas treniņa rindā pašam pēdējam. Toreiz vājākajam vienmēr bija jāstājas rindas galā. Taču drīz vien pēc uzceltā smaguma man ierādīja vietu aiz pirmajiem cēlājiem.»

Toreiz neatkarīgi no svara atlēti dalījās divās klasēs. Pirmajā startēja «matadori», kas jau uzstājās sarīkojumos, otrajā — visi pārējie. Klubā «Herakls» iestājās daudz strādnieku jauniešu. Klubu slēdza politisku motīvu dēļ un kluba pilnsapulce nolēma piebiedroties «Marsam».

Gadsimta sākumā Rīgā aizrautīgs smagatlētikas cienītājs bija Kārlis Savickis, kam Lielajā Ņevas (tagad Blaumaņa) ielā piederēja mucenieka darbnīca. Savicka smagatlētu «privātpulciņā» kopā ar sešiem citiem sportistiem darbojās arī Aleksandrs Lapčinskis, kas vēlāk kļuva par slavenu atlētu un ilgus gadus darbojās kluba valdē.

Ši privātsportistu, kā viņi sevi dēvēja, grupa 1907. gadā oficiāli kļuva par 2. Rīgas atlētu klubu. Kluba līdzekļus, ko veidoja biedru maksas un ziedojumi, papildināja sporta vakaru ienākumi.

1911. gada vasarā «privātkluba» veterāni stiprinieku saimē uzņēma 17 gadīgo kautrīgo grāmatveža mācekli J. Krauzi. Ie-

sācējam bija īsts atlēta augums: plati pleci, šaurs viduklis, zem ādas kustas muskuļu kalni. Izrādījās, ka viņš jau vairākus gadus savā malkas šķūnītī bija vingrinājies ar paštaisītu stieni. Jau nākamajā, 1912. gadā J. Krauze izcīnīja Rīgas čempiona titulu svarcelšanā. Pēc tam Baltijas guberņu čempionātā viņš guva uzvaru, deviņos paņēmienos paceļot 712 kg. Startējot smagajā svarā, Rīgas stiprinieks izcīnīja zelta medaļas pirmajā un otrajā Viskrievijas olimpiādē.

1913. gada aprīlī Krauze sasniegta pasaules rekordu grūšanā ar labo roku — 283 mārciņas. (113,2 kg).

Atgriezies no Viskrievijas olimpiādes, Janis Krauze sacensībās Rīgā, Jaunā teātra zālē, laboja pasaules rekordu vienrocīgajā grūšana ar labo roku, sasniedzot 257 mārciņas, kā arī «skrūvēšanā» ar labo roku — 231 mārciņa.

2. Rīgas atlētu klubam nebija līdzekļu, ar ko sūtīt sportistus uz ārzemēm, un kluba biedri ieteica Krauzem un arī otram spēcīgākajam atlētam Jānim Polim pāriet uz 1. Rīgas atlētu klubu, kas bija bagātāks.

19 gadu vecumā Krievijas absolūtais čempions devās savā pirmajā ārzemju turnejā un 1913. gada pasaules čempionātā Breslavā izcīnīja bronzas medaļu. Vācu žurnāls «Atlehtik», pārkāpjot savu tradicionālo atturību, jaunajam hēraklam veltīja jūsmīgu atsauksmi: «Krievijas pārstāvis Jānis Krauze izceļas ar korektumu un apbrīnojamu kustību vieglumu. Skaislais un jaunais atlēts izraisa vispārēju sajūsmu ar saskaņotajām kustībām un fenomenālo spēku, ko viņš parāda visos vingrinājumos.»

J. Krauzem auguma garums bija 173 cm, svars — 91 kg. Par sevišķi izciliem toreiz uzskatīja viņa rezultātus abrocīgajā grūšanā — 140 kg pēc franču sistēmas un 151 kg pēc vācu sistēmas, t. i., vairākos tempos. Ar labo roku Krauze uzgrūda 106 kg, labojot amatieru pasaules rekordu par 2,5 kg.

Sākoties pasaules karam, J. Krauze evakuējās uz Krievijas iekšieni, bet 1919. gada pavasarī atgriezās Rīgā. Pēc Krievijā pārciestā bada viņa spēcīgais organisms bija novājināts. Drīz viņš saslima ar plaušu karsoni un nomira 1919. gada 1. augustā 25 gadu vecumā. J. Krauze apglabāts Lielajos kapos.

1916. gadā grupa latviešu sportistu — R. Ronis, P. Josts, T. Sīpols Petrogradā organizēja sporta biedrību «Latvija». 1921. gada februārī tās biedri, atgriezušies Rīgā, noorganizēja sporta biedrību, kuru nosauca pirmā latviešu pasaules rekordista Jāņa Krauzes vārdā. Jaunajā biedrībā iestājās vairāki labāko atlēti.

1917. gadā nodibinājās Latviešu jaunatnes savienība, kurai liela loma bija neatkarīgās Latvijas pirmajos gados. Sporta nodarbības notika arī latviešu strēlnieku pulkos, bet 1917. gadā notikuši īpaši sporta svētki.

1907. gadā nodibināja riteņbraukšanas sporta biedrību «Marss». Tomēr par latviešu pirmo riteņbraucēju var uzskatīt valmierieti Eduardu Lāceru. 1890. gadā viņš piedalījās stafetes braucienos — riteņbraucēji pret vilcienu — no Rēveles līdz Rīgai. Sportistu stafete vilcienu pārspēja par pusotru stundu. Velosipēdiem tolaik bija liels priekšējais un mazs pakaļējais ritenis. Tie svēra apmēram trīs pudus.

1910. gadā rīdzinieks M. Beitlers Berlīnē uzvarēja «Zelta lentes» sacensībās, kuras piedalījās Eiropas labākie riteņbraucēji. 1912. gadā viņš trešo reizi izcīnīja Krievijas meistara titulu trekā. Kad sākās Pirmais pasaules karš, M. Beitlers pārcēlās uz Maskavu. Līdz 1954. gadam viņš strādāja Maskavas universitātē par riteņbraukšanas un ātrslidošanas treneri.

Riteņbraukšanas attīstību Latvijā ievērojami sekmēja velosipēdu rūpniecības attīstība Rīgā, kas kļuva par vadošo visā Krievijā. Tās pamatu lika Kurzemē dzimušais Aleksands Leitners. Pēc Jelgavas reālskolas beigšanas un smalkmehāniķa darba Rīgā viņš ārzemēs apguva velosipēdu ražošanas tehnoloģiju. Atgriezies Rīgā 1886. gadā, Leitners iekārtoja nelielu velosipēdu darbnīcu Gertrūdes ielā. Četri strādnieki šeit gadā izgatavoja apmēram 20 velosipēdu, izmantojot tikai roku darbu.

Ražošanas telpas drīz kļuva par šaurām, tāpēc Leitners iegādājās zemes gabalu starp Aleksandra (tagad Brīvības) un Cēsu ielu un sāka celt Krievijā pirmo velosipēdu fabriku. «Rossija» markas velosipēdi bija kvalitatīvi, tos pirka visā Krievijā. Leitnera velosipēdus atzinīgi novērtēja arī Anglijā starptautiskajā Glazgovas izstādē 1901. gadā. Pirms pirmā pasaules kara fabrika ražoja līdz 2000 velosipēdu gadā.

Kad Rīgai tuvojās vācieši, 1915. gada vasarā Leitnera fabriku evakuēja uz Harkovu. Domājams, ka Leitnera fabrika kļuva par Harkovas velorūpniecības pamatu, kura darbojas vēl tagad.

Pirmās sacensības «Marss» sarīkoja 1907. gada 29. jūlijā. Pulksten 9 no rīta šosejā (tagad Brīvības ielā) pie 12. verstes staba tika dots starts 10 verstu distancē. Par pirmo uzvarētāju kļuva Augusts Kepke. «Marsa» vadītāji rīkoja arī izbraukumu ar divriteņiem uz Siguldu un tālākām vietām, teātra izrādes un citus sarīkojumus.

1909. gadā «Marsa» rindās bija jau 240 riteņbraucēju.

1909. gada 25. oktobrī Pēterburgas šosejā notika «Marsa» jaunuzceltā velotreka atklāšana. Biedrība sāka attīstīt arī vieglatlētiku un smagatlētiku, iegādājās vingrošanas piederumus un rīkus. 1911. gadā «Marsā» notika pirmās sacensības motobraucēšanā, gadu vēlāk nodibinājās futbola komanda.

1910. gadā pēc «Herakla» kluba slēgšanas uz «Marsu» pārnāca arī Augusts Auns, kas drīz vien izvirzījās par vienu no vadošajiem latviešu riteņbraucējiem.

Pirmajā Viskrievijas olimpiādē 1913. gadā Kijevā Auns izcīnīja otro vietu un tad viens pats sāka 1486 kilometrus garo braucienu uz Rīgu. So pārdrošo braucienu Auns beidza piecās dienās un sešās stundās.

Pēc tam Auns startēja sacensībās Pēterburgā, Maskavā, Rēvelē, Jaroslavlā un citur. Lai ietaupītu naudu, viņš gandrīz vienmēr uz sacensībām devās ar divriteni. Ieradies Pēterburgā, pēc dažu stundu atpūtas piedalījās sacīkstēs 260 verstu distancē un izcīnīja pirmo vietu. Ceļu no Pēterburgas līdz Rīgai viņš vienatnē esot veicis 23 stundās, pārspēdams iepriekšējo rekordu par desmit stundām. Otrajā Viskrievijas olimpiādē 1914. gadā, braucot no Rīgas uz Šauļiem un atpakaļ, Auns visus konkurentus pārspēja gandrīz par stundu.

1914. gada rudenī Auns evakuējās uz Harkovu, kur viņu drīz mobilizēja. Pēc cīņām sarkanās armijas rindās Auns 1921. gadā atgriezās Rīgā un turpināja piedalīties veco vīru sacensībās. Augusts Auns miris 1967. gadā 80 gadu vecumā.

1910. gadā no Pēterburgas sportotāju grupām izveidojās sporta biedrība «Amatieris». Tās galvenais organizators bija mākslas riteņbraucējs un gravieris Kārlis Vitoliņš. Viņš uzstājās uz velosipēdiem, kuriem bija liels priekšējais un mazs aizmugurējais ritenis. Šos amata rīkus, kā arī K. Vitoliņa sporta medaļu un žetonu kolekciju vēstures muzejam līdz mūsdienām saglabājis V. Šmidbergs, «Amatiera» valdes sekretārs. Arī pirmo sporta balvu ar latvisku uzrakstu «Sveiks» izgatavoja Vitoliņš. Vēlāk balvas ar latvisku uzrakstu parādījās arī «Marsā». Atkal Vitoliņa darinātas.

Tas jāuzskata par mūsu sportistu sveiciena pirmsākumu. Toreiz komandas, uzsākot sacensību, īpaši nesasveicinājās. «Sveiks» rakstīja uz uzvarētāju diplomiem, žetoniem un balvām.

Vitoliņš ir arī viens no pirmajiem latviešu motobraucējiem, sāka piedalīties sacīkstēs jau 1903. gadā. Vēl pēckara gados Vitoliņš strādāja Rīgā par gravieri. Viņš miris 1953. gadā 81 gada vecumā.

Kopā ar Smidbergu «Amatieri» sporta nodarbības sāka Kārlis Bensons. Viņš mācījās reālskola un vēlāk strādāja par gramatvedi. Kārlis trenējās svarcelšanā un ciņas sportā, skrēja, leca, bet vislabāk viņam veicās slidskriešanā un peldēšana — sporta veidos, kuru nebija «Amatieri». Tapec sacensības viņš vareja piedalīties tikai citos klubos.

Peldesanu toreiz uzskatīja par vāciešu privilēģiju. «Amatiera» žurnala «Sports» otrajā numurā 1914. gada ievadraksta teikts: «Ir mums, latviešiem, arī savas sporta biedrības, kuras piekopj visādus sportus, tikai peldēšanai nekadu vēribu tas gan nepiegriež».

1913. gada 30. augustā notika lielās peldēšanas sacensības pāri Daugavai no Nikolaja (tagadējās K. Valdemāra) ielas uz Balastdambi. Bensonam laivā asisteja Smidbergs. Kārlis izkapa krasta, kad pārējiem astoņiem sacensojiem vēl bija jāpeld vairāk neka divdesmit metru. Kārlis Bensons guva pirmas vietas gandrīz visās sacensības Rīgā un Rīgas jūrmalā.

Sporta propagandā liela loma bija cirka cikstoņu čempionātiem. Rīgas cirka īpašnieks Alberts Salamonskis ciņas sportu ieviesa arī sava cirka programmā.

Cirka organizatori šantazēja un uzpirka dalībniekus, un gandrīz nekas nepalika pāri no godīgas sportiskas ciņas. Tomēr daudzi cikstoņi demonstrēja augstu meistarību. Legendāru slavu iemantoja Georgs Lūrihs. Igauņu tēlnieks Amanduss Adamsons izraudzījās Lūrihu par modeli skulptūrām «Kalevi-poegs pie elles vārtiem» un «Čempions».

«Dienas Lapas» 1899. gada 22. aprīļa numurā Rūdolfs Blaumanis rakstīja: «Stiprinieks Georgs Lūrihs tagad uzstājas Petrova cirkū un iemanto ik vakarus publikas skaļāko piekrišanu» (...). Lūrihs ar labās rokas mazo pirkstu paceļ divus cilvēkus gaisā, ar visu roku četrus. Stieni ar bumbām, kuru svars kopā ap 15—16 pudu, viņš gulēdams uzceļ virsū un paceļ ar vienu roku gaisā. Ar aizsietām acīm viņš rotājas ar čuguna bumbu, kura lielāka par cilvēka galvu, to mezdams gaisā un atkal satverdams. Beigās viņš tās iz ievērojama augstuma liek sev uzkrīst uz kailām krūtīm. Visus savus «trikus» Lūrihs nes priekšā ar smalku veiklību un dara ar savu intelligento seju ļoti patīkamu iespaidu. Interesants ir vēl tas fakts, ka Lūrihs ir baltietis, dzimis vezenberģietis un, nobeigdams Rēveles reālskolu, izglītības ziņā pārāks par visiem aroda stipriniekiem, kuri, miesas spēku attīstot, garu pa laikam atstāj novārtā.»

Gadsimta sākumā cirka čempionātos spīdošas uzvaras guva arī cits igauņu stiprinieks Georgs Hakenšmits. Viņš vairākkārt izcīnīja pasaules čempiona godu. 1898. gadā, uzvarot svarecēlāņu sacensībās, viņš pirmais izcīnīja Krievijas sportam Eiropas čempiona titulu. Fenomenālā spēka un tehnikas īpašnieks Igaunijas un Latvijas cirkos uzstājās ar pseidonīmu Lencs. Kopš 1902. gada Hakenšmits dzīvoja Londonā. Viņš miris 1968. gadā.

Cirka čempionātu ziedu laikos Ziemiekkalna apkārtņē jaunus atlētus apmācīja Voldemārs Šabans, vēlāk pazīstamais cirka spēka žonglieris un arī sunu dresētāis. Kopā ar Šabanu spēka numuros uzstājās Montrelli, kura īstais vārds bija Zanis Baumanis. Viņš krita Pirmajā pasaules karā Tirdzniecībā. Līdz pat kara sākumam čempionātos piedalījās vēlākais latviešu strēlnieks Jūlijs Cīrulis, kā arī Latgalē dzimušais Klementijs Buls, kuram 1945. gadā piešķīra PSRS Nopelniem bagātā sporta meistara nosaukumu. Fenomenāls spēkavīrs bija gleznotāis Kārlis Mikulis, kas ar vienu roku cēla vairāk par septiņiem pudiem. Publikas mīlulis bija 120 kilogramus smagais Dimitrijs Martinovs (īstajā vārdā Mārtiņš Zagars). Viņu iesauca par «hidraulisko spiedi» un cirkā cīņā ar viņu vienlaikus raidīja vairākus pretiniekus.

Plašu popularitāti iemantoja Krāslavas apkārtņē dzimušais cirka cirkonis Kristaps Veilands — Šules. No 1906. līdz 1945. gadam viņš piedalījās ap 1000 cīņās un ieguva sešus tā sauktos pasaules čempiona titulus franču cīņā. Vēlāk dzīvoja Sverdlovskā. K. Veilands — Šules miris 103 gadu vecumā.

Latvijā Rīgas cirkā katru gadu marta beigās rīkoja grieķuromiešu cīņas čempionātus, kuri turpinājās līdz maija vidum. Publika atcerējās senās tradīcijas un joprojām gāja uz cirka čempionātiem.

Sporta prese pārsvarā ignorēja šos čempionātus, jo tiem bija izrādes, mazāk sacensību raksturs. Tikai reizi pa reizei parādījās zobgalīgas replikas, kā, piemēram, žurnāla «Starts» 1935. gada 16. burtnīcā: «Salamonska cirkū, kā jau vienmēr aprīli, ierīkots īsts «zvēru dārzs», kur ar bagātīgu izdomu aktierē profesionāļi. Čaja kaujas, Villings bola acis, Langers sauc sevi par džentlmeni, Martinsons ik vakarus saņem rozes, Karšs trenējas kaku laušanā ar dubultnelsonu — īsts cirka ansamblis. Pa starpām vēl ar uzjautrinājumiem uzstājas galerija un nežēlo lētos apelsīnus «karstasinīgāko» cīnītāju apmierināšanai. Ja nu vēl kāds apgāž tiesneša galdiņu, tad programma izdevusies spīdoši!»

Pirmais pasaules karš sākās 1914. gada 1. augustā. Latvijas teritorija tika ierauta kara notikumu virpulī jau ar pirmajām tā dienām. 1914. gada augusta pirmajā pusē Vācijas jūras karaspēks vairākkārt uzbruka Kurzemes piekrastei. 1915. gada aprīlī vācu armija iebruka Rietumlietuvā un Kurzemē, nonākot līdz Jelgavai. Rīgas frontē vācu karaspēku izdevās apturēt tikai pie Tīrelpurva, Babītes ezera un Ķekavas. Vidzemē un Latgali pārplūdināja Kurzemes bēgļi. Daudzi, bēgdami no vācu okupācijas, devās tālāk uz Krievijas iekšieni. Pirmā pasaules kara laikā Latvijas teritoriju atstāja vairāk nekā pusmiljons cilvēku. 1915. gadā no Latvijas uz Krieviju izveda 537 uzņēmumus. No Rīgas evakuēja apmēram 90% darbāgaldu un ražošanas iekārtu. Kopā ar rūpniecības uzņēmumiem evakuējās lielākā daļa Rīgas strādnieku. Līdz 1916. gadam Rīgu bija atstājuši vairāk nekā 200 tūkstoši iedzīvotāju, viņu vidū arī daudz sportistu.

Sākoties karam, apsīka sporta nodarbības un sacensības. Retas kļuva sportistu rindas, jo daļu no viņiem iesauca armijā.

Pasaules kara sākuma posmā Petrogradā un Maskavā tika sarīkoti vairāki Viskrievijas čempionāti svarcelšanā, kuros sekmiņi startēja Latvijas spēkavīri. 1914. gada decembrī Ludvigs Aleksis uzvarēja spalvas, bet Jānis Krauze — smagajā svarā, Alfrēds Neilands un Jēkabs Bumbulis ieņēma otrās vietas. J. Krauze savu Viskrievijas meistara titulu saglabāja arī 1915. un 1916. gada čempionātos. Līdz ar pieaugošajām kara gadu grūtībām uzvarētāja rezultāti piecīņā ar katru gadu pasliktinājās apmēram par 25 kilogramiem.

Par vienu no ievērojamākajiem sportistiem sāka izvirzīties Remtes lauksaimniecības skolu beigušais zemnieka dēls Jānis Spāre. Darbu meklēdams, viņš nokļuva Rīgā un trenējās sporta biedrībā «Amatieris».

1915. gadā J. Spāre aizbrauca uz Maskavu. Viņš sāka trenēties Zamoskvoreckas sporta klubā un tajā pašā gadā uzvarēja Maskavas meistarsacīkstēs pusvidējā svarā. Drīz Krievijas čempionātā Petrogradā viņš ieņēma trešo vietu pusvidējā svarā, bet cariskās Krievijas pēdējās meistarsacīkstēs 1916. gada decembrī jau izvirzījās otrajā vietā aiz A. Neilanda.

Pēc Krievijas revolūcijas J. Spāre 10 reizes uzvarēja Krievijas čempionātos. J. Spāres augstie rezultāti svarcelšanā izskaidrojami ar viņa vispusīgo fizisko attīstību. Trīs reizes viņš izvirzījās Krievijas desmitcīņnieku priekšgalā, laboja rekordus lodes grūšanā, guva uzvaras vesera mešanā. Viņš 58 reizes

laboja PSRS rekordus svarcelšanā un piedalījās sacensībās līdz savai 50 gadu jubilejai 1941. gadā.

Drīz pēc Otrā pasaules kara Jānis Spāre kādu laiku atgriezās Rīgā un savu enerģiju un pieredzi veltīja svarcelšanas attīstīšanai Latvijā. PSRS Nopelniem bagātais sporta meistars, PSRS Nopelniem bagātais treneris un Vissavienības kategorijas tiesnesis svarcelšanā nomira 1962. gadā Maskavā.

Viskrievijas rekordu sarakstā 1917. gadā bez A. Neilanda un J. Krauzes minēti vēl vairāki rīdzinieku vārdi. Spalvas svarā līdz 60 kilogramiem Ludvigs Alekss ar labo roku uzgrūda 74,8 kg, bet ar kreiso roku — 72,8 kg. Vieglsvars Jānis Bahmanis grūšanā ar labo roku sasniedza 88 kg, bet vidējā svara atlēts Jēkabs Bumbulis abrocīgajā grūšanā — 120,6 kg. Starptautiskā smagatlētikas savienība šos rezultātus reģistrēja par pasaules rekordiem. Matrozis Ādolfs Grundmanis, kas flotē bija iesaukts no Jelgavas, pārspēja pasaules rekordu skrūvēšanā ar kreiso roku — 91 kg. Tas bija vecās Krievijas pēdējais rekords.

Olimpisma idejas vairākkārt mēģinājuši atdzīvīnāt filozofi un pedagogi. Olimpiskās spēles atjaunot XIX gadsimtā mēģināja Zviedrijā un Kanādā. Grieķi piecas reizes (1859., 1870., 1875., 1888., 1889.) organizēja olimpiskās spēles, kurās gan nepiedalījās citu valstu sportisti.

19. gadsimta beigās olimpisko spēļu atjaunošanas kustības priekšgalā izvirzījās franču pedagogs barons Pjērs de Kubertēns. 1892. gadā Parīzē viņš nolasīja savu vēsturisko lekciju «Olimpiskā renesanse». Ar viņa palīdzību 1894. gada 23. jūnijā Sorbonnas universitātē tika sarīkots starptautisks kongress, kurā svinīgi proklamēja olimpisko spēļu atdzimšanu. Krieviju kongresā pārstāvēja ģenerālis A. Butovskis.

Olimpisko spēļu dibināšanas kongress izveidoja Starptautisko olimpisko komiteju, noteica spēļu sarīkošanas principus, kas vēlāk kļuva par pamatu Olimpiskajai hartai. Nebija šaubu, ka pirmās spēles jāriko Grieķijā 1896. gada pavasarī. Ievērojot Pjēra de Kubertēna nopelnus, nākamo spēļu sarīkošanu uzdeva Parīzei.

Krievijas cara valdībai īpaši neinteresēja olimpiskās idejas, un Krievijas komanda uz pirmajām spēlēm Atēnās neaizbrauca.

1896. gada lietainā 5. aprīļa rītā notika mūslaiku pirmo olimpisko spēļu atklāšanas ceremonija. Princis Konstantīns savā runā atzīmēja olimpisko ideju atdzimšanas svarīgo lomu. Karalis Georgs paziņoja spēles par atklātām. Tika atska-

nota himna, ko par godu šim notikumam bija sacerējis grieķu komponists S. Samara.

Pēc pusotra tūkstoša gadu ilgas aizmirstības olimpiskās spēles beidzot tika atdotas cilvēcei. Simt gados tās izvērtušās par visplašāko notikumu visas pasaules mērogā.

Starptautiskās olimpiskās komitejas dibināšana un pirmās olimpiskās spēles Grieķijas galvaspilsētā 1896. gadā izraisīja interesi arī Latvijā. Avīzes «Mājas Viesis» literārajā pielikumā sīki aprakstīta spēļu norise. «Dienas Lapa», «Tēvija», kā arī citi laikraksti diezgan bieži rakstīja par fiziskās audzināšanas nozīmi, deva padomu skolēniem, kā nodarboties ar sportu un rīkot sacensības.

Olimpiskais gars tomēr guva virsroku, un 1911. gada martā pārstāvji no 31 sporta biedrības pieņēma Krievijas olimpiskās komitejas statūtus un iesniedza tos valdībai apstiprināšanai. Baltijas lielākās sporta organizācijas saņēma šāda satura vēstuli: «1912. gada jūnijā notiks olimpiskās spēles, piektās kopš to atjaunošanas 1896. gadā. Pirmajās trijās olimpiskajās spēlēs krievu sportisti nepiedalījās, tikai 1908. gadā uz ceturto olimpiādi Londonā dažas biedrības pirmoreiz aizsūtīja Krievijas pārstāvjus. No pieciem dalībniekiem viens atgriezās ar pirmo godalgu, divi — ar otrajām balvām.

Šis fakts, kā arī tas apstākļi, ka krievu amatieri — atlēti, cīkstoņi, slidskrējēji, airētāji, vingrotāji, futbolisti un citi — bieži vien guvuši uzvaras pār slavenībām kā pašu mājās, tā arī ārzemēs, vieš pārliecību, ka, pareizi gatavojoties, Krievija varēs parādīt sevi no vislabākās puses.»

1911. gada 18. decembrī Rīgā, viesnīcā «Imperial» sapulcējās 13 sporta biedrību pārstāvji un nodibināja Baltijas olimpisko komiteju.

Diemžēl 1912. gada olimpiskās komandas gatavošanai bija atlicis pārāk maz laika. Arī Krievijas olimpiskā komiteja pēc aicinājuma nosūtīšanas nesniedza nekādu palīdzību sporta biedrībām.

Riteņbraucējiem pirmsolimpiskā pārbaude bija jāiztur Rīgā. Lūk, ko par sacensībām Maskavā slidskrējēju un velosipēdistu pulciņa izdotajā gadagrāmatā (Ježegodņik) par 1912.—1913. gadu rakstīja uzvarētājs Fjodors Borisovs:

«2. maijā es jau biju Rīgā, kur pēc četrām dienām paredzētas pārbaudes sacensības 320 km 385 m (olimpiskā distance) braucienā pēc maršruta Rīga—Jelgava—Sauļi—Jelgava—Rīga. Uz pārbaudi pierakstījās 18 cilvēki no sešām pilsētām: Rīgas, Jelgavas, Tērbatas, Maskavas, Pēterburgas un Sevastopoles.

Finišu sasniedzu pirmais, veicis ceļu 13 st. 13 min. 11 1/5 sek. Otrajai vietai (Andrejs Apsītis) rezultāts bija par 16 min. 18⁴/₅ sek. sliktāks. Trešo rezultātu sasniedza Ansis Polis. Ceturtajā vietā Jānis Prātnieks. Tie visi bija ridzinieki. Mans sapnis piepildījies, varu braukt uz Stokholmu. Ar sacensību organizāciju esmu apmierināts. Aizbraucot es apskaužu vietējos velosipēdistus par to, kā Rīgā ir četri ciklodromi, bet piemums Maskavā nav neviena.»

Krievija spēlēs pieteica 178 sportistus, taču starta bija neveiksmīgs. Startam olimpiskajās spēlēs pieteica 10 Krievijas riteņbraucējus, no kuriem astoņi bija no Latvijas — A. Apsītis, J. Bukse, A. Kepke, E. Kepke, E. Rihters, F. Bošs, J. Prātnieks, J. Līvens. Distanci pabeidza vienīgi Andrejs Apsītis, finišējot piecpadsmitais.

Cītam rīdziniekam — Jēkabam Buksem, griežot malā, lai izvairītos no sadursmes ar automobili, nolūza velosipēda pedālis. Gadsimta sākumā Buksi dēvēja par riteņbraucēju karali. Viņa rekordus pārspēja tikai tad, kad parādījās asfaltētas šosejas un sacīkšu velosipēdi. 1907., 1908. un 1909. gadā Bukse bija Baltijas meistars simt verstu braucienā. Vēlāk Bukse kļuva par motobraucēju un 1914. gadā izcīnīja ceturto vietu braucienā no Maskavas uz Pēterburgu un atpakaļ.

No Latvijas vieglatlētiem augstāku panākumu Stokholmā guva rīdzinieks Nikolajs Švedrēvics, kas ieņēma 20. vietu šķēpa mešanā ar rezultātu 43,21 m. Jau pirms gada viņš izvirzījās par Krievijas rekordistu — 48,36 m. Pēc olimpiskajām spēlēm Švedrēvics vēl četras reizes laboja Krievijas rekordu — līdz 52,98 m 1914. gadā.

Maratonskrējiēnā startēja A. Upmalis, A. Kapmālis un A. Krūkliņš, bet neviens no viņiem distanci nebeidza. Desmitcīņā A. Alslēbens ieguva 12. vietu. Vēl vieglatlētikas sacensībās piedalījās A. Ruks, L. Lēvenšteins, R. Vītols, A. Indriksons, E. Vānags, A. Ozols-Bernē, A. Aide, H. Baumanis, N. Rassa, taču panākumus neguva.

No trim Latvijas cīkstoņiem, kas startēja olimpiskajās spēlēs, vienīgo uzvaru guva 19 gadus vecais vīdsvārs Jānis Polis. Spalvas svāra grieķu-romiešu cīkstonis A. Miezītis zaudēja divas cīņas pēc kārtas. Smagsvārs N. Farnasts pēc zaudējuma pirmajā cīņā nogulēja nākamo startu.

Krievijas olimpiskā komanda tika komplektēta milzīgā steigā. Organizatori nepagūva noformēt dalībniekiem ārzemju pases, tāpēc visi sportisti dzīvoja tālu no sacensību vietām uz kuģa «Birma». Spēļu dalībnieki savās atmiņās rakstīja, ka

viņiem nebijis nekāda priekšstata par to, kurā dienā un kurā stundā jāpiedalās sacensībās. Parasti viņi ieradušies uz startu pēdējā brīdī, pārsteigti un nesagatavoti.

Krievijas komanda palika bez zelta medaļām. Neoficiālajā komandu vērtējumā nācās dalīt ar Austriju 15. vietu. Sudraba medaļas izcīnīja šāvēju komanda ar dueļa pistolēm un igaunu cīkstonis Martins Kleins, kura desmit stundu ilgā cīņā pusfinālā ar somu A. Asikainenu kļuvusi par olimpisko leģendu. Finālā Kleinam vajadzēja stāties pretī zviedram K. Juhansonam, kurš līdz tam uz paklāņa bija izgājis tikai trīs reizes. Nākamajā rītā pēc pusfināla M. Kleins nespēja doties cīņā, un par uzvarētāju kļuva zviedru cīkstonis.

Šaušanā no Latvijas startēja H. Blauss, L. Suiņiņš, V. Bodnieks, P. Līts, D. Veiss, P. Valdens, B. Pertels.

H. Blauss izcīnīja bronzas medaļu māla baložu šaušanā, trāpot 91 «balodim» no simt iespējamām. Viņu pārspēja amerikānis D. Grehems — 96 un vācietis A. Geldels — 94 punkti. H. Blauss dzimis 1885. gadā Liezerē. Ar šaušanu Haralds Blauss sāka nodarboties 1910. gadā «Baltijas mednieku biedrībā». Pēc diviem gadiem Pēterburgā viņš ieņēma pirmo vietu starp 50 olimpiskās pārbaudes dalībniekiem un izcīnīja tiesības startēt Stokholmā. H. Blauss piedalījās šaušanas sacīkstēs līdz 1938. gadam, izcīnot Latvijas meistara titulu deviņas reizes. Bez tam viņš bija vairākkārtējs Latvijas čempions daiļslidošanā, ar sekmēm uzstājās tenisa sacensībās, aizrāvās ar medību suņu audzēšanu, bieži piedalījās par tiesnesi starptautiskās medību suņu izstādēs un sacensībās. H. Blauss bija inženieris, viņš mācīja arhitektūru Rīgas valsts tehnikumā. H. Blauss miris 1994. gadā Vācijā.

Pēc neveiksmes Stokholmas olimpiskajās spēlēs 1912. gada beigās Pēterburgā tika nodibināta «Galvenā novērotāju kanceleja par Krievijas tautu fizisko attīstību.» Tās priekšgalā bija cara svītas ģenerālmajors V. Vojeikovs, kas vadīja Krievijas olimpisko delegāciju. Lai aktivizētu sporta dzīvi valstī, Krievijas olimpiskā komiteja pieņēma lēmumu rīkot katru gadu Viskrievijas olimpiādes.

Pirmo Viskrievijas olimpiādi atklāja 1913. gada 15. augustā Kijevā. Starp 579 dalībniekiem, kas pārstāvēja lielākās pilsetās, bija arī 14 sportisti no Latvijas.

Ielūgumu uz olimpiādi Rīgas sporta biedrības saņēma tikai divus mēnešus pirms sacensību sākuma. Lai iegūtu ceļa naudu «Marsa» sportistiem, Voldemārs Cekuls noorganizēja biedrībā saviesīgu vakaru, kuru sporta cienītāji apmeklēja kuplā skaitā.

Viskrievijas I olimpiādē Latvijas sportisti guva spožus panākumus. Uzvarētāju sarakstu atklāja Jānis Polis un Volde-mārs Šmidbergs grieķu-romiešu cīņā vidējā svarā. Pirmo vietu ieņēma svarcēlāji Arturs Zedats un Jānis Krauze. Otro vietu izcīnīja peldētājs Kārlis Bensons. Solotājs Alfrēds Ruks ar rezultātu 57:42,4 ievērojami pārspēja otrās vietas ieguvēju 10 kilometru distancē.

Diska mešanā Viskrievijas rekordu uzstādīja ventspilnieks Teodors Sukatnieks — 38,52 m. Pirmoreiz sacīkstēs T. Sukatnieks piedalījās 1912. gada pavasarī, kad viņam bija 19 gadu. Aizmetot disku 34,56 m tālu, viņš izcīnīja Baltijas guberņu meistara titulu. Toreiz Sukatnieks esot trenējies ar šujmašīnas riteni, jo īstu rīku neesot varējis iegādāties. Viņš bija arī labs vingrotājs, lodes grūdējs un kārtslēcējs. II Viskrievijas olimpiādē Rīgā Sukatnieks svinēja uzvaru diska mešanā ar starptautiskās klases rezultātu — 41,15 m. Personisko rekordu — 45,16 m — viņš sasniedza 1923. gadā. Pēc tam T. Sukatnieks Ventspilī mācīja jaunos vieglatlētus.

Divas otrās vietas Kijevā ieņēma Augusts Birznieks — diska mešanā (32,25 m) un lodes grūšanā (11,87 m).

I Viskrievijas olimpiādes riteņbraucēji devās 250 verstu distancē Kijeva—Čerņigova—Kijeva, ar atsevišķu 10 verstu finišu trekā. Braucienā piedalījās 15 sportisti, to vidū četri rīdzinieki: A. Apsītis, A. Auns, K. Kepke un R. Ozols. Pēc katrām 25 verstīm bija iekārtotas ēdināšanas vietas. Viens no galvenajiem uzvaras pretendentiem rīdzinieks A. Apsītis izstājās riepas plīsuma dēļ. Uzvarēja maskavietis N. Voļočugins — 10.06:00, otro vietu ieņēma Augusts Auns — 10.14:00. Toreiz katrs sacensību dalībnieks veda līdzī aizzīmogotu vēstuli, kurā bija ierakstīts viņa starta laiks. Tālākajā kontrolpunktā tiesneši atkal vēstulē ierakstīja savas atzīmes.

Olimpiādes pēdējā dienā notika 20 kilometru brauciens trekā, kurā piedalījās četri rīdzinieki. Viņi ieņēma pirmās četras vietas šādā secībā: A. Apsītis, K. Kepke, R. Ozols, A. Auns. Piecu kilometru braucienā par uzvarētāju kļuva K. Kepke, aiz viņa palika A. Apsītis un R. Ozols. Desmit kilometru aizmota braucienā R. Ozols izcīnīja sudraba balvu. Taču pēc divām nedēļām kļuva zināms, ka pirmās vietas ieguvējs bijis kāds profesionāls riteņbraucējs, kas ielavījies amatieru sacensībās. Viskrievijas olimpiskā komiteja paziņoja, ka R. Ozola godalga apmaiņā pret pirmo.

II Viskrievijas olimpiādē, ko atklāja 1914. gada 16. jūnijā Rīgas hipodromā, piedalījās apmēram 1000 sportistu no 24

pilsētām. Rīgu pārstāvēja gandrīz 300 dalībnieku, Pēterburgu — 200, Kijevu — 159, Maskavu — 70 dalībnieku. Sacensības risinājās vieglatlētikā, svarcelšanā, vingrošanā, ritenbraukšanā, peldēšanā, šaušanā, grieķu-romiešu cīņā, motorratu braukšanā, tenisā, futbolā, paukošanā, burāšanā un airēšanā. Rīgas sportisti izcīnīja 34 zelta medaļas, 20 otrās vietas un 21 trešo vietu.

Latvijas šķēpa metēju izcilos panākumus ievadīja rīdzinieks Nikolajs Švedrēvics, izcīņot zelta medaļu ar jaunu Krievijas rekordu — 52,98 metri. Otru uzvaru viņš guva tāllēkšanā no vietas — 2,97 metri. Sporta biedrības «Marss» pārstāvis Kārlis Ozols uzvarēja vesera (28,21 m) un 25 kilogramu smaguma grūšanā (6,28 m). Augstlēkšanā no vietas par visiem pārāks izrādījās E. Vanags ar rezultātu 1,48 metri, bet maratonskrējienā no Jelgavas līdz Rīgai visātrāk veica A. Kapmalis, sasniedzot labu rezultātu — 2.59:40. Lodes grūšanā ar rezultātu 11,90 metri uzvarēja Augusts Birznieks.

Četras zelta medaļas izcīnīja Rīgas svarcēlāji V. Šreiners, A. Neilands, A. Zedats un J. Krauze. Visvieglākā svara atlēts V. Šreiners uzstādīja Viskrievijas rekordu raušanā ar labo roku — 165 mārciņas un raušanā ar kreiso roku — 159 mārciņas. Par to viņam piešķīra Pēterburgas sporta biedrības «Sanitas» sudraba medaļu. Vieglsvars Alfrēds Neilands laboja pasaules rekordu raušanā ar kreiso roku — 201,5 mārciņas. Viņš pirmais lietoja «zemo sēdi», ko vēlāk sāka saukt par «dziļajām šķērēm». Pēc kara, pārcēlies uz dzīvi Igaunijā, A. Neilands turpināja labot pasaules rekordus. 1920. gadā Antverpenes olimpiskajās spēlēs, pārstāvot Igauniju, viņš izcīnīja zelta medaļu vieglaajā svarā, paceļot trīscīnā 257,5 kilogramus. 1924. gada Olimpiskajās spēlēs Parīzē A. Neilands ieguva otro vietu pusvidējā svarā, paceļot piecos paņēmienos 455 kilogramus. Pēc Otrā pasaules kara A. Neilands strādāja Tallinā par svarcelšanas treneri.

Spalvas svarā trešo vietu izcīnīja 19 gadus vecais «Marsa» svarcēlājs Ludviģs Alekss. Tajā pašā gadā viņš uzstādīja pasaules rekordu vienrocīgajā grūšanā — 82,5 kg. Pēc Krievijas revolūcijas L. Alekss iestājās sarkanās armijas rindās un cīnījās pilsoņu kara frontēs. 1925. gadā viņš sasniedza pasaules rekordu vieglaajā svarā vienrocīgajā grūšanā — 92,5 kg. Atgriezies Latvijā, L. Alekss turpināja treniņus 2. Rīgas atlētu klubā un astoņus gadus bija Latvijas meistars vidējā un pusmagā svara kategorijās. Pēc Otrā pasaules kara viņš strādāja

pār jauno svārcēlāju treneri un piedalījās sacensību tiesāšanā. Miris 1957. gadā Rīgā.

Riteņbraukšanā pa maršrutu Rīga—Šauļi—Rīga pārliedziņošu uzvaru guva Augusts Auns (275 verstis viņš nobrauca 10 st. 9 min. 41 sek.).

Komandu cīņas rezultātus starp pilsētām un biedrībām izlika Rīgas centrā uz lielas tāfeles. Par pirmo vietu deva trīs punktus, par otro — divus, par trešo vietu — vienu punktu. Pilsētu vērtējumā visvairāk savāca rīdzinieki. Cara valdība bija dāvājusi sudraba šķīvi biedrībai, kas olimpiādē izcīnīs visvairāk punktus. To gatavojās pasniegt latviešu sporta biedrībai «Marss», taču protestēja Rīgas «Union» vācieši, jo Pēterburgas kara skolas sportistiem esot vairāk punktu. Valdības pārstāvis iebilda, ka kara skola nav biedrība un tā savākusi punktus šaušanas un durkļu cīņas sacensībās. Pašdarbības sporta biedrībās toreiz nedrīkstēja nodarboties ar šiem valsts iekārtai bīstamajiem sporta veidiem. Strīda izšķiršanu atlika uz vēlāku laiku, bet sākās pasaules karš, sportisti izklika, un šķīvis pazuda.

Viskrievijas II olimpiādes priekšvakarā — 1914. gada 3. jūlijā — Rīgā iznāca žurnāla «Sports» pirmais numurs. Šis datums uzskatāms par latviešu sporta preses dzimšanas dienu. Žurnālu izdeva sporta biedrība «Amatieris». «Sporta» otrais numurs iznāca 16. jūlijā, tajā plaši apgaismotas olimpiādes sacensības Rīgas sporta bāzēs. Trešais numurs vairs neiznāca, jo sākās Pirmais pasaules karš.

2. FIZISKĀ AUDZINĀŠANA UN SPORTS NEATKARĪGAJĀ LATVIJĀ

2.1. Sporta klubi un sporta organizācijas

No 1915. līdz 1920. gadam Latvijas teritorija atradās kara darbības zonā, kas atnesa lielu postu latviešu tautai. 1914. gadā Latvijā bija 2,5 miljoni iedzīvotāju, bet 1925. gadā tikai 1,8 miljoni. Izpostītas bija lauku sētas, daudzas rūpnieciskās iekārtas bija aizvestas uz Krieviju, kaujās krituši vai izbraukuši uz Krieviju un citām valstīm daudzi latvieši.

Sarežģītās politiskās, ekonomiskās un starpvalstu attiecības neļāva izveidot neatkarīgu valsti, atjaunot un attīstīt tautsaimniecību, kultūru, sportu.

1918. gadā izveidotās Tautas padomes vietā 1920. gadā tika ievēlēta Satversmes sapulce, uzsākts darbs pie Satversmes (konstitūcija, kuru pieņēma 1922. gadā Saeima). Latvijā bija sākts mērķtiecīgs darbs neatkarīgas valsts veidošanā. Sākās arī sporta organizāciju dibināšana.

Jau 1919. gadā nodibināja Karavīru sporta klubu. Rīgā izveidoja Rīgas garnizona sporta klubu, kurš 1920. gadā sarīkoja pirmās lielākās sacensības. Vēlāk šo klubu pārveidoja par Armijas sporta klubu (ASK). Sporta klubi apvienojās Armijas sporta savienībā (ASS).

1920. gadā Latvijā aktīvu darbību izvērša ASV Jaunekļu kristīgā savienība (Young Mens Christian Association — YMCA), kura plaši izmantoja jaunatnei tikamās sporta nodarbibas un sacensības. 1920. gadā no Amerikas Latvijā ieradās vairāki militārās un fiziskās audzināšanas speciālisti — I. Linness, A. Safhauzers, R. Hansens un citi. R. Hansens vadīja virsnieku un kareivju sporta un vingrošanas grupas, strādāja par karaskolas instruktoru. Divus YMCA klubus izveidoja Rīgā — Skolas ielā 1 un Maskavas ielā 140. Tajos iekārtoja lasītavas, rīkoja dievkalpojumus un sporta sacikstes. Latvijas armijā izmantoja amerikāņu fiziskās apmācības sistēmu. Visvairāk YMCA popularizēja basketbolu un volejbolu. Nodarbibas un sacensības notika arī futbolā, rokasbumbā, vieglatlētikā, šaušanā un citos sporta veidos.

1923. gadā pēc armijas daļējas demobilizācijas YMCA plaši izvērša darbību skolu un studējošās jaunatnes vidū.

Sevišķi rosīgi sporta jomā YMCA darbojās divdesmito gadu sākumā. Latvijā 1923. gada 25. aprīlī nodibināja Latvijas jaunekļu kristīgo savienību (JKS). YMCA bērnu pulciņos savas sporta gaitas sāka daudzi vēlāk pazīstami sportisti basketbolisti A. Raubens, Ā. Grasis un citi. Gandrīz pašā Rīgas centrā, kur tagad atrodas Policijas sporta kluba (agrāk «Dinamo») stadions, YMCA uzcēla savu stadionu ar apjūmām tribīnēm. Sākoties krīzei, pabalsti no Amerikas nepienāca un YMCA uzsāka ziedojumu vākšanu. Samazinoties finansiālajām iespējām, trīsdesmitajos gados YMCA sportiskā darbība daļēji apsika. 1940. gadā padomju vara šo organizāciju slēdza. To atjaunoja deviņdesmito gadu sākumā, pēc Latvijas neatkarības atgūšanas.

Skolu jaunatnes vidū plašu darbību izvērša skautu organizācija. Tā radās pagājušā gadsimta beigās, kad daudzās vairāk attīstītās valstīs cītīgi meklēja tādas ārpuskolā sporta darba formas, kas nodrošinātu augstu vispārēju sagatavo-

tību un fizisko trenētību. Latvijā skautu organizāciju nodibināja 1912. gadā. Latvijā 1938. gadā bija 39 novadu un 205 skautu vienības, pavisam aptuveni 10 000 skautu. Latvijā skautu kustību vadīja ģenerālis K. Gopers, kas žurnālā «Mūsu Armija», kā arī skautu izdevumā «Garezera Raksti» uzsvēra, ka viens no jauneklā mērķiem esot sagatavot sevi fiziski dienestam armijā. Skautu vasaras nometnēs bija laba disciplīna un pašapkalpošanās. Jauniešiem saistošās medību, pēdu dzīšanas, orientēšanās un militāra rakstura nodarbības bija apvienotas ar patriotisma un sevis apzināšanas ieaudzinašanu. No 1922. gada Latvijā darbojās arī gaidu pulciņi. 1929. gadā nodibinājās pirmais mazpulks, bet 1935. gadā jau bija 807 mazpulki ar vairāk nekā 18 000 dalībniekiem.

Latvijas valdība, militārās aprindas un atsevišķas partijas atbalstīja skautus, gaidas, vanagus, mazpulkus un jaunsargus, piešķirot tiem līdzekļus.

Latvijā savu darbību atjaunoja arī vairākas pirmskara gadu sporta organizācijas un klubi. 1. Rīgas atlētu klubs biedru pilnsapulci sasauca 1921. gada aprīlī. Klubs sāka organizēt sacensības grieķu-romiešu cīņā un svarcelšanā, piedalījās dažādu sporta veidu savienību dibināšanā un darbībā. Tanī pašā gadā pirmo reizi kluba vēsturē tika izgatavots savs karogs.

Biedru rindās vairs nebija tik slavenu sportistu kā Jānis Krauze, kurš kluba vārdu iznesa pasaulē un aizrāva jaunatni. Lai ieinteresētu smagatlētus nopietnāk trenēties, kluba nodibināja mūžīgi ceļojošo balvu — sudraba svaru bumbu, kurā iegravējams ikgadējā kluba meistara vārds.

Riteņbraukšanas attīstībai ik gadu tiek piešķirta īpaša balva tam biedram, kas veicis visvairāk kilometru. Kluba biedri sāk pievērsties arī peldēšanai. Tā K. Grauers un A. Siksa 1927. gadā peldus devās no Balastdambja uz Ķīšezeru, veicot apmēram 20 kilometrus 9 stundās 5 minūtēs. Vairāki 1. Rīgas atlētu kluba biedri izcīnīja Latvijas meistara titulus un laboja rekordus svarcelšanā.

Pēc kara mājup atgriezās arī daļa sporta biedrības «Marss» biedru un stājās pie biedrības atjaunošanas.

1922. gadā «Marss» atjaunoja savu sapostīto velodromu.

1925. gada 3. Latvijas vispārējos sporta svētkos «Marsa» biedri izcīnīja 14 pirmās, 6 otrās un 7 trešās vietas. Pēc 1926. gada sākās velodroma pārbūve, lai uz tā bez riteņbraucējiem varētu sacensties arī motociklisti, bet treka vidū rīkot vieglat-

lētu mačus. Tika ierīkots 60 metru celiņš sprintam, bet apkārt laukumam apļveida skrejceliņš garākām distancēm.

1925. gada 16. augustā «Marsa» laukumā notika Latvijā pirmās soļošanas sacīkstes sievietēm. Vieglatlētikas programmā bija iekļauta 1000 metru distance. Pirmā mērķi sasniedza Zenta Vāvere no Latvijas sporta biedrības ar rezultātu 5 min. 39,4 sek. Tomēr soļošana starp sievietēm toreiz neieguva piekrišanu.

1921. gadā izveidoja sporta biedrību «Krauze». Tajā iestājās daudz atlētu, taču biedrībai trūka naudīgu mecenātu, tāpēc tās darbs nīkuļoja un divdesmito gadu beigās pavisam apklusā. Paši sportisti negribēja samierināties ar Krauzes vārda aizmīšanu. Trīsdesmito gadu sākumā grupa Latvijas ievērojamāko sportistu — Rūdolfis Ronis, Edvins Bietags, Krišjānis Kundziņš un citi atjaunoja sporta biedrības «Krauze» darbību.

Sporta biedrības «Krauze» emblēmā bija ozollapa, kas simbolizē Latvijas varenāko koku, bet melnā krāsa nozīmēja sēras par Jāni Krauzi. Vidū apzeltīts burts «K», krāsai simbolizējot uzvaru.

Arī Latvijas visām lielākajām politiskajām partijām un organizācijām bija savi sporta klubi un biedrības. Zemnieku savienība izveidoja Latvijas aizsargu organizācijas 20 sporta klubus ar vairāk nekā 600 pulciņiem. Aizsargu organizācijas sporta klubos lielu uzmanību veltīja šaušanai, jāšanas sportam, motosportam, vieglatlētikai, peldēšanai, riteņbraukšanai utt.

Līdz 1934. gadam Aizsargu sporta organizāciju (LAO) aktivitātes nebija sevišķi izcilas, vairums sportistu bija no laukiem, nepietika līdzekļu. Pēc 1934. gada 15. maija apvērsuma aizsargi kļuva par K. Ulmaņa valdības galveno balstu, kas stingri nostājās prezidenta un tā politikas aizsardzībā. Līdz ar to aizsargi ieguva visai plašu prezidenta morālu un finansiālu atbalstu. Notika LAO darbības reorganizēšana, izveidoja aizsargu pulkus un to sporta klubus, pagastos savukārt aizsargu nodaļas un pie tām sporta pulciņus.

Sākot ar 1934. gadu, notika starptautiskas aizsargu sacenšības un Latvijas aizsargu meistarsacīkstes. Pirmās meistarsacīkstes vieglatlētikā notika 1935. gada 30. augustā, kurās K. Ulmaņa dāvētu balvu saņēma Dzelzeļa pulka aizsargi. Soļošanā 8. Valmieras aizsargu pulku pārstāvēja J. Daliņš, bet 7. Valkas AP Ā. Liepaskalns. Arī turpmākos gados notika plaši sporta svētki, meistarsacīkstes vieglatlētikā, futbolā, volejbolā, ar 1936. gadu arī svarcelšanā un grieķu-romiešu cīņā.

Visplašākais pasākums bija 1936. gada meistarsacīkstēs vieglatlētikā, kurās piedalījās vairāk nekā 800 dalībnieku. Viņu vidū tolaik populārie Latvijas sportisti J. Stendzenieks, O. Jurgis, J. Bernsons, J. Rītiņš, J. Dimza, J. Daliņš, R. Zirdziņš.

1939. gadā LAO bija 31 sporta klubs, 532 sporta pulciņi ar 14 000 biedriem. No LAO sporta izauga arī citi sportisti — vairākkārtējais Latvijas meistars svarcelšanā A. Jūrmalietis, vieglatlētis V. Krastiņš, šāvējs H. Marvē. 1939. gadā par Latvijas meistariem volejbolā kļuva LAO vīriešu un sieviešu komandas. Ar aizsargu iniciatīvu top arī stadions Valmierā un sporta bāzes citos novados.

8. Valmieras AP 1937. gadā izdotajā Rokas grāmatā rakstīts, ka Latvijai ir un būs vajadzīgi izturīgi, veikli un spēcīgi aizsargi, kamdēļ ikvienam Latvijas pilsonim ir svēts pienākums rūpēties arī par fizisko attīstību. Aizsargu sportistam jāizturas disciplinēti kā savā iekšējā dzīvē, tā arī sabiedrībā. Rokas grāmata liecina par visai plašo sporta pasākumu skaitu, rezultātu izvērtēšanu un sporta normu izpildi.

Latvijas sociāldemokrātu partija 1921. gadā Rīgas apgabaltiesā reģistrēja Strādnieku sporta savienības (SSS) statūtus. SSS vadību uzticēja Bruno Kalniņam. Strādnieku sporta savienība 1922. gadā iestājās starptautiskajā sporta organizācijā Lucernas sporta internacionāle (LSI), kas 1920. gadā bija izveidota Beļģijas, Vācijas un Francijas sociāldemokrātu iniciatīvā un tās ietvaros piedalījās starptautiskās sacensībās un strādnieku olimpiādēs.

Pretstatā Lucernas sporta internacionālei tika izveidota Sarkanā sporta internacionāle (SSI). Pirmajā kongresā 1921. gada 19. jūlijā Maskavā piedalījās pārstāvji no Itālijas, Vācijas, Francijas, Čehoslovākijas, Skandināvijas valstīm, Somijas, Holandes. Latvijā starp SSS un SSI pastāvēja nesaskaņas.

1925. gada sākumā valdība slēdza Strādnieku sporta savienību — par nekārtību celšanu, bet jau pēc pāris mēnešiem, 1925. gada 13. maijā, tika nodibināta jauna biedrība Strādnieku sports un sargs, saglabājot ierasto saīsinājumu — SSS. Par SSS vadītāju ievēlēja B. Kalniņu.

1923. gada vasarā SSS pārtrauca jebkurus sakarus ar pilsoniskajām sporta organizācijām. Kopš šī brīža SSS sportisti startēja tikai savās iekšējās sacensībās un uzņēma vēl ciešākus sakarus ar radniecīgajām ārzemju sporta organizācijām.

Pirmā strādnieku olimpiāde notika 1925. gada jūlijā Frank-

furtē. Latvijas sportisti izcīnīja septiņas pirmās vietas — boksa, vieglatlētikā, svarcelšanā un grieķu-romiešu cīņā.

Lucernas sporta internacionāle 1927. gada kongresā Helsinkos aizliedza saviem biedriem startēt 1928. gada vissavienības spartakiādē Maskavā, ko organizēja SSI, kā arī visu citu sporta organizāciju rīkotajās sacensībās. Tomēr tajā piedalījās 612 ārzemnieki. No Latvijas spartakiādē startēja 18 sportisti.

LSI sarīkotā strādnieku olimpiāde notika 1930. gadā Rīgā. Sacensības risinājās desmit sporta veidos. Tajos bez mājiniekiem piedalījās Austrijas, Vācijas, Somijas, Čehoslovākijas, Igaunijas un Polijas strādnieku sportisti. Sajā laikā SSS sāka būvēt savu stadionu pie Grīziņkalna — tagadējā «Daugavas» stadiona priekštecī.

1931. gada strādnieku olimpiādē Vīnē piedalījās 80 Latvijas sportisti un kopvērtējumā ieņēma ceturto vietu aiz Austrijas, Vācijas un Somijas komandām. Pirmās godalgas ieguva tikai militarizēto sporta veidu pārstāvji. SSS likvidēja 1934. gadā, bet sportisti pēc tam apvienojās.

Līdzās sociāldemokrātu vadītajām strādnieku sporta biedrībām arī komunisti organizēja savas sporta biedrības. 1925. gadā nodibinājās «Energija».

Tika radīti desmitiem sīku reliģiozu, nacionālu un citādu organizāciju, kam pašām bija savi sporta klubi.

Rosīgu darbību izvērsa vāciešu sporta biedrība «Union», krievu organizācijas nodibināja biedrību «Russkij Sokol», poļu — «Redutu», ebreji — «Hakoah» un «Makabi». Ebreju sporta biedrības «Makabi» ar sekmēm piedalījās Latvijas I olimpiskajās spēlēs, gūdami panākumus galda tenisā. 1928. gadā «Makabi» iestājas vispasaules ebreju «Makabi» apvienībā. Izcilus panākumus guvis Džons Čulaks, kurš sporta gaitas sāka Rīgā, 1922. gadā bija izcīnījis Latvijas meistara titulu vingrošanā. Vēlāk viņš emigrēja uz ASV un 1932. gada Losandželosas olimpiskajās spēlēs, pārstāvēdams ASV, izcīnīja zelta medaļu vingrošanā apļos. Dž. Čulaks vēlākos gados kļuva par ievērojamu sporta darbinieku, viņu ievēlēja par ASV vingrošanas federācijas prezidentu, starptautiskās vingrošanas federācijas (FIG) viceprezidentu. Jāatzīmē, ka septiņdesmitajos gados, kad Rīgā vēl notika plašas starptautiskas sacensības vingrošanā, Dž. Čulaks vairākkārt viesojās Rīgā,

Latviešiem nozīmīgākās bija Latvijas sporta biedrība, Armijas sporta klubs (ASK) un «Universitātes sports».

Latvijas sportā vienu no vadošajām vietām ieņēma Latvijas sporta biedrība. Savas darbības sākumu tā skaitīja kopš 1891. gada dibinātās 2. riteņbraucēju biedrības. 1921. gadā riteņbraucēju biedrība atzīmēja trīsdesmito gadskārtu un pārdevējās par Latvijas sporta biedrību. Savā sporta laukumā tagadējās K. Valdemāra un Sporta ielas stūrī tā izbūvēja Rīgā lielākās skatītāju tribīnes. Nodaļas darbojās Daugavpilī, Saldū un Smiltēnē. Šajā laikā LSB attīstīja vieglatlētiku, futbolu, basketbolu, slēpošanu, daiļslidošanu, riteņbraukšanu, airēšanu, volejbolu, tenisu, galda tenisu, šaušanu un hokeju. Vairumā sporta veidu LSB biedri ieņēma vadošās pozīcijas Latvijas sportā, un viņu laukumā tika rīkotas nozīmīgākās starptautiskās sacensības.

Vēlākos gados nodibinājās un aktīvi darbojās Rīgas tenisa klubs (1923. gads), Rīgas futbola klubs (1923. gads), Latvijas jahtklubs (1924. gads), Latvijas vingrotāju biedrība (1927. gads) un citi klubi.

Gandrīz visām lielākajām rūpnīcām bija savi sporta klubi. Lai reklamētu savas firmas, velosipēdu fabriku «G. Erenpreiss» un «Omega» īpašnieki pulcināja savās fabrikās labākos riteņbraucējus, kas sacīkstēs piedalījās ar firmu velosipēdiem. Sokolādes fabrikai «V. Ūze» bija sava kultūras un sporta biedrība ar futbola, volejbola un basketbola komandām.

Latvijas augstākā sporta vadības institūcija — Latvijas sporta organizāciju apvienība (LSOA) — nodibinājās 1922. gadā ar Jāni Dikmani valdes priekšsēdētāja amatā. Tajā pašā gadā LSOA sastāvā tika izveidota Latvijas olimpiskā komiteja, ko 1926. gadā atzina Starptautiskā olimpiskā komiteja. Automātiski par LOK vadītāju kļuva J. Dikmanis.

1882. gadā dzimušā J. Dikmaņa maizes amats bija finansu un saimniecības nodaļas vadītāja postenis Latvijas Tieslietu ministrijā. Sportā viņš ieņēma vairums vadošus amatus: Latvijas sporta organizāciju apvienības un Latvijas olimpiskās komitejas priekšsēdētājs no dibināšanas līdz 1933. gadam. Vieglatlētikas, kā arī Riteņbraucēju un Motociklistu savienības pirmais priekšsēdētājs. 1926. gadā J. Dikmani uz mūžu ievēlēja par Starptautiskās olimpiskās komitejas locekli. Šajā amatā viņš atradās līdz 1947. gadam. Viņš vadīja sporta delegācijas olimpiskajās spēlēs Parīzē, Amsterdamā un Losandželosā. 1936. gadā, nodibinot Latvijas Fiziskās kultūras un sporta komiteju, Dikmanis iecēla par tās locekli, kā arī par Latvijas olimpiskās komitejas locekli. J. Dikmanis miris 1969. gadā Ņujorkā (ASV).

Latvijas sporta organizāciju apvienībā ietilpa atsevišķu sporta veidu savienības — vieglatlētikas, basketbola, peldēšanas, airēšanas, futbola, tenisa, ziemas sporta veidu, jāšanas sporta, smagatlētikas, galda tenisa, vingrošanas, burāšanas, šaušanas, motosporta, paukošanas un citas, kā arī sporta biedrības. Brošūrā «Latvijas sporta organizāciju apvienības un olimpiskās komitejas darbības pārskats par 1927. gadu» teikts, ka Sporta organizāciju apvienībā ietilpst septiņas sporta veidu apvienības, kā arī 57 biedrības.

LSOA statūti bija visai demokrātiski un tie paredzēja, ka pilnsapulce sanāk reizi gadā, pa vienam pārstāvim no katras sporta savienības vai sporta veida un sporta biedrībām, klubiem, kas nav apvienoti sporta savienībās. Pilnsapulce noklausījās valdes un revīzijas komisijas pārskatus, ievēlēja jaunu valdi un revīzijas komisiju, kā arī citas darba komisijas, apstiprināja gada budžetu.

Valdi veidoja no sporta savienību un citu organizāciju pārstāvjiem, tā rīkoja sēdes vismaz 6 reizes gadā. Valdes uzdevums bija organizēt pilnsapulces likumu un statūtu izpildi, kā arī kontrolēt OK darbību.

Savukārt prezidijs — priekšsēdētājs, 2 vietnieki, sekretārs un mantzinis — darbojās patstāvīgi un kārtoja visus LSOA darbības jautājumus.

LSOA rīkoja dažādus sporta propagandas pasākumus. Jau 1922. gadā notika sporta propagandas diena. 1924. gadā Esplanādē notika Latvijas vingrošanas svētki, 1927. gadā — sporta propagandas nedēļa. 1933. gadā LSOA nodibināja un piešķīra nopelni nozīmi izcilākajiem sportistiem.

Latvijas sporta organizāciju apvienības galvenie līdzekļu ieguves avoti — valsts pabalsti, sporta biedrību biedru naudas un ienākumi no sporta sacensībām.

Tā kā Latvijas sporta organizāciju apvienību valsts sistēmātiski nefinansēja, tad ne apvienība, ne arī sporta biedrības nebija pakļautas valsts kontrolei.

Latvijas sporta biedrības sašķēlās divās nometnēs. Viena no tām ar vāciešu sporta biedrību «Union» priekšgalā saucās par melno bloku, bet otra — par latviešu biedrībām, to priekšgalā bija Latvijas sporta biedrība.

Nebeidzami «sporta kari» visu laiku norisa arī starp Latvijas sporta organizāciju apvienību un sporta biedrībām. Katra biedrība gribēja būt par vietējo un starptautisko sacensību rīkotāju un sporta sensāciju radītāju. Taču bez Latvijas sporta

organizāciju apvienības sankcijas nekādus sporta pasākumus organizēt nedrīkstēja.

1933. gadā par LSOA un LOK vadītāju ievēlēja Robertu Plūmi, labu sportistu. Roberts Plūme bija 1915. un 1916. gada Viskrievijas čempions riteņbraukšanā, Latvijas meistars riteņbraukšanā, slēpošanā, boksā un piecīņā, 1924. g. ziemas olimpisko spēļu dalībnieks slēpošanā, 1924. g. un 1928. g. vasaras olimpisko spēļu dalībnieks riteņbraukšanā. «Universitātes sports» dibinātājs un vadītājs, Latvijas basketbola savienības ilggadējs priekšsēdētājs, Starptautiskās studentu sporta komitejas vadītājs. Latvijas sporta vadītājs (1941—1944). Kanādas latviešu sporta vadītājs no 1950. g. R. Plūme miris 1956. g. Toronto (Kanādā).

No 1934. gada šos amatus pārnēma ministru prezidenta vietnieks Mārgers Skuieņieks. Viņš bija Tautas padomes, Sātversmes sapulces un Saeimas loceklis. Ministrs, ministru prezidenta biedrs, Latvijas Fiziskās kultūras un sporta komitejas priekšsēdētājs (1936—1938). Nodarbojies ar burāšanu. Represēts 1940. g.

1936. g. LSOA vietā nodibināja Latvijas Fiziskās kultūras un sporta komiteju (FKSK). Komitejas sastāvā bija 7 ieceltas amatpersonas un vēl 3 vēlēti locekļi. No 1938. g. līdz 1940. gada jūnijam, proti, Latvijas okupācijai, FKSK un LOK vadīja sabiedrisko lietu ministrs Alfrēds Bērziņš. Viņš bija nodarbojies ar cīņas sportu, ievēlēts par Saeimas locekli. 1940. g. emigrēja. Viens no Ārzemju latviešu apvienības (ALA) dibinātājiem ārzemēs. Miris 1977. g. Ņujorkā (ASV).

FKSK kā valsts organizācija veica aktīvu darbību. Izveidoja fiziskās audzināšanas kontroles un sporta kabinetu, to vadīja pazīstamais speciālists Dr. med. Aleksandrs Bieziņš. 1937. g. uzcēla sporta namu Rīgā ar 3000 skatītāju vietām.

Pamatojoties uz Latvijas Republikas Ministru kabineta 1936. gada 5. maija likumu, FKSK kā valstiska institūcija apvienoja sportu un fizisko audzināšanu. FKSK priekšsēdētāju izraudzīja Ministru prezidents un iecēla Ministru kabinets. Komitejas sastāvā iekļāva pārstāvi no Kara, Iekšlietu, Izglītības, Tautas labklājības un Zemkopības ministrijām un Rīgas pilsētas valdes. 4 locekļus ievēlēja uz vienu gadu no Sporta padomes. Komitejas sastāvā priekšsēdētājs, divi vietnieki, sekretārs un mantzinis. Izpildrīcību realizēja priekšsēdētāja iecelts ģenerālsēkretārs ar biroju, kurā nodaļas, tehniskās komisijas, referenti, speciālisti. Fiziskās kultūras un sporta padome tika veidota kā padomdevēja institūcija, tās sastāvā

FKSK locekļi, ASA pārstāvji, sporta savienību un federāciju pārstāvji. Padomes sēdes notika reizi gadā. FKSK līdzekļus veidoja sporta organizāciju iemaksas, valsts un pašvaldības dotācijas, pabalsti, ziedojumi un citi ienākumi. Ievēlētā revīzijas komisija veica gadskārtējo revīziju, tajā piedalījās arī valsts kontroles pārstāvis.

Ar Ministru kabineta 1938. gada 10. maijā pieņemto un Ministru prezidenta 1938. gada 17. maijā izsludināto likumu tika pastiprināts centrāliskums sporta vadībā. Likumā uzsvērts, ka valsts sporta dzīves vadītājs dod vadošos norādījumus un rīkojumus fiziskās kultūras un sporta izveidošanā, darbībā un pārvaldē. Tālāk likumā rakstīts, ka sporta un fizisko audzināšanu apvieno FKSK, kurai pakļautas visas fiziskās kultūras un sporta organizācijas valstī. FKSK pieņemtie noteikumi sporta un fiziskās audzināšanas jautājumos ir saistoši valsts un pašvaldību iestādēm un organizācijām. Attiecībā uz LOK noteikts, ka to vada valsts sporta dzīves vadītājs, divi uz 4 gadiem ievēlēti FKSK un 2 Sporta padomes locekļi. Bez tam likums noteica, ka arī sporta savienību un federāciju priekšsēdētājus iecēla valsts sporta dzīves vadītājs.

1938. gada 28. martā FKSK un LOK kopīgā sēdē pieņēma noteikumus par sporta sakariem ar ārzemēm un tajos noteica, ka fiziskās kultūras un sporta darbinieki un sportisti var piedalīties ārzemju pasākumos tikai ar FKSK atļauju. Jāatzīmē būtiska prasība, ka sportistiem ārzemēs jārupējas par Latvijas sporta labo slavu un savā starpā jāsarunājas latviski.

Likumā bija šāds uzdevums: «Izaudzināt garīgi un miesīgi veselus, izturīgus un krietnus sabiedrības locekļus, kas, vienoti valstiskā apziņā, spēj sekmīgi pildīt visus dzīves un darba pienākumus, ko uzliek ģimene, sabiedrība, tauta un valsts.»

Jaunajā Latvijas valstī sāka veidoties sava izglītības sistēma, kuras saturā bija arī fiziskā audzināšana skolās. Nēnoliedzami, ka pastāvēja objektīvas grūtības, nepietika sporta bāzu, inventāra, maz bija speciālistu.

Skolu programmās no 30—40 mācību stundām nedēļā fiziskajai audzināšanai bija atvēlēta viena vai divas stundas nedēļā. Fiziskās audzināšanas programmā visbiežāk varēja lasīt vienīgi vingrinājumu uzskaitījumu, tikai retumis dažās programmās bija arī metodiski norādījumi.

1925. gadā visām Latvijas skolām izsūtīja anketas, lai iegūtu ziņas par fiziskās audzināšanas stāvokli skolās: cik un kāds ir inventārs, vai ir kvalificēti pedagogi utt. Un lūk, kādi

rezultāti: no 911 skolām vingrošanas stieņi bija tikai 22 skolās, līdztekas — 40, aplī — 27, vingrošanas siena — 18, vingrošanas paklāji — 6, vālītes — 48, nūjas — 166 un lecamauklas — 20 skolās.

Gandrīz visi fiziskās audzināšanas skolotāji ar nedaudziem izņēmumiem mācīja nevien vingrošanu, bet arī citus priekšmetus. Pēc aptaujas lapās sniegtajām ziņām, fiziskajā audzināšanā pirmā vieta bija zviedru un čehu vingrošanas sistēmām. Otrā vieta ierādīta spēlēm. Spriežot pēc atbildēm aptaujas lapās, varēja secināt, ka vairumam fiziskās audzināšanas skolotāju trūka teorētisku zināšanu fiziskajā audzināšanā un viņiem nebija skaidri ne tās mērķi, ne pamatprincipi.

Skolēnu fiziskās audzināšanas darbu ārpus skolas realizēja dažādas jaunatnes organizācijas: YMCA, (Jaunu sieviešu kristīga savienība), skauti, gaidas, mazpulki, Sarkanā krusta organizācija un citas. Studentus apvienoja Universitātes sporta klubs (US) un korporācijas.

Lai sāktu pilnvērtīgu jaunatnes fizisko audzināšanu, jau 1920. gadā Izglītības ministrija nodibināja Fiziskās audzināšanas sekciju, kas martā organizēja kursus vingrošanas skolotājiem. 1921. gada septembrī šos kursus pārveidoja par privātu divgadīgu Fiziskās audzināšanas institūtu, ko vadīja M. Krūze, vēlāk R. Drillis. Institūts darbojās tagadējās 2. vidusskolas telpās. Mācību programmā bija iekļauta anatomija, fizioloģija, pirmās palīdzības sniegšana, pedagogija, psiholoģija, kustību mehānika, P. Leshafta, zviedru un čehu vingrošanas sistēmas, kā arī vieglatlētikas, slēpošanas, peldēšanas un citu sporta veidu apmācība. Četros darbības gados institūtu absolvēja apmēram 50 audzēkņu, iegūstot tiesības strādāt par ģimnāziju un pamatskolu fiziskās audzināšanas skolotājiem. Materiālo apstākļu dēļ institūts savu darbību pārtrauca 1924. gadā.

1926. gada oktobrī Rīgas Tautas universitātē noorganizēja trīsgadīgu Fiziskās audzināšanas institūtu, ko vadīja Izglītības ministrijas fiziskās audzināšanas inspektors Voldemārs Cekuls. Nodarbības notika vakaros no pulksten 17 līdz 23 Rīgas pirmās ģimnāzijas telpās. Sākumā mācību maksa bija 120 latu, bet kopš 1934. gada — 150 latu. Studentiem par saviem līdzekļiem bija jāgādā arī viss nepieciešamais inventārs: treniņtērpi, slēpes, slidas, zābaki, bumbas. Līdz 1932. gadam katru rudenī institūtā uzņēma 60 studentus, taču sakarā ar grūtajām mācībām vakaros pēc darba un arī trūcīgo materiālo apstākļu dēļ gadā institūtu pabeidza tikai 10—16 cil-

vēku. No 1933. līdz 1936. gadam jaunus studentus neuzņēma. Līdz 1940. gadam institūtu pabeidza apmēram 200 fiziskās audzināšanas speciālistu. Universitātē ieguva tehnisku un teoretisku, nevis akadēmisku izglītību.

Līdz ar sporta, kā arī latviešu tautas kultūras dzīves sastāvdaļas tālāku attīstību izvirzījās nepieciešamība pēc speciālas sporta preses. Sportam diezgan lielu vietu ierādīja avīze «Jaunākās Ziņas» un lauku partijas Zemnieku savienības izdevums «Brīvā Zeme». Sporta tematikai pievērsās arī lielā tirāžā iznākošais žurnāls «Atpūta».

1921. gadā iznāca Latvijas pirmais sporta preses izdevums — žurnāls «Sports», tas piedzīvoja tikai trīs numurus. Tajā pašā gadā Armijas sporta klubs mēģināja izdot ilustrētu žurnālu «Latvijas Sports». Iznāca tikai pāris numuru. No 1923. gada decembra līdz 1925. gada martam reizi nedēļā pārdošanā parādījās «Sporta Žurnāls». 1927. gadā iznāca daži numuri izdevumiem «Latvijas Sports» un «Mūsu Sports», ko iespieda Liepājā. Turpmākajos gados nāca klajā daži žurnāla «Sports» numuri sporta biedrības «Krauze» izdevumā. Paliekošu vietu Latvijas sporta dzīvē ieņēma laikraksts «Sporta Pasaule», kura pirmais numurs iznāca 1931. gada 27. aprīlī. Tā izdevējs bija A. Seglenieks. Sākumā «Sporta Pasaule» iznāca reizi nedēļā, sākot ar 1935. gadu — divas reizes, bet kopš 1938. gada — trīs reizes nedēļā. 1936. gada olimpisko spēļu laikā avīze iznāca katru dienu apmēram 15 000 eksemplāru metienā.

1932. gada septembrī apmēram gadu reizi nedēļā klajā nāca žurnāls sportam un fiziskai audzināšanai «Stadions».

No 1934. gada janvāra līdz 1938. gadam A. Seglenieks kopā ar A. Smitu reizi mēnesī izdeva žurnālu «Starts». Arnolds Šmits pēc Otrā pasaules kara kopā ar Vili Ciku uzrakstījis vairākas grāmatas par Latvijas sporta vēsturi.

No 1925. līdz 1933. gadam biedrība «Strādnieku sports un sargs» ar pārtraukumiem un dažādiem nosaukumiem izdeva «Latvijas strādnieku sports» vai vienkārši «SSS».

1937. gada maijā sāka iznākt Latvijas Fiziskās kultūras un sporta komitejas oficiālais mēnešraksts «Fiziskā Kultūra un Sports». No 1920. līdz 1939. gadam iznāca «Izglītības Ministrijas Mēnešraksts». Mēnešraksts publicēja arī rakstus par mācību un fiziskās audzināšanas darbu.

No 1922. gada līdz 1940. gadam iznāca arī žurnāls «Med-

nieks un Makšķernieks», bet no 1937. gada līdz 1938. gadam žurnāls «Šaha Māksla».

No divdesmitajos gados iznākušajām grāmatām nozīmīgākās ir R. Ķirkuma darbi «Sistematizēts vingrinājumu krājums» un «Kā sevi izdaiļot un norūdīt», kā arī vairāku autoru kopējais darbs «Vingrošanas rotaļas un spēles». A. Krastiņš saraksta grāmatu «Peldēšana, daiļlēcšana, ūdenspolo». R. Blaumanis — «Dailskriešana uz ledus», R. Zaķis — «Makšķernieka gaitas». A. Plūme sarakstīja grāmatu «Devītās olimpiskās spēles». Latvijas sporta organizāciju apvienība un Latvijas olimpiskā komiteja 1928. gadā laida klajā darbības pārskatu par 1927. gadu.

Trīsdesmitajos gados parādījās vairāk grāmatu un brošūru. Kā populārākās var minēt A. Auna «Latvijas ritenbraucēju vēsture ciklista atmiņās» un E. Tūbeļa «Kā Jānis Daliņš kļuva pasaules slavens soļotājs». A. Grasis sarakstīja grāmatu «Nilsa Buka auguma vingrošana», V. Rinne — «Vieglatlētikas vingrinājumu apmācība», K. Bētiņš un J. Bētiņš «Galotnes un uzdevumi», A. Koblēncs «Latvijas šaha spēles». Mazā metienā nāca klajā arī vairākas brošūras par vingrošanu, peldēšanu, volejbolu, futbolu, galda biljardu, slēpošanu, tūrismu, šahu un citiem sporta veidiem.

1938. g. aprīlī sanāca Latvijas pirmais sporta kongress, tajā piedalījās ap 2000 pārstāvju. Dalībniekus sveica K. Ulmanis. Otrajā dienā darbs notika sekcijās (sporta būvju, skolotāju, militārā sporta, sporta propagandas un citās). Kongress zināmā mērā iezīmēja centralizāciju, kuru ierosināja FKSK vadība. Kongress izvirzīja būtiskus uzdevumus — uzcelt olimpisko stadionu (Uzvaras laukumā), mākslīgo ledus slidotavu un sporta pili Rīgā, izstrādāt latviešu sporta terminoloģiju. Kongress aicināja pašvaldības rūpēties par sporta laukumu, vingrošanas zāļu, peldētavu un citu sporta objektu būvi pilsētās un apriņķu centros. Pie FKSK nodibināja sporta fondu, līdzekļus paredzēja izlietot sportistu sagatavošanai un nosūtīšanai uz olimpiādēm, sporta būvju celtniecībai.

FKSK bija daudz ieceru, bet tās realizēt neizdevās pasaulē notiekušo politisko un militāro notikumu dēļ, bet vēlāk to izjauca Latvijas okupācija.

2.2. Sportiskie sasniegumi

Pirmās sporta sacensības pēc pasaules kara notika armijas karaspēka daļās, kas bija izvietotas pa visu Latvijas teri-

toriju. Rīgas garnizona sporta kluba atklāšanas sacīkstes notika 1920. gada Jāņu dienā agrākajā 2. Rīgas riteņbraucēju biedrības laukumā.

1920. gada 20. augustā Latvijas pagaidu olimpiskā komiteja nolēma sarīkot vispārīgos sporta svētkus. Tos atklāja 1920. gada 19. septembrī ASK laukumā, piedaloties 343 sportistiem. Vairums dalībnieku nāca no armijas daļām. Sacensības apmeklēja Satversmes sapulces priekšsēdētājs J. Čakste, kā arī K. Ulmanis un citi valsts darbinieki. Vispārīgo sporta svētku uzvarētāju rezultātus pasludināja par Latvijas pirmrekordiem. Vieglatlētikā septiņus meistara titulus izcīnīja vispusīgais sportists Teodors Rudzuroga (100 m — 11,8 sek., 200 m — 25,0 sek.), augstlēcšanā — 1,63 m, tāllēcšanā no vietas — 2,91 m, trīssoļlēcšanā — 11,45 m). Viņš uzvarēja arī piecīņās un desmitcīņās sacensībās.

Otrie vispārīgie sporta svētki notika 1921. gadā. Turpmākos gados svētkus organizēja gadu pirms olimpiskajām spēlēm. Pavisam sarīkoti septiņi Latvijas vispārīgie sporta svētki — 1920., 1921., 1923., 1927., 1931., 1935., 1939. gadā. Bieži vien sporta svētku uzvarētājus godāja par Latvijas meistariem. Oficiālās programmās vispārīgie sporta svētki tika dēvēti arī par olimpiskajām sacīkstēm. Tās rīkoja Latvijas olimpiskā komiteja, bet sacensību vadība atsevišķos sporta veidos tika uzdots savienībām vai biedrībām, ja kādā sporta veidā savienība vēl nebija nodibināta.

Latvijā bija ap 30 sporta veidu, kuros notika regulāras meistarsacīkstes. Latvijā tika sarīkoti arī vairāki Eiropas čempionāti. 1926. gadā Rīgā risinājās Eiropas meistarsacīkstes grieķu-romiešu cīņā.

1930. gadā Rīgā uz Ķīšezera notika pirmās Eiropas meistarsacīkstes ledus burāšanā. Pēc tam ledusburātāji kontinenta čempiona titulu gandrīz katru reizi noskaidroja Rīgā, startējot 8—10 jahtām. Izņēmumi bijuši tikai 1936. gadā, kad sacensības notika Vācijā, un 1938. gadā — Igaunijā. 1937. gadā Rīgā notika Eiropas meistarsacīkstes basketbolā, bet 1939. gadā — ātrslidošanā.

Airēšanai Latvijā bija senas tradīcijas. 1923. gadā Rīgas airētāju klubs atjaunoja starptautiskās sacensības, tās bija iekļautas 3. vispārējos sporta svētkos.

1924. gada novembrī 1872. gadā dibinātais Rīgas airētāju klubs, 1885. gadā dibinātais Liepājas zēģelēšanas un airētāju klubs «Nord» un 1890. gadā dibinātais Jelgavas airētāju klubs sasauca Latvijas airētāju savienības (LAS) dibināšanas

sapulci un iestājās LSOA. LAS statūti apstiprināti 1926. gadā. Un tā paša gada jūnijā notika pirmais kongress.

Lielākais pasākums, ko sarīkoja LAS, bija starptautiskā regate 1927. gada 27. jūlijā Lielupē. 1931. gadā oficiāli tika apstiprināts LAS standarts un emblēma. Par godu RAK 60. gadadienai 1932. gada jūlijā notika starptautiska regate. Ļoti plaša ārzemju līdzdalība bija LAS rīkotajā 6. starptautiskajā regatē 1933. gadā. Latvijas airētāji, gatavojoties Berlīnes olimpiādei, piedalījās sacensībās ārzemēs. 1935. gadā notika pirmā Baltijas jūras kausa izcīņa, ko bija dāvinājis Latvijas Ministru prezidents K. Ulmanis. 1935. gadā RAK rīkotās Latvijas sesto vispārējo svētku airēšanas sacīkstes bija arī pirmās oficiālās Latvijas meistarsacīkstes.

Tālākos gados saruka airētāju skaits klubos. Par aktīvāko kļuva US, kura 6 komandas piedalījās LAS 11 starptautiskajā regatē 1938. gadā. Šajā regatē 16. reizi izcīnīja arī Rīgas kausu, kuru visvairāk bija izcīnījuši Vācijas airētāji. Jāatzīmē, ka līdz tam kausa nosaukums bija «Rīga — Pokal», bet pēc valsts valodas ieviešanas nosaukumu latviskoja.

1939. gadā LAS sarīkoja 12. starptautiskās sacensības, kurās panākumus guva Latvijas airētāji, arī vieninieķā vairākkārtējais uzvarētājs E. Henzels (JAK).

Ar **basketbolu** Latvija iepazinās tikai 1920. gadā ar ASV YMCA starpniecību. Tas strauji ieguva popularitāti. 1932. gadā turnīrā jau piedalījās 14 vienības. Tajā pašā gadā nodibināja Latvijas basketbola savienību (LBS) un notika pirmās valsts meistarsacīkstes (6 komandas). 1939. gada meistarsacīkstēs piedalījās 98 vienības 6 līgās.

Latvijas basketbola savienība bija to valstu organizāciju vidū, kuras nodibināja Starptautisko basketbola savienību 1932. gada 18. jūnijā Ženēvā (FIBA). Latviju pārstāvēja Jānis Seideiko — YMCA treneris.

Latvijas basketbola valsts vienībai bija plaši starptautiskie sakari. Jau 1923. gadā tā sacentās ar Igauniju. Kopumā ar igauņiem pirms Otrā pasaules kara spēlēts 21 reizi (10 uzvaras, 10 zaudējumi un 1 neizšķirts). Ar Lietuvu notikušas 8 (6:2), ar Poliju 5 (2:3), ar Franciju 6 (5:1) spēles. Bez tām vēl spēlēts ar Anglijas, Čehoslovākijas, Itālijas, Kanādas, Luksemburgas, Spānijas, Somijas, Vācijas u. c. valstu vienībām.

1935. gada maijā Ženēvā Eiropas pirmajās meistarsacīkstēs basketbolā Latvijas vīriešu komanda izcīnīja čempiona titulu. Treneru V. Baumaņa un R. Dekšenieka vadībā komandā spēlēja R. Jurciņš, M. Grundmanis, V. Melderis, D. Raudziņš,

A. Anufrijevs, A. Krisons, J. Lindmanis, E. Rūja, H. Gubiņš un E. Andersons. Startējot 10 komandām, Latvija priekšsacīkstēs uzvarēja Ungāriju ar 46:12, bet nākamajā dienā pusfinālā — Šveici ar 28:19. Finālcīņā par meistartitulu tika pieveikta Spānijas komanda ar 24:18. Pēc uzvaras Eiropas meistarsacīkstēs jaunās spēles popularitāte auga ļoti strauji, un Latvija uzņēmās rīkot 1937. gada Eiropas otrās meistarsacīkstes.

Diemžēl 1937. gadā Latvija astoņu komandu konkurencē palika 6. vietā, bet meistartitulu izcīnīja Lietuvas komanda. Otro vietu ieņēma Itālija, trešo — Francija.

1939. gadā Eiropas trešajās meistarsacīkstēs Kauņā Latvijas basketbolisti izcīnīja otro vietu, zaudējot Lietuvai ar 36:37.

1939. gadā V. Baumanis, V. Melderis un A. Kazaks apguva basketbola mākslu ASV. Vairāki mūsu basketbola speciālisti darbojās par tiesnešiem starptautiskos turnīros, pārstāvēja Latviju Starptautiskajā basketbola federācijā (FIBA).

Bez tam Latvija piedalījās Nāciju kausa izcīņā 1937. gadā Parīzē, iegūstot 2. vietu. Berlīnē 1938. gadā, kur Nācijas kausā piedalījās 6 vienības, Latvija izcīnīja 1. vietu.

Sieviešu basketbols attīstījās lēnāk, pirmais turnīrs notika 1930. gadā, piedalījās 3 komandas. Starptautiskās sacensībās Latvijas sievietes vienība sacentusies ar Lietuvu, Poliju, Itāliju, Igauniju.

Latvija ir sena jūrasbraucēju zeme. Tāpēc slavenas tradīcijas ir arī **burāšanai**. Jau 1920. gadā notika pirmās lielākās sacensības. Latvijas jahtklubs nodibinājās 1924. gadā.

Burāšana Latvijā attīstījās ļoti strauji, un 1933. gadā bija 9 biedrības ar 235 jahtām un 82 švertlaivām. Latvijas sportisti aktīvi piedalījās dažādās starptautiskās regatēs.

Divdesmitajos gados sporta gaitas sāka viens no visievērojamākajiem Latvijas burātājiem Jevgeņijs Kanskis, kas kļuva par unikālu parādību šajā sporta veidā. 1907. gadā dzimušā sportista kolekcijā glabājās pēc kara iegūtās 14 PSRS čempiona medaļas un ap četrdesmit sudraba un bronzas godalgu — gan par uzvarām burāšanā uz ledus, gan uz ūdens dažādās jahtu klasēs.

Boksam pamatus neatkarīgajā Latvijā lika jau 1920. gadā, bet, sākot ar 1921. gadu, to palīdzēja veicināt YMCA. Pirmās meistarsacīkstes notika 1921. gadā 2. Latvijas sporta svētkos. Labākos panākumus dažādos gados guva — smagsvari Ž. Dzenis, H. Bērziņš, pussmagajā un vidējā svarā R. Plūme, A. Meilīsis, vieglajā svarā A. Grasis, F. Mikuckis, A. Knīsis, spalvas

svarā R. Bētiņš. Notika arī oficiālas valsts sacīkstes ar Igauniju (rezultātā 2 uzvaras, 5 zaudējumi, 1 neizšķirts), Lietuvu (2 uzvaras, 1 neizšķirts) un Poliju (2 zaudējumi). Baltijas valstu meistarsacīkstēs uzvarējuši — 1934. gadā B. Dolgicers, J. Drengers, V. Matisons, 1935. un 1936. gadā B. Dolgicers, 1937. gadā K. Tjašo un V. Balodis, Eiropas čempionātos latviešu bokseri panākumus nav guvuši.

Labi panākumi bija Latvijas cīkstoņiem. 1921. gada pasaulē meistarsacīkstēs Helsinkos R. Ronis izcīnīja otro vietu. Starptautiskās sacensībās Viborgā J. Polis guva uzvaru, R. Ronis ierindojās otrajā vietā. 1923. gadā J. Polis ieņēma otro vietu starptautiskās sacensībās Vinē, bet smagsvars A. Baumanis tādu pašu panākumu guva Tallinā. 1926. gadā izcilais Latvijas cīkstonis J. Polis pārgāja profesionāļos, bet kopš 1936. gada viņš darbojās par valsts treneri.

1936. gadā Rīgā notika Eiropas meistarsacīkstes klasiskajā cīņā. Sacensībās piedalījās cīkstoņi no septiņām valstīm. No mājniekiem augstāko panākumu — ceturto vietu — guva R. Ronis vidējā svarā. 1929. gada Eiropas meistarsacīkstēs Dortmundā K. Pētersons uzrādīja tādu pašu sniegumu. 1931. gada Eiropas meistarsacīkstēs Prāgā bronzas medaļu izcīnīja J. Kavals. K. Pētersons ierindojās 4. vietā.

Trīsdesmitajos gados ievērojamākos panākumus guva Edvīns Bietags, Alberts Zvejnieks un Krišjānis Kundziņš. Lielāko ievēribu izpelnījās 1908. gadā dzimušais E. Bietags. 1934. gadā Romā Bietags kļuva par Eiropas meistaru, bet divus gadus vēlāk izcīnīja olimpisko sudraba medaļu.

Mācoties Rūjienas vidusskolā, Bietags sāka aizrauties ar vieglatlētikas lēkšanas un mešanas disciplīnām, vēlāk sāka trenēties cīņā nodibinātajā sporta biedrības «Krauze» Rūjienas nodaļā. Tieši ar «Krauzes» biedru savāktajiem līdzekļiem Bietags nokļuva uz Eiropas 1934. gada meistarsacīkstēm Romā, kur izcīnīja zelta medaļu. E. Bietags pēc punktiem pārspēja slaveno zviedru sportistu 1933. gada Eiropas čempionu A. Kadjēru, kas pēc diviem gadiem kļuva par olimpisko čempionu. Finālā Bietags pieveica čehu cīkstoni Marčeku. Pēc izcīnītās otrās vietas 1936. gada Berlīnes olimpiskajās spēlēs E. Bietags Gēteborgā pārspēja visus olimpisko spēļu laureātus — igauņi K. Palusalu, zviedru J. Nīmanu un vācieti K. Hornfišeru. 1937. gadā Tartu E. Bietags uzvarēja toreiz jauno Igaunijas spēkavīru, vēlāk olimpisko čempionu J. Kotkasu, kā arī citus slavenus smagsvarus. Eiropas meistarsacīkstēs 1939. gadā E. Bietags izcīnīja 5. vietu.

Trešo vietu Eiropas čempionātā ieņēma Latvijas smagsvars Alberts Zvejnieks. Arī viņš uz Romu brauca par draugu savāktu naudu. Arī nākamajā, 1935. gada Eiropas čempionātā Alberts Zvejnieks izcīnīja bronzas medaļu. Divu olimpisko spēļu dalībnieks trīsdesmito gadu beigās bija spiests pārtraukt aktīvā cīkstoņa gaitas kājas traumas dēļ. Ieguvis augstāko fizikultūras izglītību neklātienes ceļā, A. Zvejnieks pēc Otrā pasaules kara bija viens no brīvās cīņas pamatlicējiem un līdz pat aiziešanai pensijā strādāja Latvijas Valsts fiziskās kultūras institūtā, nododot savu bagātīgo pieredzi jauniešiem cīņas sporta speciālistiem.

Unikālu ilggadību sportā sasniedza cits latviešu spēkavīrs Krišjānis Kundziņš. Cīkstoties un trenējot jaunos sportistus, viņš uz paklāja pavadīja vairāk nekā 50 gadus.

1938. gada Eiropas meistarsacīkstēs Tallinā Kundziņš nolika uz lāpstiņām olimpisko čempionu Erkanu, bet pats sasita plecu un tādēļ bija spiests pārtraukt sacensību. Tomēr žurnālisti mūsu cīkstoni iedalīja kontinenta simboliskajā izlases komandā. Rīdzinieks startēja piecās Eiropas meistarsacīkstēs, bet pie medaļām netika ne reizi, jo viņa kategorijā uzstājās arī tāds cīņas sporta fenomens kā somis Kusta Pihlajameki, kas uzvarēja divās olimpiādēs, septiņās Eiropas meistarsacīkstēs un 29 reizes kļuva par savas zemes čempionu.

1938. gada Eiropas meistarsacīkstēs Tallinā Latvijas cīkstoņi tika pārstāvēti visās svāra kategorijās, bet tikai G. Ozoliņam izdevās izcīnīt otro vietu. Bez minētajiem cīkstoņiem panākumus guva A. Kalniņš un Ē. Kalniņš, K. Vilciņš, Z. Mucenieks un citi.

Pirmās valsts sacīkstes cīkstoņiem bija 1925. gadā ar igauņiem, kur katru vienību pārstāvēja 2 cīkstoņi vienā svāra kategorijā. Igauņi uzvarēja ar 21:18. Sacensības ar igauņiem notika 14 reizes, un vienmēr piedzīvots zaudējums. Vēl cīņas bijušas ar Ungāriju.

Futbola dzīve Latvijā atjaunojās 1920. gadā, kad maijā komandu pārstāvji sanāca uz apspriedi un nolēma dibināt Latvijas futbola savienību.

Pēc gada — 1921. gada maijā — apstiprināti jaunās savienības statūti. Starptautiska futbola savienība (FIFA) Latvijai uzņēma 1923. gadā. Tādējādi šī bija pirmā oficiālā sporta savienība Latvijā. 1922. gadā savienība sarīkoja meistarsacīkstes izcīņu, kurā piedalījās divas Rīgas komandas. Čempiona godu izcīnīja «Kaizervalda» vienība.

Spēcīgākās vienības bija Rīgas futbola klubs, Liepājas «Olimpija», Rīgas «Vanderers», ASK un «Amatieris».

LFS paturēja savās rokās meistarības izcīņu un sacensību rīkošanu ar ārzemju komandām. Tādējādi 1926. gadā tika izveidotas Rīgas, Vidzemes, Kurzemes, Zemgales un Latgales apgabalu futbola savienības.

Latvijas valsts vienība pirmo reizi tika sastādīta 1920. gada septembrī mačam ar Igauniju, kas Rīgā beidzās ar rezultātu 1:1. Ar igauņiem Latvijas futbolisti spēkojās 32 reizes. Latvija uzvarēja 13, astoņas spēles zaudēja un 11 ciniņas neizšķirti. Ar Lietuvu notikušas 27 valsts sacensības — 17 uzvaras, 3 zaudējumi un 7 neizšķirti rezultāti. Vēl sacensības bijušas ar Franciju, Somiju, Zviedriju, Poliju, Turciju, Austriju, Vāciju. No 1922. līdz 1940. gadam Latvijai bija 99 valsts sacensības. Kopš 1928. gada notika Baltijas kausa izcīņa ar Igaunijas, Latvijas un Lietuvas komandu līdzdalību. Pār pirmo uzvarētāju kļuva Latvija. 1937. gadā sāka Latvijas kausa izcīņu, kurā piedalījās 37 vienības.

Samērā plaši attīstījās galda teniss, kaut gan pirmās Latvijas meistarsacīkstes notika 1927. gadā. Labākos panākumus guva ebreju klubu «Makabi» un «Hakoah» sportisti. Latviju uzņēma Starptautiskajā galda tenisa savienībā, un jau 1928. gadā Londonā Latvijas komanda ieguva 4. vietu. Šo panākumu Latvijas komanda atkārtoja arī 1929. gadā Budapeštā, 1930. gadā Berlīnē, 1932. gadā Prāgā, 1934. gadā Parīzē. Individuāli Latvijas sportisti nozīmīgus panākumus neieguva. Valsts sacensībās Latvijas galda tenisisti sacentušies ar Igauniju, Ungāriju, Lietuvu (11 reizes Latvija 4 zaudējumi), Zviedriju, Somiju, Poliju.

Hokeju Latvijā sāka plašāk piekopt 1930. gadā. Līdz tam pastāvēja atsevišķas komandas un notika spēles starp «Unionu» un «Universitātes sportu». Pirmā starpvalstu spēle notika 1932. gadā pret Lietuvu. Neskatoties uz to, ka lietuviešiem jau bija piecu gadu pieredze, ar 3:0 uzvarēja Latvijas valsts vienība. Nākošais valsts vienības starta notika tajā pašā gadā Eiropas meistarsacīkstēs Berlīnē, kur gūta viena uzvara ar 3:0 pret Rumāniju, bet zaudēts Čehoslovākijai 0:7, Francijai 0:1, Anglijai 3:5. 1933. gadā Latvijas valsts vienība jau piedalījās pasaules meistarsacīkstēs Prāgā, bet pirms tam, piedaloties studentu ziemas olimpiādē Itālijā, bija gūta 2. vieta. Arī Prāgā gūta uzvara, ar 2:0 pieveikta Itālija. Nākošajā pasaules čempionātā 1935. gadā Šveices kūrortā Davosa pirmajā spēlē sagraue — 0:14 pret Kanādu. Nākošajā spēlē 7:0

pret Holandi. Taču tālākie panākumi izpalika. Neveiksmīgi hokejisti cīnījās 1936. gadā Ziemas olimpiskajās spēlēs. 1938. gadā pasaules meistarsacīkstēs Prāgā pirmajā spēlē tika pieveikta Norvēģija — rezultāts 3:1. Otrajā spēlē pēdējās minūtēs zaudēts ar 0:1 amerikāņiem un tālāk ar 0:1 Vācijai. Visvairāk valstsvienībā spēlējis Leonīds Vedējs, kurš piedalījies 34 starptautiskās spēlēs.

Jātnieku sports neatkarīgajā Latvijā aizsākās 1920. gadā Latgales armijas daļās. Plašāka rosība sākās 1925. gadā, kad nodibināja Latvijas zirgu sporta biedrību. Aktīvi darbojās rikšotāju sporta organizatori, atjaunojot hipodromu, ko atklāja 1924. gada aprīlī. No 1928. gada Latvijas aizsardzības biedrība sarīkoja pirmās starptautiskās sacensības ar igaunju piedalīšanos. Sākot ar 1929. gadu, šīs sacensības kļuva populāras, tajās piedalījās Polijas, Igaunijas, vēlāk arī Vācijas, Zviedrijas, Norvēģijas un Francijas sportisti. Lielākos panākumus pašu mājās, kā arī ārzemju sacensībās guva L. Ozols, kurš 8 gados pašmāju, kā arī ārzemju sacensībās izcīnīja 250 balvas. Bez rikšošanas un jāšanas sacensībām vēl notika izjāde un militārās braukšanas sacensības, kā arī pārgājieni jāšus no Liepājas uz Rīgu un atpakaļ, slēpošana aiz zirga. Latgalē populāra bija rikšošana uz ledus. Tā 1939. gadā uz Rāznas ezera ledus piedalījās 140 rikšotāji no visiem Latgales novadiem.

Paukošana Latvijā izvērtās vispirms armijas daļās, bet jau 1923. gadā 3. Latvijas vispārējos sporta svētkos notika pirmās oficiālas sacīkstes. Visplašāk visu veidu paukotāji piedalījās 1935. gadā 6. Latvijas vispārējos sporta svētkos. Paukošanas savienība nodibinājās 1936. gadā. Vislabākos panākumus guvis Jānis Gremzde, kurš dažādos gados izcīnīja uzvaras, paukojot ar floreti un špagu, dāmām — Irma Bramane. 1929. gadā rīkotas pirmās Rīgas meistarsacīkstes. Starptautisko cīņu Latvijas paukotājiem nav bijis daudz. Spēkošanās notikusi vairākkārt ar Igauniju.

Riteņbraukšanas popularitāti lielā mērā sekmēja agrākie Rīgas sportistu panākumi Viskrievijas sacensībās, kā arī jau pirms pasaules kara ierīkotie treki Rīgā, Liepājā, Jelgavā un Valmierā. Pirmās sacensības neatkarīgajā Latvijā notika 1921. gadā Liepājā (trekā). Sākot ar 1925. gadu, riteņbraukšanas sezonu atklāja ar sacensībām «Šķērsām un apkārt Rīgai». Populāri bija braucieni Rīga—Jelgava, Rīga—Daugavpils, Ķemerī—Rīga un citi. 1939. gada beigās riteņbraucēju skaits jau pārsniedza divus tūkstošus. Straujo dalībnieku pieaugumu vei-

cināja ikgadējie Vienību braucieni, kurus sāka organizēt 1936. gadā. Vienību braucienu dalībnieki startēja divās grupās — sacikšu un normu braucējos. Normu braucienos dalībniekam bija jānobrauc noteikts ceļa gabals. Starti tika doti visu apriņķu centros, bet finišs Rīgā, izņemot 1937. gadu, kad brauciens beidzās Jelgavā. Sacikšu braucienos visvairāk uzvaru svinēja Arvids Immermanis un Alma Lieģe-Lasi. Senioru klasē pārāki bija Fricis Immermanis un Andrejs Apsitis. 1931. gadā vienību braucienos piedalījās vairāk nekā 5300 dalībnieku.

1938. gadā Senču silā pie Baltezera uzbūvēja betonētu treku, kur notika vairākas starptautiskas sacensības ar Vācijas, Polijas, Somijas un citu valstu sportistiem. Riteņbraukšanas popularitāti un attīstību sekmēja arī Latvijā ražoto velosipēdu «Erenpreis Original» visai augstā kvalitāte. Notika arī starpvalstu sacensības ar Igauniju, Lietuvu. Latvijas sportisti piedalījās arī pasaules meistarsacīkstēs (1924., 1927., 1928., 1934.).

Starp citu sporta veidu pārstāvjiem var atzīmēt Kārļa Kļavas uzvaru 1937. gada pasaules meistarsacīkstēs Helsinkos ātršaušanā ar pistoli uz siluetiem. K. Kļava sašāva 293 punktus no 300 iespējamajiem, 23 lodes viņš iešāva centrā, bet septiņas lodes — devitniekā. Toreiz sportisti šāva ar izlozētu ieroci. Komandas līderim H. Marvem šaušanas laikā sabojājās automātiskā pistole, un viņš sacensību nebeidza.

Latvijas šaušanas savienību nodibināja 1926. gadā. Labus panākumus guva H. Blauss, izcīnot meistarnosaukumu 9 reizes.

Latvijā nebija slēgtu **peldbaseinu**. 1933. gadā Rīgā Krēgera dziedinātavas pirtī ierīkoja 7 metrus garu baseinu, kuru varēja par maksu apmeklēt arī sportisti. Vēlāk 14 m garu slēgtu peldbaseinu ierīkoja Daugavpilī. 1937. gadā Latvijā bija 4 atklātas peldētavas (Rīgā — 2, Jelgavā — 1. Liepājā — 1).

Peldētājiem netika radīti piemēroti treniņa apstākļi, tomēr kopš 1930. gada peldēšanā vairākkārt laboti Latvijas rekordi, diemžēl tie atpalika no pasaules sasniegumiem.

Latvijas **šaha** dzīvē spilgtākās personības bija Hermanis Matisons un Fricis Apšenieks. 1884. gadā dzimušais H. Matisons šaham nopietni pievērsās 13 gadu vecumā. 1924. gada aprīlī viņš viegli uzvarēja Latvijas I šaha kongresā, kļūstot par mūsu pirmo meistarū šahā. Tā paša gada vasarā viņš kopā ar F. Apšenieku un K. Bētiņu ieradās Parīzē uz olimpisk-

kajām spēlēm veltīto amatieru turnīru. Visai negaidīti par pirmo pasaules čempionu kļuva nepazīstams latviešu meistars Hermanis Matisons, bet otro vietu ieņēma Fricis Apšenieks. H. Matisona kontā ir uzvaras pār lielmeistariem Saveliju Tartakoveru, Akibu Rubiņšteinu, Ernstu Grīnfeldu un pasaules čempionu Aleksandru Aļehinu. H. Matisons ieņēma pirmo vietu Bromlijas turnīrā 1925. gadā, pēc gada dalīja pirmo godalgu Bardiovas turnīrā Čehoslovākijā. Viņam pienācās trešā vieta otrajā amatieru turnīrā Rīgā 1928. gadā. Latvijas meistars savas pedējās uzvaras svineja 1931. gadā 4. šaha olimpiādē Prāgā. Atgriezies Rīgā, viņš smagi saslima un nomira 1932. gada 11. novembrī. Latvijā spēlējusi ievērojami pasaules šahisti. Ķemeru turnīrā 1937. gadā 1.—3. vietā ierindojušies S. Reševskis (ASV), V. Petrovs (Latvija) un S. Flors (Čehoslovākija), 4.—5. vietu dalīja A. Aļehins (Francija), P. Keres (Igaunija), 10. vietā V. Mikens (Lietuva).

Kopš 1923. gada Latvijas viriešu komanda piedalījās visās pirmskara šaha olimpiādēs. Lielākais panākums — dalīta 5.—7. vieta 1931. gada olimpiādē Prāgā.

Teniss gan pirms Latvijas neatkarības gadiem, gan arī vēlāk latviešu vidū īpašu popularitāti neieguva. Pirmo tenisa laukumu uzbūvēja I. RRS teritorijā Viesturu dārzā. 1923. gadā 3. Latvijas vispārējo sporta svētku programmā bija iekļauts arī teniss. 1924. gadā JKS telpās nodibināja latviešu tenisa organizāciju — Rīgas tenisa klubu. Vairākus laukumus uzbūvēja Jūrmalā, Liepājā, Jelgavā. Latvijas tenisa savienību nodibināja 1929. gada martā. Latvijas 1937. gada meistarsacīkstēs piedalījās jau vairāk nekā 100 dalībnieku. Šajā gadā Latviju uzņēma arī Starptautiskajā tenisa savienībā. LTS jau bija 17 klubi ar 1050 aktīviem spēlētājiem un 52 laukumi. Notika arī plaši starptautiski turnīri, kuros piedalījās PSRS, Igaunijas, Vācijas, Čehoslovākijas, Ungārijas un citu valstu sportisti, ārzemnieki šajos turnīros guva uzvaras. Notika arī valsts sacīkstes ar Lietuvu, kurās gutas 2 uzvaras un piedzīvoti 3 zaudējumi.

Vingrošanu Latvijā pirms pasaules kara ierosināja vācu un čehu tirgotāji. Neatkarīga Latvijā pirmās vingrošanas sacīkstes notika 1920. gadā 1. vispārējos sporta svētkos. 1924. gadā LSOA nolēma rīkot 1. Latvijas vingrošanas svētkus, tie jāuzskata arī par pirmajām valsts meistarsacīkstēm. Šajos svētkos piedalījās ap 2000 sportistu. Nākamās Latvijas meistarsacīkstes notika tikai 1927. gadā. Vairākkārt Latvijas meistara titulu izcīnīja H. Ulrihs, kurš piedalījās arī starpvalstu

turnīros. Sākot ar 1936. gadu, līdz pat pēdējām neatkarīgās Latvijas meistarsacīkstēm, kuras notika 1939. gada decembrī, nepārspēts palika Roberts Senakols, vēlākais Latvijas Valsts fizikultūras institūta pasniedzējs, vairāku grāmatu autors un vingrošanas terminoloģijas izstrādātājs latviešu valodā. Sievietēm no 1929. gada līdz 1937. gadam meistargodā bija Edīte Millere-Rozenberga. Vingrošana galvenokārt attīstījās Rīgā un Liepājā. Latvijas vingrotāji piedalījās arī starptautiskos turnīros ar somiem, igauņiem. Vingrošana plaši attīstījās mazpulkun un aizsargu organizācijās, kur notika sacensības un vingrošanas demonstrējumi, bieži vien izbraucot arī uz laukiem. Latvijas vingrotāju savienību nodibināja 1938. gadā.

Volejbols Latvijā ieviesās ar ASV YMCA palīdzību. Pirmās lielākās sacensības notika 1921. gadā. Rīgā un Rēzeknē 1925. gadā JKS rīkotajā turnīrā jau piedalījās 30 vienības. Volejbola attīstību kavēja tas, ka to pakļāva basketbola savienībai, turklāt bija lēmums, ka sportists var spēlēt vienu no šiem sporta veidiem. Bez Rīgas volejbols attīstījās arī Liepājā. Oficiālās Latvijas meistarsacīkstes notika 1926. gadā, kad uzvarēja JKS komanda, paturot šo titulu pat līdz 1934. gadam. Sākot ar 1931. gadu, volejbolu iekļāva Latvijas vispārējo sporta svētku programmā. Sacensības organizēja arī aizsargiem, vaņagiem, skautiem, studentiem, valsts un pašvaldību ierēdņiem. Pirmās starptautiskās sacensības notika ar igauņiem 1923. gadā, kurās 2 reizes pārāki bija pretinieki. Arī turpmākajos gados pārsvarā uzvaras guva igauņi. Spēkošanās notika arī ar Polijas, Čehoslovākijas, Lietuvas komandām.

Sievietes volejbolu uzsāka spēlēt 1929. gadā. Labākos panākumus guva Latvijas universitātes (LU) sportistes.

Nozīmīgākos panākumus šajā periodā guva **vieglatlēti**. Latvijas vieglatlētikas federācija izveidojās 1921. gada aprīlī, un 1923. gadā to uzņēma Starptautiskajā amatieru vieglatlētikas federācijā. Kopš 1922. gada notika Latvijas oficiālās meistarsacīkstes. Latvijas vieglatlēti startēja Parīzes, Amsterdāmas, Losandželosas un Berlīnes olimpiskajās spēlēs, Eiropas meistarsacīkstēs, kā arī starptautiskās sacensībās Anglijā, Francijā, Somijā, Vācijā, Zviedrijā.

Daudzo vieglatlētikas disciplīnu vidū vislielāko popularitāti ieguva soļošana, to sekmēja talantīgā sportista Jāņa Daliņa panākumi starptautiskās sacensībās un sasniegtie pasaules rekordi.

1904. gadā dzimušais sportists pirmo reizi sacensībās piedalījās 1927. gadā. Jau savā otrajā startā J. Daliņš sasniedza

jaunu Latvijas rekordu 3 kilometru distancē — 13 min. 47,0 sek. Tā paša gada augustā valmierietis, cinoties plecu pie pleca, uzvarēja iepriekšējo gadu meistarus A. Kalniņu un A. Dūrēnu ar jaunu rekordu 5 kilometru soļojumā — 24:18,4.

Savā pirmajā ārzemju startā 1929. gadā «Šķērsām un apkārt Berlīnei» Daliņš ieņēma otro vietu aiz pasaulsļavenā Sveices soļotāja A. Svāba. Nākamajā gadā turpat Daliņš jau līnīšēja kā uzvarētājs.

Pirmās soļošanas sacīkstes ar ārzemnieku piedalīšanos Rīgā notika 1930. gada 30. maijā. Šveicietis A. Švābs sasniedza jaunu pasaules rekordu 5 kilometru distancē. J. Daliņš ieņēma otro vietu, bet itālis A. Valente — trešo.

1932. gadā pirms aizbraukšanas uz Losandželosu J. Daliņš sasniedza savu pirmo pasaules rekordu toreiz atzītajā 25 jūdžu distancē — 2.32:25,0. 1933. gada 1. jūnijā Jānis Daliņš LSB laukumā laboja četrus pasaules rekordus. 20 kilometrus viņš veica 1.34:26,6, 15 jūdzes — 1.56:9,8, 25 kilometrus — 2.00:46,0. Pa ceļam pasaules rekords tika fiksēts arī 2 stundu soļošanā — 24 kilometri un 843 metri.

1934. gadā Eiropas meistarsacīkstēs Turīnā J. Daliņš uzvarēja 50 kilometru soļošanā ar rezultātu 4.49:52,6. Jānis Daliņš sasniedza pasaules rekordus arī citās distancēs 30 km — 2.31:30,6 (1934. g.), 25 jūdzes — 3.32:26,0 (1932. g.).

Latviju pārņēma soļošanas drudzis. Žurnālisti aprakstīja katru Daliņa un citu spožāko sporta zvaigzņu soli. Pa radio skanēja dziesma: «Ak, kaut man Daliņa kājas būtu, simt kilometru stundā noiētu...» Rekordistam tika veltītas skaņu plātes, viņa vārdā nosauca konfektes, propagandēja cukuru.

Par izciliem nopelniem Latvijas labā Jānis Daliņš saņēma augstu apbalvojumu — Tēvzemes balvu —, ko līdz tam bija saņēmuši tādi pazīstami cilvēki kā Aspazija, Jānis Endzelīns, Vilhelms Purvītis, Jāzeps Vitols, Kārlis Zāle.

J. Daliņa panākumi iejūsmināja jaunatni pievērsties soļošanai. Dažādos Latvijas nostūros cits pēc cita izauga jauni talantīgi soļotāji. Valmierā Daliņa pēdās gāja Adalberts Bubenko, Rūdolfis Zirdziņš un vēlāk — Aleksandrs Linde, Pļaviņās — Pēteris Zeltiņš, Alūksnē — Ādolfs Liepaskalns, Rīgā — Pauls Bernhards, Arnolds Krūkliņš un Alberts Jakovickis, kas 1936. gada starptautiskajās sacensībās Rīgā 18 gadu vecumā uzvarēja J. Daliņu 10 km distancē ar jaunu Latvijas rekordu. 1944. gadā J. Daliņš atstāja Latviju un dzīvoja Vācijā, vēlāk Austrālijā.

Līdzās soļošanai ievērojamu popularitāti izpelnījās arī šķēpa mešana.

1926. gadā to sešu Latvijas šķēpa metēju vidū, kuri spēja pārsniegt 50 m robežu, parādījās jaunā Oto Jurgā vārds. Ar viņa vārdu vēl ilgi bija saistīti Latvijas šķēpa mešanas likteņi. Vispirms pats O. Jurgis kaldināja Latvijas šķēpa mešanas slavu. 1927. gadā viņš pirmo reizi ieguva Latvijas meistara titulu un pēc tam šajā godā bija vēl deviņas reizes.

Pirmo Latvijas rekordu O. Jurgis uzstādīja 1928. gadā — 56,57 m, bet savu pēdējo no 14 Latvijas rekorda labojumiem O. Jurgis veica 1934. gadā sacensībās Kauņā. Šķēps aizlidoja 67,68 metrus.

Skaistu uzvaru Oto Jurgis svinēja arī 1932. gadā Londonā, izcīnot Anglijas čempiona titulu un karalienes dāvētu kausu.

Trīsdesmitajos gados par vienu no ātrākajiem skrējējiem Eironā izvirzījās J. Kīvītis, kura 1930. gada rekordi 100 m (10,6 sek.) un 200 m (21,9 sek.) distancēs un 1933. gada rekords 400 m (50,5 sek.) skrēienā palika nepārspēti vairāk nekā desmit gadu. 1933. gadā Stokholmā Eiropas labāko skrējēju komandā 100+200+300+400 m stafetē pret ASV komandu J. Kīvītis 200 m uzrādīja teicamu rezultātu — 21,4 sek.

1500, 5000 un 10 000 metru skrējienos spēcīgākais bija V. Vitols. 1500 m distancē viņš pirmais uzrādīja rezultātu. labāku par 4 minūtēm. V. Vitola rekordi bija 1500 m — 3:59,6, 5000 m — 14:54,9, 10 000 m — 31:52,7.

Garajās distancēs un maratona skrēienos sevišķi labus rezultātus guva A. Motmillers. Viņš 25 km garajā skrēienā pa Berlīni piedalījās 11 reizes. 1927. gadā A. Motmillers izcīnīja uzvaru, bet astoņas reizes ienēma otro vai trešo vietu. Ar panākumiem A. Motmillers startēja starptautiskajā Košices maratonā, izcīnot 1935. gadā pirmo vietu ar rezultātu 2.44:57,2. Viņš sekmīgi uzstājās Erfurtē, Kopenhāgenā, Somijā un Zviedrijā. Daudzpusīgs vieglatlēts bija J. Dimza, kas Latvijas meistara titulu pavisam izcīnīja 34 reizes. 1931. gadā Rīgā sasniegto J. Dimzas rekordu desmitcīnā — 7789 p., veidoja šādi rezultāti: 100 m — 11,2. tāllēkšana — 6,96 (personīgais rekords 7,23), lode — 13,95 (15,19 m), augstlēkšana — 180 (1,875 m), 400 m — 55,3. 110 m/b — 16,2. disks — 40,61 (44,88 m), kārts — 3,40 (3,70 m), šķēps — 52,65, 1500 m — 5:21,4.

Kārtslēkšanā ilgu laiku ar labiem panākumiem startēja R. Vithofs, kurš savu labāko rezultātu (3 m 60 cm) uzrādīja 1923. gadā starptautiskajās sacensībās Ģēteborgā. Tad sekoja

K. Liepiņa uzvaru sērija. Viņš šajā laikā uzskatāms par labāko kārtslēcēju (3,78 m). 1938. g. labāko rezultātu sasniedza A. Vesmanis.

Ne tikai pašu mājās, bet arī Eiropā par vienu no labākajiem tāllēcējiem izvirzījās A. Rudzītis. Viņa 1929. g. sasniegtais Latvijas rekords 7,31 m noturējās vairāk nekā divdesmit gadu.

Atsevišķi var izvērtēt sieviešu sporta rezultātus, kuri visumā bija samērā zemi. 1939. gadā žurnāls «Fiziskā Kultūra un Sports» rakstīja: «...sieviešu sports Latvijā nav nostādīts tā, kā tam vajadzētu būt, jo tas ir nobīdīts stipri zemāk par vīriešu sportu. Sacīkšu ir maz, un tās pašas notiek kā piedeva vīriešu sacensībām.»

Vieglatlētikas sprinta distancēs atzīstami startēja A. Niklase, kura 1938. gadā sasniedza Latvijas rekordu 200 m distancē — 26,2 sek., kas tajos laikos skaitījās visai augsts sasniegums. Nākamajā gadā 100 metrus viņa veica 12,7 sek., bet 1940. gadā 400 metrus noskrēja 62,5 sek.

Vidējo distanču skrējienos toni noteica E. Krūmiņa un A. Daubere, kuru rezultāti atbilda visai augstam starptautiskam līmenim. Polietei S. Valasevičai tolaik piederošais pasaules rekords 1000 metru distancē bija 3 min. 2,5 sek., bet A. Daubere sasniedza rezultātu 3 min. 5,2 sek.

Tāllēkšanā piecu metru līniju pārsniedza E. Eltermane un L. Gaile. 1935. gadā E. Eltermane ar rezultātu 5,475 metri ieņēma ceturto vietu pasaules labāko tāllēcēju sarakstā.

Lodes grūšanā lielu popularitāti iemantoja E. Karlsons, liepājnieces L. Pūce un A. Smiltnece — Jūrmala.

Sieviešu šķēpa mešanā ilgu gadu priekšgalā turējās Lavīze Pūce-Aldzere. 25 gadus ilgajās sportistes gaitās viņa pāvirzīja Latvijas rekordu vairāk nekā par piecpadsmit metriem. No 1933. līdz 1954. gadam Lavīze Pūce 39 reizes bija Latvijas un LPSR čempione visās mešanas disciplīnās un arī piecīņā. Šķēpa mešanā vien viņa uzvarējusi 18 reizes. 1952. gadā Liepājā viņa pēdējo reizi laboja savu republikas rekordu — 47,78 metri. Par čempioni pēdējo reizi viņa kļuva 1954. gadā — 43 gadu vecumā.

Kaut arī Latvija ir ziemas zeme tomēr ziemas sporta veidiem trūka popularitātes. Sievietēm pirmajās meistarsacīkstēs slēpošanā 1924. gadā bija tikai četras dalībnieces. 50 kilometru slēpojums Latvijas meistarsacīkšu programmā pirmo reizi parādījās 1931. gadā. Pārējie slēpošanas veidi — kalnu slēpošana, lēkšana no tramplīna un divcīņa — sāka attīstīties tikai

trīsdesmitajos gados. Pirmo tramplīnu uzcēla 1932. gadā, pirmās sacīkstes slalomā notika 1935. gadā, bet divcīnā — 1936. gadā. Par masveidības rekordu slēpošanā toreiz tika uzskatītas sacensības, kurās startējuši 46 vīrieši un 11 sievietes.

Saiā laikā ziemas sporta veidi guva plašu popularitāti daudzās Eiropas valstīs, tāpēc arī Latvijas sporta vadītāji uzaicināja Somijas, Šveices un Norvēģijas trenerus, taču rezultāti auga ļoti lēni. Tikai dažiem Latvijas slēpotājiem izdevās gūt panākumus mazāka mēroga, galvenokārt studentu sacensībās.

Par labu slēpotāju izvirzījās biedrības «Universitātes sports» sportists Alberts Riekstiņš. Viņš kļuva par astonkārtēju Latvijas čempionu slēpošanā, piedalījās četrās studentu vispasaules olimpiādēs, kā arī guva labus panākumus vidējo distanču skriešanā. A. Riekstiņš apmeklēja Latvijas Tautas universitātes Fiziskās kultūras institūtu, un sports kļuva par viņa dzīves profesiju. Pēc Otrā pasaules kara A. Riekstiņš strādāja sporta darbā.

Dažādos gados vadošas vietas slēpošanā ieņēma Ē. Gaile, R. Plūme, A. Pehāko. Kalnu slēpošanā redzamākos panākumus guva M. Martinsone, Z. Sprance, L. Vējiņš, I. Lielmežs, E. Braķis.

Latvijā kā otrā sporta organizācija 1921. gadā tika nodibināta Ziemas sporta veidu savienība (LZSS). Tajā gadā arī notika pirmās meistarsacīkstes.

Divdesmitajos gados ievērojamākais ātrslidotājs bija Alberts Rumba, kam piederēja visi Latvijas rekordi. Viņš startēja divās ziemas olimpiskajās spēlēs, bet izcilākos panākumus guva 1927. gadā Davosā, izcīnot starptautiskās sacīkstēs trīs pirmās vietas. Viņš 8 reizes ieguvis Latvijas meistara nosaukumu. A. Rumba daudz darīja ātrslidošanas popularizēšanā un organizatoriskajā darbā. Trīsdesmitajos gados par ātrslidotāju lideri izvirzījās Rīgas ģimnāzists Alfons Bērziņš, kas laboja visus A. Rumbas rekordus. 1939. gadā Rīgā notika Eiropas meistarsacīkstes ātrslidošanā, kur uzvaru guva Alfons Bērziņš, savācot daudzcinā 216,970 punktus. Pēc tam pasaules čempionātā Helsinkos A. Bērziņš ieņēma otro vietu, Pēteris Strods — sesto vietu.

Oslo 1940. gadā bija jānotiek pasaules meistarsacīkstēm, bet kara dēļ tās notika tikai neoficiāli. A. Bērziņš ieguva pirmo vietu.

Tajos gados ātrslidošanā bija paprāvs skaits talantīgu sportistu — P. Strods, H. Tabaks, brāļi Alfrēds un Elmārs Bītes, J. Grantiņš un citi.

Sievietēm ātrslidošana sākās vēlāk, pirmās oficiālās meistarsacīkstes notika 1934. gadā. Labākos panākumus guva T. Meiksina-Drīziņa, vēlāk Valentīna Bogatova-Rone, Anna Bogatova-Ķīse. Latvijai bijušas 6 valsts sacīkstes ar Igauniju un Norvēģiju.

Hokeju ar ripu sāka spēlēt 1931. gada ziemā, kad turnīrā piedalījās trīs komandas. Uzvarēja «Unions». Latvijā meistartitulus sāka izcīnīt 1932. gadā. Labākos panākumus guva «Union». ASK un «Universitātes sports». No 1933. līdz 1939. gadam izlases komanda startēja pasaules čempionātos un 1936. gada olimpiskajās spēlēs, bet bez redzamiem panākumiem.

Starptautiskā **studentu sporta** kustība radās jau Pirmā pasaules kara priekšvakarā. Taču toreiz sacensībām piemita gadījuma raksturs. 1923. gadā Parīzē sanāca starptautiskais studentu sporta kongress, kurā tika pieņemts lēmums par pasaules čempionātu rīkošanu studentiem.

Pirmais studentu pasaules čempionāts notika 1924. gadā Varšavā. Tā programmā bija vienīgi sacensības vieglatlētikā. Otrā čempionāta (1927. gadā Romā) programma tika papildināta ar futbolu, tenisu, peldēšanu un paukošanu. Šeit pieņēma lēmumu, sākot ar 1928. gadu, rīkot arī ziemas studentu spēles.

Aktīvi sākās arī Latvijas studentu sporta dzīve. Klubs «Universitātes sports» (US) dibināts 1929. gada 29. janvārī. Viens no populārākajiem sporta veidiem US bija basketbols. Jau 1930. gadā US komanda izcīnīja Latvijas meistara titulu. Šo tradīciju turpināja laikā no 1934. līdz 1937. gadam.

Arī US sieviešu komanda guva iesaucīgus panākumus — no 1934. līdz 1940. gadam 7 reizes būdama Latvijas meistares godā.

Ar R. Plūmes gādību Latvija 1930. gada sākumā tiek uzņemta Starptautiskajā studentu konfederācijā (CIE) un var piedalīties IV studentu meistarsacīkstēs Vācijā. Piedalījās 36 valstu sportisti, Latviju pārstāvēja 7 vieglatlēti un 1 daļlēcējs. Konservatorijas students J. Dimza veiksmīgi uzsāka piecīnas sacensības, tad neveiksme un bija jāpaliek 2. vietā. Vēl J. Dimza izcīnīja 4. vietu tāllēkšanā, un dalīja 3.—5. vietu augstlēkšanā. Vēlāk pazīstamais sporta žurnālists N. Muzis uzrādīja labu rezultātu 400 m skrējiena pusfinālā 50,9.

V studentu meistarsacīkstēs Turīnā Latvijas basketbolistes E. Eltermane, māsas Alise un Alma Gailītes, V. Eversa, J. Čukure, Z. Kūna-Ķīse gūst uzvaru. Basketbola turnīrā studentiem, ko pārstāvēja US klubs, otrā vieta. Turnīrā neveiksmīgi

spēlēja futbolisti, zaudējot Ungārijai, Francijai un Vācijai. Vieglatlētikā J. Dimzam piecīnā 5. vieta, lodes grūšanā 4. vieta. V. Eversa augstlēcšanā izcīnīja 3. vietu un kopā ar E. Eltermāni, Almu un Alisi Gailītēm kā trešās atnesa stafetes kociņu 4×100 m. E. Eltermāne izcīnīja arī 4. vietu tāllēcšanā.

Nākošajās meistarsacīkstēs 1935. gadā Budapeštā Latvijas komanda startēja neveiksmīgi. Jāatzīmē, ka Starptautiskās studentu konfederācijas prezidents toreiz bija R. Plūme. Šīs meistarsacīkstes bija īpaši nozīmīgas, jo nākošajā gadā Berlīnē sekoja olimpiskās spēles, tāpēc piedalījās liels studentu skaits, pat no tālām zemēm — Japānas un Amerikas.

Basketbolā vīrieši ieguva augstāko vietu. Komandā spēlēja R. Jurciņš, E. Andersons, Dž. Raudziņš, V. Elmūts, R. Bluķis, A. Krisonis, J. Tiltiņš, V. Gulēns, E. Rūja un J. Pauksēns.

Arī pēc diviem gadiem Parīzē zelta medaļas, kuras ieguva gandrīz tie paši spēlētāji — nebija Dž. Raudziņa, V. Elmūta, bet vēl spēlēja A. Ozols, J. Dzenis, A. Pētersons un A. Veilands.

Studentes ieguva otro vietu. Futbolisti ievēribas cienīgu spēli neuzrādīja, zaudējot Vācijai un Anglijai. Vieglatlētikā E. Eltermāne tāllēcšanā ar rezultātu 5,28 m ierindojās 5. vietā. Vingrošanā otro vietu izcīnīja L. Ozoliņa lēcienā pāri zirgam.

Parīzē, kur notika 1937. gada studentu meistarsacīkstes, panākumu atkārtoja basketbolisti — E. Andersons, A. Pētersons, R. Jurciņš, J. Tiltiņš, A. Krisonis, E. Rūja, R. Bluķis, A. Ozols. Uzvaru komandu cīņā guva vingrotājas T. Tuča, L. Ozoliņa, L. Vītola un M. Lence, bet individuāli sportistes sarindojās — L. Ozoliņa, T. Tuča un L. Vītola. Tas bija ievērojams panākums, pie tam studentes atzina ne tikai par meistariņģākajām, bet arī par skaistākajām un graciozākajām. Futbolā studenti ieguva 3. vietu. Vieglatlētikā N. Zariņš ieguva 4. vietu.

Monako 1939. gada vasaras nogalē studentu meistarsacīkstēs piedalījās 23 valstu sportisti, arī Latvija. Neveicās basketbolistiem, kuri zaudēja Brazīlijai, Francijai un Igaunijai. Toties ievērojamu panākumu guva volejbolisti — 1. vieta. Komandā spēlēja V. Elmūts, A. Hermanovskis, V. Sleiders, U. Gērmanis, I. Laukevics, A. Pētersons. Pie medaļām tika arī vieglatlēti — 2. vieta R. Balodim 1500 m un A. Bērziņam piecīnā, 4×100 m bronzas medaļas A. Feldhunam, G. Aleram, A. Kronsķim, V. Pormalim.

Latvijas sportisti piedalījušies arī ziemas studentu sacensībās. A. Andersons Sanktmoricā guva uzvaras ātrslidošanā

500 m, 1000 m un 5000 m distancēs. Hokeja komanda ieguva 3. vietu.

2.3. Olimpiskās spēles

Aktīva darbība, lai iekļautos olimpiskajā kustībā, Latvijā sākās jau 1920. gadā, kad Latvijas Armijas sporta savienība nosūtīja uz Antverpeni vēstuli ar lūgumu atļaut Latvijas sportistiem piedalīties olimpiskajās spēlēs. Izveidoja orgkomiteju, kuras vadību uzticēja Dr. A. Lindemūtam, kas bija Baltijas olimpiskās komitejas priekšsēdētājs no 1913. līdz 1915. gadam. 1920. gada 22. augustā izveidoja Latvijas pagaidu olimpisko komiteju, tās vadību uzticēja D. Veisam.

1921. gadā 6. martā par Latvijas pagaidu olimpiskās komitejas priekšsēdētāju ievēlēja J. Taubi — rūpnieku un finansistu, Latvijas sporta biedrības (pirms tam 2. Rīgas riteņbraucēju biedrības) priekšnieku no 1913. līdz 1925. gadam. Šajā amatā J. Taube bija līdz 1922. gada 23. aprīlim, kad viņu nomainīja J. Dikmanis. LSOA statūtos bija noteikts, ka LOK sastāv 3 LSOA locekļi, tajā skaitā valdes priekšsēdētājs, kā arī 3 pieaicināti locekļi un 5 pieaicināti valdības un pašvaldības pārstāvji. LOK pienākumos bija pārraudzīt Latvijas sportistu sagatavošanu un komandēt tos uz olimpiskajām spēlēm. Tomēr 1920. gada spēlēs Latvijas sportistiem startēt, neļāva, jo nebija izpildītas Olimpiskās hartas prasības. Jau 1923. gadā futbola, vieglatlētikas, smagatlētikas un ziemas sporta veidu savienības bija uzņemtas starptautiskajās savienībās. Drīz vien LOK saņēma Starptautiskās olimpiskās komitejas paziņojumu, ka Latvija uzņemta kā kandidāte un varēs piedalīties 8. olimpiādē Parīzē un ziemas spēlēs Samonī.

Parīzes olimpiskajās spēlēs 1924. gadā Starptautiskā olimpiskā komiteja atzīmēja savu 30 gadu darbības jubileju. Parīze kļuva par pirmo pilsētu, kurai uzticēts rīkot olimpiādi divas reizas. VIII olimpiskās spēles pasludināja par «starpautiskās sadarbības un miera svētkiem». 3092 sportisti no 44 valstīm cīnījās 19 sporta veidos. Veiksmīgi startēja ASV, Francijas un Somijas sportisti.

Parīzes olimpiskajās spēlēs notika neatkarīgās Latvijas sportistu olimpiskā debija. Latvijas sportu tur pārstāvēja 11 vieglatlēti, 5 riteņbraucēji, 4 svarcēlāji, 1 bokseris, 6 cīkstoņi, kā arī futbola komanda, kas gan jau maijā pirmsolimpiskajā turnīrā zaudēja Francijai ar 0:7 un izstājās no turpmākās

cīņas. Komandā spēlēja — A. Jurgens, H. Ašmanis, A. Roge, Č. Stančiks, K. Bone, P. Sokolovs, A. Pavlovs, V. Plade, E. Bārda, A. Bārda, R. Bārda, rezervē — A. Greble, K. Plade, P. Kreicbergs.

Augstāko panākumu — piekto vietu — guva svarcēlājs Kārlis Leilands, kas smagajā svarā piecos paņēmienu pacēla 497.5 kg. Mazāk veiksmīgi startēja E. Rauska, A. Ozoliņš un E. Reihmanis.

Grieķu-romiešu cīņā sekmīgi sacensību sāka vieglsvars Rūdolfs Ronis, gūstot punktu uzvaras pār Beļģijas, Turcijas un Igaunijas atlētiem. Pēc cīņas ar nākamo sudraba laureātu ungāru L. Kerestešu, tiesnešu domām daloties, ar 1:2 Ronim piešķīra zaudējumu. Kad noraidīja komandas vadības protestu, Ronis atteicās tālāk cīnīties. Viņu atbalstot, no sacensības izstājās arī smagsvaras Jānis Polis, kaut viņam vēl bija iespēja cīnīties ar ungāru R. Bado par bronzas medaļu. J. Polis dalīja 5.—7. vietu, bet R. Ronis — 6.—9. vietu. Vēl piedalījās A. Krievs, J. Rudzītis, K. Vilciņš un A. Baumanis.

Vieglatlētikā startēja A. Ruks, A. Motmillers, V. Cimermanis, O. Seviško, J. Oja, A. Gedvilo. G. Jekals (ieguva 14. vietu 36 dalībnieku konkurencē), T. Sukatnieks, A. Kalniņš un A. Ķibilds, kurš startēja 3 disciplīnās. Diemžēl viņu starts bija neveiksmīgs. Labāko sniegumu uzrādīja A. Ķibilds ar rezultātu 50,15 m šķēpa mešanā, ierindojoties 16. vietā, G. Jekals desmitcīņā — 14. vietā.

Sportiskā veiksmē nebija sabiedrotā arī riteņbraucējiem A. Apsītim, R. Plūmem, F. Ukstiņam, A. Linkam un A. Zeberliņam, un bokserim E. Gūtmanim.

Ziemas olimpiskās spēlēs **Šamonī** 1924. gadā, kur piedalījās 293 sportisti no 16 valstīm, Latviju pārstāvēja ātrslidotājs A. Rumba un slēpošanā R. Plūme. A. Rumba kopvērtējumā ieguva septīto vietu.

Latvijas uzņemšanu olimpiskajā saimē Starptautiskā olimpiskā komiteja izskatīja 1926. gada sesijā Lisabonā, un Latvijai pavērs ceļš uz nākamajām olimpiskajām spēlēm.

Amsterdama 1928. gada IX olimpisko spēļu sacensībās piedalījās 3014 sportistu no 46 valstīm. Uzstājoties 16 sporta veidos, priekšgalā izvirzījās ASV, Vācija un Francija.

No Latvijas startēja 14 sportisti — vieglatlētikā, riteņbraukšanā, grieķu-romiešu cīņā, svarcēlšanā un burāšanā. Smagsvars Kārlis Leilands, pacelot trīscīņā 355 kg, ieņēma 4. vietu. No bronzas viņu šķīra 2,5 kg. Staņislavs Petkevičs izcīnīja 7. vietu 5000 metru skrējienā ar rezultātu 15:18,0.

Diska metējs Jānis Jordāns ieņēma 12. vietu — 42,78 metri. Diska mešanā un 100 metru skrēienā sievietēm piedalījās arī divas Latvijas sportistes — E. Karlsonē (diska mešanā 14. vieta) un Z. Liepiņa. Vēl piedalījās vieglatlēti A. Motmillers, V. Cimermanis — abi maratonskrēji. A. Motmillers finišēja ar laiku 2.56:45, kas viņam deva 38. vietu.

Airēšanā 12 pēdu «Ginghy» klasē 10. vietā ierindojās K. Klāsens.

Grieķu-romiešu cīņā piedalījās A. Zvejnieks, K. Pētersons, riteņbraukšanā — R. Plūme, Z. Popovs, E. Mālers, R. Ozols. Viņu starts nebija veiksmīgs.

1928. gada ziemas olimpiskajās spēlēs **Sanktmoricā** piedalījās 491 sportists no 25 valstīm. Latvijas krāsas pārstāvēja ātrslidotājs A. Rumba, kurš pirms tam pasaules čempionātā Davosā bija uzstādījis divus jaunus valsts rekordus. Tomēr olimpiādē viņam neveicās, labāko rezultātu viņš uzrādīja 1500 m — 14. vieta.

1932. gada X olimpiskajās spēlēs **Losandželosā** startēja 1408 sportists no 37 valstīm. Sacensības risinājās 17 sporta veidos. Labi startēja ASV, Itālijas un Francijas sportisti.

Pirmo reizi olimpisko spēļu vēsturē sportistu rīcībā tika nodots olimpiskais ciemats, kas bija uzcelts 20 km no pilsētas. Lai gan olimpiskās spēles bija teicami noorganizētas, tajās sakarā ar dārgajiem ceļa izdevumiem startēja samērā maz dalībnieku, it īpaši no Eiropas.

Latvija bija pārstāvēta tikai divās disciplīnās — soļošanā un desmitcīņā. Jānis Daliņš 50 km soļošanā, kur startēja 15 dalībnieki no 10 valstīm, izcīnīja sudraba medaļu ar rezultātu 4.57:20. Tas bija pirmais lielākais Latvijas sportistu sasniegums olimpiskajās spēlēs. J. Daliņu apbalvoja ar Trīszvaigžņu ordeni. Desmitcīņnieks J. Dimza sacensību sāka daudzsološi. Pēc astoņām disciplīnām viņš izvirzījās otrajā vietā ar 6636 punktiem. Taču kārtslēkšanā gūtā savainojuma dēļ viņš bija spiests izstāties. Sacensību organizatori J. Dimzam pasniedza īpašu velti — sudrabā kaltu vainagu. No Latvijas Valsts prezidenta A. Kvieša rokām arī J. Dimza saņēma Trīszvaigžņu ordeni.

Ziemas olimpiskajās spēlēs **Leikplesidā** 1932. gadā, kur piedalījās no 17 valstīm 307 sportisti, Latvija nepiedalījās.

1936. gada olimpisko spēļu sarīkošana tika uzticēta Vācijas galvaspilsētai **Berlinei**. Tajās startēja 3980 sportisti no 49 valstīm 21 sporta veidā.

No Latvijas piedalījās 7 vieglatlēti, 4 riteņbraucēji, 3 cīk-

stoņi, 2 šāvēji, kā arī vīriešu basketbola komanda. Vissekmīgāk startēja pussmagā svara cīkstonis Edvīns Bietags. Pēc tīrām plecu uzvarām pār Vācijas, Ungārijas un Turcijas cīkstoņiem Bietags pēc punktiem pārspēja arī trešās vietas ieguvēju igauņi A. Neo. Finālā E. Bietags zaudēja zviedram A. Kadjēram un izcīnīja sudraba medaļu. Krišjānis Kundziņš ieņēma piekto vietu pusvieglajā svarā. A. Zvejnieks ieguva 7.—8. vietu.

Latvijas basketbolistiem, kas pirms gada Zenēvā bija kļuvuši par Eiropas čempioniem, starts olimpiādē nebija veiksmīgs. Pēc uzvaras pār Urugvajas komandu ar 20:17 sekoja zaudējumi Kanādai (23:34), un Polijai (23:28) un no turnīra vajadzēja izstāties. Komandā spēlēja — R. Jurciņš, E. Andersons, V. Elmūts, M. Grundmanis, M. Kazāks, V. Melderis, Dž. Raudziņš.

Saušanā piedalījās R. Baumanis, K. Kļava un H. Marvē, kurš 53 dalībnieku konkurencē uzrādīja 8. rezultātu.

Riteņbraucēji A. Cimermanis, A. Jurjevs, M. Mazurs un A. Vītols panākumus neguva.

Otru olimpisko godalgu Latvijai ieguva Adalberts Bubenko 50 km soļošanā — 4.32:42,2. Tikai nedaudz ātrāk par viņu distanci pabeidza anglis H. Vaitloks un šveicietis A. Švābs.

Olimpiskajā trasē neveiksme, pareizāk, nelaime, piemeklēja ne vien pieredzējušo Jāni Daliņu, kas, būdamis līderis, bija spiests izstāties kājas muskuļu krampju dēļ, bet arī jauno Arnoldu Krūkliņu — aiz pārskatīšanās tiesneši viņu diskvalificēja cita sportista vietā. Vieglatlētikā startēja arī A. Motmilers — veicot maratona distanci 2.58:02 (28. vieta) un V. Vītols, kurš izcīnīja 7. vietu 3000 m šķēršļu skrējienā — 9.18,8, O. Jurgis izcīnīja 13. vietu šķēpa mešanā — 60,71 m, atpaliekot no sava rekorda — 67,68 m. J. Dimza desmitcīņā sāka neveiksmīgi un izstājās.

Olimpisko spēļu mākslas sacensībās ar gleznu «Cīņa pie vārtiem» goda diplomu izpelnījās A. Anuss.

1936. gada IV ziemas olimpiskajās spēlēs **Garmišā-Partenkirhenē** startēja 756 sportisti no 28 valstīm. Piecos sporta veidos viņi sadalīja 17 medaļu komplektus. Labākie panākumi bija Norvēģijas, Zviedrijas, Vācijas sportistiem.

Uz Vāciju aizbrauca 30 cilvēku liela Latvijas delegācija. Taču daiļslidotāji, slalomisti un hokejisti nebija tik labi sagatavoti, lai sekmīgi startētu lielās sacīkstēs, un palika pēdējās vietās.

Laikraksts «Sporta Pasaule» 1936. gada februārī publicēja rakstu «Paģiras», kurā bija teikts: «Atklāti un no sirds runā-

jot, mūsu līdzdalība Garmišā-Partenkirhenē tādā veidā, kā tā notika, ir lielākā Latvijas sporta neveiksme, kāda jebkad un jebkur notikusi!» Vairākkārt tika norādīts uz nepareizu delegācijas komplektēšanu, uz līdzbraucēju lielo skaitu un sportistiem domāto priekšrocību izmantošanu.

Latvijas sportisti, gatavojoties mājas apstākļos, nevarēja konkurēt ar citu valstu sportistiem. Neveiksmes piemeklēja kalnu slēpotājus H. Bērtulsoni, A. Hermanovski un M. Martinsoni. Ātrslidošanā vairāk gaidīja no A. Bērziņa, bet viņš, tāpat kā J. Andriks un A. Lejnieks, startēja vāji. Labākā vieta A. Bērziņam 500 m — 14. vieta. Pēdējās vietās ierindojās daiļslidotāju pāris H. Švarca — E. Gešels, kā arī A. Dze-guze. Distanču slēpotājus — A. Riekstiņu, K. Bukasu, H. Dā-boliņu, E. Gruzīti, P. Kaņepu piemeklēja līdzīgas neveiksmes. Hokejisti pirmajā spēlē zaudēja ar 0:11 kanādiešiem, arī otrajā spēlē nespēja pretoties Polijai. Komandā spēlēja — A. Auziņš, J. Bebris, R. Bluķis, A. Jurgens, H. Kušķis, R. Lapainis, K. Paegle, A. Pētersons, A. Petrovskis, J. Rozītis, L. Vedējs.

Diemžēl Otrais pasaules karš pārtrauca nākamās olimpiskās spēles, bet Latvijas līdzdalība tajās tika pārtraukta uz ilgu laiku, jo Latvija okupācijas un aneksijas rezultātā zaudēja neatkarību.

3. KARA GADI

Notikumi Eiropā, Vācijas karaspēka iebrukums Polijā 1939. gada 1. septembrī, PSRS un Vācijas slepenais līgums, sarkanarmiešu daļu ieviešana faktiski likvidēja Latvijas neatkarību. Organizētās demonstrācijas un prasība pievienoties PSRS panāca to, ka 1940. gada 21. jūlijā Latvijā, Lietuvā un Igaunijā jaunvēlēto parlamentu deputāti pieņēma vienādu lēmumu: pasludināt padomju varu un lūgt uzņemt PSRS sastāvā. PSRS Augstākā Padome 1940. gada 5. augustā uzņēma Latvijas PSR Padomju Savienības sastāvā. Līdz ar to Baltijas valstu okupācija noslēdzās ar aneksiju.

Jau 1940. gada 24. un 25. augustā tika pieņemta Latvijas PSR Konstitūcija, sākās strauja valsts pārvaldes un saimniecības pārveide, lai Latvijā būtu PSRS «kārtība». Vislielākie pārkārtojumi bija saimniecībā, jo notika plaša īpašumu nacionalizācija.

Izveidoja arī jaunu fiziskās audzināšanas un sporta pār-

valdi. Par Fiziskās kultūras un sporta komitejas pilnvarnieku iecēla A. Ūdri, bet par ģenerālsekretāru — pazīsmato futbolistu S. Maģeru. Vēlāk S. Maģers apvienoja abus amatus, tādējādi kļūstot par visas sporta dzīves vadītāju. Ar valdības rīkojumiem pilnvarnieki tika iecelti visās sporta biedrībās un sporta veidu savienībās.

1940. gada 11. augustā Kauņā sanāca Latvijas, Igaunijas un Lietuvas jaunie sporta dzīves vadītāji un apsprieda visu triju republiku sporta dzīves mainīšanu. Sanāksme nosūtīja apsveikuma telegrammu Vissavienības Fiziskās kultūras un sporta komitejai un visiem Padomju Savienības fizikultūriešiem. Lai trijās Baltijas padomju republikās aktivizētu sporta dzīvi, sanāksme nolēma rīkot vairākas sacensības ne vien izlases komandām, bet arī jaunatnei.

1940. gada 12. augustā iznāca laikraksts «Sarkanais Sports» pirmais numurs. Ievadrakstā — «Mēs jaunu pasauli sev celsim!» — solīts jauns posms ceļā uz laimīgu nākotni.

Lielu vēribu pievērsa sacensību organizēšanai. Jau 10. un 11. augustā Ķīšezerā notika Padomju Latvijas meistarsacīkstes peldēšanā, kurās piedalījās sarkanās flotes peldētāji. Viņi uzrādīja augustus rezultātus. Sacensībās tika iekļauta daiļlēcēju uzstāšanās un sarežģītu lēcīnu demonstrējumi. Udenspolo turnīrā sarkanās flotes vienība pārspēja peldētāju savienības izlasi ar 11:1.

25. augustā Mežaparkā notika motosporta sacensības kopā ar Igaunijas sportistiem. Dalībniekus un skatītājus sveica sarkanās armijas majors Jevgeņijs Sretenskis, stāstot par sporta attīstību Padomju Savienībā. Viņš vairākkārt uzstājās ar šādām lekcijām. Pēc Otrā pasaules kara viņš bija viens no LVFKI dibinātājiem un arī pirmais direktors.

Tajā pašā dienā Latvijas Komunistiskās jaunatnes savienības (LKJS) Rīgas organizācijas 5. rajons sarīkoja fizikultūras svētkus Sarkandaugavā, kuros uzstājās vingrotāji, volejbolisti, vieglatlēti.

11. septembrī par godu Starptautiskajai studentu dienai YMCA laukumā, kas vēlāk kļuva par BSB «Dinamo» stadionu, notika komjauniešu parāde un vingrošanas demonstrējumi. Sieviešu vingrojumu vadīja Vera Ringa, bet vīriešu — Roberts Senakols. Uzvarētāju stafetes komandā startēja vēlāk pazīstamie sporta darbinieki Aleksandrs Mlokits un Ivars Pauris.

Latvijas starptautiskie sporta sakari Otrā pasaules kara dēļ pārtrūka jau pirms sarkanās armijas ienākšanas, atskaitot

sacensības ar Lietuvu un Igauniju un pēc okupācijas arī ar citām PSRS republikām. Visvairāk spēkoties iznāca futbolā un basketbolā, tomēr regulāras sacensības nenotika. Latvijas sportisti PSRS meistarsacīkstēs nepiedalījās.

Rīgā tika sarīkots Baltijas republiku pirmais futbola čempionāts, kurā uzvaru guva Latvijas PSR izlase. Lietuvas vienību mūsējie pieveica ar 2:1, bet spēle ar Igauniju beidzās neizšķirti — 2:2.

Baltijas republiku sacīkstēs vieglatlētikā Kauņā Latvijas PSR komanda ieņēma otro vietu aiz Igaunijas PSR. Jaunus rekordus sasniedza Udo Šponbergs 110 metru barjerskrējienā — 16,2 sek., Lavīze Pūce lodes grūšanā — 12,39 metri, vīriešu komandas 4×100 un 4×400 metru stafetes skrējienos.

Izcilu rezultātu Rīgā sasniedza Alberts Jakovickis 10 km soļošanā — 46:14,3, kas bija vairāk nekā par trim minūtēm labāks par pirms mēneša uzrādīto PSRS čempiona rezultātu. A. Jakovickis ievērojami pārspēja arī PSRS rekordu. Viņš pirmais no jaunās paaudzes soļotājiem pārspēja J. Daliņa rekordu. Arī 1941. gada sezonas atklāšanas sacensībās viņš laboja PSRS rekordu.

Diemžēl 1942. gada maijā Staļina represiju laikā tika apcietināts arī toreizējais sarkanarmietis A. Jakovickis. 16 gadus pavadījis apcietinājuma nomētņēs un izsūtījumā, tikai pēc rehabilitācijas 1958. gadā viņš atgriezās mājās.

Darbu sporta jomā sāka arodbiedrības, izveidojot fizkultūras biroju. Toreiz arodbiedrībām tika izvirzīts uzdevums organizēt fizkultūras kolektīvus tajās darba vietās, kur ir vismaz 25 fizkultūrieši.

1940. gada 16. septembrī Rīgā nodibinājās Vissavienības sporta biedrības «Dinamo» Rīgas nodaļa. Tās rīcībā tika nodots stadions Ķieģeļu ielā. Tās organizēšanā palīdzēja Maskavas «Dinamo» centrālās padomes inspektori. Jaunās biedrības pārvaldē nodeva arī treku Senču silā un šautuvi Ziepniekkalnā. «Dinamo» nodibināja sekcijas boksā, paukošanā, basketbolā, volejbolā, svarcelšanā, slēpošanā, ātrslidošanā, hokejā, daiļslidošanā, futbolā, vieglatlētikā, tenisā, šaušanā, ritenbraukšanā, vingrošanā, peldēšanā, airēšanā, burāšanā, šahā, klasiskajā, brīvajā un durkļu cīņā. Sajā biedrībā iestājās vairākums republikas vadošo sportistu.

1940. gada 15. oktobrī izveidoja Latvijas PSR Tautas komisāru padomes Fiziskās kultūras un sporta komiteju. Līdz ar to Tautas komisāru padome likvidēja līdzšinējo Latvijas Fiziskās kultūras un sporta komiteju, visus tai piederošos līdzek-

ļus un īpašumus nodeva jaunajai komitejai. Vienlaikus tika atcelti agrākie likumi un rīkojumi par fizisko kultūru, sportu un to organizācijām.

Latvijas PSR Tautas komisāru padomes apstiprinātajos Fiziskās kultūras un sporta komitejas iekārtas un darbības noteikumos tika noteikts, ka komiteja ir fiziskās kultūras un sporta darba kontroles un vadības orgāns. Tai uzdots vadīt fizikultūras organizāciju un sporta darbu, vispārējo bērnu, skolēnu un pirmsiesaukšanas jaunatnes fizisko audzināšanu, kā arī fizikultūras mācību iestāžu darbību, sporta bāzu celtniecības un inventāra ražošanas plānošanu. Fiziskās kultūras un sporta komitejas pārziņā bija arī fiziskās audzināšanas programmu un metodisko norādījumu izpilde skolās un augstākajās mācību iestādēs.

Komitejas tiešā pārziņā tika nodots Fiziskās audzināšanas institūts, Sporta medicīnas un fizikultūras kontroles institūts, Auto un moto sporta klubs. Ūdensmoto sporta klubs. Komitejas pārziņā darbojās visu sporta veidu, tūrisma un alpīnisma sekcijas, tai uzdeva rūpēties par fizikultūriešu piesaistīšanu aktīvai līdzdarbībai sabiedriski politiskajā dzīvē.

Priekšsēdētāja amatā Latvijas PSR Tautas komisāru padome apstiprināja Jēkabu Staško, kas līdz šim strādāja par republikas arodbiedrību savienības fizikultūras biroja vadītāju un laikraksta «Sarkanais Sports» galvenā redaktora vietnieku. Par priekšsēdētāja pirmo vietnieku tika norikots A. Rendnieks, kas līdz tam strādāja par LKJS Centrālās komitejas fizikultūras daļas vadītāju.

Komitejas pirmajā sēdē tika nolemts bez kavēšanās pabeigt veco sporta biedrību un sporta savienību likvidēšanu, vispirms Rīgā, tad visās pārējās vietās. Biedrību un savienību bijušie pilnvarnieki tika iecelti par likvidatoriem. Inventārs un bāzes tika nodotas arodbiedrību fizikultūras kolektīviem.

Ar Latvijas PSR Tautas komisāru padomes 1940. gada 6. novembra lēmumu bija likvidētas sporta organizācijas, kuras bija starptautisko sporta federāciju locekles: Latvijas airētāju savienība, Latvijas galda tenisa savienība, Latvijas peldēšanas savienība, Latvijas zēģelētāju savienība, Latvijas ziemas sporta savienība, Latvijas futbola savienība, Latvijas basketbola savienība.

To vietā nāca «Dināmo» (darbojās milicijas un valsts drošības komitejas vadībā), «Spartaks» (sabiedriskie darbinieki), «Lokomotive» (dzelzceļnieki), UFK (studenti), RSAN (karavīri). Novārtā atstātas palika minoritāšu intereses sportā, jo

likvidēja krievu sporta biedrības «Kružok» un RKŠB, ebreju «Hakoah» un «Makabi», poļu «Reduta», vāciešu «Union» un «Keizarmežs», lietuviešu LLA. Sāpīgs zaudējums latviešu sportam bija daudzo aizsargu organizāciju sporta klubu likvidācija laukos. Visos 19 Latvijas apriņķos aizsargi bija sekmīgi sporta veicinātāji. Tos aizstāja ar komjauniešu fizkultūras pulciņiem.

Republikas komiteja sāka FK un SK dibināšanu apriņķos un pilsētu valdēs. Rudenī izveidoja Vissavienības dzelzceļnieku sporta biedrības «Lokomotive» Rīgas nodaļu, kas galveno vērību pievērsa basketbolam. «Lokomotive» atvēra Rīgā savu sporta piederumu veikalu. Apriņķos un pilsētās sporta komiteju vadībā izvirzīja komjaunatnes un sporta aktīvistus. Ventspilī par sporta komitejas priekšsēdētāju iecēla Jāni Apsi, Talsoš — Ēriku Baumani, Rīgas apriņķī — Arnoldu Brambergu.

Fiziskās kultūras masu kustības attīstībā tika iesaistītas komjaunatnes organizācijas, tās iepazīstināja ar nolikumu par Vissavienības fiziskās kultūras kompleksu «Gatavs darbam un PSRS aizsardzībai», aģitēja nokārtot GDA kompleksa normas, komjaunieši paši piedalījās sacensībās. GDA normas bija obligāti jāizpilda ikvienās sporta sacensībās. Skolas, darba vietās, sporta klubos un biedrībās neatlaidīgi organizēja šo akciju, kurā ietilpa vingrošana, skriešana, soļošana, šaušana utt. Latvieši, kuri 20 gadus sportojuši pēc visā pasaulē pieņemtām metodēm, daudzkārt palika nesaprašanā un izbrīnā par austrumu kaimiņa paņēmieniem, tomēr citas izvēles 1940.—1941. gada posmā nebija.

Savā pirmajā turnejā uz dažādām Padomju Savienības pilsētām, devās grupa «Dinamo» sportistu — bokseris A. Knisis, ātrslidotājs P. Strods, vieglatlēti A. Niklase un I. Gailis, slēpotājs A. Pehako, svarcēlājs K. Bileskalns, kā arī futbola komanda.

Atrslidotāju grupa ar A. Bērziņu priekšgalā izbrauca uz treniņnometni Murmanskas tuvumā.

Rīgas «Dinamo» futbolisti savu pirmo spēli aizvadīja Maskavā, ar saviem kluba biedriem, kas tobrīd jau bija nodrošinājuši sev PSRS čempiona titulus. Sacensības «Dinamo» stadionā notika rīdziniekiem neparastā elektriskajā apgaismojumā. Maskavieši uzvarēja ar rezultātu 4:2. Pēc nedēļas otrajā spēlē Kijevā rīdzinieki zaudēja ar 3:4. Sacensība ar Tbilisi «Dinamo», kas PSRS čempionātā ieņēma otro vietu, beidzās ar Gruzijas futbolistu uzvaru — 4:2. Vienīgo uzvaru šajā turnejā rīdzinieki guva pret Gruzijas «Spartaku» — 2:1.

Nākamā gada pavasarī atbildes vizītē Rīgā ieradās Maskavas «Dinamo» futbola komanda. Viņi uzvarēja Rīgas «Dinamo» ar 5:1. Nedaudz vēlāk Rīgā viesojās arī Tbilisi «Dinamo» futbolisti. Viņi uzvarēja Rīgas «Dinamo» ar 3:2, bet pēc tam arī pilsētas sastādīto komandu ar 2:1.

1941. gada janvārī Latvijas ātrslidotāji pirmo reizi startēja piecu pilsētu — Maskavas, Ļeņingradas, Gorkijas, Sverdlovskas un Rīgas — mačā, kas tolaik tika uzskatīts par vienu no visievērojamākajiem ātrslidošanas sporta sarīkojumiem. Gorkijas «Dinamo» stadionā pulcējās visi Padomju Savienības labākie ātrslidotāji. Individuālajā vērtējumā lielu panākumu guva Eiropas čempions A. Bērziņš. Kaut arī atsevišķās distancēs viņš neguva nevienu uzvaru, kopvērtējumā tomēr labākā punktu summa. 500 metru distancē viņš ieņēma otro vietu — 45,1, 1500 metros trešo — 2:26,3, 5000 metros otro — 8:44,6, 10 000 metros otro — 18:21,5.

Sieviešu sacensībās mūsējās nevarēja radīt konkurenci spēcīgajām ātrslidotājām, jo 5000 metru distanci nācās slidot pirmo reizi mūžā. Pilsētu sacensībā uzvarēja Maskava. Rīga ieņēma 4. vietu. Vīriešu konkurencē rīdziniekiem bija otrā vieta tūlīt aiz Maskavas.

S. Ķirova balvas izcīnā, kas ātrslidošanas sezonas noslēgumā risinājās Ķirovā, lielo balvu izcīnīja Rīgas milicijas skolas fiziskās audzināšanas inspektors P. Strods ar 196,730 punktiem, bet otro vietu ieņēma A. Bērziņš, atpaliekot no uzvarētāja par 0,053 punktiem. P. Stroda uzrādītais laiks 1500 metru slidojumā — 2:21,3 — bija otrais labākais Padomju Savienības sasniegums šajā distancē. A. Bērziņš atpalika par sekundes desmitdaļu. Tā bija vienīgā reize, kad P. Strodam izdevās pārspēt A. Bērziņu.

1941. gada PSRS slēpošanas meistarsacīkstēs, kas risinājās Kavgolovā, 180 dalībnieku konkurencē A. Pehako ieņāma 9. vietu 50 kilometru distancē. Viņš bija labākais starp Baltijas republiku sportistiem. Slēpotāja Ē. Gaile ieņēma 31. vietu 15 kilometru slēpojumā, kur piedalījās 100 sportistes.

Vissavienības 8 pilsētu basketbola turnīrā 1941. gada martā Ļeņingradā atļāva piedalīties trīs vienībām no Baltijas. Uzvarēja Tartu izlase no Igaunijas, 2. vietā Tbilisi, 3. vietā Rīga un tikai 4. vietā Maskava, neveicās Kauņai — tikai 6. vieta.

1941. gada pavasarī par republikas FKSK priekšsēdētāju tika iecelts Ā. Ķurpnieks. Maijā arodbiedrību centrālās padomes prezidijs apstiprināja organizācijas komiteju jaunajai arodbiedrību centrālajai sporta biedrībai «Baltija». Organi-

zācības komiteju vadīja arodbiedrību Centrālās padomes priekšsēdētājs J. Putniņš. «Baltijā» bija paredzēts apvienot visus arodbiedrību fizkolektīvus un tajos iesaistīt sportistus un fizkultūriešus.

1941. gada 31. maijā saskaņā ar Tautas komisāru padomes lēmumu Leona Paegles vidusskolas (1. ģimnāzijas) telpās atklāja divgadīgu fizkultūras skolotāju kursus, kuros varētu apgūt skolotāja vidējo kvalifikāciju. Vasaras mēnešos kursantiem bija paredzēts mācīt vingrošanu, sporta spēles, vieglatlētiku un peldēšanu.

Republikā sākās plaša gatavošanās III Fizkultūriešu dienai, kuru bija paredzēts svinēt divos paņēmienos — 13. jūlijā apriņķos un 20. jūlijā Rīgā. Tas tika darīts tāpēc, lai labākie lauku kolektīvi varētu piedalīties svinībās republikas galvaspilsētā.

5. jūnijā Burtņiekos atklāja nometni 180 labākajiem sportistiem, kas gatavojās pārstāvēt Latviju Fizkultūriešu dienas svinībās Maskavā. Par treneriem strādāja pazīstamie sporta darbinieki V. Ringa un R. Senakols.

Uz PSRS boksa meistarsacīkstēm bija ielūgti četri Padomju Latvijas ievērojamākie sportisti: visvieglākajā svarā — E. Ozoliņš un J. Kļusovs, vieglajā svarā — T. Ozoliņš un A. Knīsis. Atbildīgajam startam, kas bija paredzēts 28. un 29. jūnijā, sportisti gatavojās treniņnometnēs Rīgas jūrmalā.

21. jūnijā Rīgas sarkanās armijas namā futbolisti sacensībā ar Kauņas «Dinamo» komandu guva uzvaru ar 5:1. Tomēr daudzos sporta veidos pārstāja organizēt sacensības. Latvijas meistarsacīkstes 1941. gadā tika sarīkotas tikai ātrslidošanā, boksā, daiļslidošanā, galda tenisā, atsevišķās distancēs slēpošanā, slalomā un vieglatlētikā. Basketbolā notika Rīgas meistarsacīkstes.

Otrais pasaules karš vērsās plašumā, arvien vairāk Eiropas valstu tika pakļautas fašistiskās Vācijas aneksijai.

1941. gada 22. jūnijā vācu armija uzbruka arī Padomju Savienībai. Ieņemta un pakļauta tika arī Latvijas teritorija. Šo gadu rezultātā ievērojams bija zaudējums latviešu sportam. Daudzi izcili sportisti un sporta darbinieki bija apcietināti un sodīti par pretvalstisku darbību. Lielāks skaits sportistu nokļuva Sibīrijā — 14. jūnija lielajās deportācijās. Neliels skaits aizplūda līdzī sarkanajai armijai. Arī pati kara darbība prasīja sportistu upurus. Tā nu vācu «atbrīvotajā» zemē daudz kas bija jāsāk no jauna. Atjaunojās daudzi bijušie sporta klubī, sacensību vietās plīvoja sarkanbaltsarkanais karogs, dzie-

dāja «Dievs, svētī Latviju», cerēja uz veiksmīgu nākotni. Bet nacionālsociālistiskā Vācija prasīja savas nodevas. Ar laiku ierobežoja sajūsmu, brīvību un sportošanu, un drīz vien lika saprast, ka Latvija vēl arvien ir okupēta zeme.

Fašistiskie iebrucēji ierīkoja cietumus, koncentrācijas nometnes un geto. Tautas masveida iznīcināšanā fašisti izmantoja savus rokaspušus — latviešu nacionālistus, starp kuriem bija arī daži agrāk pazīstami sportisti.

No vācu virskundzības stipri atkarīga bija arī sporta dzīve. Kaut arī latviešu sporta pārvalde R. Plūmes vadībā pielika daudz pūļu fiziskās audzināšanas un sporta attīstībā, iespējas bija ierobežotas. vienmēr bija jārēķinās ar vācu noteikumiem. Atiaunojās lielākā daļa Latvijas laika sporta biedrību, izņemot JKS un LAS, kuru vietā radās «Daugavieši» un «Auseklis». Nelielā formātā iznāca laikraksts «Sporta Pasaule». Tika sarīkotas dažas sacensības.

Lieli zaudējumi tika nodarīti Latvijas sporta bāzēm. Lielākā daļa sporta zāļu tika izmantotas par kazarmām, noliktavām, Plašais Rīgas Sporta nams tika pārvērstas par tanku labošanas darbnīcām, LSB stadions par tanku parku, Liepājas stadionā uzcēla krasta nocietinājumus, bet Daugavpils, Rēzeknes un citu pilsētu stadionos ierīkoja zenīartilērijas bateriju novietnes, kokzāģētavas, vienīgo Daugavpils peldbaseinu pārvērtā par sakņu noliktavu. Sportistiem bija jāatgriežas skolu nelielajās vingrotavās. Rīgas basketbola un volejbola meistarsacīkstes notika mazajā ugunsdzēsēju zālītē Ērgļu ielā 13, pie Griziņkalna, kur laukuma izmēri bija piemēroti vienīgi volejbolam.

Daudzi aktīvi latviešu sportisti kļuva arī par fašistiskā terora upuriem, izcietā represijas. Daļu no viņiem ar varu mobilizēja vācu armijā.

Latvijā palikušie organizēja pilsonisko sporta dzīvi. Lai arī valdīja vācu okupācija, futbols, kaut ierobežotos apstākļos, bija un palika vispopulārākais sporta veids dzimtenē. To spēlēja gandrīz katrā pilsētā, arī pagastos. Drīz pēc vāciešu ieņākšanas notika sacensības starp sastādīto Rīgas pilsētas izlasi un vācu karavīru vienību, kur ar rezultātu 5:1 uzvarēja latviešu sportisti. Spēcīgākās futbola vienības bija Rīgā, un vienīgi Liepājas «Olimpija» apdraudēja rīdzinieku varenību. Loti sekmīga vienība tajā laika posmā bija nesen nodibinātā Rīgas «Daugavieši». Sastāvā bija vairāki Latvijas laika biedrību futbolisti, un viņi uzvarēja 1942. gada pavasara zibenturnīrā un Rīgas meistarsacīkstēs. Valsts meistarsacīkstes notika

rudenī. Uzvarēja ASK, 2. vietā «Olimpija», 3. vietā Rīgas VEF, 4. vietā Latvijas Dzelzceļnieku biedrība (LDzB), 5. vietā «Daugavieši», 6. vietā Jelgavas sporta biedrība. Pārsteigums bija, ka valsts meistarsacīkstēm nekvalificējās populārās Rīgas futbola kluba un «Rīgas Vilku» vienības. ASK kļuva par Latvijas meistaru arī 1943. gadā.

Starptautiskajā mērogā futbola sacensības bija stipri ierobežotas. Pretinieki galvenokārt bija vācu un igauņu futbolisti. 1942. gada 3. augustā toreizējais Latvijas sporta vadītājs R. Plūme bija atkal iecerējis sarīkot Latvijas un Igaunijas valstu sacensību futbolā. Viss likās kārtībā, Rīgas JKS laukums sagatavots, igauņi ieradušies, bet pēdējā brīdī vācu okupācijas vara neatļāva sacensībai notikt. Pēc vairākkārtējiem lūgumiem spēkošanos tomēr atļāva. Tā bija reize, kad Latvijas sporta vadītājs atklāšanas runu beidza ar: «Draugi biiām, draugi esam, draugi būsim.» Sacensība beidzās ar 4:0 latviešu labā. Izlases sastādītājs Eriks Pētersons abi ar treneri Kārli Upenieku vienprātīgi atzina, ka tas bijis krietns futbola demonstrējums, ar šādu vienību nebūtu kauns spēlēt nevienā Eiropas futbola centrā. Rīgas izlasē spēlēja: J. Bebris (RV), K. Ārens (ASK), L. Freimanis (RFK), E. Vijums, M. Pētersons, K. Fišers, A. Jēgers, E. Freimanis (visi «Daugavieši»), F. Krupčs (RFK), A. Vanags (ASK), P. Peičs (VEF). Dažas dienas vēlāk «Olimpija», pārstāvētot Liepāju, uzvarēja Tallinu ar 4:0, tā apliecinot savu varenību.

1942. gadā kara apstākļos prieki bieži mainījās ar bēdām. Tādu bēdu brīdi gadījās piedzīvot Rīgas VEF futbolistiem. Atbrīvojot savu sporta laukumu Ropažu ielā no vācu armijas novietotajām bumbām, viena eksplodēja, un trīs virslīgas vienības spēlētāji zaudēja dzīvības. Upuru skaitā bija Jānis Rozītis, vairākkārtējs izlases futbolists, Leonīds Peičs, izcils nākotnes talants, Arvīds Bloka. Bez tam pieci citi vēl ilgāku laiku ārstēja nelaimes gadījuma ievainojumus. VEF vienībai un Latvijas futbolam tas bija negaidīts un sāpīgs zaudējums.

Arī 1943. gada pavasari Latvijas sportisti sagaidīja ne visai priecīgā noskaņā. Vācu režīms turpināja darboties pilnā spēkā un stipri ierobežoja sporta dzīvi, kaut gan Latvijas meistarsacīkstes notika vairāk sporta veidos nekā padomju okupācijas pirmajā gadā. Tā 1942. un 1943. gadā valsts svarīgākās sacensības tika noorganizētas ātrslidošanā (tikai 1942. g.), basketbolā (tikai 1943. g.), boksā, grieķu-romiešu cīņā, svaru celšanā, daiļslidošanā (tikai 1942. g.), futbolā, galda tenisā, hokejā (1943. g. nepabeidza), paukošanā, peldēšanā,

daiļlēcšanā, ritenbraukšanā, rokasbumbā, slēpošanā (atsevišķās distancēs), slalomā (tikai 1943. g.), vieglatlētika un volejbolā. Vācu okupantiem vairāk interesēja latviešu iesaistišana kara mašīnērijā, nevis sportošanā. To sevišķi izjuta ziemas sporta atlēti, basketbolisti un volejbolisti.

Rīgā telpu trūkuma dēļ starptautiskā līmenī plaši pazīstamiem latviešu sportistiem nebija iespējas sevi parādīt. Vāciešiem basketbols un volejbols bija ne visai pazīstami sporta veidi, tādēļ atbalsts no viņu puses nenāca. Vācieši bija pārņēmuši savā rīcībā daudzas skolu un sabiedrisko ēku telpas, kur atradās vingrotavas un sporta zāles. Pēc atkārtotiem lūgumiem latviešu sporta vadība atguva zāli Vingrotāju ielā 1. Lai arī tā bija tālu no Sporta nama plašuma, pēc iepriekšējās sezonas šaurības Ērgļu ielā 13, telpas sportošanai likās piemērotas un rīdzinieki atkal varēja nodoties iemīļotajiem sporta veidiem.

Atjaunoja Latvijas meistarsacīkstes basketbolā. Virslīgā spēlēja piecas vienības, visas no Rīgas: ASK, «Starts», US, LSB un «Daugavieši». Kopš 1939. gada favorīts bija izcilā ASK vienība, bet šoreiz pārsteigumu sagādāja «Starts», divas reizes uzvarot ASK. «Starta» vecmeistars Alfrēds Krauklis bija sapulcinājis jaunu paaudzi, un A. Ailis, O. Altbergs, P. Šterns, J. Zebeliņš un V. Blicavs palīdzēja izcīnīt Latvijas meistara nosaukumu. ASK spēlētāji V. Melderis, V. Smits, A. Vanags, K. Ārens un A. Justs, kuri tik spoži vairākus gadus pārstāvēja Latvijas basketbolu Eiropas starptautiskās sacensībās, atspēlējās «Startam» sezonas beigās, izcīnot Rīgas meistargodu. Saviem vīriešu kārtas basketbolistiem pēdās sekoja sievietes ASK basketbolistes, izcīnot kā Latvijas, tā Rīgas meistarū titulus. Kaut arī vislielāko pretestību izrādīja Liepājas sporta biedrība un Rīgas US, tomēr ASK palika nepārspēta. Vienībā spēlēja V. Laukēvica-Tilmane, M. Irbe-Eke, L. Konce-Meldere, A. Āboliņa-Grīviņa, N. Balode-Reizniece, T. Bistrova-Ārene, N. Konce-Tomāse un E. Tēberga-Teriņa. Liepājas «Olimpijas» vīriešu basketbola vienība bija sekmīgākā Latvijas apgabalu sacensībās un, pārspējot Vidzemes, Zemgales, Latgales un Rīgas pirmās līgas uzvarētājus, izcīnīja tiesības nākamajā sezonā spēlēt virslīgā.

1943. gadā Latvijas volejbola meistarsacīkstēs piedalījās arī provinces vienības. Tomēr par uzvaras lauriem vīriešu sacensībās galvenokārt cīnījās Rīgas US, VEF, «Starta», «Daugaviešu» un «Ausekļa» sešnieki. Cik sīvas bija spēkošanās, pierādīja fakts, ka Latvijas meistarsacīkstēs uzvarēja US, Rī-

gas meistarsacīkstēs — «Starts» un austrumfrontē kritušā ievērojamā volejbolista Oresta Cipsta piemiņas turnīrā — VEF. US vienībā spēlēja: K. Šleicers, V. Elmūts, H. Panders, U. Ģermanis, A. Pētersons, J. Pelūde, A. Hermanovskis. «Starta» sešniekā: A. Aillis, P. Skrastiņš, A. Žeibe, J. Zebeliņš, J. Rītums, E. Klīve. Sieviešu volejbolā vācu okupācijas gados gandrīz vienmēr pārākā bija Rīgas US vienība, uzvarot kā Latvijas, tā Rīgas meistarsacīkstēs. Studentes pārstāvēja: M. Grape-Kaufmane, A. Grape-Vanaga, M. Bilmane-Tiltiņa, A. Akmenkale-Pelūde, Z. Kočetskova-Ringenberga, E. Plēpe-Rupnere, A. Konrāde, I. Remājeva un citas. Viņu sīvākās pretinieces spēlēja «Daugaviešu» sešniekā.

Vācu okupācijas laikā 1942.—1943. gadā par Latvijas meistariem kļuva pazīstami sportisti — ātrslidošanā vīriešiem A. Bērziņš (ASK), sievietēm sešpadsmitgadīgā I. Aļeksēja (Daugavieši). Boksā smagajā svarā Albins Meilis (Auseklis), vidējā svarā Vladislavs Karols (Auseklis) un Jānis Mūrnieks (Spars), vieglajā svarā Kārlis Smiltiņš (Vairogs), spalvas svarā Jānis Klusovs (Auseklis), mušas svarā G. Monokandiloss (Auseklis). Grieķu-romiešu cīņā pussmagajā svarā Antons Āboliņš (LDzB), vidējā svarā Georgs Ozoliņš (ASK) un A. Briģmanis (LDzB), pusvidējā svarā L. Stībe (Auseklis) un Ēriks Kalniņš (ASK), spalvas svarā Rihards Kics (LDzB) un Arvids Pālis (ASK), gaiļa svarā Nikolajs Bunka (LDzB) un Žanis Mucenijs (Auseklis). Svāra celšanā smagajā svarā Alberts Rātfelders un Vaclavs Voicechs (abi 1. RAK), pussmagajā svarā Jānis Drēviņš (abi 1. RAK), vidējā svarā Jānis Grišs (1. RAK), vieglajā svarā Kārlis Zorgenfreijs (1. RAK). Daiļslidošanā Jānis Ziverts un Alise Dzeguze (abi US).

Galda tenisā Dimitrijs Štams (LSB) un Zinaida Bērziņa (US). Hokejā US vienība. Paukošanā vīriešiem ar floreti Gustavs Kihno (LVB) un Voldemārs Klimovs (Daugavieši), ar zobenu Leonīds Pavlovs (Daugavieši) un Imants Krūmiņš (US), sievietēm ar floreti Marija Bačanska-Kalniņa (Auseklis) un Zelma Štrausa (US). Vieglatlētikā vīriešiem: 100, 200 un 400 metru skrīšanā A. Kravinskis (US) un I. Gailis (Auseklis), 800 m V. Teteris (Daugavieši), 1500 m A. Tirners (Valm. SB), 5000 m V. Vītols (Valm. SB) un K. Romanovskis (Auseklis), 10 000 m V. Vītols, maratonā J. Kvicēvičs (Auseklis), 110 m barierskrījenā U. Šponbergs (Auseklis) un O. Pauzers (VEF), 400 m barjerskrīšanā V. Teteris un I. Gailis, tāllēkšanā K. Liepiņš (US), trīssoļlēkšanā V. Teteris, lo-

des grūšanā un diska mešanā E. Jākabsons (Daugavieši), vese-
ra mešanā B. Hartmanis — Selga (ASK), soļošanā J. Linde
un J. Daliņš (abi Valm. SB). Sievietēm: 100 un 200 m L. Gaile
un M. Rambeka (abas Auseklis), 80 m barjerskrējienu
M. Rambeka, tāllēkšanā L. Gaile, lodes grūšanā L. Pūce
(Auseklis), diska mešanā V. Koluža, šķēpa mešanā L. Pūce.
Rokasbumbā US un «Starta» vienības. Voleibolā US vienība.
Peldēšanā kraulā Ē. Kazaks (Daugavieši), 100 brasā L. Pēter-
sone-Bunkša (ASK). Daiļlēkšanā V. Stūris (US). Ritenbrauk-
šanā šosejā A. Džarcāns un V. Lasi (abi Marss). Slēpošanā
distancē vīriešiem tika noteikts meistars tikai 18 km, par to
kļuva A. Pehako (ASK), lēkšanā no tramplīna A. Celms
(RSK). Slēpošanā sievietēm 5 km I. Kārklīņa-Riņģe (ASK).

Kā ievērojamāko tā laika sasniegto rezultātu var minēt
Jāņa Stendzenieka 1943. gadā Rīgā sasniegto Latvijas rekor-
du šķēpa mešanā — 70,80 m. Vēlāk, 1948. gadā, jau atrodoties
emigrācijā, J. Stendzenieks aizmeta šķēpu 71,31 m, kas tolaik
bija labākais sasniegums pasaulē.

Kamēr Latvija vēl bija vācu okupantu jūgā, komunis-
tiskā partija un iecerētā Padomju Latvijas valdība aizmugurē
sāka gatavot kadrus dažādām tautas saimniecības un kultū-
ras nozarēm, arī fiziskās audzināšanas darbam. 22 latviešu
strēlnieku rezerves pulku sportistus nosūtīja mācīties fiziskās
kultūras institūtos uz Krieviju.

Dala slavenu latviešu sportistu iekļāvās sarkanās armijas
latviešu strēlnieku divīzijā. Tur satikās futbolisti Aleksandrs
Rehtšprehers, Ēriks Raisters. Vladislavs Viļčuks, burātājs
Ivans Lazaruka, basketbolisti Aleksandrs Mālmeistars un Ar-
nolds Brambergs, bokseri Arnolds Knīsis, Vladimirs Juganovs,
Kārlis Rižakovs, ātrslidotājs Pēteris Strods, slēpotāji Ērika
Gaile, Raimonds Zālītis, solotājs Pēteris Siss u. c.

Sarkanās armijas rindās sportisti organizēja sacensības,
kas bija saistītas ar kaujas gatavības pārbaudi. Viens no sva-
rīgākajiem sacensību veidiem bija militarizētās ioslās pārva-
rēšana. Starts no blindāžas, skriešus pa tranšeju, četrāpus,
lēciens cauri logam, jāpārvar dzeloņstieplu žogs, beidzot vēl
jāiemet granātas pretinieka tranšejā un dzota ambrazūrā. Pil-
nā kaujas tērpā to vajadzēja veikt sešas minūtes.

1943. gadā Maskavā pie Latvijas PSR Tautas komisāru
padomes nodibināja Latvijas PSR Fiziskās kultūras un sporta
padomi. Tā paša gada rudenī Maskavā Vissavienības Fiziskās
kultūras un sporta komitejas namā darbu atsāka Latvijas PSR
Fiziskās kultūras un sporta komiteja. Būtībā tā bija operatīva

grupa, kurai vajadzēja radīt fiziskās kultūras aktīvu, kas veiktu sagatavošanas darbu un turpmāk vadītu fiziskās kultūras kustību Latvijā. Par priekšsēdētāja vietnieku tika iecelts P. Strods, agrākam Ventspils FKSK priekšsēdētājam J. Apsem uzdeva apmācības un sporta daļas vadītāja pienākumus.

Laikraksts «Cīņa» publicēja P. Stroda parakstītu aicinājumu visiem latviešu sportistiem atsaukties un ziņot par sevi, lai kur viņi atrastos.

1944. gada 13. janvārī Maskavā, piedaloties PSRS Fiziskās kultūras un sporta komitejas darbiniekiem, notika Latvijas, Lietuvas un Igaunijas operatīvo grupu pārstāvju sanāksme, bet vēlāk sporta komiteju darbinieki ieradās uz semināru Kijevā, lai uzzinātu, kas darāms pēc kara.

1944. gada 16. maijā Maskavā Latvijas Arodbiedrību centrālā padome nodibināja arodbiedrību sporta biedrības organizācijas biroju Arnolda Bramberga vadībā.

Kopā ar republikas Tautas komisāru padomes operatīvās grupas darbiniekiem, sarkanās armijas daļām Latvijā ieradās arī Fiziskās kultūras un sporta komitejas operatīvā grupa, kurā darbojās J. Apse, A. Bogatova, P. Strods, V. Viļčuks un citi. Viņi veica pirmo organizatorisko darbu Ludzā, Rēzeknē, Daugavpilī, Jēkabpilī. Tika apzināti cilvēki, kuri varētu darboties sporta organizatoriskajā jomā, vākti inventārs, uzskaitīti kara postījumi sporta bāzēs. Jau septembrī Daugavpilī notika desmit dienu seminārs pilsētu un apriņķu sabiedriskajiem fizikālās kultūras instruktoriem. Kursus beidza 41 cilvēks. Skolās notika semināri fiziskās audzināšanas jautājumos. Semināros nodarbinātas vadīja Vissavienības Fiziskās kultūras un sporta komitejas darbiniece T. Useikina, kā arī operatīvās grupas dalībnieki Anna Bogatova un Ivans Lazurka. Pirmie sporta svētki notika 18. septembrī Daugavpils parkā. Svētku sacensību programmā bija skriešana, šķēršļu joslas pārvarēšana, kā arī kombinētā militarizētā stafete. Piecu kilometru distancē dalībniekiem nācās skriet kaujas un sporta tērpos, braukt ar divriteni, peldēt un pārvarēt dažādus šķēršļus.

1944. gada 13. oktobrī Rīgā ienāca sarkanā armija. Drīz vien darbību sāka sporta biedrības «Daugava», «Dinamo», «Spartaks». Kaut arī Kurzemē vēl turpinājās karš, līdz 1945. gada februārim republikas rajonos jau bija izveidotas 15 apriņķu un pilsētu fiziskās kultūras un sporta komitejas.

Latvijas PSR Tautas komisāru padome 1945. gada 31. janvārī pieņēma lēmumu «Par fiziskās kultūras un sporta darba

masveidību republikā». Lēmumā bija konkretizēti uzdevumi, kas tuvākajā laikā jāveic sporta komitejām un biedrībām:

— nodrošināt kompleksa «Gatavs darbam un PSRS aizsardzībai» plašu propagandu un iesaistīt jaunatni GDA normu izpildē;

— pilnīgi sakārtot stadionus, sporta laukumus, ūdensstacijas un visu sporta inventāru, organizēt sekcijas visos vasaras sporta veidos;

— kopā ar komjaunatnes un arodbiedrību organizācijām sarīkot arodbiedrību un komjaunatnes slēpošanas krosu;

— atvērt Rīgā bērnu sporta skolu un organizēt sabiedrisko instruktoru 10 dienu kursu.

Gadu mijā Rīgā sākās Igaunijas PSR un Latvijas PSR šahistu kopīgs turnīrs, kurā uzvaru svinēja igauņu lielmeistars Pauls Keress, gūstot 10,5 punktus no 11 iespējamiem. Otro vietu ieņēma Latvijas PSR čempions Aleksandrs Koblencs ar 8,5 punktiem. P. Keress bija pārāks arī ātrspēles turnīrā.

Pošoties braucienam uz Vissavienības arodbiedrību slēpošanas sacensībām Ļeņingradā, Rīgā notika kandidātu pārbaudes sacensības 9 kilometru distancē. Tajās ar labu rezultātu — 33 min. 9 sek. — par uzvarētāju kļuva pirmskara gadu Latvijas viens no ātrākajiem 400 metru barskrējējiem Aleksandrs Veiss, vēlākais Rīgas Politehniskā institūta rektors.

1945. gada februārī Latvijas slēpotāju komanda izbrauca uz Sverdlovsku, kur notika PSRS meistarsacīkstes slēpošanā. Slalomā ceturto vietu ieņēma L. Vējiņš, bet A. Celms lēkšanā no tramplīna palika 17. vietā starp vairāk nekā simt sportistiem. Turpmākajos gados A. Celms 19 reizes kļuva par Latvijas PSR meistarsacīkšu uzvarētāju.

Martā notika aprīņu un pilsētu fiziskās kultūras un sporta komiteju darbinieku republikāniska sanāksme.

Darbu uzsāka Rīgas bērnu sporta skola ar slēpošanas, vingrošanas, vieglatlētikas, paukošanas, boksa, basketbola, volejbola un futbola nodaļām.

Februāra pirmajās dienās finišēja basketbola meistarsacīkstes starp Rīgas labākajām komandām. Izšķirīgajā spēlē «Daugava» pārspēja «Dinamo» ar 42:24. Uzvarētāju komandā sekmīgi uzstājās vēlāk slavenie treneri Aleksis Āilis un Alfrēds Krauklis, bet zaudētāju rindās — Tāļivaldis Pētersons un Augusts Raubens. Arī sieviešu meistarsacīkstēs uzvarēja «Daugavas» vienība.

1945. gada martā uz Tallinu devās cīkstoņi un basketbolisti. Rīgas cīkstoņi zaudēja Tallinas izlasei ar 1:6. Vienīgo

uzvaru mūsējo labā guva Antons Āboliņš. Arī basketbolistu sacensības noslēdzās ar igauņu pārsvaru — 24:19, kaut pirmais puslaiks bija beidzies rīdzinieku labā (8:5).

Aprīļa sākumā uz četru nedēļu treniņa nometni Ogrē pulcējās labākie vieglatlētī, starp kuriem bija tādi «sporta karalienes» meistari kā Lidija Gaile, Arnolds Krūkliņš, Pēteris Zeltiņš, Zinaida Noskova, Aleksandrs Veiss, Imants Gailis, Kārlis Liepiņš, Irma Krāma, Olga Petrova, Kārlis Miķelsons un citi.

Bērnu sporta skola ar 200 audzēkņu vietām tika atvērta arī arodbiedrību sporta biedrībā «Daugava». Šeit nodarbības sāka vingrošanas, vieglatlētikas, basketbola, volejbola un futbola sekcijas, bet vasarā — arī peldētāju nodaļa.

Organizatoriski tika nostiprināta arī republikas un pilsētas sporta vadība. Latvijas PSR Tautas komisāru padome apstiprināja Fiziskās kultūras un sporta komiteju. Par priekšsēdētāju tika iecelts Dmitrijs Bogdanovs, priekšsēdētāja vietnieka amatā tika izvirzīts Jānis Apse.

Rīgas pilsētas izpildkomiteja izveidoja Rīgas Fiziskās kultūras un sporta komiteju ar pazīstamo vingrotāju Leopoldu Suki priekšsēdētāja amatā.

2. maijā Rīgas ielās pirmo reizi notika ielu stafetes skrējieni, ar kuru tradicionāli ilgus gadus atklāja vasaras sporta sezonu. Iepretim Latvijas PSR Valsts mākslas muzejam startam nostājās trīsdesmit vienību skrējēji. Par uzvarētājiem kļuva sporta biedrības «Daugava», LLA, 7. amatu skolas, Leona Paegles 1. un 10. vidusskolas komandas.

1945. gada 8. maijā beidzās Otrais pasaules karš. Tas bija liels pārbaudījums tautām. Daudzi no Latvijas sporta dzīves vadītājiem un labākajiem sportistiem, kas darbojās Latvijas brīvvalstī un vācu okupācijas laikā dzimtenē, aizceļoja gan uz Zviedriju, gan Vāciju, vai zaudēja dzīvību pēdējās kara dienās, cīnoties gan vācu, gan sarkanās armijas rindās. Latvijas politiskās un sabiedriskās struktūras steidzīgi tika pārkārtotas. Intensīvi veidoja Latvijas Padomju Sociālistisko Republiku.

4. FIZISKĀ AUDZINĀŠANA UN SPORTS LAIKA POSMĀ NO 1945. LĪDZ 1959. GADAM.

4.1. Organizatoriskās izmaiņas.

Otrajā pasaules karā Latvijas zeme un tās tauta bija cietusi vairāk nekā Pirmajā pasaules karā. Iedzīvotāju skaits no 2 miljoniem kara laikā bija samazinājies līdz 1,3 miljoniem. Daudzi bija gājuši bojā karā vai emigrējuši uz ārzemēm, viņu vidū sportisti, sporta darbinieki. Jau otrās okupācijas sākumā — 1944. gadā — izmainīja Latvijas teritoriju, pārvaldes struktūru un sistēmu. Izveidoja rajonus, ciemus, nebrīvās vēlēšanās ievēlēja dažāda līmeņa deputātu padomes, sākot ar LPSR Augstāko Padomi. Ievērojot PSRS praksi un konstitūciju, par vadošo tika pasludināta Latvijas Komunistiskā partija, kuras pārvaldes institūcijas un darbinieki faktiski noteica visu tautsaimniecības, kultūras, arī fiziskās audzināšanas un sporta attīstību.

Par galveno Latvijas fiziskās kultūras organizāciju uzdevumu izvirzīja sekmēt audzināšanas darbu tautas masās, mobilizējot fizikultūriešus un sportistus sociālisma celtniecībai. Tādējādi sportam faktiski tika izvirzīti politiski uzdevumi.

Fiziskās kultūras kolektīvu organizēšana šajā laikā bija saistīta ar lielām grūtībām. Republikā trūka pieredzējušu fiziskās kultūras darbinieku, bet esošie vēl neparzināja jaunās padomju organizatoriskās formas. 1945. gada rudenī republikā visos 20 apriņķos bija noorganizētas fiziskās kultūras un sporta komitejas, bet republikas pakļautības pilsētās Rīgā, Liepājā, Daugavpilī, Jelgavā, Ventspilī — pilsētu komitejas. Lai veicinātu atsevišķu sporta veidu attīstību, republikas Fiziskās kultūras un sporta komitejā tika noorganizētas sekcijas visos galvenajos sporta veidos.

Republikas Fiziskās kultūras un sporta komiteja, tāpat arī apriņķu un pilsētu komitejas vēl neprata vadīt un virzīt sporta biedrību darbu. Daudzos fiziskās kultūras kolektīvos un sporta biedrībās mācību un treniņa, kā arī audzināšanas darbs bija slikts. Arodbiedrību brīvprātīgajai sporta biedrībai «Daugava» grūti klājās ar pamatuzdevuma izpildi — iesaistīt strādājošo jaunatni regulārās fiziskās kultūras nodarbībās. Bija gan morālas dabas problēmas — cilvēki baidījās iesaistīties kolektīvos pasākumos, gan materiālas un sadzīviskas problēmas — bija jāatjauno kara gados izpostītās darba un dzīves vietas.

Lai paātrinātu jaunās sistēmas ieviešanu, Latvijas PSR Tautas komisāru padome un Latvijas K(b)P Centrālās komiteja 1945. gada 14. augustā pieņēma lēmumu «Par fiziskās kultūras attīstību Latvijas PSR». Tam bija programmatiskais raksturs, ilgākam laikam periodam tika noteikti dažādu organizāciju uzdevumi masu fiziskās kultūras un sporta meistarības jomā.

Uzsverot, ka fiziskajai audzināšanai kā darbaļaužu komunistiskās audzināšanas neatņemamai sastāvdaļai ir svarīga valstiska nozīme, Latvijas PSR TKP un LK(b)P Centrālā komiteja uzdeva jau tuvākajā laikā izvērst fizikultūras organizāciju masveidību, nostiprinot fizikultūriešu kolektīvus uzņēmumos, iestādēs un skolās. Lēmumā norādīts, ka sporta biedrībām «Daugava» un «Spartaks» jāorganizē darbs pēc ražošanas principa. Lai attīstītu fizikultūras kustību lauku jaunatnes vidū, tika uzdots organizēt fizikultūras kolektīvus tautas namos.

Komjaunatnes komitejas tika aicinātas pastiprināt ietekmi sporta sekcijās un fizikultūras kolektīvos, izvērst plašu politisko masu darbu fizikultūriešu vidū.

Latvijas PSR Izglītības tautas komisariātam, izglītības iestādēm uzdeva organizēt fizikultūras kolektīvus visās skolās un gādāt par to organizatorisko un metodisku vadību.

Ipašu nozīmi piešķīra GDA kompleksa popularizēšanai, tāpēc fiziskās kultūras un sporta komitejām, komjaunatnes un arodbiedrību organizācijām, kā arī sporta biedrībām uzdeva izskaidrot GDA kompleksa nozīmi, panākt, lai visi treneri, instruktori un fizikultūras skolotāji līdz 1946. gada 1. martam obligāti nokārtotu GDA normas un republika kopumā ar uzviju izpildītu 1946. gada GDA un EGDA nozīmnieku sagatavošanas kontrolskaitļus.

Lai kāpinātu vadošo sportistu meistarību, Fiziskās kultūras un sporta komitejai tika uzdots pirms katrām lielām sacensībām rīkot mācību un treniņa nometnes, biežāk organizēt tikšanās un sacensības ar labākajiem PSRS sportistiem.

Izglītības Tautas komisariātam tika uzdots jau 1945. gadā organizēt bērnu sporta skolas Liepājā 250 un Daugavpilī 150 audzēkņiem, Valsts darba rezervju pārvaldei atvērt bāzi 200 sportistiem.

Fiziskās kultūras un sporta komitejai tika atļauts organizēt Rīgā Latvijas Valsts fiziskās kultūras institūtu, sākot tajā mācības 1946. gada janvārī, uzcelt Rīgā republikas stadionu

ar 30 tūkstošiem skatītāju vietu, atvērt ūdenssporta klubu pie Ķīšezera un izdot savu laikrakstu «Sarkanais Sports».

Šie intensīvie pasākumi radīja gan pozitīvas, gan negatīvas tendences tā laika sporta attīstībā Latvijas PSR. Kā pozitīvais jāmin tas, ka atsākās sporta būvju celtniecība, ka caur «obligāti», «noteikti» — liela daļa cilvēku tika iekļauti fiziskajās nodarbībās. Kā negatīvais — prasība izpildīt ar uzviju GDA nozīmnieku skaitu ieviesa jaunu sistēmu, proti, «izpildīt» un «pārpildīt» plānus, līdz ar to sākās pierakstišana un melīgo skaitļu periods, kas daudzkārt demoralizēja sporta darbiniekus.

1945. gada beigās republikā bija tikai 78 cilvēki ar augstāko sporta izglītību un 22 speciālisti ar vidējo izglītību.

Lai palīdzētu Fiziskās kultūras un sporta komitejai un uzlabotu tās darbu, LPSR Tautas komisāru padome 1945. gadā nolēma plaši organizēt kursus pilsētu un apriņķu fiziskās kultūras un sporta komiteju priekšsēdētāju apmācībai. 1946. gada sākumā tika noorganizēti kvalifikācijas celšanas trīs mēnešu kursi vieglatlētikas, vingrošanas, futbola, boksa, peldēšanas, slēpošanas un ātrslidošanas treneriem. Tajos mācījās 100 cilvēku.

Metodiskai vadībai iecēla valsts treneri futbolā, basketbolā, vieglatlētikā, peldēšanā, cīņā un svarcelšanā, boksā un paukošanā.

Fiziskās kultūras speciālistu un labāko sportistu stimulēšanai PSRS 1945. gadā apstiprināja goda nozīmi «Fiziskās kultūras teicamnieks». 1946. gadā ar to Latvijas PSR apbalvoja 18 cilvēkus — pedagogus, trenerus un sporta organizāciju darbiniekus.

1946. gada janvārī Rīgā atvēra Latvijas Valsts fiziskās kultūras institūtu. Pirmajā kursā uzņēma 100 audzēkņus. Studentiem maksāja stipendiju, viņus apgādāja ar kopmitni, sporta tērpiem un inventāru.

Galveno organizatorisko darbu veica ieceltais direktora vietas izpildītājs I. Lazurka, institūta pirmā dekāne A. Bogatova (Ķīse), mācību nodaļas vadītājs K. Strazdiņš.

Lai paaugstinātu to pasniedzēju profesionālo un politisko idejisko līmeni, kuri neatkarīgajā Latvijā bija beiguši Fiziskās audzināšanas institūtu vai citas mācību iestādes, noorganizēja eksterņu kursus, ko beidza 23 cilvēki.

Institūta organizēšanā palīdzību sniedza Ļeņingradas un Maskavas fizikālās kultūras institūti. Jaunorganizētajam institūtam tika atsūtītas mācību grāmatas, metodiski norādījumi, pro-

grammas un plāni, protams, krievu valodā. Uz LVFKI komandēja grupu Maskavas institūta pasniedzēju: A. Amaļinu, N. Fesenko, A. Šutvinovu un citus. Lekciju nodarbības pārsvarā notika krievu valodā. 1949. gadā notika pirmais izlaidums, institūtu beidza 36 jauni specialisti.

Sporta propagandas sākotnējās ieceres izmainījās, un laikraksta vietā 1946. gada janvārī ceļu pie lasītājiem sāka žurnāls «Fiziskā kultūra», kas iznāca reizi mēnesī. Nesākās iecerētā republikas stadiona celtniecība, tāpēc sāka rekonstruēt «Daugavas» stadionu.

1945. gada 1. oktobrī Rīgas bērnu sporta skola tika pārveidota par Republikas jaunatnes sporta skolu, kurā uzņēma 14—18 gadus vecus sportistus. Skolā atvēra nodaļas vieglatlētikā, vingrošanā, slēpošanā, basketbolā, futbolā, tenisā, paukošanā, ātrslidošanā, mākslas vingrošanā. Par treneriem tika uzaicināti savas nozares speciālisti: A. Rumba un P. Strods ātrslidošanā, R. Senakols, L. Suki un L. Lilisone vingrošanā, B. Selga un I. Krama vieglatlētikā, J. Gremzde paukošanā, A. Pētersons basketbolā. Lielas grūtības sagādāja sporta bāzu trūkums. Pirmais izlaidums notika 1948. gada rudenī, kad sporta skolu beidza 66 audzēkņi. Starp viņiem bija Latvijas PSR rekordiste sprinta skrējienā Ilga Zeltiņa, republikas rekordists tāllekšanā jauniešiem Imants Liepiņš, augstlēcēja un basketboliste Zidra Uztupe un citi ievērojami jaunās paaudzes sportisti.

1945. gada 12. augustā Latvijas PSR pārstāvji pirmo reizi piedalījās vissavienības fizkultūriešu parādē Maskavā. «Spartaka» stadionā Mežaparkā tai gatavojās 160 jaunieši. Pēc atgriešanās no Maskavas parādes dalībnieki savu priekšnesumu nodemonstrēja rīdziniekiem «Dinamo» stadionā. Arī 1946., 1947. un 1954. gadā Latvijas PSR sportisti piedalījās vissavienības fizkultūriešu parādēs.

Baltijas republikās izveidoja Baltijas kara apgabalu ar 250 000 vīru armiju, kas 1945. gada vasarā sarīkoja savu spartakiādi. Tajā piedalījās 1191 sportists no 18 komandām. Sporta darbu armijā veica izveidotais apgabala Virsnieku nams (AVN) un Rīgas apgabala sporta klubs, ko vēlāk pārdevēja par Armijas sporta klubu (ASK).

Veiktie organizatoriskie pasākumi gaidītos rezultātus neveda, jo tie bija sveši, neierasti.

Par lielāko trūkumu sporta organizāciju darbā sajā periodā tika uzskatīta pārāk lēna jaunatnes iesaistīšana GDA normu kārtošānā. Par to runāja visās sporta darbinieku sanāksmēs,

bieži rakstīja presē. Žurnāla «Fiziskā Kultūra» pirmā numurā ievadrakstā «Mūsu uzdevumi», teikts, ka «...mūsu fiziskās organizāciju darbā GDA komplekss vēl neieņem to vietu, kas tam pienākas kā padomju fiziskās audzināšanas sistēmas pamatam. Tiesa, 1945. gadā ap 5000 jauniešu izpildījuši GDA normas, bet, tuvāk iepazīstoties ar apstākļiem, redzams, ka šīs normas pa lielākai daļai izpildītas kara apmācības punktos, bet fiziskās kolektīvi un brīvprātīgās sporta biedrības GDA darbā padarījušas ļoti maz. Tā turpmāk nedrīkst būt. Gatavošanās GDA normām un to izpilde Padomju Savienībā atzīta par labāko līdzekli darbaļaužu vispusīgai fiziskai attīstībai. Visās mūsu fiziskās organizācijās GDA darbam jāklūst par visas darbības pamatu.» Šis raksts pierādīja sovjetizācijas lēno gaitu, kā arī tautai toreiz vēl nepieņemamo ideoloģiju. 1945. gada 17. un 18. septembrī Rīgā sasauca fiziskās kultūriešu aktīva pirmo konferenci.

1945. gadā republikā bija tikai nedaudz vairāk par 30 tūkstošiem fiziskās kultūriešu.

1945. gada beigās Dimitrija Bogdanova vietā Latvijas PSR Tautas Komisāru padomes Fiziskās kultūras un sporta komitejas priekšsēdētāja amatā stājās Roberts Veidemanis, kas Otrā pasaules kara gados bija 1. atsevišķā latviešu strēlnieku rezerves pulka fiziskās sagatavošanas priekšnieks.

1945. gadā republikā tika sarīkotas pirmās pēckara meistarsacīkstes galvenajos sporta veidos. Sportisti visai veiksmīgi piedalījās arī dažādās vissavienības un starprepubliku sacensībās.

Latvijā uzsāka PSRS sporta sistēmas un svētku atzīmēšanu. Pirmajos gados pēc Otrā pasaules kara vissavienības fiziskās kultūriešu dienas svinības Rīgā centās organizēt kā tautas sporta svētkus. Devīto vissavienības fiziskās kultūriešu dienu atzīmēja 1947. gada 21. jūlijā. Svētkos «Dinamo» vingrotāji izpildīja sarežģītus priekšnesumus uz līdztekām, kas novietotas automašīnā, ringā cīnījās bokseri. Soļoja «Spartaka» un «Daugavas» atlēti, kuru rindās bija uzaicināti daudz slaveni meistari. Vislielāko kolonnu veidoja nesen dibinātā sporta biedrība «Darba rezerves». No Komunāra laukuma vairāk nekā 20 000 fiziskās kultūriešu virzījās uz «Dinamo» stadionu, kur turpinājās sacensības.

Soļošanas sacensībā 3 km distancē A. Krūkliņš pārspēja savu sīvāko konkurentu P. Zeltiņu. Lielajā zviedru stafetē (800 m+400 m+200 m+100 m) uzvarēja Apgabala virsnieku nama komanda. Masu priekšnesumos uzstājās «Spartaka»

vingrotājas, «Darba rezervju» audzēkņi izpildīja brīvās kustības, dinamieši demonstrēja volejbolu, basketbolu, durkļu cīņu un boksu. «Daugavas» vingrotāji uzstājās ar latviešu tautas dejām. Fizikultūriešu parādes pilsētas ielās un priekšnesumi bija paredzēti, lai popularizētu fizikultūras un sporta nepieciešamību iedzīvotājiem.

1948. gada jūlijā Rīgā notika pirmais kompleksais sporta pasākums — Latvijas PSR vidusskolu spartakiāde, ko rīkoja republikas Izglītības ministrija. Divpadsmit apriņķu un pilsētu vidusskolēnu izlases komandas sacentās vieglatlētikā, peldēšanā, vingrošanā, šaušanā, GDA dudzcīņā, futbolā, basketbolā un volejbolā. Visus astoņus sudraba kausus par uzvarām atsevišķos sporta veidos, kā arī balvu par pirmo vietu kopvērtējumā izcīnīja rīdiniēki. Otrā vietā ieņēma Daugavpils, trešo vietu — Ogres vidusskolēni. Dzidra Uztupe laboja republikas jaunatnes rekordu augstlēkšanā — 1,42 m.

Septembra pirmajās dienās Rīgā risinājās lauku jaunatnes spartakiāde, kuras programmā bija vieglatlētika, peldēšana, riteņbraukšana un šaušana. 18 apriņķu komandās startēja vairāk nekā 200 dalībnieku. Kopvērtējumā uzvarēja Ogres apriņķis, tālākās godalgotās vietas ieņēma Ventspils un Ilūkstes apriņķi.

Tallinā notika Igaunijas PSR un Latvijas PSR izlases komandu mačs četros sporta veidos. Lietuvas PSR sportisti uz sacensībām neieradās.

1948. gada septembrī Rīgā notika PSRS Fiziskās kultūras un sporta komitejas rīkotā Baltijas republiku pirma spartakiāde, kas izvērās par lielāko sporta sarīkojumu. Spartakiādes programmā bija sacensības 11 sporta veidos: vieglatlētikā, vingrošanā, futbolā, riteņbraukšanā, boksa, klasiskajā cīņā, svarcelšanā, basketbolā, tenisā, GDA daudzciņā un peldēšanā.

Sakarā ar peldbaseina trūkumu peldēšana risinājās jau jūlija pēdējās dienās «Dinamo» sporta bāzē Daugavā. Pārliecinošu uzvaru guva Igaunijas PSR komanda, Latvijas peldētāji ieņēma otro vietu.

Kaut arī traucēja vēsais un lietainais laiks, tika sasniegti daudzi labi rezultāti. Republikas rekordu uzlaboja Milda Rāmbeka 80 m barjerskrējienā — 12,1 un Ruta Kraukle 800 m distancē 2:21,1. 10 km soļošanā Ādolfs Liepaskalns sasniedza sezonas labāko rezultātu Padomju Savienībā — 46:50,8.

Latvijas PSR komandas guva uzvaras vieglatlētikā, riteņbraukšanā, klasiskajā cīņā, svarcelšanā, vingrošanā un GDA daudzciņā, izpelnoties Vissavienības Fiziskās kultūras un spor-

ta komitejas ceļojošo sarkano karogu par pirmo vietu kopvērtējumā. Lietuviēši guva uzvaras futbolā un basketbolā, igauņi — boksā, tenisā un peldēšanā.

Līdz 1957. gadam notika piecas Baltijas republiku spartakiādes, kurām bija ievērojama loma meistarības celšanā visās republikās. II Baltijas republiku spartakiāde notika 1950. gadā Viļņā un Kauņā, III — 1952. gadā Tallinā. Sākot ar 1954. gadu, Baltijas republiku spartakiādē piedalījās arī Baltkrievija, un IV spartakiāde notika Minskā. V spartakiāde, kas kļuva par pēdējo, tika sarīkota Viļņā un Kauņā.

Fiziskās kultūras un sporta tālākā attīstībā nozīmīgs bija VK(b)P Centrālās Komitejas 1948. gada 27. decembra lēmums «Par Fiziskās kultūras un sporta komitejas darbu, veicot partijas un valdības direktīvu izpildi masu fizikultūras kustības izvēršanā valstī un padomju sportistu meistarības paaugstināšanā».

Lēmumā uzsvērts, ka fiziskā kultūra jāuzskata par vienu no nozīmīgākajiem darbaļaužu komunistiskās audzināšanas līdzekļiem, ka tā uzlabo veselību, sagatavo padomju cilvēkus darbam un sociālistiskās dzimtenes aizsardzībai. Par galvenajiem fiziskās kultūras darba uzdevumiem noteica izvērst valstī masveida fiziskās kultūras kustību, paaugstināt sporta meistarību un uz šā pamata padomju sportistiem tuvākajos gados sasniegt pasaules klases rezultātus visos svarīgākajos sporta veidos. Šis lēmums ievadīja PSRS sportu starptautiskajā sportā, arī olimpiskajā kustībā. 1948. gada Londonas olimpiādē piedalījās 59 valstis. PSRS negribēja palikt tālākā izolācijā no pasaules sporta. Sportā tika ieguldīti lieli līdzekļi.

Attiecīgu lēmumu, kā bija noteikts, pieņēma arī Latvijas PSR. 1949. gada beigās Latvijas K(b)PCK un Latvijas PSR Ministru Padome nodibināja ceļojošo sarkano karogu par labāko sporta darbu. Pirmo reizi to pasniedza Valmieras apriņķim. Nākamajā gadā karogu saņēma Talsu rajons. Turpinājās masu rezultātu plānošana un saistību uzņemšanās. Komjaunieši atskaitījās, ka 1949. gadā sagatavoti 52 695 GDA nozīmnieki, to vidū 16 050 komjauniešu.

Republikā iesākās sporta būvju celtniecība un laukumu iekārtošana. Liepājas «Dinamo» padome uzbūvēja jaunu velotreku, ierindā stājās Daugavpils zāle. Sporta biedrība «Spartaks» lika pamatus lielākajai sporta celtnī, ko tagad pazīstam kā «Daugavas» centrālo sporta namu. Rīgā tika rekonstruēti «Daugavas» un «Dinamo» stadioni. «Dinamo» uzcēla sporta namu ar vienu lielu un vairākām mazām treniņu zālēm svar-

celšanai, boksam, vingrošanai un citās sporta veidiem. Rūpniecība VEF uzbūvēja republikā pirmo apjūmto peldbaseinu ar trim 25 m celiņiem. Sākās Rīgas sporta manēžas un Latvijas Valsts fiziskās kultūras institūta jaunās ēkas celtniecība. Republikas Ministru Padome asigneja lielus līdzekļus «Daugavas» stadiona hokeja laukuma būvei, kuru nodeva ekspluatācijā 1958. gadā. Saulainē tika atklāts jauns stadions.

Pēc tā laika statistikas ziņām, 1949. gadā republikā tika iekārtoti 1088 volejbola, 113 futbola un 154 basketbola laukumi, 67 vienkāršas peldētavas, 561 GDA šķēršļu josla, 388 vingrošanas un gorodki spēles laukumi. Pārsvarā tie bija visai primitīvi un vēlākos gados panika.

Fiziskās kultūras un sporta komiteja izstrādāja kopīgu fiziskās kultūras un sporta attīstības plānu, noteica obligātās sacensības, kas aprīņķu centros un pilsētās jāsarīko starp fiziskās kultūras kolektīviem. Tā sporta pārvaldē ienāca stingra centralizācija.

Iesākās tradīcija rīkot komjaunatnes un arodbiedrību krosus vieglatlētīkā un slēpošanā. Pēc atskaitēm, 1949. gada komjaunatnes un arodbiedrību pavasara krosā piedalījās 120 000 fizkultūriešu. Stiprinieku konkursā tajā pašā gadā startēja 6594 cilvēki.

Lai paaugstinātu Latvijas sportistu meistarību, organizēja republikas izlases komandas un treneru padomes atsevišķos sporta veidos, kas izstrādāja treniņa paraugplānus. Sportistu meistarības paaugstināšanā sarīkoja mācību un treniņu nometnes, kuru darbā piedalījās labākie Padomju Savienības treneri: V. Aļeksejevs un V. Šadovskis vieglatlētīkā, V. Ogurenkovs boksa, A. Jakuševs volejbolā un citi. Labākie Latvijas PSR sportisti un treneri piedalījās Padomju Savienības izlases komandu nometnēs vieglatlētīkā, ātrslidošanā un citos sporta veidos. Ipašu ievēribu guva tradicionālās Baltkrievijas, Latvijas, Lietuvas un Igaunijas vieglatlētu sacensības, Baltijas republiku spartakiādes, Latvijas un Gruzijas sportistu sacensības. Latvijas PSR sportistu piedalīšanās PSRS meistarsacīkstēs, kur bija visai liela konkurence, veicināja meistarību.

Republikas valdība atvēlēja fiziskās kultūras un sporta attīstībai lielākus līdzekļus. 1945. gadā sporta vajadzībām tika piešķirti 2,7 miljoni rubļu tā laika naudas izteiksmē. Līdz 1950. gadam šī summa gandrīz divkārsējās — 5,2 miljoni, bet 1960. gadā pārsniedza 10 miljonus rubļu.

Faktiski sportā ieguldīto līdzekļu bija krietni vairāk. «Daugavas» darbu finansēja Latvijas republikāniskā arodbiedrību

padome, «Spartaka» — kooperatori, «Dinamo» izvērta sporta inventāra ražošanu. Rajonu un pilsētu sporta attīstībā līdzekļus ieguldīja izpildkomitejas, bet darba vietās — arodkomitejas un administrācija. Bērnu un jaunatnes sporta skolu darbu finansēja Izglītības ministrija. Paplašinājās sporta skolu skaits, un 1956. gadā jau darbojās 24 BJSS. 1958. gadā tika izveidota Republikas bērnu un jaunatnes sporta skola, ko vēlāk pārveidoja par Republikas specializēto olimpisko rezervju bērnu un jaunatnes skolu.

Sporta masveidības un meistarības jomā vadošo vietu starp sporta biedrībām ieņēma **BASB «Daugava»**. Biedrības pilsētu padomes darbojās ne vien Rīgā un lielākajās republikas pakļautības pilsētās — Daugavpilī, Jelgavā, Liepājā, Rēzeknē un Ventspilī, bet arī rajonu centros — Bauskā, Cēsīs, Gulbenē, Jēkabpilī, Kuldīgā, Madonā, Tukumā un Valmierā. Līdzās biedrības pilsētu padomēm sporta un mācību darbu veica arī Centrālais sporta klubs Vingrotāju ielā, Centrālais stadions, «Daugavas» tūristu un alpīnistu klubs, Rīgas un Liepājas sporta skolas, kā arī Rīgas jahtkluba bērnu sporta skola Balasta dambī. 1960. gadā «Daugavas» biedri nodarbojās ar 38 sporta veidiem. Starp 428 fiziskās kultūras kolektīviem vadošo vietu ieņēma rūpnīcas VEF kolektīvs, kuru vadīja Arnolds Brambergs. Kolektīvā darbojās 19 sporta veidu sekcijas. Vēlīšu vidū īpaši populāras bija sporta spēles — futbols, volejbols un basketbols. Veiksmīgi darbojās arī «Rīgas manufaktūras», Rīgas kuģu remontu rūpnīcas, Liepājas «Sarkanā metalurga» un citi fiziskās kultūras kolektīvi.

Nozīmīgu vietu «Daugavas» darbā ieņēma veselību veicinošie pasākumi, katru gadu notika tūristu salidojumi un stafetes, makšķernieku klubs propagandēja makšķerēšanas sportu, rīkoja sacensības un organizēja saviem biedriem nepieciešamā inventāra iegādi. Vidējās un vecākās paaudzes fizikultūriešiem biedrība katru gadu rīkoja sacensības gorodku spēlē. Starp sporta veidiem vadošo vietu šajā laikā biedrībā ieņēma vieglatlētika. Biedrības komanda 1953. gada Vissavienības arodbiedrību meistarsacīkstēs ieņēma trešo vietu. 1954. gada meistarsacīkstēs — 9. vietu, 1955. gadā — 4. vietu. PSRS čempiona titulus izcīnīja soļotāji Arvīds Meņģis un Adolfs Liepaskalns, sprinteri Skaidrite Žumbure un Edmunds Pilāgs, tāllēcējs Ēriks Kehris un trīssoļlēcējs Boriss Zamrimbores. Vispasaules studentu festivālos uzvarēja Ilga Zeltiņa un Viesturs Kuņška.

Tālu aiz republikas robežām izskanēja «Daugavas» burā-

tāju slava. Gandrīz katru gadu kāds no viņiem izcīnīja PSRS čempionu titulu, visvairāk Jevgeņijs Kanskis — gan burāšanā, gan ledus iahtu vadīšanā. Valsts čempionu zelta medaļas izpelnījās arī Skaidrite Sterna, Maija Štrāle, Bruno Jurkovs un Voldemārs Stolcers. 1955. gada PSRS meistarsacīkstēs burāšanā «Daugavas» komanda ieņēma trešo vietu. 1957. gada valsts čempionātā burāšanā ar ledusjahtām biedrības komanda izcīnīja pirmo vietu.

Startējot PSRS izlases komandā, par pasaules čempioniem voleibolā kļuva Miniona Sakse, Valentīna Varkēviča un Jevgeņijs Košeļevs. PSRS čempiona titulus ieguva paukotājs Bruno Habarovs un šahists Mihails Tāls.

Sporta biedrības «Dinamo» biedri pēckara gados sekmīgi startēja Vissavienības futbola, hokeja, vieglatlētikas, riteņbraukšanas, svarcelšanas, boksa un citās sacensībās. «Dinamo» futbola komandā trenera J. Dobeļa vadībā uzstājās H. Mellups, F. Krupčs, A. Jēgers, H. Vitoliņš, R. Pakalns, V. Ulbergs, V. Sudmalis, E. Vijups, R. Prūsis un citi ievērojami populārās spēles meistari. «Dinamo» futbolistu mači ar spēcīgākajām valsts komandām bija skaistas un aizraujošas cīņas paraugs. Daudzi gāja skatīties Alfonu Jēgeru, kas demonstrēja virtuozu spēles tehniku. Viņam vienīgajam Latvijas futbolistam piešķirts PSRS Nopelniem bagātā sporta meistara tituls.

PSRS hokeja meistarkomandas daudz mācījās no «Dinamo» vienības, kurā spēlēja H. Mellups, H. Vitoliņš, R. Sūlmanis, V. Sūlmanis, R. Pakalns, R. Lapainis, E. Klāvs, E. Bauris, L. Zilpaušs, A. Jēgers un K. Pakalns.

Jaunos svarcēlājus biedrībā gatavoja PSRS Nopelniem bagātais sporta meistars Jānis Spāre. Viņa iesāktās tradīcijas lieliski turpināja PSRS un Latvijas PSR Nopelniem bagātais treneris Mihails Fraifelds. Viņa vadībā svarcēlāju komanda izvirzījās par spēcīgāko republikā, bet talantīgākais audzēknis Vasilijš Stepanovs kļuva par pasaules rekordistu spiešanā, izcīnīja PSRS un Eiropas čempiona titulus, ieņēma otro vietu Melburnas olimpiskajās spēlēs. Daudzus gadus biedrībā strādāja pieredzes bagātie basketbola treneri A. Raubens un J. Silarājs. 1952. gadā Rīgas «Dinamo» basketbola vienība izcīnīja PSRS kausu. Treneris R. Bērtiņš sagatavoja izcilo boksa meistarū Jāni Lanceri, kas vairākkārt ieņēma godalgotas vietas PSRS meistarsacīkstēs. Sekmīgi strādāja treneri O. Siliņš, A. Džarcāns un H. Japiņš — riteņbraukšanā, K. Ševels —

šaušanā. I. Gailis, O. Jurgis un A. Rudzītis — vieglatlētikā. Zili baltās dinamiešu krāsas aizstāvēja olimpisko spēļu čempione I. Jaunzeme, 1958. gada Eiropas čempionāta bronzas laureāte 800 m skrējienā Dz. Levicka, PSRS čempione brasa peldējumā L. Pētersone.

Latvijas PSR Iekšlietu ministrijas Milicijas pārvaldes fiziskās sagatavotības priekšnieks PSRS sporta meistars modernajā piecciņā Georgs Beshļebņikovs sastādīja sacensību programmu (motobraukšana, skriešana, šaušana, peldēšana,) izstrādāja noteikumus, un 1958. gada septembrī Rīgā notika valstī pirmās sacensības milicijas daudzciņā — Rīgas meistaršaušanas sacensības. Turpmāk katru gadu tika sarīkoti republikas čempionāti. 1959. gadā Latvijā radās vēl viens jauns lietišķais sporta veids — milicijas biatlons (slēpošana un šaušana ar dienesta pistoli).

Dinamieši pirmie republikā sāka pievērsties loka šaušanai. 1960. gadā par pirmo republikas čempioni un rekordisti, PSRS sporta meistari kļuva Māra Boldure. Republikas izlases komandām krietnu papildinājumu deva «Dinamo» vingrotāji, svarcēlāji, vieglatlēti, airētāji, ritenbraucēji, biatlonisti.

Par pirmajiem PSRS sporta meistariem akadēmiskajā airēšanā starp dinamiešiem kļuva K. Miļerskis (1959. gadā) un B. Jurēns (1960. gadā).

Sporta biedrība «Dinamo» pati pelnīja darbam nepieciešamos līdzekļus. 1952. gadā produkcijas izlaidi uzsāka sporta inventāra eksperimentālā rūpnīca, kas sākumā ražoja slēpes, vēlāk specializējās hokeja nūju un cita inventāra ražošanā. 1957. gadā darbu sāka mākslīgās ādas izstrādājumu fabrika, kas ražoja sporta somas, jakas un citu inventāru.

Lieli nopelni sporta masveidības attīstīšanā republikā ir sporta biedrībai «Spartaks». 1954. gada vasarā «Daugavas» stadionā notika Vissavienības «Spartaka» spartakiādes svinīgā atklāšana. Finālsacensības 12 sporta veidos ar 2475 dalībniekiem izvērtās par lielāko sporta sarīkojumu republikā. Latvijas «Spartaka» komanda kopvērtējumā ierindojās 7. vietā. Spartakiādes čempiona titulu izcīnīja vīriešu basketbola komanda, bet sievietes ieņēma trešo vietu. Klasiskajā ciņā par uzvarētāju kļuva Kristaps Brigmanis. Šajā laika posmā PSRS čempionu titulus ritenbraukšanā izcīnīja Ērika Sice-Kiope, Jānis Keisteris un Augusts Mežsēta.

1954. gadā Rīgas spartakiētis Edgars Ērmanis Simferopoles automaģistrālē sasniedza jaunu pasaules rekordu 5 km brau-

cienā ar 500 kubikcentimetru motociklu ar blakusvāģi. Rezultāts — 207,732 km stundā.

1958. gada augustā sporta biedrība «Spartaks» izbeidza darbību Latvijā, jo tā izlēma Vissavienības «Spartaka» padome.

Bijušās «Spartaka» sekcijas un kolektīvi iekļāvās arodbiedrību sporta biedrībā «Daugava». «Spartaka» basketbola meistaritarkomanda sāka startēt no rūpnīcas VEF, darbīgā motosporta sekcija tika pārveidota par «Daugavas» automotoklubu. «Daugavas» rīcībā tika nodotas arī sporta bāzes — stadions Mežaparkā, velotreks, sporta nama jaunceltne.

Sporta **biedrība «Darba rezerves»** galvenokārt nodarbojās ar jaunatnes sportistiem, profesionāli tehnisko un citu arodskolu audzēkņiem. Pirmajos gados biedrībā nodarbojās tikai ar četriem sporta veidiem, 1958. gadā — jau ar 27 sporta veidiem. Galvenās bija vieglatlētikas, boksa, mākslas vingrošanas, futbola un basketbola sekcijas.

Vieglatlētu komanda treneres Zinaidas Noskovas vadībā piecus gadus pēc kārtas guva uzvaras «Darba rezervju» Vissavienības meistarsacīkstēs, tādējādi 1955. gadā iegūstot savā īpašumā «Darba rezervju» Centrālās padomes ceļojošo balvu. Vissavienības jaunatnes rekordus sasniedza vieglatlēti N. Ružjova, A. Beitāns, G. Fridrihs, A. Olševskis. Republikas pieaugušo sacensībās augstus panākumus guva Z. Noskovas audzēkņi L. Putviks, B. Kļaviņa-Pavlova, A. Alksne un citi.

Boksa cienītāji labi pazina «Darba rezervju» audzēkņus. 1955. gadā Imants Enkūzis izcīnīja PSRS čempiona titulu, 1957. gadā par III starptautisko draudzības spēļu uzvarētāju kļuva Aloīzs Tumiņš, nākamais PSRS (1961. un 1962. gadā) un Eiropas 1961. gada čempions.

Treneru Veltas un Aleksandra Krasovsku vadībā strādāja republikā vadošā mākslas vingrošanas sekcija. Daudzos fizikultūriešu svētkos un parādēs skatītājus iepriecināja «Darba rezervju» sportistu masveidu sporta priekšnesumi. Viņu vadībā meistarību demonstrēja tolaik Latvijas PSR labākā mākslas vingrotāja Aija Šneidere. Ruta Žeidure kļuva par republikas visjaunāko PSRS sporta meistari. Šo goda nosaukumu sportistei piešķīra 14 gadu vecumā.

1956. gadā Rīgā notika «Darba rezervju» I republikas spartakiādē astoņos sporta veidos — vieglatlētikā, peldēšanā, vingrošanā, riteņbraukšanā, šaušanā, volejbolā, futbolā un

basketbolā. 1955. gadā «Darba rezervju» komanda kļuva par Latvijas čempioni futbolā, tādējādi uz vienu gadu pārtraucot ieilgušo Liepājas «Sarkanā metalurga» pārsvaru sajā sporta veidā. 1958. gadā biedrībā darbojās 32 fiziskās kultūras kolektīvi ar 5871 biedru.

Sporta jomā sekmīgi darbojās daudzi profesionāli tehnisko skolu fiziskās kultūras kolektīvi. Kā fiziskās kultūras masu darba paraugu var minēt Ventpils 20. arodskolu. Jau no skolas dibināšanas par fiziskās audzināšanas pasniedzēju šeit strādāja A. Mudels.

Poligrāfijas mākslas arodskolā par ražošanas apmācības meistarū strādāja Ludvigs Alekss — pasaules rekordists svarcelšanā, PSRS 1925. gada čempions vieglajā svarā.

1953. gadā darbību Latvijā uzsāka Vissavienības dzelzceļnieku sporta biedrība «Lokomotive». Līdz 1960. gadam «Lokomotivei» bija samērā maza loma republikas sporta dzīvē. Biedrībā piekopa futbolu, hokeju, basketbolu, volejbolu un galda tenisu. Par augstāko panākumu var minēt «Lokomotīves» hokejistu komandas 1955. un 1956. gadā izcīnītos republikas čempionu titulus.

Armijā sporta darbu veica Apgabala virsnieku nams (AVN) un Rīgas apgabala sporta klubs, kurus 1956. gadā pārdēvēja par **Armijas sporta klubu (ASK)**. Treneris Aleksandrs Gomeļskis, sācis darbu 1954. gadā, izvadīja republikas otro vīriešu basketbola komandu līdz uzvarai PSRS čempionātā un Eiropas čempionvienību kausa izcīņā. Svarcelšanas attīstībā republikā lielu ieguldījumu deva PSRS Nopelniem bagātais sporta meistars un reizē treneris Aleksandrs Ļapidevskis. Republikas čempiona un rekordista titulu ieguva gan pats treneris, gan arī viņa audzēkņi M. Ravecovs, V. Vološins, N. Ņemčinovs, J. Lejiņš, P. Sukulis, V. Hoļins. ASK svarcēlāju komanda vairākkārt guva uzvaru republikas čempionātā. Vils Hoļins 1953. gadā izcīnīja pirmo vietu I Starptautiskajās jaunatnes draudzības spēlēs Bukarestē pussmagajā svarā — 400 kg.

PSRS sporta meistars Anatolijs Šcedrins trenēja ASK komandas futbolā un hokejā ar bumbu, kas vairākkārt ieguva republikas čempionu titulu. Viņa vadībā hokejisti izcīnīja uzvaru 1951. gada PSRS meistaracīkšu 2. līgā un 1953. gada valsts čempionātā ieguva sudraba medaļas.

ASK rindās izauga ievērojami sportisti: PSRS čempioni H. Japiņš — riteņbraukšanā, R. Kalējs — šaušanā, E. Ķir-

sis — motobraukšanā. ASK pārziņā darbojās arī Armijas mednieku biedrība, kas deva krietnu ieguldījumu stenda šaušanas attīstībā. Flotes virsnieku nams (FVN) īpašu uzmanību pievērta burāšanai. FVN sportisti J. Hituns (1953. un 1954. gadā) un V. Štolcers (1956. un 1957. gadā) izcīnīja PSRS čempionu titulu burašanā, bet 1957. gadā PSRS čempiona medaļu ledus jahtu vadīšanā ieguva R. Vikmanis.

Republikas FKSK pārziņā darbojās Republikas centrālais ūdens moto jahtklubs, Rīgas centrālais paukošanas klubs, Rīgas centrālais šaha klubs, Rīgas dambretes klubs un Rīgas iātnieku sporta klubs, ko 1958. gadā pārveidoja par Republikas lietišķo sporta veidu skolu ar jāšanas un modernās piecīņas nodaļām.

Sporta kustība lauku rajonos masveidības, bet jo īpaši saņiegto rezultātu ziņā ievērojami atpalika no pilsētnieku meistarības. Tas bija pilnīgi likumsakarīgi, jo tur pēc kara vēl nebija treneru vai algotu sporta organizatoru.

1949. gadā līdz ar Latvijas lauku kolektīvizāciju veidojās arī kolhozu fiziskās kultūras kolektīvi. 1. oktobrī kolhozos jau bija noorganizēti 433 kolektīvi, un, ieskaitot tautas namu, mašīnu un traktoru stacijas un padomju saimniecību kolektīvus, laukos darbojās 658 kolektīvi.

Latvijas PSR lauku jaunatnes otrajā spartakiādē, kas 1949. gada rudenī notika Rīgā, piedalījās visu rajonu komandas. Vieglatlētikā, volejbolā, riteņbraukšanā un gorodki startēja vairāk nekā 600 dalībnieku. Komandu vērtējumā labākos panākumus guva Ventspils, Ogres un Talsu rajona sportisti. Latvijas lauku izlases komandas Vissavienības sacensībās izcīnīja pirmo vietu riteņbraukšanā un ceturto — vieglatlētikā.

Sporta attīstībai laukos pamatu ielika Latvijas PSR Ministru Padomes 1949. gada 11. maija lēmums «Par kolhozu brīvprātīgās sporta biedrības «Vārpa» organizēšanu». 23. decembrī republikas Lauksaimniecības ministrijas kolēģija nodibināja sporta biedrības organizācijas biroju, apstiprināja nozīmi un biedra kartes paraugus. Biedrības organizācijas birojs vairāk nekā gadu vadīja kolhozu sporta dzīvi. 1951. gada 26. aprīlī sanāca Latvijas PSR kolhoznieku brīvprātīgās sporta biedrības «Vārpa» I konference. Par biedrības pirmo priekšsēdētāju ievēlēja Aleksandru Mlokītu.

Latvijā 1949. gadā tika izveidoti 500 jauni fiziskās kultūras kolektīvi. Līdz ar to fizkultūriešu skaits palielinājās par

14 tūkstošiem, bet klases sportistu tika sagatavots vairāk nekā visos iepriekšējos gados kopā — 8209 cilvēki. Republikā izauga 28 jauni PSRS sporta meistari. Latvijas atlēti sasniedza 220 jaunus republikas rekordus, 16 reizes pārsniedza vai atkārtoja valsts rekordus, bet Ādolfa Liepaskalna rezultāti 30 un 50 km soļošanā bija labāki par oficiālajiem pasaules rekordiem.

Par augsti kvalificētu pedagogu, treneru un fiziskās kultūras organizatoru sagatavošanu turpināja rūpēties Latvijas Valsts fiziskās kultūras institūts. 1949. gadā Latvijas PSR bija 605 sporta darbinieki, no tiem 111 ar augstāko un 54 ar vidējo speciālo izglītību, 1960. gadā jau bija 1440 sporta darbinieki, 916 ar augstāko un 225 ar vidējo speciālo izglītību. Piecdesmitajos gados institūtā izveidojās kvalificētu pasniedzēju kolektīvs. Vairums no viņiem bija absolvējuši šo pašu institūtu. 1960. gadā LVFKI bija 11 pasniedzēji ar zinātnisko grādu un zinātnisko nosaukumu, 12 pasniedzēji bija PSRS sporta meistari. Latvijas Valsts fiziskās kultūras institūts kļuva par republikas fiziskās audzināšanas pedagogiskā un zinātniski metodiskā darba centru. Līdztekus klātieņi institūtā darbojās arī neklātieņu nodaļa un divgadīga treneru skola. No dibināšanas līdz 1960. gadam Latvijas Valsts fiziskās kultūras institūtu beidza vairāk nekā 1000 augstākās kvalifikācijas speciālistu ar dažādu sporta veidu specializāciju.

No 1947. gada līdz 1957. gadam institūtā darbojās Ļeņingradas fiziskās kultūras institūta neklātieņu nodaļa, to pabeidza 87 speciālisti. Vēlāk izveidoja neklātieņu nodaļu, 1958. gadā pirmajā izlaidumā diplomus saņēma 26 absolventi. Atvēra arī LVFKI treneru kursus, kurus 1953. gadā beidza 26 cilvēki.

No 1953. gada līdz 1958. gadam Rīgas Pedagoģiskajā institūtā mācīja skolu fiziskās audzināšanas un anatomijas skolotājus. Fiziskās audzināšanas skolotājus septiņgadīgajām skolām mācīja arī Cēsu, Jelgavas un Daugavpils pedagoģisko institūtu fiziskās audzināšanas katedras.

1946. gadā Latvijas PSR Skolotāju kvalifikācijas celšanas institūtā nodibināja fiziskās audzināšanas kabinetu. Tā galvenais uzdevums bija paaugstināt fiziskās audzināšanas skolotāju teorētiskās un metodiskās zināšanas.

Tā kā daudziem fiziskās audzināšanas skolotājiem nebija speciālās izglītības, kabinets sistemātiski rīkoja kursus viņu

kvalifikācijas celšanai. Kursos galvenokārt mācījās rajonu skolu skolotāji. Mācību laiks klātienē bija 1—3 mēneši. Šādus kursus rīkoja arī Cēsīs, Jelgavā un citos rajonu centros. Fiziskās audzināšanas kursus pabeidza apmēram 3000 cilvēku.

Fiziskās audzināšanas kabinets pilnveidoja fiziskās audzināšanas programmu un izstrādāja normatīvus skolēnu fiziskajai pārbaudei. Kabinets regulāri rīkoja seminārus arī tautas izglītības nodaļu vadītājiem, skolu direktoriem, klašu audzinātājiem, vecākajiem pionieru vadītājiem un skolotājiem. Notika arī sporta tiesnešu sagatavošanas semināri, pieredzes apmaiņas semināri, atklātās stundas.

1953. gadā ar valdības lēmumu fiziskās kultūras un sporta darba vadība valstī tika nodota Veselības aizsardzības ministrijā nodibinātajai Fiziskās kultūras un sporta pārvaldei. Mūsu republikā par veselības aizsardzības ministra vietnieku fiziskās kultūras un sporta lietās kļuva Ēriks Baumanis. Taču šī reorganizācija neattaisnojās. 1954. gadā tika atjaunota Latvijas PSR Ministru Padomes Fiziskās kultūras un sporta komiteja. Jaunais nolikums paredzēja, ka tā īsteno valsts vadību republikas fiziskās kultūras un sporta jautājumos. Komitejas pavēles un rīkojumi fiziskās kultūras un sporta jautājumos kļuva par obligātiem visām ministrijām, organizācijām un iestādēm. Par Latvijas PSR FKSK priekšsēdētāju no 1954. līdz 1962. gadam strādāja LVFKI absolvents Ilmārs Būmanis, kurš vēlākos gados vadīja Augstākās sporta meistarības skolu.

4.2. Pirmie panākumi sportā

Latvijas PSR sportistu — PSRS čempionu sarakstu 1945. gadā pirmie atklāja cikstonis Antons Āboliņš, paukotājs Jānis Gremzde un soļotājs Arnolds Krūkliņš.

1945. gada jūnijā Maskavā «Kriļja Sovetov» apaļajā zālē risinājās PSRS meistarsacīkstes klasiskajā cīņā. A. Āboliņš pieveica visus pretiniekus, to skaitā arī Maskavas čempionu V. Krutkovski un nākamo Eiropas čempionu N. Belovu.

Antona Āboliņa sporta gaitas sākās, kad viņam bija 28 gadi. PSRS čempiona titulu viņš izcīnīja 35 gadu vecumā. A. Āboliņš Baltijas čempiona titulu ieguva 1948. un 1950. gadā, bet republikas čempiona godu izpelnījās desmit reizes.

Otro PSRS čempiona titulu Latvijai 1945. gadā izcīnīja «Spartaka» paukotāju komandas treneris Jānis Gremzde paukošanā ar špagu.

Vieglatlētikā Latvijas PSR izcēlās ar īpašiem soļotāju sasniegumiem. Viņu triumfa gadus Padomju Latvijas periodā ievadīja rīdzinieka Arnolda Krūkliņa dubultuzvara PSRS 1945. gada meistarsacīkstēs Kijevā. A. Krūkliņš kļuva par pirmo Latvijas sportistu — PSRS rekordistu. 8. jūlijā 10 kilometrus viņš nosloja 47 min. 24,8 sek. Pēc mēneša republikas meistarsacīkstēs pārsteigumu sagādāja pļaviņietis Pēteris Zeltiņš. Desmit kilometros P. Zeltiņš pārspēja A. Krūkliņa sasniegumu par 16 sekundēm, bet pēc tam 20 km distancē PSRS rekordu tieši par sešām minūtēm. Rīga izvirzījās par PSRS soļošanas galveno notikumu arēnu.

1946. gada PSRS čempionātā 20 km soļošanai Dņepropetrovskā pieteicās ap četrdesmit sportistu. Daudzi no viņiem vēl nebija redzējuši, kā soļo sacensībās, tāpēc Latvijas meistari sākumā demonstrēja, kā tā lieta darāma.

Distances pēdējos metros A. Krūkliņš ar strauju rāvienu pārspēja P. Zeltiņu par vienu sekundi un jau trešo reizi tika PSRS čempiona godā. Trešajā vietā ierindojās Voldemārs Lauzējs, kas mērķi sasniedza astoņas minūtes vēlāk. Ā. Liepaskalns palika piektajā, A. Teteris — sestajā vietā. No 39 sportistiem, kuru vidū vairākums bija iesācēji, distanci pabeidza tikai piecpadsmit vīru.

Pēc dažām dienām notika PSRS pirmais 50 km soļojums. No Dņepropetrovskas stadiona «Staļ» ceļā devās septiņi sportisti, seši no tiem bija latvieši. Pirmos piecus kilometrus uz Žitomiras šosejas favorītu trio veica kopā. Krūkliņš, Zeltiņš un Liepaskalns veda katrs savu ceļa posmu. Drīz vien Ādolfam apnika kolektīvā rīcība, un viņš sāka spurtu, atraujoties par trim minūtēm. Pēc divdesmit kilometriem, iztukšojis termosu ar kaliju, Pēteris strauji kāpināja tempu, panāca līderi un aizgāja priekšā. Taču atspirdzīs pēc vājuma brīža, A. Liepaskalns atkal sāka iet savā lieliskajā solī un kļuva par pirmo PSRS čempionu 50 km soļojumā — 4.49:35,8. Sudraba medaļu ar 11 min. sliktāku rezultātu izcīnīja P. Zeltiņš. Trešo godalgoto vietu ieņēma V. Lauzējs.

1947. gadā Vissavienības Fiziskās kultūras un sporta komiteja nodibināja zelta medaļas, kā arī žetonus un nozīmes PSRS čempionu, godalgoto vietu ieguvēju un valsts rekordistu apbalvošanai.

1947. gada valsts meistarsacīkstēs 50 km soļošanā visas godalgotās vietas ieņēma Latvijas sportisti Ā. Liepaskalns, A. Krūkliņš un A. Feldmanis, bet 20 km soļošanā par uzvarē-

tāju pirmo reizi kļuva P. Zeltiņš. Aiz viņa finišēja Ā. Liepaskalns.

1948. gadā A. Krūkliņš kļuva par PSRS čempionu soļošanas maratonā, iegūdams ceturto zelta medaļu. Viņa rezultāts bija par pusotru minūti labāks nekā Londonas olimpisko spēļu čempiona zviedra I. Jungrena sasniegums.

20 km distancē P. Zeltiņš nopelnīja sev otro čempiona zelta medaļu. Ā. Liepaskalns ierindojās trešajā vietā.

Latvijas soļotājus aicināja par treneriem uz vissavienības treniņa nometnēm.

Tad nāca Latvijas soļošanas sporta vēsturē un Ā. Liepaskalna sporta gaitās ievērojama diena — 1949. gada 20. augusts, kad PSRS meistarsacīkstēs rekordi bira cits pēc cita. Ā. Liepaskalns uzstādīja piecus Vissavienības un beigās vēl arī pasaules rekordu.

Pēc šīs lielās soļošanas dienas PSRS rekordu sarakstos izveidojās divvaldība. P. Zeltiņam piederēja rekordi 10 km un stundas soļojumā, Ā. Liepaskalnam — sākot no 15 līdz 50 km. Turklāt viņš bija atguvis arī pasaules rekordista godu 30 km distancē.

1949. gadā PSRS meistarsacīkstēs 20 km soļojumā negaidīti uzvarēja liepājnieks Arvīds Meņģis, kas, trenējoties gandrīz vienatnē, bija turējies slaveno meistaru ēnā. Turpmākās godalgotās vietas šajā distancē ieņēma P. Zeltiņš un Ā. Liepaskalns.

Grūtais 50 km soļojums risinājās Maskavā apkārt «Dinamo» stadionam pa četrus kilometrus garu asfalta apli. Iepriekšējos gados šādas sacensības bija notikušas šosejā ar startu un finišu stadionā. Sīvā cīņā ar A. Meņģi, A. Krūkliņu, P. Zeltiņu, leņingradieti V. Uhovu un maskaviešu atbalstīts, Ā. Liepaskalns gandrīz par divām minūtēm laboja pasaules rekordu — 4.32:03,6.

1950. gadā PSRS čempionāta zelta medaļu Latvijas soļotājiem izcīnīja A. Meņģis ar uzvaru 20 km distancē. P. Zeltiņš abās distancēs ieguva sudraba medaļu.

Ā. Liepaskalns 1951. gada pavasarī sāka apgūt jauno soļošanas tehniku, kas raksturīga ar lakoniskām taisnvirziena kustībām bez ķermeņa un gūžu joslas sāniskajām svārstībām.

Pēc 14. oktobra PSRS soļošanas rekordu sarakstos palika tikai viens ieraksts — Ādolfis Liepaskalns. Šajā lietainajā dienā viņš sasniedza piecus PSRS rekordus, no kuriem divi bija labāki par pasaules rekordiem.

Latvijas soļotāju zelta ērā Arnolds Krūkliņš, Pēteris Zel-

tiņš, Ādolfs Liepaskalns un Ārvīds Meņģis kopā izcīnīja 11 PSRS čempiona titulus. Turklāt mūsējie ieņēma 11 otrās un 10 trešās vietas, vairāk nekā 30 reizes laboja valsts rekordus dažādās distancēs.

1946. gadā vieglatlēte Lidija Gaile izcīnīja valsts čempiones titulu tāllēkšanā — 5,42 m. Viņa ir pirmā Latvijas PSR sportiste, kas PSRS izlases sastāvā piedalījies oficiālās sacensībās un ieņēmusi godalgoto vietu. 1946. gada Eiropas čempionātā Oslo L. Gaile ar rezultātu 5,66 m izcīnīja sudraba medaļu tāllēkšanā, atpaliekot tikai par vienu centimetru no uzvarētājas holandietes G. Koudijas. Vēlāk PSRS sporta meistare L. Gaile kļuva var daudzkārtēju republikas čempioni un rekordisti 80 m barjerskrējienā, tāllēkšanā un piecīņā.

Diemžēl izmaiņas tika ienestas Latvijas rekordu tabulā. Rekordistu sasniegumi pasliktinājās īpaši vieglatlētikā, kur Latvijas neatkarības laikā tika sasniegti vairāki augstvērtīgi rezultāti. No Padomju Latvijas rekordu tabulām svītvoja sportistu vārdus un sasniegumus, kuri Staļina kulta laikā tika represēti vai bija devušies emigrācijā. Nekur vairs netika minēti emigrācijā dzīvojošie Jānis Daliņš un Jānis Stendzenieks, represētie Jānis Dimza (rekordists desmitcīņā) un ātrākais sprinteris Jānis Ķivītis, kuram piederēja Latvijas rekordi 100 km skrējienā 10,6 sek. un 200 m distancē 21,9 sek., soļotājs Alberts Jakovickis un daudzi citi sportisti, par kuriem bija zināms vienīgi tas, ka viņi vairs nedzīvo Latvijā.

Latvijas riteņbraucēju uzvaru sērija sākās 1946. gadā, kad rīdzinieki ieguva četrus PSRS čempiona titulus. Alberts Džarcāns izpelnījās sarkano čempiona kreklu toreiz vispopulārākajā 200 km šosejas braucienā — 5:49:16,0. Jānis Ķeisteris ieņēma pirmo vietu 30 km krosā un kopā ar otru Rīgas spartakiētī Voldemaru Lasi palīdzēja Vissavienības «Spartaka» izlases komandai izcīnīt uzvaru 100 km komandu braucienā — 2:38:27,0.

1947. gada PSRS meistarsacīkstes notika Rīgā, Mežaparkā, apļā šosejā. Labāko riteņbraucēju cīņām līdzī dzīvoja ap 50 000 skatītāju. V. Lasi kļuva par uzvarētāju 100 km braucienā — 2:48:23,2, bet J. Ķeisteris atkal bija ātrākais 30 km krosā. Šosejā un krosā otrās vietas ieņēma Alma Lasi, Volde-māra dzīvesbiedre. Komandu vērtējumā Latvijas riteņbraucēji ierindojās otrajā vietā aiz Maskavas komandas.

1948. gadā A. Džarcāns uzvarēja 100 km šosejas braucienā, A. Lasi svinēja uzvaru 10 km krosā. Nākamajā gadā Vissavienības laurus plūca velokrosisti — valmierietis Arnolds

Bunte un Ērika Šice-Kiope, kas vēlāk, pārsēdusies uz motocikla, guva panākumus šosejas braucienos. 1950. gadā PSRS čempionātā atkal triumfēja J. Keisteris 30 km krosā, bet A. Džarcāns izcīnīja savu pēdējo PSRS čempiona medaļu, startējot Vissavienības «Dinamo» komandas sastāvā 100 km komandu braucienā.

Latvijas K(b)P Centrālā Komiteja 1949. gadā pieņēma lēmumu «Par riteņbraukšanas sporta masveida attīstību republikā». Tas kļuva par pamatu Latvijas riteņbraukšanas uzvaras tradīciju turpināšanai.

Lai gan atsevišķi sportisti bija guvuši visspožākos panākumus Vissavienības mēroga sacīkstēs, republikā iezīmējās riteņbraukšanas rezervju trūkums.

Pirmajos pēckara gados iedibinātās uzvaru tradīcijas sekmiņi turpināja Harijs Japiņš, 1952. un 1953. gadā PSRS čempionu titulu iegūstot 100 aplu braucienā, 1957. gadā A. Mežsēta — 4 km komandu iedzišanas braucienā, R. Andersons, A. Aniņš, Z. Čakuls un V. Kisiļovs — komandu krosa braucienā.

Riteņbraukšanas popularizēšanā lielu ieguldījumu deva Baltijas daudzdienu velobraucieni. Baltijas I daudzdienu velobraucienā 1955. gadā uzvarēja H. Japiņš un Latvijas otrā komanda. 1956. gadā individuāli labākie bija K. Paršaitis (Lietuva) un A. Aniņš, bet komandām — «Daugava», 1957. gadā — B. Krulīkausks (Lietuva) un A. Klaužs un Lietuvas «Žalgiris», 1958. gadā — B. Krulīkausks (Lietuva) un Rīgas ASK. No jauna ieviestajā republiku kopvērtējumā uzvarēja Latvijas riteņbraucēji.

Līdzās vieglatlētu un riteņbraucēju spožajiem panākumiem gados pēc kara turpinājās arī uzvaras **basketbolā**. Stāvoklis Latvijas un citu Baltijas republiku pēckara basketbolā labi raksturots Augusta Raubena, ievērojamā sporta žurnālista un vēlāk PSRS Nopelniem bagātā trenera, rakstā «Cīņā» 1946. gada Vissavienības fizkultūriešu dienā. Lietuvā bija tikai divi spēcīgi viriešu piecnieki — Kauņas «Dinamo» un Fiziskās kultūras institūts, bet Igaunijā trīs — Tallinas «Dinamo», kā arī Tallinas un Tartu «Kalev». Turpretī Latvijā republikas meistaram «Daugavai» klājās daudz grūtāk, jo uzvaras bija jāizcīna smagā sacensībā ar «Universitātes sportu», «Dinamo», «Lokomotīvi», Liepājas «Daugavu» un «Spartaku».

1946. gadā rīdnieki gatavojās arī turpmāk spēlēt astoņu pilsētu turnīrā. Daudz pūļu tam veltīja basketbola speciālisti Ā. Grasis, A. Raubens, A. Ailis, A. Krauklis, J. Silarājs un

citi, izaudzinādami daudz lielisku basketbolistu. 1946. gadā Rīgā notika astoņu pilsētu jaunatnes turnīrs. Latvijas basketbolisti izcīnīja 1. vietu, bet meiteņu komanda — 2. vietu. 1947. gadā meiteņu komanda trenera A. Raubena vadībā PSRS meistarsacīkstēs ieņēma 1. vietu.

1947. gadā Latvijas meistarsacīkstēs basketbolā jau cīnījās 94 komandas, to skaitā 36 bija jauniešu komandas.

Latvijas vīriešu komandu panākumi sākās ar 1951. gadu, kad rīdzinieki trenera A. Raubena vadībā izcīnīja pirmo vietu astoņu pilsētu turnīrā Harkovā. Komandā spēlēja E. Buševics, A. Cīrulis, G. Čakste, G. Kalherts, R. Karnītis, E. Liepkalns, J. Ostrouhs, V. Skalders, G. Šauriņš un M. Valdmanis.

1952. gadā Rīgas «Dinamo» basketbolisti trenera J. Silārāja vadībā savā glabāšanā ieguva PSRS kausu. Komandā spēlēja J. Baklanovs, I. Beišāns, P. Bokalders, E. Buševics, T. Gavars, L. Jankovskis, A. Ļeončiks, T. Pakalnieks un J. Ostrouhs.

1954. gadā no Ļeņingradas Rīgā ieradās Aleksandrs Gomeļskis un uzņēmas trenēt AVN komandu, kas līdz tam bija ieņēmusi ceturto vietu PSRS meistarsacīkstēs. Viņš komandā uzaicināja 218 cm garo Jāni Krūmiņu, kas drīz vien kļuva par vispopulārāko basketbolistu. 1955. gadā AVN basketbolisti pirmo reizi izcīnīja PSRS čempionu nosaukumu. Zelta medaļas izpelnījās M. Valdmanis, V. Muižnieks, J. Krūmiņš, O. Hehts, L. Jankovskis, T. Gavars, G. Siliņš, A. Ļeončiks, T. Kalherts un V. Skalders. Šo panākumu armijas basketbolisti atkārtoja arī 1957. un 1958. gadā, kad AVN jau saucās par ASK.

1958. gadā ASK svinēja uzvaru Briseles vispasaules izstādes «Expo-58» sporta festivāla basketbola turnīrā, kur viņu sāncenši bija labākās Polijas, VFR, Holandes, Beļģijas komandas, kā arī amerikāņu vienība «All stars».

1958. gadā franču sporta laikraksts «L' Equipe» nodibināja kausu, par kuru cīņas sāka Eiropas valstu čempionvienības. Ceļā uz finālu Rīgas ASK divu maču summā pārspēja Berlīnes Humbolta universitātes un Varšavas «Legia» vienības. Pirmā finālspēle ar Sofijas «Akademik» uz dēļu grīdas «Daugavas» stadionā pulcēja 17 tūkstošus skatītāju. Rīdzinieki guva uzvaru ar piecu punktu pārsvaru. Viesos ASK panāca vēl iespaidīgāku uzvaru — 84:71. Rīgas ASK izcīnīja kausu arī divos turpmākajos gados, bet 1961. gadā finālā zaudēja strauji progresējošai ACSK komandai.

Latvijas vīriešu basketbola straujā augšupeja visnotaļ saīs-

tīta ar Jāņa Krūmiņa vārdu. Cēsu apkārtnē dzimušais 218 centimetru garais jauneklis sportam pievērsās tikai 24 gadu vecumā.

Jānis Krūmiņš no 1954. gada līdz 1969. gadam piedalījās 16 PSRS čempionātos, izcīnot četras čempiona medaļas, kā arī vairākas sudraba un bronzas godalgas. Viņš izcīnīja sudraba medaļas Melburnas, Romas un Tokijas olimpiskajās spēlēs, kā arī 1959., 1961. un 1963. gadā kļuva par Eiropas čempionu. Pēc sporta karjeras beigšanas J. Krūmiņš kļuva par lietišķās mākslas meistaru.

Maigonis Valdmanis basketbolam pievērsās 1945. gadā, mācoties Rīgas 2. vidusskolā. 19 gadu vecumā M. Valdmanis kļuva par pirmo Latvijas pārstāvi PSRS basketbola izlasē un ieguva sudraba medaļas olimpiskajās spēlēs Melnburnā un Romā. 1957., 1959. un 1961. gadā viņš kļuva par Eiropas čempionu. Vēlāk M. Valdmanis kļuva par treneri, vadījis ciņās arī Latvijas izlasi.

Valda Muižnieka basketbolista gaitas sākās 16 gadu vecumā Rīgas «Dinamo» zēnu komandā. Jau pēc pieciem gadiem Valdis izcīnīja sudraba medaļu Melburnas olimpiskajās spēlēs. Šo panākumu viņš atkārtoja arī 1960. gadā Romā un 1964. gadā Tokijā. Cetrkartējais PSRS un trīskartējais Eiropas čempions. Pabeidzis LU Juridisko fakultāti, strādāja sporta darbā.

1948. gadā Rīgas «Dinamo» peldētāja Lilija Pētersone izcīnīja PSRS čempiones zelta medaļu 400 m brasā. Šo panākumu viņa atkārtoja arī nākamajā gadā. L. Pētersones talants un sasniegtais rezultāts jo augsti vērtējams tāpēc, ka toreiz Rīgā un republikā nebija neviena peldbaseina ziemas treniņam. Ziemas nodarbībām peldētāji izmantoja Krīgera pirti, kurā bija ap 4×5 metru baseins. Sportisti imitēja peldešanu, izmantojot gumijas lentes.

Latvijas burātāju turpmāko gadu panākumus pirmā ievādīja Olga Koroļenko. Rīgas Armijas virsnieku nama sportiste 1948. gadā izcīnīja PSRS čempiones titulu burāšanā ar ķīļjahtām «L-3» klasē.

Pirmajos pēckara gados vairākas ievērojamas uzvaras guva Latvijas futbolisti un hokejisti. 1948. gada PSRS meistarsacīkstēs Rīgas «Dinamo» futbolisti centrālajā zonā ieguva 2. vietu. Sekmīgas bija arī draudzības spēles ar citu republiku komandām. 1947. gadā «Dinamo» komanda sacensībā ar 3:2 uzvarēja PSRS kausa ieguvēju — Maskavas «Spartaku». 1947. gadā «Dinamo» hokejisti, piedaloties PSRS pirmajā čempionātā, izcīnīja 4. vietu.

Atsevišķos sporta veidos bija pārsniegti pirmskara gadu rezultāti. Taču fiziskās kultūras attīstība ievērojami atpalika no Latvijas brīvvalsts periodā sasniegtajiem rekordiem. Lēnām augs masveidība un meistarība vingrošanā, peldēšanā, cīņā, svarcelšanā. Vairāki rekordi peldēšanā, ātrslidošanā un citos veidos atbilda tikai otrajai un trešajai sporta klasei. Pārāk liela bija starpība starp sacensību uzvarētāju rezultātiem un pārējo sportistu sasniegumiem. Sportā nepietiekami tika iesaistīta skolu jaunatne.

5. SABIEDRISKĀS VADĪBAS LAIKS NO 1959. LĪDZ 1968. GADAM

5.1. Jaunā sistēma

PSKP Centrālā Komiteja un PSRS Ministru Padome 1959. gada 9. janvārī pieņēma lēmumu «Par fiziskās kultūras un sporta vadību valstī». Tajā noteikts, ka fizikultūras kustība dibināma uz plašiem demokrātiskiem principiem un tās vadība jāveic vēlētai sabiedriskai organizācijai. Saskaņā ar šo lēmumu tika nodibināta PSRS Sporta biedrību un organizāciju savienība.

Attiecīgas izmaiņas notika arī Latvijā. Ar LKP Centrālās Komitejas un Latvijas PSR Ministru Padomes lēmumu «Par fiziskās kultūras un sporta vadību republikā» no 1959. gada 1. marta tika likvidēta Latvijas PSR Ministru Padomes Fiziskās kultūras un sporta komiteja. Tās štati, darba algas, materiālu fondi tika nodoti jaundibinātajai Latvijas PSR Sporta biedrību un organizāciju savienībai (SBOS). Lēmumā bija teikts, ka visiem spēkiem jāatbalsta iniciatīva sporta bāzu celšanā, masu sacensību un veselību veicinošo pasākumu organizēšanā, tūristu mītņu izveidošanā, mednieku un makšķernieku apmetņu ierīkošanā, darba vingrošanas ieviešanā. Sporta biedrību un organizāciju savienībai jāpanāk republikas sportistu meistarības izaugsme, it sevišķi — peldēšanā, vingrošanā, cīņā, futbolā, slēpošanā, ātrslidošanā, hokejā un vieglatlētikā. Izglītības ministrijai, Darba rezervju pārvaldei, vietējo tautas izglītības orgānu vadītājiem un skolu direktoriem tika uzdots novērst trūkumus skolēnu fiziskajā audzināšanā, rūpēties par inventāra iegādi, mācību stundu kvalitātes celšanu, rīta vingrošanas un fizikultūras minūtes ieviešanu. Tā kompartija kār-

tējo reizi izvirzīja uzdevumus, kuru izpilde pamatā veicās tikai pēc lēmuma pieņemšanas.

Latvijas PSR SBOS pirmā konference sanāca 1959. gada 8. aprīlī. Tajā tika atzīmēts, ka republikā darbojas 2653 fiziskās kultūras kolektīvi, kuros apvienoti 185 000 fizikultūriešu. Viņu rīcībā ir 115 komplekso sporta laukumu un stadionu, 450 basketbola un 2700 volejbola laukumu, 122 sporta zāles. Šī statistika neatbilda tiem rādītājiem, kurus uzrādīja pēc 5—7 gadiem, jo daudzi laukumi bija visai primitīvi. Tajā laikā republikā pēc atskaitēm bija 12 PSRS Nopelniem bagātie sporta meistari, 327 sporta meistari un 2210 pirmās klases sportisti.

Tomēr daļa fizikultūras kolektīvu organizatoriski vēl bija vāji, tajos trūka sabiedrisko instruktoru un tiesnešu nodarbību un sacensību vadīšanai, bet, galvenais, nepietika sporta bāzu. Konference uzdeva tuvāko divu gadu laikā sagatavot 200 sporta meistarību un gandrīz 90 000 klases sportistu. Ja agrāk augstas klases sportistus galvenokārt gatavoja biedrību centrālajās sekcijās un sporta skolās, tad tagad izvirzīja uzdevumu panākt, lai viņi tiktu sagatavoti arī fiziskās kultūras kolektīvos. Tas nozīmēja, ka sākās sportistu piesaistīšanas periods uzņēmumiem, proti, talantīgākie sportisti tika pieņemti darbā rūpnīcās par atslēdzniekiem, virpotājiem, tādējādi samaksājot viņiem algu par treniņos pavadīto laiku.

Konferencē par SBOS padomes priekšsēdētāju ievēlēja Ilmāru Būmani, agrākās Latvijas PSR Fiziskās kultūras un sporta komitejas priekšsēdētāju, sporta darbinieku.

SBOS padomē tika izveidota Sporta federāciju pārvalde. 1959. gadā esošās sporta veidu sekcijas pārveidoja par republikas federācijām.

Saskaņā ar nolikumu federācijas organizēja treneru darba metodisko vadību, patstāvīgi izlēma jautājumus par tiesnešu kategoriju un sporta kļāšu piešķiršanu, sportistu diskvalifikāciju, kā arī kontrolēja līdzekļu izlietošanu savam sporta veidam piešķirtās summas robežās. Līdz ar federāciju izveidošanu pieauga sabiedrisko aktīvistu skaits, kuri brīvo laiku ziedoja sava sporta veida attīstībai. Republikā nodibināja 29 federācijas ar 9 komitejām, kas aptvēra 40 sporta veidus. Katrā federācijā darbojās treneru padome un tiesnešu kolēģija.

Latvijā, tāpat kā PSRS, darbu vērtēja galvenokārt pēc statistiskajām atskaitēm, kuru rādītājiem bija jāaug atbilstoši paredzētajiem plāniem. Tā atskaitēs desmit gados fizikultūriešu skaits no 202 500 1959. gadā palielinājās līdz 541 525

1968. gadā. Sākumā ik gadu republikā tika sagatavots nedaudz vairāk par 33 000 GDA nozīmnieku un 26 tūkstošiem klases sportistu, bet 1968. gadā šie skaitļi jau pārsniedza 78 un 412 tūkstošus. 1968. gadā republikā darbojās 2730 fiziskās kultūras kolektīvi, to skaitā gandrīz 300 apvienotu kolektīvu.

Fiziskās kultūras kolektīviem sāka piešķirt sporta kluba nosaukumus, prasībās bija noteikts, ka šo nosaukumu iegūst tie kolektīvi, kuros ar sportu un fizisko kultūru nodarbojas ne mazāk kā 40 procentu no uzņēmumā strādājošiem un katru gadu tiek sagatavoti augstāko klašu sportisti, kuriem ir plašs sabiedriskais aktīvs un laba materiālā bāze. Pirmais Baltijas republikas sporta kluba nosaukumu 1961. gadā ieguva rūpnīcas VEF fiziskās kultūras kolektīvs.

Vēlāk šo nosaukumu izpelnījās vēl četru rūpniecības uzņēmumu fiziskās kultūras kolektīvi — ražošanas apvienība «Alfa», Rīgas elektromašīnu rūpnīca (RER), Rīgas vagonu rūpnīca (RVR) un «Radiotehniķis» ražošanas apvienībā «Radiotehnika». Lauku sporta kluba nosaukums «Dartija» tika piešķirts Bauskas rajona padomju saimniecības «Progress» kolektīvam un «Ozolnieki» — Jelgavas rajona 13. pārvietojamās mehanizētās kolonnas kolektīvam. Bieži vien klubiem nebija savas sporta bāzes.

PSKP Centrālā Komiteja un PSRS Ministru Padome 1966. gada 11. augustā pieņēma lēmumu «Par pasākumiem fiziskās kultūras un sporta tālākā attīstībā». Īpaša uzmanība lēmumā bija pievērsta jaunatnes fiziskās audzināšanas radikālai uzlabošanai, nosakot, ka visās skolās jābūt divām fiziskās audzināšanas stundām nedēļā. Sporta biedrībām un organizācijām uzdeva organizēt specializētās bērnu un jaunatnes sporta skolas, kā arī augstākās meistarības skolas.

Lēmumā norādīts, ka fiziskā kultūra un sports jāievieš visās rūpniecās un iestādēs, kolhozos un padomju saimniecībās, jo tas sekmē darba ražības palielināšanos, ir nozīmīgs faktors dažādu saslimšanu profilaksē un darbaļaužu aktīvās atpūtas organizēšanā.

Materiālās bāzes uzlabošanai bija uzdevums paplašināt stadionu un citu sporta celtnu tīklu, īpaši kolhozos un padomju saimniecībās.

Sešdesmitajos gados lieli līdzekļi tika atvēlēti sporta materiālās bāzes radīšanai. Ierindā stājās Rīgas sporta manēža, «Daugavas» Centrālais sporta nams, «Darba rezervju» un «Lokomotīves» sporta nami Rīgā, LLA sporta nams ar peldbaseinu Jelgavā, Daugavpils Pedagoģiskā institūta sporta

komplekss ar vairākām zālēm un peldbaseinu, VEF un Rojas sporta zāles, stadioni Ogrē, Kandavas un Laidzes lauksaimniecības tehnikumos. Pēc atskaitēm, 1968. gadā republikā bija 21 stadions, 367 sporta zāles, 42 peldētavas, 35 slēpju stacijas, 284 tūristu, sporta, atpūtas, mednieku un makšķernieku bāzes, tūkstošiem laukumu dažādām sporta spēlēm. Bija sāкта Rīgas sporta pils un republikas jahtkluba celtniecība Bolde-rājā.

Fiziskās kultūras masveidības un veselību veicinošo pasā-kumu izvēršanā liela loma bija Vissavienības arodbiedrību centrālās padomes 1956. gada lēmumam par fizikultūras štata metodiķiem rūpnīcās, kolhozos un citos lielākajos uzņēmumos. Ar metodiķu palīdzību 1956. gada nogāle republikas uzņēmu-s sāka ieviest darba vingrošanu. Paraugu šajā jomā rādīja šūšanas fabrika «Avangards», zeķu fabrika «Aurora», «Som-daris», «Rosme», «Metears», parfimērijas fabrika «Dzintars». 1960. gada janvārī «Daugavas» Centrālā padome izveidoja darba vingrošanas metodisko kabinetu, kas sniedza palīdzību un vadīja metodiķu darbu. Jau 1960. gada beigās darba vin-grošana bija ieviesta 150 uzņēmumos un aptvēra 40 000 strā-dājošo. Tos vadīja 130 algoti metodiķi un 737 sabiedriskie me-todiķi.

Aktīvi darbojās brīvprātīgā arodbiedrību **sporta biedrība «Daugava»**. 1959. gadā biedrības Centrālās padomes pārziņā atradās 13 pilsētu padomes ar 428 kolektīviem un 59 000 biedru. Sakarā ar lauku sporta vadības reorganizāciju «Dauga-vas» sistēmā palika tikai Rīga un republikas pakļautības pil-sētas — Daugavpils, Jelgava, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne un Ventspils, kur darbojas biedrības pilsētu padomes. «Dauga-vas» pārziņā strādāja Republikas tūristu un alpīnistu klubs, Rīgas tenisa klubs, Rīgas riteņbraukšanas klubs, Rīgas šaha klubs, Rīgas smagatlētikas klubs, 1959. gadā tika izveidota studentu sporta klubu padome. Centrālās padomesursos ap-mācīja kolektīvu priekšsēdētājus, sporta tiesnešus, sabiedris-kos instruktorus un sabiedriskos metodiķus. 1959. gadā «Dau-gava» organizēja pirmo fiziskās kultūras kolektīvu darba skati. Atsevišķās kolektīvu grupās labākos panākumus guva rūp-nīca VEF, apģērbu fabrika «21. jūlijs» un tipogrāfija «Cīņa».

1964. gadā, kad biedrība atzīmēja savu 20. gadadienu, «Daugavas» 934 fiziskās kultūras kolektīvos bija 81 tūkstošis biedru. 1969. gada sākumā, kad «Daugava» posās 25 gadu ju-bilejai, tās rindās jau bija 120 tūkstoši biedru. To vidū 11 PSRS Nopelniem bagātīe sporta meistari, 21 starptautiskās

klases PSRS sporta meistars, 657 PSRS sporta meistari, 4000 meistarkandidātu un pirmās klases sportistu. «Daugavas» komandas guva uzvaras republikas spartakiādēs un citās svarīgākajās sacensībās. Nevīstošu slavu izpelnījās TTT sieviešu basketbola meistarkomanda, Vissavienības arēnā uzstājās «Radiotehnika» volejbolisti, vieglatlēti, piecciņnieki, ritenbraucēji. «Daugavas» sportistu jauno maiņu gatavoja 19 BJSS, kurās trenējās 4000 audzēkņu.

Republikas sporta dzīvē allaž aktīvi darbojusies **sporta biedrība «Dinamo»**.

Dinamieši pirmie republikā sāka pievērsties loka šaušanai. 1960. gadā par pirmo republikas čempioni un rekordisti, PSRS sporta meistari kļuva Māra Boldure. Republikas izlases komandām krietnu papildinājumu deva «Dinamo» vingrotāji, svarcēlāji, vieglatlēti, airētāji, ritenbraucēji, biatlonisti. Produktīvi strādāja treneri — svarcelšanā Mihails Fraifelds, vingrošanā Anna Lilisone, akadēmiskajā airēšanā Juris Aldiņš u. c.

1960. gadā ar PSRS aizsardzības ministra pavēli tika apstiprināts **Armijas sporta klubu** nolikums. ASK kļuva par īpašu karaspēka apakšvienību ar uzdevumu sagatavot augstas klases sportistus. Rīgas ASK organizēja Baltijas kara apgabala spartakiādes, gatavoja komandas startam Latvijas PSR, PSRS Bruņoto spēku spartakiādēs. ASK meistarību vērsa saglabāt un pilnveidot Baltijas republiku jaunie sportisti, kas tika iesaukti obligātajā karadienestā.

Latvijas sportā vadošas vietas ieņēma ASK basketbolisti, svarcēlāji, bokseri, volejbolisti, futbolisti, paukotāji, šāvēji, ritenbraucēji, autosportisti. Trenera Ērika Viķeļa vadībā ritenbraucēji vairākkārt guva uzvaras Baltijas daudzdienu velobraucienā.

Sporta organizatoriskajā darbā pārāk daudz laika sāka aizņemt līdzdalība, uzstāšanās, lēmumu pieņemšana dažādās sanāksmēs, plēnumos, konferencēs, rajonos, pilsētās, republikā, sporta federācijās. Saskaņā ar nolikumu SBOS republikas padomes, kā arī «Daugavas» un «Vārpas» plēnumi bija jāsarīko vismaz divas reizes gadā. Taču apspriesti tika vieni un tie paši jautājumi. Sevišķi krasi paralēlisms izpaudās republikas lauku rajonos, kur sporta dzīvi vadīja divas sabiedriskās organizācijas ar vienādiem uzdevumiem — SBOS rajona padome un «Vārpas» rajona padome. Jau republikas SBOS dibināšanas konferencē izskanēja prasība par abu organizāciju apvienošanu.

Šāds eksperiments 1959. gadā tika veikts Valkas rajonā, kur pēc rajona vadības lūguma SBOS republikas padomes prezidijs ļāva organizēt sporta klubu «Vārpa» pēc teritoriālā principa. Klubs veica visus tos pašus uzdevumus, kas bija uzticēti «Vārpas» un SBOS rajona padomēm. Divu priekšsēdētāju vietā darbojās kluba padomes priekšsēdētājs un treneris-metodiķis.

Gada beigās SBOS republikas padomes plēnumā nācās konstatēt, ka fizikultūriešu rindas tomēr neaug tik strauji, kā bija lemts pavasarī SBOS dibināšanas konferencē. Arī tiesnešu bija sagatavots par pusotra tūkstoša mazāk, nekā iecerēts. Apmēram 700 fiziskās kultūras kolektīvi faktiski nedarbojās.

1960. gada 17. maijā Latvijas Komunistiskās partijas Centrālā Komiteja un republikas Ministru Padome pieņēma lēmumu «Par pasākumiem fiziskās kultūras un sporta tālākai attīstībai Latvijas PSR». Lēmumā bija noteikts, ka līdz 1. jūlijam ietilvēdē SBOS lauku rajonu padomes, nododot visas to funkcijas un tiesības lauku brīvprātīgās sporta biedrības «Vārpa» rajonu padomēm. Arī «Daugavas» un «Lokomotīves» fizikultūras kolektīvi lauku rajonos tika nodoti «Vārpas» pārziņā. Līdz ar to «Vārpas» rajonu padomes sāka darboties partijas rajonu komiteju vadībā. Vispārējā fizikultūras darba vadība lauku rajonos tika uzdots Latvijas PSR SBOS padomei kopā ar **LBSB «Vārpa» Centrālo padomi**.

Ar 17. maija lēmumu tika nodibināts LKP Centrālās Komitejas un Latvijas PSR Ministru Padomes ceļojošais sarkanais karogs «Labākajam lauku rajonam fiziskās kultūras un sporta darbā». 1960. gadā to ieguva Tukuma rajons, 1961. gadā — Valmieras rajons, no 1962. līdz 1965. gadam — Cēsu rajons, 1966. gadā — Bauskas rajons.

1963. gadā lauku sporta biedrība tika pakļauta Latvijas Republikas arodbiedrību padomei un ieguva nosaukumu — Latvijas PSR arodbiedrību kooperatīvā lauku brīvprātīgā sporta biedrība «Vārpa». Arodbiedrības finansēja «Vārpas» Centrālās padomes darbību un izlases komandu mācību un treniņa pasākumus. Kolhozu, padomju saimniecību un citu juridisko biedru iemaksātie līdzekļi palika rajonos masu sporta izvēšanai. Tikai trešā daļa tika ieskaitīta biedrības centralizētajā fondā.

Laukos uzsāka jaunu tradīciju. 1959. gada rudenī Saldus jaunajā stadionā notika republikas lauku jaunatnes pirmās sporta spēles. Sporta spēlēs Saldū startēja 2000 dalībnieku no

visiem republikas rajoniem. Kopvērtējumā labākos panākumus guva Tukuma rajona un Talsu rajona komandas.

Otrās spēles tika sarīkotas 1960. gadā Limbažu jaunajā stadionā. Tur atkal uzvaru guva Tukuma rajona sportisti. Fiziskās kultūras kolektīvu vērtējumā pirmo vietu ieņēma Rīgas rajona sovhozs «Budeskalni». Organizatoru balvas par gaumīgākajiem komandu tērpiem saņēma Valkas rajons, par lielāko progresu — Krustpils rajons, par plašāku kolhozu un padomju saimniecību strādnieku iesaistīšanu komandā — Rīgas rajons.

1962. gada III lauku jaunatnes sporta spēlēs Cēsīs uzvarēja Valmieras rajons, 1964. gada IV spēlēs Cēsīs — Rīgas rajons, 1966. gada V spēlēs Bauskā — Valmieras rajons, 1968. gada VI spēlēs Ogrē — Bauskas rajons.

Līdz ar spēlēm Saldus, Limbažu, Cēsu, Bauskas un Ogres rajonu fizikultūrieši ieguva savā rīcībā jaunus stadionus un citas sporta bāzes.

Jaunas vēsmas ienesa profesionālās spartakiādes. No 1958. gada notika arī zvejnieku kolhozu spartakiādes.

1959. gada vasarā Valmieras rajona padomju saimniecības «Burtnieki» jaunajā stadionā notika LPSR sovhozu spartakiādes fināls. Lauksaimniecības ministrijas dāvāto kausu izcīnīja mājnieki. «Burtnieku» sporta izaugsmē liela loma bija saimniecības ilggadējam direktoram Arvidam Rihteram. 1962. gadā notika arī republikas kolhozu spartakiāde astoņos sporta veidos.

1960. gadā «Vārpa» uzsāka ikgadēju sociālistisko sacensību ar kaimiņu republiku sporta biedrībām: Igaunijas «Jeud», Lietuvas «Nemunas» un Baltkrievijas «Urožai». Katru gadu pirmo vietu izcīnīja igauņu fizikultūrieši, vārpieši pārsvarā turējās otrajā vietā. Vērtējot Latvijas PSR sporta organizāciju ieguldījumu valsts sporta attīstībā, «Vārpa» 1964. un 1965. gadā tika apbalvota ar Vissavienības arodbiedrību sporta biedrību Centrālās padomes ceļojošo sarkano karogu, turklāt 1964. gadā «Vārpa» ierindojās III vietā starp visām valsts savienoto republiku sporta biedrībām. No 1966. līdz 1971. gadam «Vārpa» ieņēma II vietu sociālistiskajā sacensībā starp savienoto republiku lauku sporta biedrībām.

«Vārpas» Centrālo padomi vadīja Aleksandrs Mlokits (1951—1953), Artūrs Katlaps (1953—1956), Gunārs Riekstiņš (1956—1966), Viktors Ivbulis (1966—1968). 1968. gada decembrī par Centrālās padomes priekšsēdētāju ievēlēja Imantu Ramutu.

Spartakiādēs un republikas mēroga sacensībās lauku sportisti vēl nespēja konkurēt ar vadošo biedrību komandām. Desmit gadu laikā no 1959. līdz 1968. gadam tika sagatavots 51 PSRS sporta meistars, 221 meistarkandidāts un 2476 pirmās klases sportisti. Par pirmo starptautiskās klases PSRS sporta meistarū starp vārpiešiem kļuva soļotājs Jānis Zviedris — pāsniedzējs no Bauskas rajona Saulaines sovhoztehnikuma. Par PSRS 1967. gada čempioniem komandu ciņā kļuva dambretisti Biruta Mihņēviča un Aivars Voiceščuks. Vissavienības lauku jaunatnes I un II spartakiādē «Vārpas» komandas kopvērtējumā ieņēma 7. vietu, bet III spartakiādē 1966. gadā pakāpās uz 4. vietu.

Labākos panākumus guva Bauskas, Cēsu, Valmieras un Liepājas rajonu padomes, kur «Vārpas» darbu vadīja Jevgeņijs Kisiels, Jānis Strēlnieks, Ēriks Roštoks un Voldemārs Timbra.

Sākot ar 1965. gadu, lauku saimniecībās izveidoja jaunu štata vienību — fiziskās kultūras metodiķis. 1967. gadā Lauksaimniecības ministrijā tika izveidota lauku fiziskās kultūras un sporta padome ministra pirmā vietnieka Leo Bērziņa vadībā. 1966. gadā Latvijas Republikāniskās arodbiedrību padomes prezidijs nodibināja LRAP ceļojošos sarkanos karogus «Vārpas» fizkultūras kolektīvu apbalvošanai. Kolhozs «Liesma» (vēlāk «Nauksēni») fizkultūras metodiķa G. Krūmiņa vadībā šo apbalvojumu izpelnījās sešus gadus pēc kārtas. Labāko skaitā izvirzījās Ogres rajona kolhozs «Meņģele», Jēkabpils rajona «Nākotne», Mežotnes un Pūres selekcijas un izmēģinājumu stacijas, rūpnīcas «Vulkāns» Tukuma cehs, paraugsaimniecība «Burtnieki».

Republikas laukos radās sporta veterānu kustība. 1963. gadā Saldū «Vārpas» rajona padomes priekšsēdētājs Andris Zankovskis nodibināja sporta veterānu padomi, kas, rakstot ielūgumos «kaut arī sarma vizmo matos...», aicināja uz pirmajām kausa izciņas sacensībām.

5.2. Atsevišķi sporta veidi, to sniegums

Ar katru gadu Latvijā, tāpat kā visā Padomju Savienībā, pieauga PSRS sporta meistarū skaits. 1959. gadā šo titulu izpelnījās 49 Latvijas sportisti, bet 1968. gadā — 161 sportists. Rekords meistarū sagatavošanā sasniegts olimpiskajā 1964. gadā, kad «sudraboto kvadrātu» ieguva 235 republikas spor-

tisti. Diemžēl tiecoties pēc augstiem skaitliskajiem rādītājiem, sporta meistara nosaukums pamazām zaudēja augsto sportiskās meistarības līmeni, jo bieži vien tā iegūšanai organizēja speciālas sacensības. Sporta meistari vairs nespēja pretendēt uz panākumiem vissavienības mēroga sacensībās, nemaz nerunājot par uzvarām starptautiskos pasākumos. Tāpēc Vissavienības sporta klasifikācijā 1965. gadā ieviesa sporta meistar-kandidāta un starptautiskās klases PSRS sporta meistara nosaukumus. Sportistiem, kas piecus gadus pēc kārtas spēja uzrādīt meistara normai atbilstošus rezultātus, piešķīra PSRS goda sporta meistara nosaukumu.

Sešdesmito gadu vidū aktuāls kļuva jautājums par diferencēti plānveidīgu sporta veidu attīstību jeb tā saukto sporta specializāciju.

Pirmo reizi šī ideja izvirzījās 1963. gadā pēc PSRS tautu III spartakiādes finālsacensībām. Toreiz Latvijas sportisti gandrīz visos programmas veidos (izņemot ūdenspolo) startēja ar pilnām komandām. SBOS «brālīgi» sadalīja līdzekļus starp visiem sporta veidiem, rikoja treniņa nometnes, organizēja komandas, gādāja inventāru un sūtīja sportistus uz sacensībām. Jau pirms tam bija pilnīgi skaidrs, ka vairākos sporta veidos tikai milzīgas veiksmes gadījumā var gūt kādu punktu un nepalikt pēdējās vietās. Taču toreiz par goda lietu uzskatīja startu ar pilnām komandām, tā bija pieņemts un ierasts gadu gaitā. Pirmajā vietā bijā rūpes par visu sporta veidu vienmērīgu attīstību. Izcīnītie punkti un medaļas lielās sacensībās vēl nebija pārvērtīti par galveno kritēriju sporta veida intensīvākai attīstībai.

Spartakiādē daži sporta veidi ierindojās augstās, savām spējām atbilstošās vietās, citi, kā bija paredzams, palika turnīra tabulas beigās. Kopbilance izrādījās sliktāka nekā iepriekš — 10. vieta. Pēc rezultātu analīzes daļa sporta dzīves organizatoru nonāca pie secinājuma, ka uz stipro sporta veidu rēķina vien būtu tikts augstāk, ja tiem jau laikus veltītu lielāku uzmanību un līdzekļus, neizšķiežot tos it kā atpalicējiem, kuri vissavienības arēnā, skaidri zināms, pagaidām vēl nevarēja gūt izcilus panākumus.

Specializācijas pretinieki atgādināja par visu sporta veidu līdztiesību, par cilvēka tiesībām nodarboties ar viņam tikamu sporta veidu, par to, ka atpalicības likvidēšana kādā sporta veidā nebūt nebūs dārgāka par lielas piramīdas būvēšanu dažos izredzētajos sporta veidos, kurus viņa virsotnē uzrāvuši atsevišķu talantīgu sportistu un treneru panākumi.

Pēc karstām debatēm 1965. gadā nāca klajā SBOS republikas padomes lēmums par specializēšanos noteiktos sporta veidos. Sarakstā iekļāva 19 sporta veidus. Vēlāk to papildināja ar divdesmito — moderno piecīņu. Pieredzējuši treneri, laba materiālā bāze un starptautiska mēroga panākumi tika ņemti par pamatojumu iekļaušanai specializācijas veidu sarakstā.

Diemžēl darba gaitā netika konsekventi ievērota lēmumā noteiktā prasība, ka specializācija attiecināma tikai uz tām mācību un treniņu grupām, kas darbojas algotu treneru vadībā, bet nedrīkst skart masu fizikultūru. Faktiski lēmuma realizācija palika pusceļā.

Latvijas sportisti piedalījās sacensībās 60 sporta veidos. Līdzās agrāk populārājam vieglatlētikai, ritenbraukšanai, basketbolam, futbolam, šaham un citiem republikā tradicionāliem sporta veidiem izplatījās jauni veidi: loka šaušana, orientēšanās, ūdens motosports, autorallijs, kartings, badmintons, simtlauciņu dambrete, modernā piecīņa, milicijas daudzciņa, biatlons, ūdenslēpošana, skijorings, regbija. Sešdesmito gadu beigās Rīgas entuziasti kā vieni no pirmajiem visā PSRS pievērsās kamaniņu braukšanai un sāka Cēsu apkārtnē būvēt savu trasi.

Daļa jauno sporta veidu attīstījās ar entuziastu pašdarbību un iniciatīvu, citus plānveidīgi ieviesa republikas vadošās sporta organizācijas, lai sekmīgi varētu startēt vissavienības sarīkojumos.

Sporta organizācijas vēl nebija iemācījušās pilnīgi izmantot savas iespējas. Krasi izpaudās slikts organizatoriskais darbs pieņemto lēmumu izpildē.

1968. gada 1. janvārī direktora Ilmāra Būmaņa vadībā darbu sāka Republikas augstākās sporta meistarības skola, kuras galvenais uzdevums bija augstas klases sportistu sagatavošana sporta veidos, kurus iekļāva «izredzēto» skaitā.

Latvija nav iedomājama bez **TTT sieviešu basketbola** meistarkomandas. Pirmoreiz komanda izgāja laukumā 1958. gada 3. novembrī, kad notika Rīgas tramvaju un trolejbusu tresta (no tā radies trīs T savienojums) jaunās sporta zāles atklāšana. Viens no komandas dibinātājiem Egons Slēde fiksējis, ka pirmā zālē ienāca toreizējā komandas kapteines vietas izpildītāja — LVFKI vecākā pasniedzēja Rozālija Zemvalde, jo kapteine PSRS Nopelniem bagātā sporta meistare Dzidra Karamiševa tobrīd auklēja savu divus mēnešus veco dēlēnu. Sekojoja 15 gadus vecā centra uzbrucēja, Rīgas industriālā politehnikuma audzēkne Skaidrīte Smildziņa, LVFKI absolvente

Mirdza Jonāne, agrākās «Daugavas» komandas centra uzbrucēja Iveta Kraukle, LLA aspirante Vita Siliņa, LVFKI studente Dzintra Ķiepe, PSRS izlases komandas aizsardzības spēlētāja Helēna Hehta, LVFKI absolvente Ligita Altberga, topošās farmaceites Jolanta Ķalniņa un Ingrīda Strupoviča (Blūma), jaunā ķimikā Guna Karlsona, Rīgas radiatorūpnīcas tinēja Sarmīte Martinšone un TTT darbiniece Ināra Pirtnieka. Komandas trenēšanu uzņemas LVFKI vecākais pasniedzējs Oļģerts Altbergs. Jau pēc pusgada PSRS basketbola ziemas sacensībās TTT vienība izcīnīja pirmo vietu, iegūstot tiesības sacensties par Eiropas čempionvienību kausu. 1961. gadā Tramvaju un trolejbusu trestu pārveidoja par Rīgas izpildkomitejas Tramvaju un trolejbusu pārvaldi, taču basketbolistes paturēja agrāko trīs T nosaukumu. Kopš 1962. gada rudens TTT meistarkomandu trenēja Raimonds Ķarnītis.

Jau ar pirmajiem startiem vissavienības arēnā TTT komanda izvirzījās par līderi. Lūk, tās panākumi pirmajos desmit gados.

1959. Pirmā vieta vissavienības ziemas sacensībās.

1960. PSRS čempiones, Eiropas kausa ieguvējas.

1961. PSRS čempiones, Eiropas kausa ieguvējas.

1962. PSRS čempiones, Eiropas kausa ieguvējas.

1963. PSRS čempiones Latvijas izlases sastāvā tautu III spartakiādē. Pirmā vieta Vissavienības ziemas sacensībās.

1964. PSRS čempiones, Eiropas kausa ieguvējas.

1965. PSRS čempiones, Eiropas kausa ieguvējas.

1966. PSRS čempiones, Eiropas kausa ieguvējas.

1967. PSRS čempiones, tautu IV spartakiādes uzvarētājas Latvijas izlases sastāvā, Eiropas kausa ieguvējas.

1968. PSRS čempiones, Eiropas kausa ieguvējas.

Kopā ar TTT pirmā sastāva spēlētājām komandas panākumu kaldināšanā desmit gados piedalījās Ingrīda Bergvalde, Marita Bikse, Tekla Buceniece, Zanda Grāve, Maiga Graudiņa, Dzintra Grundmane, Mārīte Jansone, Tamāra Kārklīņa (Hendele), Silvija Krodere, Ārija Rimbeniece, Uļjana Semjonova, Ruta Stepanova, Astra Straume, Ira Strazdiņa, Edīte Tuča, Māra Žvīgule, Ieva Augle (Naudžuna), Dace Fricšone (Ansona).

Komandas izaugsmē un tās milzīgās popularitātes veicināšanā liela loma bija nevien prasmīgajiem treneriem, sava darba entuziastiem Oļģertam Altbergam un Raimondam Ķarnītim, bet arī rezervju audzinātājiem Andrim Purkalnam, Viktoram Strupovičam, Aivaram Rasam, Ansim Raubenam, Arnol-

dam Mauriņam, Ārvīdam Pētersonam, Ģunāram Lučinam, Raimondam Kramzakam, Jurim Garkalnam, Ģunāram Baldzēnam, Alfrēdam Lejnīkam, Maigonim Geistardam, Irai Strazdiņai. Daudz palīdzēja arī sabiedriskais aktīvs, it īpaši republikas basketbola federācijas priekšsēdētājs Miervaldis Ramāns, tramvaju un trolejbusu pārvaldes vadītāji Aleksandrs Zālītis un Egons Slēde. Komandā izauga daudzas slavenas basketbolistes — pasaules, Eiropas un olimpisko spēļu čempiones.

Dzidra Uztupe (Karamiševa) ir pirmā Latvijas PSR basketboliste PSRS izlasē. Jau 1952. gadā Dzidra kļuva par Eiropas čempioni un pēc tam šo panākumu atkārtoja vēl trīs reizes — 1954., 1956. un 1962. gadā. Četrkārtējā valsts čempione, TTT kapteine pārtrauca aktīvās sporta gaitas 1963. gadā un kļuva par savas komandas treneri. 1979. gadā viņai piešķīra PSRS Nopelniem bagātās treneres titulu. Dzidras sporta gaitas sākās Rīgas 5. vidusskolā, kur skolotājs Arturs Puravs sportā ieinteresēja daudz jauniešu. Viņa startēja republikas izlasē basketbolā, volejbolā un vieglatlētikā.

Par TTT kapteini vēlāk ievēlēja Helēnu Hehtu, 1959. gada pasaules un 1960. gada Eiropas čempioni, PSRS Nopelniem bagāto sporta meistari kopš 1965. gada, astoņkārtējo PSRS čempioni no 1960. līdz 1967. gadam. Arī Helēnas sporta gaitas sākās Rīgas 5. vidusskolā.

No komandas dibināšanas līdz 1967. gadam TTT uzvaras lielā mērā nodrošināja Skaidrītes Smildziņas (Budovskas) izcila meistarība. Jau 16 gadu vecumā viņa tika iekļauta valsts izlasē un debitēja 1959. gada pasaules čempionātā Maskavā. Kad PSRS basketbolistes pirmo reizi kļuva par pasaules čempionēm, no 51 punkta, ko komanda guva šajā mačā, 26 bija ridzīnieces kontā. Pasaules čempiones titulu viņa ieguva arī 1964. un 1967. gadā, Eiropas čempiones — 1960., 1962., 1964., 1966. un 1968. gadā. Skaidrītes kolekcijā ir arī 12 PSRS čempiones zelta medaļas.

Latvijas **ritenbraucēju** slavenās tradīcijas sekmīgi turpināja sešdesmito gadu vadošie sportisti.

Emilija Putniņa (Sonka) 1964. gadā kļuva par pirmo Padomju Savienības sportisti — pasaules čempioni ritenbraucšanā. 1963. gadā viņa izcīnīja PSRS čempiones titulu 100 apļu braucienā trekā, 1964. un 1968. gadā E. Sonka kļuva par PSRS čempioni šosejas braucienos.

PSRS Nopelniem bagātais sporta meistars Imants Bodnieks no 1961. līdz 1968. gadam 1 km hītā, kā arī braucienos ar tandēmu (parasti kopā ar maskavieti V. Logunovu) izcīnīja

desmit valsts čempiona zelta medaļas. Viņš ir vienīgais Latvijas riteņbraucējs, kas ieguvis sudraba medaļu olimpiskajās spēlēs. Par šo sasniegumu I. Bodniekam piešķīra PSRS Nopelniem bagātā sporta meistara titulu, bet P. Štrods kļuva par PSRS Nopelniem bagāto treneri.

Dzintars Lācis 22 reizes izcīnījis Latvijas čempiona, septiņas reizes — PSRS čempiona titulu, piecas reizes labojis valsts rekordu, uzvarējis piecas reizes PSRS kausa izcīņā. 1967. gadā viņš kļuva par pasaules čempionu 4 km komandu iedzišanas braucienā. 1970. gadā Dz. Lācim tika piešķirts PSRS Nopelniem bagātā sporta meistara nosaukums. Dzintara sporta gaitu sākums saistās ar Rīgas 5. vidusskolu, vēlāk iestājās Rīgas «Dinamo» riteņbraukšanas sekcijā un sāka treniņus Harija Japiņa vadībā.

Divreiz par PSRS čempioni kļuvusi Daina Caune, izcīnot otro vietu arī pasaules čempionātā. PSRS komandas sastāvā par Miera velobrauciena uzvarētāju kļuva Aleksandrs Pavlovs.

Augstākais tituls **airēšanā sievietēm** tajos gados bija Eiropas čempiona gods. Trenera Jura Aldiņa audzēknes Maija Pumpure (Kaufmane) un Daina Mellenberga (Sveica) pārairu divniekā guva uzvaras Eiropas čempionātos 1963., 1964. un 1965. gadā, bet Daina Mellenberga (Sveica) kopā ar leņingradieti Tatjanu Gomolko arī 1967. gadā.

Daina Mellenberga (Sveica), Nopelniem bagātā sporta meistare, ķīmijas zinātņu kandidāte, ilgus gadus bija PSRS pārstāve Starptautiskajā akadēmiskās airēšanas federācijā, vēlāk — LOA prezidente, Latvijas FKSK priekšsēdētāja.

Par vienu no vadošajiem sporta veidiem republikā izvirzījās **volejbols**. Rīgas «Radiotehniķa» meistarkomandas priekštecē LVFKI vienība jau 1960. gadā izcīnīja PSRS meistarsacīkšu sudraba medaļas. Trenera Mihaila Amaļina vadībā šis panākums tika atkārtots arī 1962., 1965. un 1966. gadā. Komandā izauga Ivans Bugajenkovs, izcīnot divas olimpiskās zelta medaļas, pasaules (1960. un 1962. gadā) un Eiropas (1967. gadā) čempiona titulus, olimpiskais čempions Staņislavs Lugailo, pasaules čempions Jānis Labuckis.

1960. gadā pasaules čempiones titulu ieguva Skaidrīte Plismane, 1964. gadā Astra Biltauere ieguva olimpisko sudraba medaļu, 1968. gadā Tatjana Veinberga kļuva par olimpisko čempioni.

Latvijas šahistu visaugstākie panākumi saistās ar Mihaila Tāla vārdu. PSRS čempiona godā viņš bijis sešas reizes laika posmā no 1957. līdz 1978. gadam, astoņas reizes palīdzējis

PSRS komandai gūt uzvaru vispasaules šaha olimpiādē un sešas reizes — Eiropas komandu čempionātā. Savu visspožāko titulu — pasaules čempiona nosaukumu — Tāls izcīnīja 1960. gadā mačā ar Mihailu Botviņņiku, bet pēc gada turpat Maskavā revanša mačā zaudēja. M. Tāls uzvarējis starptautiskos turnīros Dienvidslāvijā, Šveicē, Zviedrijā, Ungārijā, Lielbritānijā, Islandē, Holandē, Spānijā, VDR, VFR, Polijā, Kanādā un citur.

Otram mūsu ievērojamākajam šahistam Aivaram Ģipslim lielmeistara nosaukumu piešķīra 1967. gadā. Tajā pašā gadā PSRS čempionātā viņš ieguva trešo vietu. Par līdzdalību pasaules čempiones Nonas Gaprindašvili sagatavošanā viņam 1973. gadā piešķīra Gruzijas PSR Nopelniem bagātā trenera, 1976. gadā — PSRS Nopelniem bagātā trenera nosaukumu.

Sešdesmitajos gados stabilus un augstus rezultātus sasniedza Latvijas šāvēji. PSRS čempiona titulu ložu šaušanā 1964. un 1965. gadā vairākkārt izcīnīja Anatolijs Gerasimovs (no 1966. gada viņš pārstāvēja Leningradu). 1964. un 1966. gadā Andris Bucis kļuva par četrkārtēju PSRS čempionu. 1967., 1968. un 1970. gadā A. Bucis PSRS komandas sastāvā kļuva par pasaules čempionu. 1969. gadā viņš ieguva arī Eiropas čempiona titulu.

Stenda šaušanā labākos panākumus guvuši Pāvels Seņičevs un Ivans Terentjevs, kas vairākkārt laboja PSRS rekordu. Latvijas komanda, kurā startēja K. Kalve, A. Mincāns, P. Seņičevs un I. Terentjevs, 1963. gadā uzstādīja PSRS rekordu — 393 trāpījumi no 400 iespējamajiem. Šis sasniegums bija labākais komandu rezultāts pasaulē. 1964. gada olimpiskajās spēlēs Tokijā P. Seņičevs izcīnīja sudraba medaļu.

Par vienu no populārākajām un masveidīgākajām sporta spēlēm republikā izvirzījās **dambrete**. 1957. gadā Rīgā tika nodibināts pirmais patstāvīgais dambretistu klubs Padomju Savienībā un sarīkots pirmais republikas čempionāts sievietēm. Gadu vēlāk izveidoja Latvijas PSR Apvienoto šaha un dambretes klubu, kas sāka rīkot masu turnīrus un Baltijas republiku čempionātus. 1958. gada 17. maijā notika pirmā starptautiskā sacensība — mačs simtlauciņu dambretē pa tālrūni Rīga — Amsterdamā, mačs beidzās neizšķirti 3:3. Kopš 1959. gada reizi mēnesī latviešu un krievu valodā iznāca periodisks izdevums «Dambrete», kas bija vienīgais specializēts izdevums par dambreti Padomju Savienībā.

Izcilākos panākumus no Latvijas dambretistiem guva Andris Andreiko, kas astoņas reizes izpelnījās PSRS čempiona

zelta medaļas starptautiskajā dambretē, bet 1968., 1969. un 1972. gadā izcīnīja pasaules čempiona titulu. Latvijas meistar-sacīkstēs par dubultčempioniem 64 un simtlauciņu dambretē kļuva Andris Andreiko 1960. un Valdis Zvirbulis 1968. gadā. 1962. gadā Johanna Cine (Beļska) kļuva valsts čempione, bet 1967. gadā PSRS čempionkomandas nosaukumu izcīnīja Lat-vijas izlase.

A. Andreiko pirmais no padomju dambretistiem individuāli izcīnīja Eiropas čempiona titulu. PSRS izlases sastāvā par Eiropas komandu čempionu viņš kļuva 1967., 1969. un 1971. gadā. Dambretistu olimpiskajā turnīrā, ko dēvē arī par pasau-les kausa izcīņu, A. Andreiko uzvarēja 1968. gadā. A. Andrei-ko traģiski mira 1976. gadā, kad viņam bija tikai 34 gadi.

Vieglatlētika vienmēr bijusi Latvijā iecienīts sporta veids, kurā sasniegti izcili rezultāti. Lai Latvijā pulcētu citu valstu sportistus, ar 1962. gadu noorganizēja sarikojumu «Rīgas kau-sis», kurš vēlāk kļuva par tradicionālu un tajā startējuši arī izcili sportisti.

Augstas klases vieglatlētu sagatavošanā raženi strādāja treneri Valentīns Mazzālītis, Oto Jurgis, Viesturs Kumuška, Ira Zola, Imants Gailis, Zinaīda Noskova un Imants Liepiņš. Latvijas vieglatlētikas vēsturē īpašu vietu ieņem šķēpa meša-na, kurā Vissavienības un starptautiska mēroga panākumu gūts vairāk nekā visās citās disciplīnās. Sešdesmitajos gados sākās Jāņa Lūša uzvaru laiks. Viņš šķēpu sāka mest 1957. gadā. Divdesmit gadu ilgajās sporta gaitās Jānis startēja čet-rās olimpiskajās spēlēs, izcīnot pilnu medaļu komplektu, uz-varēja četrus Eiropas čempionātos pēc kārtas, ieguva 12 PSRS čempiona zelta medaļas, divas reizes laboja pasaules rekordu.

1962. gada septembrī Beļgradā J. Lūsis kļuva par Eiropas čempionu. Drīz viņa mestais šķēps iedūrās 86,04 m attālumā. Pirmo reizi sasniegts PSRS rekords. Taču olimpiskajās spēlēs Tokijā viņš ieguva tikai bronzas medaļu — 80,57 m. 1966. gadā Budapeštā Jānis otro reizi kļuva par Eiropas čempionu (84,48 m).

Gadiem ilgā cīņa par pasaules rekordu beidzot viņa labā izšķīrās 1968. gada 23. jūnijā Somijas pilsētā Sārijervi. Pašā Jāņu vakarā Jānis jau pirmajā metienā aizraidīja šķēpu 91,98 m tālu. 1968. gada vasarā J. Lūsim septiņās sacensībās šķēps krita aiz 90 m robežas. Šajā gadā viņš pirmo reizi kļuva par republikas čempionu. 16. oktobrī Mehiko ar pēdējo — 90,10 m tālu metienu viņš kļuva par olimpisko čempionu.

1969. gads atnesa trešo Eiropas čempiona titulu Atēnās —

91,52 m. 1972. gada 6. jūlijā Stokholmā J. Lūsis atguva savā īpašumā pasaules rekordu — 93,80 m, tomēr Minhenes olimpiskajās spēlēs (90,46 m) nieka divi centimetri šķīra viņu no otrās zelta medaļas. Jāņa Lūša sporta gaitas aprakstītas Ērika Kehra grāmatā «Zelta šķēps».

Savu sporta gaiļu beigu posmā Jānis izvirzīja mērķi startēt ceturtajā olimpiādē pēc kārtas. 1976. gadā Monreālā viņš palika astotajā vietā un pēc tam pārtrauca aktīva sportista gaitas. Vēlāk J. Lūsis strādāja par treneri Latvijā, ārzemēs, tagad ir uzņēmējs.

Arī J. Lūša dzīvesbiedre Elvīra Ozoliņa, kas no Ļeņingradas pārcēlās uz Rīgu jau olimpiskās čempiones rangā, šeit vēl divas reizes laboja PSRS rekordu un izcīnīja valsts čempiones zelta medaļu.

Garo distanču skrējienos spožākos panākumus guva trenera Imanta Gaiļa audzēknis Genadijs Hlistovs. PSRS tautu IV vasaras spartakiādē, kas reizē bija arī valsts čempionāts, G. Hlistovs ieguva divas zelta medaļas par uzvarām 5000 un 10 000 m skrējienos ar ļoti augstiem rezultātiem — 13 min. 39,2 sek. un 28 min. 27,8 sek.

400 m barjerskrējienā Viestura Kumuškas aizsāktā panākumu stafeti turpināja viņa audzēknis Edvīns Zāģeris, kas 1966. un 1967. gadā izcīnīja PSRS čempiona titulu, kā arī vairākas reizes ieņēma citas godalgotās vietas.

Latvijas vieglatlēti labus panākumus guva arī vairākās citās disciplīnās. 1961. gadā Juris Ziediņš PSRS meistarsacīkstēs izcīnīja bronzas medaļu augstlēkšanā. Talantīgā sprintere Renāte Lāce 1966. gadā, startējot Vissavienības arodbiedrību izlases komandā, kļuva par PSRS čempioni 4×100 un 4×200 m stafetes skrējienos. Godalgotas vietas valsts čempionātos viņa ieņēma arī 100 un 200 m skrējienos. 400 m distancē par valsts čempionāta laureātēm kļuva Lilita Zaģere un Ingrīda Barkāne, 800 m skrējienā Dzidra Levicka. Helēna Ringa valsts meistarsacīkstēs tāllēkšanā no 1967. līdz 1972. gadam izcīnīja četras sudraba un vienu bronzas medaļu. Viņas labākais rezultāts — 6,51 m.

No ziemas sporta veidu pārstāvjiem šajos gados labākos panākumus guva ātrslidotājas Ārija Gulīte (Marksa) un Lāsma Avotiņa (Kauniste), kas PSRS izlases komandas sastāvā startēja starptautiskās sacensībās.

Lāsma Kauniste izcīnīja PSRS čempiones titulus 1967. un 1969. gadā 1000 m distancē, bet 1968. gadā — 1500 m distancē. 1967. gada pasaules meistarsacīkstēs Deventerā viņa

īzcīnīja otro vietu ātrslidošanas daudzciņā ar 199,583 punktiem. 1968. gada pasaules meistarsacīkstēs Helsinkos L. Kauniste ieņēma 4. vietu daudzciņā — 198,684 punkti, bet pēc tam ziemas olimpiskajās spēlēs Grenoblē īzcīnīja 5. vietu 1500 m distancē — 2.25,4, 1000 m slidojumā rīdzinieci ierindojās 4. vietā, bet 3000 m distancē — 12. vietā. 1969. gada pasaules meistarsacīkstēs Grenoblē L. Kauniste guva augstāko panākumu Latvijas ātrslidošanas vēsturē, izcīnot pasaules absolūtās čempiones titulu — 189,566 punkti.

6. LAIKA POSMS NO 1969. LĪDZ 1986. GADAM

6.1. Valstiskā pārvalde

Aizvadītie gadi parādīja, ka sabiedriskā vadība fiziskajā audzināšanā un sportā nevarēja pastāvēt, tā nevarēja izstrādāt un realizēt valsts politiku. 1968. gada 17. oktobrī ar PSRS valdības lēmumu tika nodibināta PSRS Ministru Padomes Fiziskās kultūras un sporta komiteja, savukārt republikā — Latvijas PSR Ministru Padomes Fiziskās kultūras un sporta komiteja (FKSK). Republikā izveidoja 26 lauku rajonu un 7 pilsētu fiziskās kultūras un sporta komitejas — Rīgā, Daugavpilī, Jelgavā, Liepājā, Rēzeknē, Jūrmalā un Ventspilī. FKSK kā valsts institūcijai piešķīra tiesības mērķtiecīgi vadīt un kontrolēt fiziskās kultūras un sporta kustības attīstību visās ministrijās un organizācijās.

Par republikas FKSK priekšsēdētāju iecēla politisku un sporta darbinieku Rihardu Elsbergu, kas no 1962. gada vadīja Latvijas Sporta biedrību un organizāciju savienības padomi. Vēlāk R. Elsbergs strādāja valdības aparātā.

Komiteja vadījās no partijas un valdības norādījumiem, sadarbojās ar arodbiedrības, komjaunatnes un citām sabiedriskajām organizācijām, balstoties uz sabiedrisko aktīvu.

PSRS un republikas sporta dzīvi izmainīja PSKP XXIV kongresa lēmumi. Direktīvās par PSRS tautas saimniecības attīstības piegādi plānu 1971.—1975. gadam bija noteikta programma arī fiziskās kultūras un sporta tālākai attīstībai. Kā iepriekšējos lēmumos, tā arī šajā tika izvirzīta prasība uzlabot iespējas plašām darbaļaužu masām nodarboties ar fizisko kultūru un sportu, vēršot plašumā jaunu sporta būvju celtniecību un panākot esošo sporta būvju labiekārtošanu. Uz-

devumus kongress izvirzīja arī tūrisma attīstībai un tā materiālās bāzes nostiprināšanai.

Lielu darbu sporta attīstībā, kā arī plaša darbaļaužu kontingenta iesaistišanā regulārās sporta nodarbībās, veselību nostiprinošos pasākumos un tūrismā veica sporta biedrības «Daugava», «Dinamo», «Vārpa», «Darba rezerves», «Lokomotive», kā arī BJSS, vispārīzglītojošās skolas, vidējās speciālās un augstākās mācību iestādes, dažādu sporta veidu klubi, fiziskās kultūras kolektīvi.

Sporta praksē līdzās jēdzienam «sportists» tika ieviests nosaukums — «fizkultūrietis». Kaut arī fizkultūrieši figurēja oficiālajās sporta biedrību un komiteju atskaitēs, šim jēdzienam trūka skaidra definējuma. Fiziskās kultūras un sporta enciklopēdiskajā vārdnīcā, kas izdevniecībā «Fizkultūra i sport» nāca klajā 1963. gadā Maskavā, par fizkultūrietī nosaukts cilvēks, kas fiziskās kultūras līdzekļus izmanto veselības, fizisko un garīgo spēku attīstīšanai, dzīvē nepieciešamo kustību, higiēnisko iemaņu apgūšanai. Plašākā mērogā šis jēdziens attiecināms uz cilvēkiem, kas nodarbojas ar sportu.

Lai ieviestu lielāku skaidrību, Vissavienības FKSK 1969. gadā noteica, ka par fizkultūrietī var uzskatīt personu, kas sistemātiski darbojas sekcijā, grupā, komandā, sastāv fiziskās kultūras kolektīvā, izpilda tā nolikumu un regulāri maksā biedru naudu sporta biedrībā (izņemot skolēnus).

Par sistemātiskām varēja uzskatīt nodarbības trenera, pasniedzēja, instruktora vai sabiedriskā trenera vadībā pēc noteikta plāna un programmas ne retāk kā divas reizes nedēļā un vismaz sešus mēnešus.

Piedalīšanās epizodiskos veselību veicinošos un masu sporta pasākumos (pusdienas pārtraukumos, brīvdienās) nedeva tiesības to dalībniekus reģistrēt fizkultūriešu sarakstos. Par fizkultūriešiem varēja saukties tikai studenti, tehnikuma audzēkņi un skolēni, kas sporto no mācībām brīvajā laikā, nevis tikai apmeklē nodarbības saskaņā ar obligāto mācību programmu.

Laukos dzīvojošiem fizkultūriešiem gadā bija jāpiedalās vismaz 50 nodarbībās vai sacensībās.

Līdz ar minimālo prasību noteikšanu oficiāli reģistrēto fizkultūriešu skaits 1969. gadā samazinājās gandrīz divas reizes: no 541 tūkstoša līdz 283 tūkstošiem cilvēku. Tas liecināja par statistikas nepilnībām, kā arī biežo variēšanu ar jēdzieniem, to skaidrojumu.

Vēlāk fizikultūriešu vietā sporta organizāciju dokumentācijā ieviesa divus jaunus nosaukumus: sistemātiski nodarbošos skaits ar fizisko kultūru un sportu, kas faktiski atbilst agrākajam fizikultūrieša jēdzieniem, un nodarbošos skaits sporta sekcijās.

Fizikultūriešu skaitu Latvijā raksturo šādi skaitļi: 1969. — 283 472; 1972. — 321 258; 1976. — 546 939; 1980. — 860 493; 1984. — 947 243. No 1987. gada šo uzskaiti pārtrauca, jo tā faktiski neko neraksturoja. 1984. gadā sporta sekcijās nodarbojās 506 586 fizikultūrieši. Vismasveidīgākais sporta veids bija vieglatlētika — 1723 kolektīvos ar to nodarbojās 61 462 cilvēki. Masveidīguma zinā tālāk sekoja novuss, dambrete, voleibols, slēpošana, basketbols, ložu šaušana, militāri lietiskā daudzciņa, šahs, galda teniss, autosports, futbols. Šo sporta veidu sekcijās bija vairāk nekā 20 tūkstoši dalībnieku.

Atbilstoši vienvēda sporta klasifikācijai, sportistiem piešķīra sporta klases. Sekcijās sagatavoto masu klašu sportisti: 1969. — 134 779; 1972. — 153 838; 1976. — 238 607; 1980. — 333 947; 1984. — 389 855. Šie rādītāji ne vienmēr bija patiesi, jo sporta klašu piešķiršanu bieži vien noteica sociālistiskā sacensība.

Par godu V. Ļenina 100 dzimšanas dienai Latvijas Komunistiskās partijas CK un republikas Ministru padome nodibināja ceļojošo sarkano karogu, ko attiecīgi pa gadiem lauku rajonu un pilsētu grupā saņēma:

1969. Bauskas rajons un Rīgas Proletāriešu rajons,

1970. Bauskas rajons un Rīgas Proletāriešu rajons,

1971. Bauskas rajons un Rīgas Proletāriešu rajons,

1972. Valmieras rajons un Liepāja.

1973. gada 18. maijā Latvijas PSR Ministru Padome un Latvijas republikāniskā arodbiedrību padome pieņēma lēmumu «Par sociālistiskās sacensības organizēšanu fiziskās kultūras un sporta attīstībā», paredzot uzvarētājiem piešķirt LPSR Ministru Padomes un arodbiedrību padomes ceļojošo sarkano karogu:

1973. Stučkas rajons Liepāja

1974. Valmieras rajons Daugavpils

1975. Valmieras rajons Liepāja

1976. Limbažu rajons Jūrmala

1977. Valmieras rajons Jūrmala

1978. Dobeles rajons	Jelgava
1979. Valmieras rajons	Jelgava
1980. Tukuma rajons	Jelgava
1981. Valmieras rajons	Jūrmala

Sacensībā par masu sporta izvēršanu labus rezultātus uzrādīja arī Daugavpils, Jūrmala un Liepāja, lauku rajonu vidū — Cēsu, Madonas, Talsu, Tukuma un Valmieras rajoni. Tur fiziskās kultūras un sporta komitejas ilgus gadus vadīja lietpratīgi sporta organizatori Antons Marcinkevičs, Boriss Graps, Arnolds Upmalis, Arvīds Treimanis, Leonīds Veselovs, Valdis Kalderauskis, Andris Miežītis un Ēriks Roštoks. Katrā pilsētā un rajonā veidojās savas, vietējiem apstākļiem piemērotas, fiziskās kultūras masu organizatoriskās formas. Daugavpilī plaši izvērās bērnu un pusaudžu sporta klubu darbība dzīves vietās. Visas pilsētas mērogā notika dzīvokļu ekspluatācijas rajonu bērnu un pusaudžu sacensības, brigāžu spartakiādes rūpnīcās un pilsētas finālsacensības pēc tam. Liepājnieki organizēja GDA normu kārtošanas dienas visiem pilsētas kolektīviem, pilsētnieku vasaras atpūtas nometņu spartakiādes, slēpotāju un skrējēju sacensības pilsētas ielās. Jūrmalas sporta organizācijas izveidoja aktīvās atpūtas un sporta zonas pludmalē, bet kāpu meža rajonos — veselības takas ar dažādu inventāru fizisko īpašību izkopšanai. Cēsu rajons kļuva par republikas ziemas sporta centru. Gaujas krastā pie «Cīrulīšiem» tika ierīkota pirmā kamanīnu trase PSRS. Līdzās pilsētai — šautuve un slēpošanas trase biatlonistiem, pēc tam arī asfaltēts celiņš vasaras treniņam ar skrituļslēpēm. Valmieriešiem par tradīciju kļuva kolhozu un ciematu spartakiādes, kas noslēdzās ar sporta svētkiem. Arī madonieši aktīvi pievērsās ziemas sporta veidu attīstībai — īpaši slēpošanai un biatlonam, aizsāka ziemas atvadu svētkus Gaiziņā, kas izvērtās par visā republikā populāru sarīkojumu. Talsu sporta organizācijas iedibināja sporta veidu centrus dažādos reģionos, ierīkoja tur sporta bāzes. Tukumnieki katru sestdienu organizēja masu tūrisma pārgājienus ar orientēšanās elementiem, slēpošanas sacensības.

Turpinot 30 gados aizsākto utilitārisma izpausmi fiziskajā audzināšanā, 1972. gadā PSKP Centrālā komiteja un Ministru Padome apstiprināja jaunu Vissavienības fizikultūras kompleksu «Gatavs darbam un PSRS aizsardzībai».

Kompleksa normas un prasības bija izstrādātas tā, lai risinātu trīs pamatjautājumus: fizisko kultūru ieviestu padomju lauku ikdienā; veicinātu dažāda vecuma cilvēku iesaistīšanu regulārās fiziskās un sporta nodarbībās; sekmētu sporta masveidību un jaunu sporta talantu atklāšanu.

Komplekss sākuma posmā deva jaunu stimulu sporta bāžu celtniecībā, darba aktivizēšanā, bet tāpat kā agrākajos gados pārspilēumi normu obligātajā kārtošanā, plānu pildīšanā drīz vien deva negatīvu efektu.

GDA komplekss sastāvēja no sešām vecuma pakāpēm un aptvēra iedzīvotājus no 7 līdz 60 un vairāk gadiem. Daudzas normas nebija pamatotas, tās drīz vien izmainīja.

1985. gadā ieviesa uzlabotas un pilnveidotas GDA kompleksa normas un prasības. Saskaņā ar nolikumu Vissavienības fiziskās kultūras komplekss sastāvēja no divām daļām: «Esi gatavs darbam un PSRS aizsardzībai» (EGDA) 6—15 gadus veciem skolēniem un «Gatavs darbam un PSRS aizsardzībai» (GDA) 16—60 gadus veciem jauniešiem un pieaugušajiem. Arī šis komplekss zaudēja savu nozīmi, jo turpinājās dzīšanās pēc lielāka nozīmnieku skaita un nierakstīšanas atskaitēs. Atskaitēs uzrādīja, ka sagatavoto GDA nozīmnieku skaits ievērojami pieaug ar katru gadu: 1972. — 82 257; 1976. — 235 692; 1980. — 333 940; 1984. — 370 614.

Visai interesantas izvērsās sacensības GDA ziemas un vasaras daudzciņās, jo taiās spēkiem mērojās dažāda vecuma un dažādu sporta veidu sportisti. Sākot ar 1972. gadu, notika kompleksa «Gatavs darbam un PSRS aizsardzībai» Latvijas PSR spartakiādes.

Kopš 1973. gada notika Vissavienības sociālistiskā sacensība par fiziskās kultūras darba organizēšanu atbilstoši GDA kompleksam. Uzvarētājus — savienotās republikas un apgabalus — apbalvoja ar PSRS Ministru Padomes ceļojošo sarkano karogu. Latvijas PSR šo apbalvojumu ieguva 1978., 1979., 1983., 1984. un 1985. gadā.

No 1974. gada līdz 1982. gadam notika PSRS čempionāti GDA daudzciņā par laikraksta «Komsomolskaja pravda» balvām. 1974. gadā Sočos LVFKI students S. Averins kļuva par uzvarētāju GDA III pakāpes sacensībās.

1973. gadā Latvijas PSR Ministru Padome nodibināja ceļojošos sarkanos karogus sociālistiskās sacensības uzvarētājiem GDA kompleksa ieviešanā rajonos un republikas pakļautības pilsētās.

Ceļojošo sarkano karogu izcīnījuši:

Gads	Rajonu grupā	Pilsētu grupā
1973.	Bauskas rajons	Rēzekne
1974.	Bauskas rajons	Rīga
1975.	Bauskas rajons	Daugavpils
1976.	Valmieras rajons	Daugavpils
1977.	Valmieras rajons	Rīga
1978.	Valmieras rajons	Daugavpils
1979.	Bauskas rajons	Liepāja
1980.	Valmieras rajons	Jūrmala
1981.	Bauskas rajons	Daugavpils

Sākot ar 1982. gadu, sociālistiskās sacensības rezultāti tiek vērtēti kopā — par labāko darba organizāciju fiziskās kultūras un sporta attīstībā atbilstoši Vissavienības GDA kompleksam. Uzvarētājiem pilsētu un rajonu grupā piešķir Latvijas PSR Ministru Padomes ceļojošos sarkanos karogus;

1982.	Cēsu rajons	Jūrmala
1983.	Madonas rajons	Rīga
1984.	Valmieras rajons	Daugavpils
1985.	Limbažu rajons	Rīga.

Par masu fiziskās kultūras attīstību un GDA kompleksa ieviešanu 29 fiziskās kultūras kolektīvi un sporta klubi apbalvoti ar «GDA goda nozīmi». Pirmie Latvijas PSR apbalvojumu saņēma Pļaviņu hidroelektrostacijas, Dobeles rajona «Auri», ražošanas apvienība VEF, Bulduru sovhoztehnikuma, Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas, Ogres rajona Madlienas vidusskolas kolektīvi.

1980. gadā par Latvijas PSR Fiziskās kultūras un sporta komitejas priekšsēdētāju iecēla Daumantu Znatnaju, sporta un politisku darbinieku, kuru astoņdesmitajos gados ievēlēja par PSRS NOK locekli.

1981. gada 1. decembrī Latvijas KP Centrālā Komiteja un Latvijas PSR Ministru Padome pieņēma lēmumu «Par fiziskās kultūras un sporta masveidības tālāku paaugstināšanu».

Atbilstoši lēmumam pilsētās un rajonos notika partijas un saimnieciskā vai fizikultūras un sporta aktīva sanāksmes, kas apsprieda uzdevumus partijas lēmumu izpildei. Izpildkomitejas, ministrijas un resori, republikas FKSK izstrādāja plānus masu fiziskās kultūras, sporta un audzināšanas darba uzlabošanai visos fizikultūriešu kustības posmos.

Izmaiņas PSRS atsaucās arī Latvijā. Sporta biedrības «Vārpa» Centrālo padomi pārveidoja par republikas padomi un iekļāva Vissavienības lauku sporta biedrības «Urožai» sistēmā, savukārt sporta biedrības «Daugava» Centrālo padomi pārveidoja par republikas padomi Vissavienības arodbiedrību sporta biedrības «Trud» sistēmā.

Republikas FKSK, balstoties uz PSRS zinātnieku ieteikumiem, izstrādāja kompleksu starpresoru programmu fiziskās kultūras un sporta attīstībai no 1982. līdz 1985. gadam un perspektīvā līdz 1990. gadam. Programmā kārtējo reizi bija paredzēts sasniegt vēl nebijušus augstumus visos rādītājos.

Izstrādāja arī vienotu visu sporta organizāciju kalendāro sacensību plānu. Visas sacensības tika noteiktas par atklātām un tajās sportisti varēja startēt neatkarīgi no piederības kādam resoram un teritorijai. Vienīgā obligātā prasība — meistarības līmenis, kuras realizācija deva arī negatīvu rezultātu, jo vecuma cenza ierobežojuma dēļ no sporta aizgāja veterāni. Izstrādāja masu sporta pasākumu un veselību veicinošo pasākumu plānu visiem republikas iedzīvotājiem, darba kolektīviem, mācību iestādēm, kā arī dzīves vietās.

Sākās plaši masu pasākumi, kā republikas orientēšanās sacensības «Magnēts», skrējēju sacensības «Visi uz starta!» un slēpotāju «Visi uz slēpēm!».

Atskaites vēstīja, ka cilvēku skaits, kuri nodarbojas ar fizisko kultūru un sportu, 1982. gadā pārsniedza jau 905 tūkstošus, bet 1984. gadā — 947 tūkstošus.

1981. gadā republikā sākās ikgadējs konkurss par labāko fizikultūras nodarbību organizēšanu dzīves vietās. Šajā jomā vadība bija Daugavpils, Ventspils un VEF sporta klubs. Dzīves vietās ar fizisko kultūru nodarbojās 367 508 cilvēki. 1982. gadā 15 000 ģimeņu piedalījās sacensībās «Ar visu ģimeni — uz starta!». Jauno hokejistu «Zelta ripa» un futbolistu «Ādas bumba» sacensībās startēja 12 tūkstoši dalībnieku. 1982. gadā nodibinājās 142 jauni fizikultūras kolektīvi un grupas.

Darba vingrošana plaši ieviesta ražošanas apvienību VEF un «Rīgas apģērbs», kombināta «Rīgas audums», Ogres triko-

tāžas kombināta, Liepājas galantērijas kombināta «Lauma», fabrikas «Aurora» un daudzu citu uzņēmumu kolektīvos. 1984. gadā ar vingrošanu darba un audzināšanas procesā regulāri nodarbojās 484 313 strādājošie un mācību iestāžu audzēkņi. Rūpnīcās un uzņēmumos strādāja 544 darba vingrošanas metodikā.

1985. gadā republikā bija 36 labiekārtoti stadioni, 603 sporta zāles, 11 slēgtie peldbaseini. Gatavojoties 1983. gada Eiropas čempionātam, Lielupē tika uzcelts tenisa stadions ar tribīnēm 10 000 skatītājiem. 1985. gadā pēc rekonstrukcijas atjaunojās «Daugavas» centrālā stadiona darbība.

Protams, minētie skaitļi daudzos gadījumos nav apsekojami, izvērtējami un salīdzināmi, kaut arī notika atsevišķas pārbaudes, dažkārt arī pielietotas soda sankcijas pierakstītājiem. Tomēr tā ir oficiālā Latvijas PSR statistika, ko nosūtīja uz PSRS FKSK, kā arī publicēja dažādos izdevumos un darīja zināmu pasaulei. Tie var liecināt par dažādu pieeju fiziskās audzināšanas un sporta pārvaldes sistēmai, valsts politikai, kā arī par attīstības tendencēm.

Jaunā sistēmā darbu turpināja sporta biedrība «Daugava». Sagaidot 40. gadadienu, 1984. gadā 696 biedrības kolektīvos ar fizisko kultūru un sportu sistemātiski nodarbojās 375 tūkstoši cilvēku, ar tūrismu 90 tūkstoši. Darba vingrošanā bija iesaistīti 380 tūkstoši cilvēku. «Daugavas» rīcībā bija 8 stadioni, 90 sporta zāles, 30 šautuves, 2 velotrekā, 4 peldbaseini un vairāk nekā 30 sporta laukumu.

«Daugava» attīstīja 45 sporta veidus. Augstākos rezultātus sasniedza sieviešu basketbola meistarkomanda TTT, vīriešu voleibola meistarkomanda «Radiotehnikis», kā arī vieglatlēti, airētāji, riteņbraucēji. Līdz 1985. gadam «Daugavā» bija sagatavoti 280 starptautiskās klases PSRS sporta meistari, gandrīz 1000 sporta meistarā un 3000 meistarkandidātu. «Daugavas» sistēmā strādāja 23 bērnu un jaunatnes sporta skolas ar 7000 audzēkņiem, to skaitā četras specializētās olimpisko rezervju skolas — vieglatlētikā, peldēšanā, futbolā un vingrošanā. Sporta skolas darbojās riteņbraukšanas un tenisa klubos, Centrālajā sporta klubā, Centrālajā sporta namā, ūdenssporta bāzē un vairākos fiziskās kultūras kolektīvos. Sporta skolās strādāja 273 treneri. «Daugava» ir visu republikas spartakiādu uzvarētāja kompleksajā biedrību vērtējumā.

Biedrības kolektīvos izauga olimpisko spēļu čempioni Tamāra Dauniene, Dainis Kūla, Pāvels Seļivanovs, Uljana Semjonova, pasaules čempioni Baiba Berklava, Margarita Ko-

kareviča, Uljana Semjonova, Valdis Valters un daudzi citi ievērojami sportisti. «Daugavas» Centrālo (kopš 1982. gada — republikas) padomi vadīja Maigonis Geistards (1963—1969), Laimonis Visockis (1969—1978), Jānis Vilks (no 1978.).

Septiņdesmitajos gados visstraujākais sporta masveidības un meistarības kāpums bija vērojams arodbiedrību lauku kooperatīvajā brīvprātīgajā sporta biedrībā «Vārpa», kas republikas kompleksajos sporta sarīkojumos izvirzījās stabilā otrajā vietā aiz «Daugavas».

Laukos izvērsās sporta bāzu celtniecība. Gatavojoties republikas lauku sporta spēlēm, rajona mēroga sporta kompleksi tika izveidoti Gulbenē, Stučkā, Jēkabpilī, Dobelē, Bauskā. 1974. gadā lauku sporta spēles pirmo reizi tika sarīkotas viena kolhoza sporta bāzēs. Zveinieku kolhozs «Banga» priekšsēdētāja M. Lismenta vadībā Roīā uzcēla plašu sporta zāli vietējai skolai, stadionu, šautuvi, iahtklubu un airēšanas bāzi, sporta spēļu laukumus. Rojas pilsētciemata stadions kļuva par republikas vieglatlētu izlases vasaras treniņa bāzi. Lieliski stadioni un citas bāzes tika ierīkotas arī zveinieku kolhozos «Brīvais vilnis» Salacgrīvā, «Padomju zveinieks» Engurē un citās vietās.

Stadionus un sporta namus uzbūvēja Ogres rajona padomju saimniecība «Madliena», Bauskas rajona padomju saimniecība «Progress», Mežotnes selekcijas un izmēģinājumu stacija, kolhozs «Uzvara», Jēkabpils rajona PSKP XXV kongresa padomju saimniecība, Saldus rajona kolhozi «Jaunais Komunārs» un «Druva», Jelgavas rajona kolhozs «Nākotne», Bulduru sovhoztehnikums. Misas kūdras fabrika, Daugavpils rajona Mičurina kolhozs, Rīgas rajona «Ādaži» un daudzi citi kolektīvi.

1985. gadā «Vārpai» bija 23 stadioni, 76 zāles, 2 vieglatlētikas manēžas, 80 šautuves, 650 sporta spēļu laukumi.

Rezumējot lauku sportistu rezultātus PSRS, Eiropas un pasaules čempionātos, Olimpiskajās spēlēs, «Vārpai» allaž pienācās vieta pirmajā piecniekā. 1977. un 1978. gadā Vissavienības sociālistiskajā sacensībā starp lauku sporta biedrībām sporta meistarības rādītājos «Vārpa» ieņēma otro vietu aiz valsts spēcīgākās un lielākās lauku sporta biedrības — KPFSR «Urožai». Vissavienības lauku I sporta spēlēs 1970. gadā Moldāvijā un Krimā, II sporta spēlēs 1974. gadā Saratovā un III sporta spēlēs 1978. gadā Kišiņevā «Vārpas» komandas kompleksajā vērtējumā ieņēma 6. vietu. 1982. gada Vissavienības lauku IV sporta spēlēs Smoļenskā Latvijas ko-

mandām pienācās ceturrtā vieta, bet 1985. gada V spēlēs Azerbaidžanā «Vārpa» ieņēma trešo vietu aiz KPFSR un Ukrainas komandām — gan medaļu skaita, gan izcīnīto punktu ziņā. Latvijas lauku sportisti guva pirmās vietas loka šaušanā un dambretē, otrās — ritenbraukšanā un jāšanas sportā, ceturttās — vieglatlētikā, stenda šaušanā, smaiļošanā un kanoe airēšanā.

«Vārpā» darbojās sešas bērnu un jaunatnes sporta skolas — republikas padomes kompleksā BJSS, Ogres, Rīgas, Stučkas, Talsu un Valmieras rajonu BJSS ar 221 sākuma sagatavošanas, mācību un treniņu grupām. Tajās strādāja 67 treneri. Līdz 1985. gadam «Vārpā» bija sagatavoti 26 starptautiskas klases PSRS sporta meistari, 473 sporta meistari un 2034 meistarkandidāti. Labākos panākumus «Vārpas» sportisti guva vieglatlētikā, ritenbraukšanā un kamaniņu sportā. Olimpiskajās spēlēs zelta medaļu izcīnīja kamaniņu braucēja Vera Zozula, sudraba medaļu — vieglatlēts Juris Silovs, bronzas medaļas — kamaniņu braucēja Ingrīda Amantova, vieglatlēti Inta Klimoviča un J. Silovs. Pasaules čempionu titulus bija ieguvuši kamaniņu braucēji V. Zozuļa, Dainis Bremze un Aigars Kriķis.

Sporta biedrībā «Dinamo» augstākie rezultāti sasniegti akadēmiskajā airēšanā, hokejā, šaušanā, svarcelšanā, džudo cīņā, smaiļošanā un kanoe airēšanā.

Biedrības rīcībā bija 2 stadioni, 4 sporta zāles, 1 velotreks, 3 šautuves, 3 airēšanas bāzes, 2 mednieku un makšķernieku bāzes, slēbošanas bāze, mācību bāze «Kandava», 34 sporta laukumi. Specializētajā olimpisko rezervju vieglatlētikas skolā un specializētajā hokeja bērnu un jaunatnes sporta skolā 24 treneru vadībā strādāja 73 iepriekšējās sagatavošanas, mācību un treniņu grupas ar 814 audzēkņiem. Līdz 1985. gadam biedrībā bija sagatavots 121 starptautiskas klases PSRS sporta meistars, 793 sporta meistari un 1040 meistarkandidāti.

Olimpiskajās spēlēs sudraba medaļas izcīnīja hokejists Helmūts Balderis, airētāji Juris Bērziņš, Arturs Garonskis, Dimants Krišjānis, Zoržs Tikmers, Aivars Lazdenieks, bronzas medaļu ieguva džudists Aleksandrs Jackevičs. Pasaules čempionu titulus izcīnīja dinamieši Aleksandrs Avdejevs smaiļošanā, H. Balderis hokejā, Andris Bucis un Afanasijs Kuzmins šaušanā, Genadijs Ivančenko svarcelšanā.

Sporta biedrības «Lokomotive» Baltijas dzelzceļa padomes Daugavpils, Jelgavas un Rīgas ceļa nodaļu 111 fiziskās kultūras kolektīvos sistemātiski nodarbojās 22 561 cilvēks. Labākie

rezultāti sasniegti ātrslidošanā, basketbolā, boksā un peldēšanā. Biedrībai bija 2 stadioni, 9 sporta zāles, 20 spēļu laukumu. Daugavpils un Rīgas bērnu un jaunatnes sporta skolās 23 treneru vadībā nodarbojās 652 audzēkņi — basketbolā, boksā un klasiskajā cīņā. Līdz 1985. gadam bija sagatavoti 2 starptautiskas klases PSRS sporta meistari, 151 sporta meistars un 344 meistarkandidāti. 1980. gada olimpiskajās spēlēs Maskavā divas sudraba un vienu bronzas medaļu izcīnīja peldētājs Arsens Miskarovs.

Sporta biedrības «Darba rezerves» Latvijas republikāniskā padome izvērta masu fizikultūras un sporta darbu profesionāli tehnisko skolu audzēkņiem un darbiniekiem. Skolu 67 fiziskās kultūras kolektīvos sistemātiskās nodarbības iesaistīti 32 700 audzēkņu un darbinieku (vairāk par 90%), 30 tūkstoši no tiem trenējās 33 sporta veidu sekcijās. Labākos rezultātus guvuši «Darba rezervju» akrobāti, bokseri, mākslas vingrotājas, smaiļotāji un kanoe airētāji. Biedrības rīcībā bija 1 stadions, 8 kompleksie vieglatlētikas laukumi, 40 sporta zāles, 29 šautuves, 120 sporta spēļu laukumu. Darbojās trīs specializētās olimpisko rezervju skolas — boksā, vieglatlētikā, smaiļošanā un kanoe airēšanā. 73 grupās nodarbojās 770 audzēkņu, strādāja 37 treneri. Līdz 1985. gadam bija sagatavoti 14 starptautiskas klases PSRS sporta meistari, 156 sporta meistari, 441 meistarkandidāts.

Pasaules čempionu titulus izcīnījuši trenera Jura Grīnberga audzēknis Ivans Klementjevs kanoe airēšanā, kā arī akrobātikas trenera Pāvēla Kapulera audzēkņi Tamāra Isajenko, Ilona Jārāne, Gaļina Korčēma, Svetlana Kuzņecova, Vadims Pismennijs, Natalija Riževska, Inese Sproģe, Gaļina Udodova.

Armijas sporta klubs (ASK) rīkoja nodarbības un sacensības 48 sporta veidos. Augstākie panākumi gūti vieglatlētikā, riteņbraukšanā, šaušanā, peldēšanā. ASK rīcībā bija 1 stadions, 3 sporta zāles, 1 vieglatlētikas manēža, 50 metru peldbaseins, 2 šautuves. Trīs specializētās bērnu un jaunatnes sporta skolās — peldēšanā, vieglatlētikā un vingrošanā 23 treneru vadībā nodarbojās 62 grupas ar 606 audzēkņiem.

1982. gadā izmaiņas notika speciālistu apmācībā, LVFKI darbu uzsāka treneru sagatavošanā. Ar 1983. gadu ieviesa papildus specializāciju — fiziskās kultūras organizators. Gada nogalē pabeidza institūta jaunā korpusa celtniecību, kurā 4 sporta zāles, kabinetu un telpas katedrām. LVFKI darbojās zinātniskās grupas, kuras palīdzēja PSRS izlases komandām

volejbolā, bobslejā kā arī akadēmiskajā airēšanā. Arī Latvijas izlases komandas vieglatlētikā, riteņbraukšanā, akadēmiskajā airēšanā, basketbolā, hokejā, protams, bobslejā un citos sporta veidos saņēma zinātnieku konsultācijas un palīdzību.

Latvija sporta zinātnisko darbu bez LVFKI speciālistiem veica arī citu augstskolu fiziskās audzināšanas katedras, republikas ārstnieciskās fizikultūras dispansera, Latvijas eksperimentālās un kliniskās medicīnas zinātniskās pētniecības institūta zinātnieki.

6.2. Sporta veidu attīstība

1972. gadā Latvijas Fiziskās kultūras un sporta komiteja pieņēma lēmumu «Par plānveidīgu sporta attīstību Latvijas PSR». Sporta veidus iedalīja piecās grupās, ņemot vērā to masveidību, materiālo bāzi, treneru kvalifikāciju, sporta tradīcijas un sasniegtos rezultātus, kā arī sporta veida prestižu republikā. Protams, šādiem kritērijiem un sadalījumam bija daudz subjektivisma.

Pirmajā grupā iekļāva sporta veidus, kuriem tika paredzēta plaša attīstības programma visās sporta biedrībās un dots uzdevums pastāvīgi gatavot dalībniekus valsts izlases komandām: basketbols, volejbols, riteņbraukšana, peldēšana, ložu šaušana, svarcelšana un vieglatlētika. Otrajā grupā iedalītajiem 14 sporta veidiem noteica šaurāku attīstības programmu, trešajai grupai — 17 sporta veidiem — minimālu attīstības programmu, bet deviņiem ceturtnās grupas veidiem bija jāattīstās fizikultūras kolektīvos. Saham un dambretei noteica centralizētu attīstības programmu.

Diemžēl lēmums tika izpildīts pārlieku formāli, to iespaidoja atsevišķu darbinieku vienpersoniskie spriedumi. Latvijā tika likvidētas daudzas slēpošanas, rokasbumbas, mākslas vingrošanas, brīvās cīņas un citu sporta veidu grupas. Pēc slēpošanas grupu likvidēšanas pēkšņi atklāja, ka trūkst rezervju biatlonam. Izrādījās, ka pirmajā grupā iekļautās svarcelšanas panākumi bija balstījušies uz viena trenera pleciem. Sporta veidu sadalījums grupās vairākas reizes tika mainīts un nedeļa gaidīto efektu.

Kaut arī vieglatlētiku nosacīti uzskata par vasaras sporta veidu, galvenais sagatavošanās darbs tiek veikts ziemā. Šajā laikā galvenās treniņa un arī sacensību bāzes ir Rīgas sporta manēža, ASK manēža, «Vārpas» manēža Stučkā (Aizkrauklē).

Apsildāma vieglatlētikas halle ierīkota Murjāņu sporta internātskolā, tāpat Liepājā, Daugavpilī, Limbažos, Valmierā. Rīgā tika izveidots vieglatlētu olimpiskās sagatavošanas centrs.

1973. gadā Maskavā Jānis Zirnis kļuva par Vispasaules universiādes čempionu un 1981. gada nogalē izvirzījās par republikas visu laiku trešo labāko šķēpa metēju ar rezultātu 89,48 metri. Vissavienības un starptautiskās sacensībās godalgotas vietas vairākkārt ieņēma Jānis Doniņš, Vilnis Feldmanis un Juris Smirnovs.

Sieviešu sacensībās valsts čempiones titulu pirmā izcīnīja Māra Saulīte 1970. gadā. 1973. gadā Elvira Ozoliņa un Tatjana Zigalova ieņēma pirmās divas vietas valsts čempionātā, bet pēc gada čempiones godu izpelnījās Tatjana Zigalova.

1975. gadā PSRS tautu VI spartakiādē par čempioni kļuva 16 gadus vecā rīdziniece Leolita Bļodniece. Tajā pašā gadā Leolita svinēja arī uzvaru Eiropas junioru čempionātā Atenās.

Cīņiņš par iekļūšanu PSRS 1980. gada olimpiskajā komandā mūsu sportistēm beidzās neveiksmīgi, toties sezonas nogalē valsts meistarsacīkstēs rīdzinieces aizņēma visu goda pjedestālu, gluži tāpat kā vīrieši 1969. gadā. Čempiones godu izpelnījās Leolita Bļodniece ar jaunu republikas rekordu — 64,90 m. Sudraba medaļu ieguva Tatjana Zigalova, bet bronzas — Sandra Leiškalne. 1981. gadā Leolita un Sandra nostabilizējās par valsts vadošajām šķēpa metējām, piedalījās daudzās starptautiskās sacensībās. Valsts čempiones titulu pirmo reizi izcīnīja S. Leiškalne.

1983. gadā PSRS tautu VIII vasaras spartakiādes finālsacensībās čempiones zelta medaļu ieguva Leolita Bļodniece.

Sprinteris Juris Silovs no 1973. līdz 1977. gadam valsts meistarsacīkstēs 100 m skrējienā izcīnīja vienu sudraba un trīs bronzas godalgas. PSRS 4×100 m stafetes komandas sastāvā J. Silovs piedalījās 1972. gada Minhenes un 1976. gada Monreālas olimpiskajās spēlēs, izcīnot sudraba un bronzas medaļu. Vairāk nekā desmit gadus nepārspēts turējās 1974. gadā sasniegtais J. Silova republikas rekords 100 metru skrējienā — 10,1 sek.

1971. gadā par Latvijas labāko garo distanču skrējēju izvirzījās Juris Grustiņš, ieņemot trešo vietu PSRS tautu V spartakiādē 5000 m skrējienā ar jaunu republikas rekordu — 13:34,2. Savus augstākos panākumus J. Grustiņš guva PSRS ziemas čempionātos. 1972. un 1973. gadā viņš kļuva par valsts čempionu 3000 m skrējienā, bet 1972. gadā Grenoblē šajā distancē uzvarēja Eiropas ziemas čempionātā — 8:2,85.

Latvijas vieglatlēti labus panākumus guvuši arī citās disciplīnās. Ļevs Tivikovs 1971. gadā izcīnīja valsts čempionāta bronzas medaļu augstlēkšanā, Jānis Lauris ieguva divas sudraba godalgas kārtslēkšanā. 1975. gadā viņš sasniedza savu personisko un Latvijas rekordu — 5,40 m. Astoņdesmitajos gados PSRS vadošo kārtslēcēju vidū izvirzījās trenera Tāli-valža Budeviča otrs audzēknis Aleksandrs Obižajevs. 1983. gadā viņš uzvarēja PSRS ziemas kausa izcīņā, sasniedzot jaunu Eiropas rekordu telpās — 5,74 m. Nedaudz vēlāk Eiropas ziemas čempionātā Budapeštā A. Obižajevs ieņēma otro vietu ar tādu pašu rezultātu kā uzvarētājam — 5,60 m. No Latvijas desmitcīņniekiem augstākos panākumus guvis Jānis Lanka, kas 1968. un 1971. gadā izcīnīja PSRS čempionāta sudraba medaļas, kā arī divas reizes ieņēma trešās vietas. J. Lankas republikas rekords 7972 punkti turas kopš 1968. gada.

«Vārpas» treneris Vitālijs Umbraško pierādīja, ka Latvijā var izaugt tādi stiprinieki, kas gūst panākumus «smagajās» vieglatlētikas disciplīnās. Par celmlauzi šajā jomā var uzskatīt Jāni Bojāru, kas PSRS spēcīgāko lodes grūdēju rindās pirmo reizi izvirzījās 1981. gadā ar otro vietu valsts čempionātā — 19,57 m. Savu «sudraba» vietu viņš paturēja arī 1982. gadā, bet ar ievērojami labāku — starptautiskas klases — rezultātu 21,03 m. Eiropas meistarsacīkstēs Atēnās J. Bojārs ieņēma otro vietu (20,81 m) aiz pasaules rekordista Udo Baijera no VDR. 1983. gadā ar uzvarām valsts ziemas un vasaras čempionātos J. Bojārs nostabilizējās par spēcīgāko padomju lodes grūdēju. Viņš izcīnīja pirmo vietu arī Eiropas ziemas čempionātā Budapeštā — 20,56 m.

Bez šķēpa metējam no Latvijas vieglatlētēm PSRS čempiones godu individuālās sacensībās izcīnījusi vienīgi tāllēcēja Anita Stukāne 1979. gadā — 6,66 m. Tajā pašā gadā viņa kļuva par uzvarētāju Vispasaules universiādē Mehiko ar rezultātu — 6,80 m un pasaules kausa izcīņā. Gatavojoties 1980. gada Maskavas olimpiskajām spēlēm, A. Stukāne savainoja kāju un neiekļuva valsts olimpiskās izlases sastāvā.

1975. gada PSRS tautu spartakiādes finālsacensībās zelta medaļu Latvijas komandai izcīnīja 4×400 m stafetes skrējējas Anna Dundare, Sarmīte Štūla, Ingrīda Barkane un Inta Kļimoviča. 1984. gadā PSRS čempiona titulu 110 m barjerskrējienā izcīnīja daugavpilietis Igors Kazanovs, bet pēc gada tādu pašu godu izpelnījās viņa novadnieks V. Kočerjagins 4×400 m stafetē.

Ģodalgotas vietas PSRS čempionātos ieņēma Īnta Kļimo-
viča — 400 metru skrējienā, Sarmīte Štūla — 800 metru skrē-
jienā, Aija Veisa — 1500 metru distancē, I. Barkāne — 400
metru barjerskrējienā.

Septiņdesmito gadu beigās Ventspils trenera, republikas
1972. gada čempiona šķēpa mešanā Māra Grīvas un viņa
audzēkņa Daiņa Kūlas sadarbība deva pirmos rezultātus.
1978. gadā juniors D. Kūla pirmo reizi pārsniedza 80 m ro-
bežu. Pēc gada viņš jau bija labākais gan republikā, gan valstī — 86,04 m. 1980. gada 27. jūlijā Maskavā D. Kūla kāpa
uz olimpiskā goda pjedestāla zelta pakāpiena. Viņa raidītais
šķēps bija aizlidojis 91,20 m. Visjaunākais olimpiskais čem-
pions šķēpa mešanas vēsturē D. Kūla arī nākamajā gadā bija
labākais pasaulē. Viņš uzvarēja Vispasaules universiādē, pa-
saules kausa izcīņā un PSRS čempionātā.

1982. gadā Dainis ieguva otro valsts čempiona zelta me-
daļu. Taču sportista ceļš ne vienmēr ir rozēm kaisīts. Savās
pirmajās Eiropas meistarsacīkstēs Atēnās D. Kūlam nācās
samierināties ar ceturto vietu. 1983. gadā D. Kūla kļuva arī
par PSRS tautu VIII vasaras spartakiādes čempionu un ie-
ņēma trešo vietu pasaules I meistarsacīkstēs Helsinkos. Pēc
tam viņam vairākus gadus nācās ārstēt elkoņa locītavu, jo
laikus neatradās līdzekļi, lai operāciju veiktu kvalificēti ār-
zemju speciālisti.

D. Kūlas ceļš lielajā sportā aprakstīts Egila Jurisona grā-
matā «Treneris un viņa čempions».

Basketbols Latvijā joprojām bija iemantojis milzīgu popu-
laritāti. 1984. gadā basketbola sekcijas darbojās 1148 fiziskās
kultūras kolektīvos un sacensībās piedalījās 36733 sportisti.
Komandās un sporta skolās strādāja 138 treneri.

70.—80. gados starp PSRS un Eiropas klubu komandām
vienu no vadošām vietām saglabāja Rīgas TTT sieviešu meis-
tarkomanda. 17 gados no 1969. līdz 1985. gadam TTT koman-
da vecākā trenera Raimonda Ķarniša vadībā 14 reizes izcīnīja
valsts čempiona titulu un, startējot Latvijas izlases sastāvā,
uzvarēja četrās PSRS tautu spartakiādēs. 1974. un 1978. gadā
rīdzinieces valsts čempionātā ieņēma otro, bet 1985. gadā —
trešo vietu. Eiropas valstu čempionvienību kausu rīdzinieces
izcīnīja no 1969. līdz 1975. gadam, kā arī 1977., 1981. un
1982. gadā. Komandas panākumus ievērojami sekmēja tās lī-
deres Uļjanas Semjonovas meistariģā spēle. 1976. un 1980.
gadā viņa ieguva olimpisko spēļu čempiones zelta medaļas.
1976. gadā šo godu izpelnījās arī Tamāra Dauniene.

Latvijas vīriešu basketbolu meistarsacīkstēs pārstāvēja ASK un VEF komandas. Karavīru komanda augstāko panākumu guva 1970. gadā — 8. vieta, bet vēlāki 1985. gadā — 5. vietā. Astoņdesmito gadu sākumā VEF komanda trenera Maigoņa Valdmaņa vadībā izkopa dinamisku, improvizācijām bagātu spēli, iemantojot lielu skatītāju piekrišanu. Komandā izauga pasaules un Eiropas čempions Valdis Valters, Eiropas jaunatnes (1981.) un junioru (1982.) čempions Igors Miglinieks.

Sieviešu basketbolā nav dziļākas figūras par Uljanu (Iuliaku) Semjonovu. No Latvijas sportistiem viņai pieder visbagātākā medaļu kolekcija, un gandrīz visas — zelta. No 1968. gada līdz 1985. gadam viņa 15 reizes izcīnīja valsts čempiones titulu, trīs reizes kronēta par pasaules un deviņas reizes par Eiropas čempioni. 1976. gadā viņa atklāja olimpisko čempionu sarakstu sieviešu basketbolā, 1980. gadā vēlreiz izcīnīja olimpisko zelta medaļu, 1984. gadā uzvarēja turnīrā «Draudzība-84».

Nākamo basketbola zvaigzni Daugavpils rajona Medumu skolā atklāja treneri Raimonds Karnītis un Ansis Raubens. Jau trīspadsmit gadu vecumā viņas augums bija gandrīz divi metri. Sākot ar septīto klasi, Uljana mācījās skolā Rīgā. 1976. gada vasarā 15 gadu vecumā Uljana palīdzēja Latvijas izlasei gūt uzvaru Vissavienības skolēnu spartakiādē Ļeņingradā.

Uljana Semjonova beigusi Latvijas Valsts fiziskās kultūras institūtu. Tagad aktīvi darbojas LOK, vadot Uļas fondu un palīdzot bijušajiem sportistiem.

Par U. Semjonovas panākumiem sportā izdota I. Ošiņa grāmata «Es nezinu labāku komandu...».

Valda Valtera basketbola zvaigzne iemirdzējās 1981. gada Eiropas čempionātā Prāgā, kur PSRS izlases debitants tika atzīts par kontinenta labāko basketbolistu. 1982. gadā Kolumbijā Valdis kļuva par pasaules čempionu, un žurnālisti iekļāva rīdzinieku pasaules simboliskajā «zvaigžņu izlasē». Savu ekstrāklases meistariību Valters apliecināja arī 1985. gada Eiropas meistarsacīkstēs. PSRS komandas saspēles vadītājs, ātrā uzbrukuma organizators un filigrāno piespēļu meistars reizē kļuva arī par vienu no visprecīzākajiem punktu guvējiem. Žurnālisti viņu atkal ieskaitīja Eiropas simboliskajā komandā.

V. Valtera sporta gaitas sākās 1964. gadā septiņu gadu vecumā, kad jaunais treneris Maigoņis Valdmanis aicināja kopā nākamos basketbolistus. Pēc celtniecības tehnikuma beigšanas V. Valters beidza Rīgas Politehnisko institūtu un kļuva

pār ceļu būves un ekspluatācijas inženieri. Tagad strādā par treneri, nodibinājis Valtera basketbola skolu.

Par V. Valtera sporta gaitām iznākusi Z. Trenko grāmata «Valters no VEF».

Volejbols ir viens no vismasveidīgākajiem sporta veidiem. 1984. gadā bija reģistrēti 42 856 volejbolisti, kas nodarbojās 1567 sekcijās. Sporta skolās un komandās strādāja 89 treneri. Latvijas volejbola augsto prestižu valstī uzturēja Rīgas vīriešu meistarkomanda «Radiotehniķis», kas 1983. gadā uzvarēja PSRS tautu VIII spartakiādē un pēc gada izcīnīja valsts čempionu zelta medaļas. Rīdzinieki PSRS meistarsacīkstēs ieņēma otrās vietas 1973., 1974., 1975. un 1983. gadā, trešās vietas — 1969. un 1982. gadā. «Radiotehniķis» izcīnīja Eiropas valstu klubu komandu kausu ieguvēju kausu 1974., 1975. un 1977. gadā. Līdz 1977. gadam komandu trenēja Zigismunds Grigoļunovičs, bet kopš 1978. gada — Genadijs Paršins. «Radiotehniķa» komandā izauga olimpisko spēļu, pasaules un Eiropas čempions Pāvels Seļivanovs, kura sporta gaitas sākas Rīgā jauniešu trenera Valda Larionova vadībā. «Radiotehniķa» pamatsastāvā viņš spēlēja kopš 1972. gada. PSRS Nopelniem bagātais sporta meistars Pāvels Seļivanovs ir četrkārtējs Eiropas čempions — 1975., 1977., 1979. un 1983. gadā, divkārtējs pasaules čempions (1978. un 1982. gadā), pasaules kausa ieguvējs, olimpiskās sudraba medaļas (1976. gadā Monreālā) un zelta medaļas (1980. gadā Maskavā) īpašnieks. 1984. gadā P. Seļivanovs kļuva par valsts čempionu, starptautiskā turnīra «Draudzība-84» uzvarētāju. P. Seļivanovs ir radioinženieris, beidzis Rīgas Politehnisko institūtu. Tagad strādā par treneri. Viņa sporta gaitas aprakstītas Jura Brežģa grāmatā «Pirms piektā seta».

Riteņbraukšanā notikušas būtiskas izmaiņas, jo, paaugstinoties vadošo sportistu meistarībai, riteņbraucēju skaits republikā samazinājās. To ietekmēja arī pašdarbības braukšanai piemērotu ceļu trūkums. Galvenās maģistrāles arvien vairāk aizņēma automašīnas. 1984. gadā Latvijā darbojās 58 riteņbraukšanas sekcijas ar 2500 dalībniekiem. Ar šosejas braucējiem strādāja 56, ar trekistiem — 16 treneri. Sekmīgi strādāja «Daugavas» riteņbraukšanas klubs, «Dinamo» sekcija, «Vārpas» sporta skolas nodaļas Jelgavas rajona kolhozā «Nākotne», Smiltēnē un citās vietās. Spēcīgākās komandas startēja republikas un «Vārpas» daudzdienu velobraucienos, Smiltēnes kausa izcīņā un citos sarīkojumos. Par Miera velobrauciena uzvarētāju kļuva Ringolds Kalnenieks 1971. gadā un

Pēteris Ugrjumovs — 1984. un 1985. gadā. Pasaules čempionāta sudraba medaļu 4 km iedzišanas braucienā ieguva Dainis Liepiņš.

Sestais no Latvijas riteņbraucējiem PSRS Nopelniem bagātā sporta meistara titulu ieguva Ringolds Kalnenieks — 1971. gadā, kad PSRS komanda uzvarēja Miera velobraucienā. Pēc gada R. Kalnenieks pirmais no mūsu republikas riteņbraucējiem kļuva par valsts čempionu daudzdienu velobraucienā, it kā iebraukdams ceļu jaunajiem — jau nākamajā Vissavienības daudzdienu braucienā lielo zelta medaļu izcīnīja Andris Jākobsons.

Startējot Bruņoto spēku izlasē, R. Kalnenieks divas reizes kļuva par PSRS čempionu komandu vērtējumā. Beidzis LVFKI, strādā sporta biedrībā «Vārpa».

Pēteris Ugrjumovs 1978. gadā Latvijas izlases sastāvā kļuva par Vissavienības skolēnu spartakiādes čempionu, 1979. gadā uzvarēja Bruņoto spēku meistarsacīkstēs, 1981. gadā pirmo reizi ieguva valsts čempiona zelta medaļu 50 km distancē ar atsevišķu startu. 1984. gadā Rīgas ASK sportists kļuva par Miera velobrauciena uzvarētāju un PSRS čempionu daudzdienu velobraucienā. Viņam piešķīra PSRS Nopelniem bagātā sporta meistara titulu. 1985. gadā P. Ugrjumovs atkārtoti uzvarēja Miera velobraucienā, uzrādot labāko rezultātu (6. vieta) starp padomju sportistiem. P. Ugrjumovs kļuvis par profesionāli.

Airēšana nevar lepoties ar lielu masveidību, taču treneru mērķtiecīgais darbs dod augstus rezultātus. 1984. gadā ar visiem airēšanas veidiem (akadēmiskā, smaiļošana un kanoe airēšana) nodarbojās 1815 sportisti, kas pārstāvēja dažādas sporta skolas un kolektīvu sekcijas. Ar viņiem strādāja 72 treneri. 1976. gadā Monreālā olimpisko sudraba medaļu akadēmiskajā airēšanā izcīnīja Aivars Lazdenieks, bet 1980. gadā Maskavā par olimpisko spēļu sudraba laureātiem kļuva Žoržs Tikmers, Dzintars un Dimants Krišjāņi, Artūrs Garonskis un stūrmanis Juris Bērziņš. Pasaules čempionu titulu akadēmiskajā airēšanā vēl izpelnījās Margarita Kokareviča 1981. gadā un Sarmīte Stone 1982. un 1983. gadā. Vienu gadu vēlāk viņa kļuva par starptautiskā turnīra «Draudzība-84» uzvarētāju. S. Stone airēja PSRS izlases akadēmiskā astoņnieka sastāvā.

Divkārtējās pasaules čempiones, starptautiskā turnīra «Draudzība-84» uzvarētājas Sarmītes Stones gaitas sākās Rīgas 28. vidusskolā. Skolas izlasē viņa startēja daudzos sporta

veidos, taču godalgotās vietās neierindojās. Interese par airēšanu Sarmītei radās pēc trenera Uģa Stradiņa viesošanās skolā. Viņš aicināja slaido meiteni uz airētāju atlases konkursu. Vidusskolas pēdējo klasi viņa pabeidza Murjaņu sporta internātskolā, startējot republikas un Vissavienības sacensībās. Valsts izlases treneri viņu aicināja uz koptreniņiem jaunā astoņniekā, ko komplektēja no dažādu republiku talantīgākajām sportistēm. Airējot astoņnieka sastāvā (laivu būvēja rūpnīca «Dzintars»), Sarmīte kļuva par pasaules čempioni 1982. un 1983. gadā.

Smaļošana pasaules čempiona titulu četras reizes izcīnīja jelgavnieks Aleksandrs Avdejevs PSRS izlases četrniekā — 1977., 1978., 1979. un 1983. gadā.

A. Avdejevs ir autoinženieris, beidzis Latvijas Lauksaimniecības akadēmiju. Par treneres Elzas Krūmiņas darbu ar A. Avdejevu izdota Miķeļa Rubeņa grāmata «Sirdsapziņa».

Astoņdesmitajos gados par valsts vadošo kanoe airētāju izvirzījās rīdzinieks Ivans Klementjevs, kas vairākkārt izcīnīja PSRS čempiona titulu un kļuva par starptautiskā turnīra «Draudzība-84» uzvarētāju kanoe vieniniekā 1000 m distancē. 1985. gadā viņš kļuva par pasaules čempionu. I. Klementjevs ir pirmais Latvijas kanoe airētājs — Padomju Savienības un pasaules čempions, PSRS Nopelniem bagātais sporta meistars. Šo goda titulu viņam piešķīra tūlīt pēc uzvaras starptautiskajā turnīrā «Draudzība-84», kas notika VDR airēšanas centrā Grīnavā. Pēc gada Beļģijā Ivans izcīnīja pasaules čempiona zelta medaļu 1000 m distancē.

1975. gada rudenī profesionāli tehniskās vidusskolas audzēkņi uz «Darba rezervju» airēšanas bāzi aizveda viņa vecākais brālis Pēteris, jau pazīstams smaļlotājs. Lai nebūtu jākonkurē ar lielo brāli, Ivans izvēlējās kanoe laivu. Ceļu no iesācēja līdz pasaules sporta virsotnēm I. Klementjevs nogāja trenera Jura Grinberga vadībā. Valsts izlasē rīdzinieks sākumā uzstājās divniekā kopā ar kijeieti Sergeju Osadčiju, bet 1984. gadā pārgāja uz vieninieku. I. Klementjevs beidzis Latvijas Valsts fiziskās kultūras institūtu.

Ložu šaušanas masveidība izvērtās septiņdesmitajos gados sakarā ar GDA daudzciņas un normu kārtošanas popularitāti. 1984. gadā Latvijā bija reģistrētas 1146 ložu šaušanas sekcijas ar 37 135 dalībniekiem. Ar stenda šaušanu 132 sekcijas nodarbojās 2390 sportisti. Sporta biedrībās, skolās un klubos

strādāja 33 treneri. Gandrīz katru gadu Latvijas šāvēji ieņēma godalgotas vietas PSRS čempionātos. Starptautiska mēroga panākumus guva Baiba Berklava (Zariņa) un Afanasijs Kuzmins, vairākkārtējie Eiropas, pasaules čempioni un valsts čempioni. PSRS Nopelniem bagātie sporta meistari.

Baibas Berklavas sporta gaitas sākās Talsos Antona Kivlenieka vadībā. Republikas skolēnu sacensībās centīgo meiteni ievēroja Rīgas trenere Aija Šmaukstele un ņēma savā aizgādībā. 1971. gadā viņa pirmo reizi startēja pieaugušo sacensībās — Eiropas sievietes čempionātā. Padomju komanda laboja pasaules rekordu par 22 punktiem un ieguva zelta medaļas.

Baiba uzskata, ka visaugstākā klase šaušanā sākas ar 580 punktiem. Šādu summu viņa sasniedza Rumānijas atklātajās meistarsacīkstēs 1972. gadā. Šajā «ziedu gadā» viņa arī pirmoreiz kļuva par PSRS čempioni. 1973. gada PSRS meistarsacīkstēs Minskā Baiba vispirms atkārtotā savu iepriekšējās sezonas panākumu šaušanā ar pneimatisko šauteni. Pēc dažām dienām viņa izcīnīja Padomju Savienības čempiones titulu arī šaušanā ar mazkalibra šauteni no trim stāvokļiem. Rezultāts — 577 punkti — bija atkārtots pasaules rekords. 1974. gada pavasarī Baiba kļuva par Eiropas čempioni komandām un pirmo reizi arī individuāli, sasniedzot oficiālu pasaules rekordu — 591 punkts, ko tolaik dēvēja par fenomenālu rezultātu šaušanā ar pneimatiskajiem ieročiem.

Augstas klases šāvējiem ir ilgs mūžs sportā. Līdz 1985. gadam B. Berklava bija 15 reizes izcīnījusi PSRS čempiones titulu ložu šaušanā un ar pneimatiskajiem ieročiem. LVU studente bija trīskārtēja pasaules un astoņkārtēja Eiropas čempione.

Mācīdamies astoņgadīgajā skolā, Afanasijs Kuzmins sāka trenēties slēpošanā un izpildīja pirmās sporta klases normu. Viņš turpināja mācības Daugavpils tehniskajā skolā, kur aktīvi darbojās šaušanas sekcija. Otrajā nodarbībā četrpadsmit gadus vecais Afanasijs sašāva 88 punktus, kas atbilda trešajai sporta klasei. Jau pēc diviem gadiem republikas spartakiādē viņš izpildīja PSRS sporta meistara normu. Tajā pašā 1963. gadā «šaušanas brīnumbērns» tika iekļauts Vissavienības «Dinamo» izlasē un PSRS meistarsacīkstēs laboja valsts rekordu jauniešiem šaušanā ar mazkalibra pistoli — 579 punkti. Nākamajā gadā A. Kuzmins šo rekordu paaugstināja līdz 586 punktiem. Savam pirmajam trenerim Daugavpilī Nikolajam Lebedevam viņš ir pateicīgs par to, ka treneris iemācīja ne vien

pareizi turēt pistoli, bet arī uzvaras un neveiksmes uzņemt filozofiskā mierā.

1965. gadā Afanasijs sāka trenēties Rīgā Jāņa Lāča vadībā. 1967. gadā, kad viņš tik tikko bija sasniedzis 20 gadu vecumu, A. Kuzminu iekļāva PSRS izlasē. Lai tiktu uz Mehiko olimpiskajām spēlēm, pēdējā pārbaudē viņam pietrūka tikai viena punkta. Starptautiskā debija notika pēc diviem gadiem Eiropas čempionātā Erfurtē, kur A. Kuzmins saņēma zelta medaļu par uzvaru komandu sacensībās. 1974. gada pasaules meistarsacīkstēs Šveicē viņš padomju komandas sastāvā ieņēma pirmo vietu gan šaušanā ar standartpistoli apaļajā mērķī, gan arī ātršaušanā. Monreālas olimpiskajās spēlēs 1976. gadā Afanasijs tika uzskatīts par vienu no galvenajiem favorītiem, taču viņa ceturto vietu no goda pjedestāla šķīra viens punkts.

Maskavas olimpisko spēļu priekšvakarā Afanasijs kā trešais sportists pasaulē Ungārijā sasniedza absolūto rekordu — 600 punktu no 600 iespējamiem, taču olimpiskajās spēlēs nācās samierināties ar piekto vietu. A. Kuzmins ieguva savā ipašumā sociālistisko valstu draudzīgo armiju ceļojošo kausu — par piecām uzvarām 1977., 1978., 1980., 1981. un 1984. gadā. Pēc uzvaras starptautiskajā turnīrā «Draudzība-84» ar izcilu rezultātu — 599 punkti — A. Kuzminam piešķīra PSRS Nopelniem bagātā sporta meistara goda nosaukumu.

Visaugstāko panākumu A. Kuzmins guva 1986. gada pasaules meistarsacīkstēs Zūlā, kur viņš startēja sev neierastā disciplīnā — šaušanā ar standarta pistoli 3×20, kas atšķirībā no ātršaušanas nav olimpiskais veids. Tiesības startam Zūlā A. Kuzmins ieguva par uzvaru laikraksta «Sovetskij sport» balvas izcīņā ar teicamu rezultātu — 582 punkti. Savu pirmo individuālo pasaules čempiona titulu A. Kuzmins izcīnīja ar rezultātu 578 punkti. Otru zelta medaļu viņš saņēma par uzvaru komandu šaušanā.

Svarcēšanas uzplaukuma laiks Latvijā saistās ar PSRS Nopelniem bagātā trenera Mihaila Fraifelda darbību sporta biedrībā «Dinamo». Viņa audzēkņi laboja 21 pasaules un Eiropas rekordu, 27 Padomju Savienības un 410 Latvijas rekordus.

1984. gadā Latvijā bija reģistrēti 3012 svarcēlāji, kas darbojās 156 sekcijās. Strādāja 19 treneri.

Genadijs Ivančenko sāka trenēties 1964. gadā, pēc trim gadiem PSRS tautu IV spartakiādē kļuva par sporta meistaruru. 1968. gadā Bruņoto spēku meistarsacīkstēs G. Ivančenko guva tik smagu savainojumu, ka viņu pirms termiņa demobilizēja no armijas. Ārstēšanās Ķemeru ilga vairākus mēne-

šus, bet jau nākamajā gadā G. Ivančenko pirmoreiz sasniedza pasaules rekordu. Savā īsajā, bet spilgtajā svarcēlāja biogrāfijā viņš laboja 10 Eiropas un pasaules rekordus un pirmais no vidējā svara atlētiem trīscīnā pacēla 500 kilogramus. Genadijs ir divkārtējs Eiropas (1970. un 1971. gadā) un pasaules (1970. gadā) čempions.

PSRS Nopelniem bagātais sporta meistars G. Ivančenko beidzis LVFKI un strādā par treneri.

Hokeiā notika visādas izmaiņas, mainījās arī treneri. Latvijas hokeja dzīvē jaunu rosmi ienesa Maskavas dinamietis Viktors Tihonovs. Viņš uzņēmās Rīgas hokeja meistarkomandas vadību 1968. gada pavasarī, kad tā jau bija noslīdējusi uz 12. vietu A klases otrajā grupā. V. Tihonova vadībā Rīgas «Dinamo» meistarkomanda 1970. gadā izcīnīja pirmo vietu otrās grupas Rietumu zonā, iegūstot tiesības spēlēt A klases pirmajā līgā. 1974. gadā komanda atgriezās augstākajā līgā, izcīnot tur sesto vietu. Latvijas meistarkomandas augstākais panākums — ceturtnā vieta PSRS čempionātā — gūts 1977. gadā. Tajā pašā gadā V. Tihonovs uzņēmās ACSK vienības un PSRS izlases vadību, bet Helmūts Balderis tika atzīts par pasaules un Eiropas meistarsacīkšu labāko uzbrucēju un PSRS labāko hokejistu. 1978., 1979. un 1983. gadā H. Balderis izcīnīja pasaules čempiona nosaukumu, bet 1980. gada ziemas olimpiskajās spēlēs Leikplesidā saņēma sudraba medaļu.

1984. gadā 106 sekcijās hokeju spēlēja 4272 jaunieši. Galveno papildinājumu meistarkomandai gatavoja «Dinamo» sporta skolā un «Latvijas bērza» meistarkomandā, kas startēja valsts čempionāta otrajā grupā.

Par V. Tihonova darbu Latvijas hokejā izdota Miķeļā Rubeņa grāmata «Sešas sezonas».

Bērībā Helmūts sāka nodarboties ar daiļslidošanu, bet viņa tēvs Guntars Balderis, kaislīgs hokeja cienītājs, iesaistīja dēlu «īstu vīru» spēlē. Līdzko Rīgā ieradās Viktors Tihonovs, viņš uzaicināja savā komandā arī 16 gadus veco Helmūtu Balderi. 1984. gadā Helmūts valsts čempionāta spēlēs iemeta pretinieka vārtos savu 300. ripu. Pirms viņa to bija spējuši tikai septiņi padomju hokejisti. Kopš 1985. gada viņš strādāja par treneri Japānā, ASV, Latvijā.

H. Baldera sporta gaitas aprakstītas Miķeļa Rubeņa grāmatā «Būt virsotnē».

Kamaniņu sportam Latvijā pamatus lika entuziastu grupa, kas 1967. gadā sāka būvēt pie Cēsīm kamaniņu trasi. Rīdnieku entuziasms deva spēcīgu impulsu jaunā sporta veida at-

tīstībai visā valstī. Galvenās rūpes par kamaniņu sporta attīstību uzņēmās lauku sporta biedrība «Vārpa». 1976. gadā Hammarstrandā Eiropas čempiones titulu izcīnīja Vera Zozuļa. Pēc gada Iglsā viņa ieņēma otro vietu pasaules čempionātā. 1978. gada pasaules čempionātā Imstā zelta medaļas izcīnīja Vera Zozuļa, Dainis Brenze un Aigars Kriķis.

Par Daiņa un Aigara ceļu sportā izdota Ērika Kehra grāmata «Divi vienās kamanās».

1980. gada olimpiskajās spēlēs Leikplesidā Valda Tilika audzēkne V. Zozuļa kļuva par čempioni, bet Ingrīda Amantova ieņēma trešo vietu.

Jaunos kamaniņu braucējus gatavoja Murjāņu sporta internātskolā, kur «Vārpas» vecākā trenera Rolanda Upatnieka vadībā tika izbūvēta treniņa trase, kā arī sporta biedrība «Darba rezerves». 1984. gadā Latvijā bija 131 kamaniņu braucējs un pieci treneri.

Izmēģinājusi spēkus vieglatlētikā, basketbolā un pat sieviešu sambo ciņā, Vera Zozuļa pievērsās kamaniņām. Pirmajā nodarbību mēnesī viņa kļuva par Vissavienības sacensību uzvarētāju braukšanā ar skrītūlkamanām. Bet no ledus trases Bratskā izbijās. Atgriezās Rīgā, lejup nenobraukusi, un turpināja strādāt par šuvēju «Rīgas modēs». Tomēr kamaniņu braukšana vilināja. 1976. gadā Insbrukas olimpiskajās spēlēs viņa palika 9. vietā. Gatavojoties nākamajām olimpiskajām spēlēm, Rīgā tika uzcelta kamaniņu braukšanas starta estakāde ar mākslīgo ledu, Valdis Tiliks izgatavoja jaunas kamanas. 1978. gadā V. Zozuļa izcīnīja pasaules čempiones titulu. 1980. gadā Leikplesidā uzvarēja visos braucienos, kļūstot par olimpisko čempioni. Pēc četriem gadiem Sarajevas olimpiskajās spēlēs Vera ieņēma piekto vietu. Pēc tam marta pēdējā svētdienā Gaiziņkalnā, kad notiek sportiskas atvadas no ziemas, PSRS Nopelniem bagātā sporta meistare atvadījās no aktīvo sportistu rindām. Tagad strādā par treneri.

Veras Zozuļas sporta gaitas izklāstītas Daiņa Caunes grāmatā «Ledū, saulē, pasaulē».

No 1980. gada R. Upatnieks uzņēmās jaunās padomju bobsleja komandas vecākā trenera pienākumus. Par galveno bobslejistu sagatavošanas un bobsleja kamanu būves centru kļuva VEF sporta klubs. 1983. gadā «Daugavas» centrālajā stadionā atklāja bobsleja starta estakādi ar mākslīgo ledu. Ar mērķtiecīgu treniņu un modernu bobsleja kamanu būvi jau 1983. gada rudenī padomju bobslējisti izvirzījās vadošajās vietās pasaulē.

1984. gadā par Eiropas čempioniem divniekā kļuva rīdzinieki Jānis Ķipurs un Aivars Šnepsts, bet ziemas olimpiskajās spēlēs Sarajevā pirmo bronzas medaļu padomju bobslejam ieguva rīdzinieks Zintis Ekmanis kopā ar Krasnojarskas sportistu Vladimiru Aleksandrovu.

1984. gadā Rīgā tika izveidota pirmā bobsleja federācija Padomju Savienībā. Tajā pašā gadā Rolandu Upatnieku ievēlēja par Starptautiskās bobsleja federācijas tehniskās komitejas loekli.

1985. gadā Eiropas čempionu titulus izcīnīja Zintis Ekmanis un Vladimirs Aleksandrovš. Uz «Daugavas» stadiona mākslīgā ledus starta estakādes notika pasaulē pirmās bobslejistu sacensības kamanu iestumšanā. «Dzintara balvu — 85» izcīnīja rīdzinieki Māris Poikāns un Ivars Bērzups.

Bobsleja pirmie soļi Latvijā sīkāk izklāstīti Mairitas Solimas grāmatā «Bobsleja uvertūra».

Panākumus guva arī citu sporta veidu pārstāvji. Rīgas mākslas vingrotāja Ludmila Kačkalda pēc sešu gadu pārtraukuma 1973. gadā atkal izcīnīja pasaules čempiones zelta medaļu grupas vingrojumā. Valsts meistarsacīkstēs viņu atzina par graciozāko vingrotāju. **Tenisā** Eiropas čempiones titulu sievietes dubultspēlē izpelnījās Zaiga Ivanova (Jansone) 1972. un 1973. gadā. **Džudo cīņā** Aleksandrs Jackevičs kļuva par četrkārtēju (1978., 1979., 1980., 1982.) Eiropas čempionu.

Akrobātikas uzplaukums Latvijā saistās ar PSRS Nopelniem bagātā trenera Pāvela Kapulera darbu, kas «Darba rezervēs» izveidoja savu akrobātikas skolu. 1977. gadā par pasaules un Eiropas čempionēm kļuva sievietes triiņieks — Tamāra Isajenko, Gaļina Korčemna un Gaļina Udodova. Trīs gadus pēc kārtas viņas izcīnīja PSRS kausu. Akrobātu pāris Ilona Jarāne un Vadīms Pismennijs pasaules čempionu titulu izcīnīja 1980. un 1982. gadā. Aizsāktās tradīcijas 1984. gadā turpināja akrobātu jaunā maiņa Inese Sproģe, Svetlana Kuņecova un Natālija Riževska, izcīnot pasaules čempionu titulu grupas vingrojumā. P. Kapulera audzēkņi Vissavienības arēnā izpelnījās ievēribu ne vien ar jauniem un sarežģītiem elementiem. Viņiem ir ļoti augsta horeogrāfiskā sagatavotība.

Biatlonā, ar ko Latvijā sāka nodarboties kopš piecdesmito gadu beigām, Eiropas junioru čempiona nosaukumu 1971. un 1972. gadā individuāli ieguva Jānis Čaurs. Kopā ar Aleksandru Bogdanovu viņi bija čempioni arī 1971. gadā stafetē.

7. LATVIJAS PSR KOMPLEKSIE PASĀKUMI LĪDZ 1986. GADAM

7.1. Latvijas PSR spartakiādes

Republikas pirmā spartakiāde, kurai sarīkošanas brīdī vēl nebija kārtas numura, notika 1950. gadā. Pirmās medaļas tika sadalītas jau martā Gaiziņkalnā, kur sacentās slēpotāji. Galvenās sacensības risinājās Rīgā no 1. jūlija līdz 10. jūlijam vieglatlētikā, vingrošanā, riteņbraukšanā, peldēšanā, tautas airēšanā, šaušanā un svarcelšanā. Rīgā startēja vairāk nekā 2000 sportistu no republikas 57 rajoniem un pilsētām.

Ārpus konkursa savu meistarību demonstrēja slavenais padomju kārtslēcējs Nikolajs Ozoliņš, lodes grūdēja Anna Andrejeva, vingrotājs Alberts Azarjans, pasaules rekordists svarcelšanā Grigorijs Novaks.

Pirmajā spartakiādē uzmirdēja Dzidras Levickas talants. Viņa sasniedza Vissavienības rekordu 400 metru skrējienā jauniešiem — 59,3 sek. Anatolijs Beitāns laboja savu Vissavienības rekordu 800 metru skrējienā jauniešiem un vienlaikus kļuva par republikas rekordistu vīriešiem. Pavisam spartakiādē tika uzstādīti 35 republikas rekordī.

Kompleksajā vērtējumā starp pirmās grupas komandām labākos panākumus guva Rīgas, Jelgavas un Cēsu rajona sportisti. Otrajā grupā par uzvarētājiem kļuva Pļaviņu, Saulkrastu un Smiltenes rajonu komandas.

Spartakiāde deva pārskatu par Latvijas sportu. Par izcilēm panākumiem fiziskajā kultūrā un sportā PSRS Nopelniem bagātā sporta meistara nosaukums tika piešķirts soļotājiem Ādolfam Liepaskalnam un Pēterim Zeltiņam, riteņbraucējiem Almai Lasi un Albertam Džarcānam, kuri jau vairākkārt bija izcīnījuši PSRS čempionu titulus.

Ar 1955. gada II spartakiādi sākās Latvijas sportistu gatavošanās PSRS tautu I spartakiādei. Kompleksais sarīkojums desmit sporta veidos ieguva vēlāk tradicionālo trīs pakāpju sistēmu. Spartakiādi ievadīja sacensības rūpnīcu, fabriku, kolhozu, skolu un augstāko mācību iestāžu fiziskās kultūras kolektīvos. Otrajā posmā sacīkstes notika rajonos, pilsētās un sporta biedrībās.

Finālsacensībās lielisku republikas rekordu sasniedza Dzidra Levicka 800 m skrējienā — 2:10 — un pirmo reizi iz-

pildīja PSRS sporta meistares normu. Leonīda Putvika rekordu augstlēcšanā divas reizes laboja Ilmārs Lapiņš, sasniedzot rezultātu 1,92 m. Spartakiādē tika laboti 17 republikas rekordi — visvairāk svarcelšanā. Meistarklasei atbilda seši rezultāti, bet pirmajai klasei — 81.

Finālsacensību rezultāti visumā tomēr ievērojami atpalika no republikas sportistu faktiskajām spējām. Pēckara gados Latvijas atlēti jau bija labojuši 6 pasaules, 50 Vissavienības un vairāk nekā 1000 republikas rekordu, PSRS sporta meistaru skaits sniedzās pāri pusotram simtam.

Kompleksajā vērtējumā pirmo vietu izcīnīja BASB «Daugava» kolektīvs, uzvarot vieglatlētikā, vingrošanā, tenisā, klasiskajā cīņā, basketbolā sievietēm, kā arī volejbolā vīriešiem un sievietēm. Otro vietu ieguva spartakieši par uzvarām peldēšanā un ritenbraukšanā šosejā. Kopumā trešo vietu ieņēma dinamieši, kaut atsevišķos sporta veidos viņu komandas guva tikai vienu uzvaru — treka ritenbraukšanā. Boksā un basketbolā vīriešiem spēcīgākie izrādījās AVN (ASK) sportisti.

PSRS Ministru Padome bija pieņēmusi lēmumu par PSRS tautu I spartakiādes sarīkošanu 1956. gadā.

Latvijas PSR III spartakiādes sacensības 1956. gadā pirmajā posmā notika 2138 kolektīvos, pēc tam sekoja rajonu, pilsētu un arī zonālās spartakiādes.

Līdz spartakiādes finālsacensībām, kas sākās 15. jūlijā Rīgā, jau bija laboti 105 republikas rekordi, 30 atlēti no jauna izpildīja PSRS sporta meistara normu.

Spartakiādes finālsacensību programmā bija iekļauti 17 sporta veidi: vieglatlētika, peldēšana, vingrošana, ritenbraukšana, svarcelšana, klasiskā un brīvā cīņa, bokss, basketbols, volejbols, teniss, futbols, ūdenspolo, daiļlēcšana, smaiļošana un kanoe airēšana, paukošana un šaušana. Pirmajā grupā visos 17 sporta veidos sacentās Rīgas, Liepājas un Daugavpils komandas, turklāt Rīgu pārstāvēja divas vienības. Pēc zonālām spartakiādēm noskaidrojās otrās finālgrupas dalībnieki: Ventpils, Rēzeknes un Jelgavas pilsētu, kā arī Talsu, Bauskas, Ogres, Tukuma, Gulbenes, Alūksnes, Ilūkstes, Cēsu un Valmieras rajonu komandas.

Spartakiādes kopvērtējumā ievērojamu pārsvaru guva Rīgas komanda, kas uzvarēja 12 sporta veidos. Otro vietu ieguva Rīgas otrā vienība, uzvarot četros sporta veidos — tenisā, ritenbraukšanā, paukošanā un šaušanā. Trešajā vietā — Daugavpils komanda, bet ceturtajā — Liepājas sportisti, kuru pārstāvji uzvarēja futbolā. Otrajā grupā astoņu sporta veidu

kopvērtējumā labākā bija Jelgavas pilsētas komanda. Tālāk sekoja Ventspils pilsētas un Ogres rajona vienības.

Lai nodrošinātu sekmīgu gatavošanos PSRS tautu II spartakiādes finālsacensībām, Latvijas PSR IV spartakiādi uz sākāja 1957. gadā. Tā bija organizēta pēc citādāka principa nekā iepriekšējās. Finālsacensībās Rīgā startēja ne vien sporta biedrību izlases komandas, bet arī divpadsmit spēcīgāko fiziskās kultūras kolektīvu vienības — zooloģo sacensību uzvarētājas. Kolektīvu komandas tika virzītas uz augstas sporta meistarības ceļu, jo īpaši tāpēc, ka tautu II spartakiādes finālsacensībās Maskavā bija paredzēts arī atsevišķu kolektīvu starts piecos sporta veidos. Salīdzinājumā ar iepriekšējā gada republikas spartakiādi no programmas bija svītrots futbols, bet no jauna parādījās riteņbraukšana trekā.

Sporta biedrību grupā trīs godalgotās vietas izcīnīja «Daugava», «Dinamo» un «Spartaks», bet starp fiziskās kultūras kolektīviem labākos panākumus guva Rīgas vagonu rūpnīcas, Tukuma mežsaimniecības fiziskās kultūras kolektīvi.

1958. gada spartakiādes sacensības tika sarīkotas dažādās vietās un dažādos laikos. Tās sākās ar pavasara krosu un beidzās gada nogalē ar svarcelšanu. Visos deviņos sporta veidos piedalījās tikai «Daugavas» un «Dinamo» komandas, kas kopvērtējumā atbilstoši ieņēma pirmo un otro vietu. ASK sportisti ierindojās trešajā vietā.

Otrajā grupā sacentās Rīgas pilsētas rajonu, pārējo republikas pilsētu un rajonu komandas četros sporta veidos: krosa skrējienā, riteņbraukšanā, vieglatlētikā jauniešiem un svarcelšanā. Kopvērtējumā uzvarēja Kirova rajona sportisti, kas nekur nenoslidēja zemāk par trešo vietu. Otrajā vietā ierindojās Proletāriešu rajons, trešajā — Liepāja.

1958. gada spartakiāde sākumā ieguva savu kārtas numuru kā piektā, taču tā bija aizritējusi visai nemanāmi, un pēc vairākiem gadiem, kad tika ieviesta spartakiādu numerācija, to nosauca par neklātienes spartakiādi.

1959. gadā republikā risinājās vairākas spartakiādes, pievēršot sportam plašu sabiedrības uzmanību. Republikas pionieru pirmajā spartakiādē startēja septiņgadīgo skolu audzēkņi. Finālam Rīgā kvalificējās spēcīgākās skolu komandas. Lauku rajonu jaunie sportisti guva iespaidīgu pārsvaru pār Rīgas pionieriem. Futbolā un vieglatlētikā uzvarēja Jelgavas 2. vidusskola, rokasbumbā — Ķemeru vidusskolas zēni un

Kuldīgas 1. vidusskolas meitenes, galda tenisā — Talsu 1. septiņgadīgā skola.

Tūlīt pēc republikas XII skolēnu spartakiādes, kurā uzvarēja Kirova rajona komanda, sākās Latvijas PSR V spartakiādes finālsacensības. Līdz tam pirmā posma sacensības bija sarīkotas 1800 fiziskās kultūras kolektīvos, un tajās piedalījās apmēram 170 000 fizikultūriešu. Otrajā posmā — spartakiādēs, kas notika visos republikas rajonos un pilsētās, — startēja 44 000 labākie sportisti. Viņi laboja 260 savu rajonu rekordus un sasniedza vairāk nekā 5500 sporta klases rezultātus.

Latvijas PSR VI spartakiādi ievadīja masu sacensības fiziskās kultūras kolektīvos, 1962. gada Latvijas PSR lauku un jaunatnes sporta spēles, republikas skolēnu un pionieru spartakiādes, kā arī citi pasākumi. Pēc sacensībām kolektīvos spartakiāde risinājās rajonos un pilsētās, bet finālsacensību dalībnieki galda tenisā tika noskaidroti arī zonālajās spartakiādēs. Pirmajā grupā startēja Daugavpils, Jelgavas, Liepājas, kā arī Rīgas piecu rajonu komandas, otrajā grupā — visu pārējo pilsētu un rajonu sportisti.

Soreiz kopējā vērtējumā ieskaitīja arī skolēnu izlases komandu rezultātus 1963. gada skolu jaunatnes spartakiādē: pirmajā grupā — 13, otrajā grupā — 10 sporta veidos. Bez tam pirmās grupas kopvērtējumā vērā ņēma arī spēcīgāko fiziskās kultūras kolektīvu rezultātus četros veidos: peldēšanā, riteņbraukšanā, svarcelšanā un vieglatlētikā.

Otrās grupas sacensību programmā bija brīvā cīņa, galda teniss, ložu šaušana, peldēšana, riteņbraukšana, svarcelšana, šahs, vieglatlētika, smaiļošana un kanoe airēšana, bet pirmajā grupā bez šiem sporta veidiem arī bokss, klasiskā cīņa, modernā piecīņa, paukošana, teniss un vingrošana.

Skolēnu un pieaugušo finālsacensībās par čempionu medaļām un tiesībām doties uz PSRS tautu spartakiādi cīnījās vairāk nekā 4000 sportistu. Viņi pieckārt pārsniedza iepriekšējās spartakiādes rekordu meistarībā: 152 rezultāti atbilda sporta meistara normai. Spartakiādes visu posmu sacensībās kopā tika reģistrēti 550 000 dalībnieki.

Spartakiādes gaitā tika laboti 197 republikas pieaugušo un jaunatnes rekordi.

Pirmās grupas kopvērtējumā Latvijas PSR Ministru Padomes balvas izcīnīja Proletāriešu rajona, Liepājas pilsētas un Kirova rajona sportisti. Otrajā grupā spēcīgākās izrādījās Valmieras, Tukuma un Cēsu delegācijas.

Latvijas PSR VII spartakiāde notika 1966. un 1967. gadā 34 sporta veidos — obligātajos un izvēles. Kolektīvos sacensības risinājās divus gadus un arī punktus kopvērtējumam varēja iegūt 1966. un 1967. gada republikas pieaugušo un skolēnu sacensībās. Pirmo reizi komandām punktus piešķīra gan par iegūtu vietu sporta masveidībā, gan par finālsacensībās uzrādītajiem sporta meistara rezultātiem.

Pirmās grupas sacensībās starp «Daugavas», «Dinamo» un ASK sportistiem punktus piešķīra 18 sporta veidos. Otrajā grupā astoņos sporta veidos spēkiem mērojās «Darba rezervju», «Lokomotīves» un «Vārpas» komandas. Trešajā grupā sacentās sporta biedrību Rīgas pilsētas kolektīvi, kā arī Daugavpils un Liepājas izlases komandas 12 sporta veidos. Šajā grupā spēkiem mērojās arī Rīgas pilsētas rajonu, Daugavpils un Liepājas skolēnu komandas. Ceturtajā grupā ar kopīgu ieskaiti pieaugušajiem un skolēniem startēja Jelgavas, Jūrmalas, Rēzeknes un Ventspils pilsētu, Cēsu, Dobeles, Valkas, Madonas, Rīgas, Talsu, Tukuma un Valmieras rajonu komandas astoņos sporta veidos. Piektajā grupā — pārējo republikas rajonu komandas. Spartakiāde jau bija sākusies, kad republikā tika izveidoti Alūksnes, Limbažu un Stučkas rajoni. Tie kļuva par sestās grupas dalībniekiem, kurā astoņos sporta veidos sacentās tikai pieaugušo komandas.

Sporta organizācijām izvirzīja mērķi, lai spartakiādē būtu miljons dalībnieku. Šis uzdevums kārtējo reizi tika «veikts» ar uzviju — startēja 1 200 000 dalībnieku — tā bija uzrādīts atskaitēs.

Izšķirīgās finālciņņas atsevišķos sporta veidos sākās jau aprīlī, turpinājās maijā, bet jūnijā pirmajā pusē katru dienu tika noskaidroti desmitiem spartakiādes čempionu vieglatlētikā, peldēšanā, riteņbraukšanā, šaušanā, airēšanā, vingrošanā, boksā, svarcelšanā.

Par Latvijas PSR VII spartakiādes uzvarētājiem komandu vērtējumā atsevišķās grupās kļuva «Daugava», «Vārpa», Rīgas «Dinamo» un Leņina rajons (skolēniem), Jelgava, Jēkabpils rajons un Stučkas rajons.

Latvijas PSR VIII spartakiādes divu pirmo posmu sacensības fiziskās kultūras kolektīvos, sporta klubos, rajonos un pilsētās sākās 1970. gada janvārī un turpinājās vairākās kārtās līdz 1971. gada oktobrim. Šoreiz kompleksajā vērtējumā bija iekļautas finālsacensības pieaugušo komandām 28 sporta veidos, kā arī republikas jauniešu II spartakiāde 28

športa veidos un Latvijas PSR 1970. gada skolēnu spartakiāde 22 sporta veidos.

Spartakiādes pirmajā gadā sacensības sarīkoja 2418 fiziskās kultūras kolektīvi un tajās startēja 460 000 dalībnieki. Pilsētu, rajonu un Rīgas sporta biedrību izlases komandu dalībnieki republikas finālsacensību laikā laboja četrus PSRS un 41 republikas rekordu, sasniegta 150 sporta meistara un 130 meistarkandidāta rezultātus.

Spartakiādes otrajā gadā sacensības sarīkoja jau 2566 fiziskās kultūras kolektīvi un tajās startēja 474 000 dalībnieki. Finālsacensībās piedalījās 2666 republikas labākie sportisti, kas sasniegta 130 sporta meistara un tikpat daudz meistarkandidāta rezultātu.

Latvijas PSR VIII spartakiādes kopvērtējumā pirmajā grupā uzvaru guva «Daugavas» komanda, otro vietu ieņēma «Dinamo», trešo — ASK sportisti. Otrajā grupā galvenās balvas saņēma «Daugavas» Rīgas pilsētas padomes, Rīgas «Dinamo» un Rīgas ASK sportisti. Trešajā grupā labākos panākumus guva Rīgas rajona, Jūrmalas pilsētas un Cēsu rajona komandas.

Latvijas PSR IX spartakiādi atklāja 1974. gada 28. jūnijā Rīgas «Dinamo» stadionā. Taču divu gadu garumā izstieptās sacensības aizritēja visai neizteiksmīgi. Spartakiādes kompleksajā vērtējumā bija iekļauti visi lielākie sporta pasākumi — 1974. gada spartakiādes finālsacensības vieglatlētikā, loka šaušanā, boksā, svarcelšanā, vingrošanā, riteņbraukšanā šosejā, sambo, brīvajā un klasiskajā cīņā, republikas VI ziemas sporta spēļu finālsacensības sešos sporta veidos, republikas 1974. gada čempionāti basketbolā, džudo, riteņbraukšanā trekā, akadēmiskajā airēšanā, jātnieku sportā, burāšanā, peldēšanā, šahā, tenisā un citos PSRS tautu spartakiādes sporta veidos. Turklāt republikas spartakiādes vērtējumā tika iekļauti arī PSRS tautu III ziemas spartakiādes un PSRS tautu VI spartakiādes finālsacensībās sasniegtie rezultāti. Sportā bija sācies rēķināšanas, veiklo izdomu, viltības laiks.

Itin visi pasākumi, kas divos gados notika fiziskās kultūras kolektīvos un darba vietās, ieguva spartakiādes sacensību nosaukumu. Pastiprināta uzmanība tika pievērsta GDA spartakiādēm — visos fiziskās kultūras kolektīvos sacensības rīkoja pēc GDA vasaras un ziemas daudzciņas programmām. Par GDA nozīmnieku sekmīgu sagatavošanu, labi sarīkotām masu sacensībām un sasniegtajiem rezultātiem PSRS tautu

VI spartakiādes finālsacensībās republika izpelņijās Vissavienības FKSK piemiņas vimpeli.

Pirmajā grupā, kurā sacentās Rīgas sporta biedrības un republikas pakļautības pilsētas, uzvarēja Rīgas «Daugava», ASK un Rīgas «Dinamo». Otrajā — lauku rajonu grupā — pirmajā trijniekā ierindojās Rīgas, Limbažu un Valmieras rajoni. Trešajā grupā, kurā sacentās republikas sporta biedrības, visvairāk punktu savāca «Daugava», «Dinamo» un ASK.

Latvijas PSR X spartakiāde notika 1978. un 1979. gadā. Vairāk nekā 400 000 fizikultūriešu izpildīja GDA kompleksa normas. Sacensības tika sarīkotas gandrīz visos 2496 fiziskās kultūras kolektīvos.

Finālsacensību svinīgā atklāšana notika 5. jūlijā Rīgas sporta pilī, kur pasniedza PSRS Ministru Padomes ceļojošo Sarkanā karogu, ar ko Latvijas PSR bija apbalvota par sasniegumiem GDA kompleksa ieviešanā. Finālsacensības notika divās grupās. Pirmajā sacentās Rīgas sporta biedrības un republikas pakļautības pilsētas — pavisam 12 komandas, otrajā — 26 lauku rajonu komandas. Trešajā grupā punktus skaitīja republikas sporta biedrībām tā sauktajā paralēlajā ieskaitē. Pirmajā grupā pārliecinoši uzvarēja Rīgas «Daugava». Turpmākajās vietās — Rīgas ASK un «Dinamo». Otrajā grupā Valmieras rajons par trim punktiem apsteidza Rīgas rajonu, bet trešajā vietā izvirzījās Limbažu rajons, kas sevišķi sekmiņīgi startēja smaiļošanas un kanoe airešanas sacensībās. Trešajā grupā pārliecinoši uzvarēja «Daugava». Lauku sporta biedrība «Vārpa», apsteidzot ASK, pirmo reizi ieņēma otro vietu.

Gatavojoties 1982. gada PSRS tautu V Ziemas un 1983. gada VIII vasaras spartakiādei, republikā tika sarīkota PSRS 60. gadadienai veltītā Latvijas PSR XI spartakiāde. Pirmā posma masu sacensības cehos, fakultātēs, fiziskās kultūras kolektīvos un dzīvesvietās ilga trīs gadus. 1982. gadā notika otrā posma rajonu un pilsētu spartakiādes, kā arī trešā posma republikas finālsacensības.

Spartakiādes programmā bija ziemas un vasaras sporta veidi. Vasaras posma finālsacensību programmā tika iekļautas republikas meistarsacīkstes PSRS tautu spartakiādes programmas veidos un tās no 1. februāra līdz rudenim risinājās dažādās vietās. Komandas tika sadalītas grupās pēc aptuveni līdzīgiem spēku samēriem. Pirmajā grupā startēja četras Rīgas komandas, kuru koprezultātu dalīja ar četri, kā arī Jelgavas, Daugavpils, Liepājas pilsētu un Rīgas un Valmieras ra-

jonu komandas. Otrajā grupā Jūrmalas, Rēzeknes un Ventspils vienības uzstājās kopā ar deviņām spēcīgākajām rajonu izlasēm. Trešajā grupā savā starpā sacentās pārējo 15 rajonu sportisti. Nolikums paredzēja, ka pirmās grupas pēdējā komanda nākamajā spartakiādē startēs otrajā grupā, bet otrās grupas uzvarētājs pāries uz pirmo grupu. Līdzīgā veidā tika plānota divu komandu apmaiņa starp otro un trešo grupu. Ceturtajā grupā (ar paralēlu ieskaiti) tika vērtēti republikas sporta biedrību iegūtie punkti.

Latvijas PSR XII spartakiādē notika divos posmos — vasaras un ziemas. Spartakiādes nolikums bija sastādīts, vadoties no PSRS tautu spartakiādes prasībām, kurās noteikts, ka tajā varēs piedalīties tikai junioru vecuma sportisti. PSRS izlases komandas dalībniekiem vecuma ierobežojums nebija paredzēts. PSRS sporta vadītāji ar šo prasību bija ieecerējuši atjaunot valsts izlases komandu sastāvu un atklāt jaunus, perspektīvus sportistus. Diemžēl, pārņemot šo PSRS iniciatīvu, Latvijā gados vecākus sportistus vairs neiekļāva izlases komandās un tiem zuda interese trenēties, bet jaunākie sportisti daudzos sporta veidos zaudēja treniņa partnerus un iespēju pārņemt vecāko pieredzi. Ievērojot šo vecuma ierobežojumu, LPSR FKSK uz PSRS tautu ziemas spartakiādi nesūtīja slēpotājus, jo Latvijas čempiona nosaukumu bija izcīnījuši I. Kravale, kuras vecums toreiz neatbilda nolikumam. Latvijas PSR XII spartakiādes ziemas posms sākās 1986. gada 18. janvārī ar sacensībām kalnu slēpošanā Siguldā. Sacensības turpināja kamaniņu braucēji Cēsīs «Cirulišu» trasē, slēpotāji Pļaviņās, biatlonisti Priekuļos. Vasaras posma sacensības pamatā notika Rīgā. Abu posmu kopvērtējumā par uzvarētājiem 1. grupā kļuva Rīgas pilsēta, 2. grupā Valmieras rajons, 3. grupā Dobeles rajons.

7.2. Latvijas PSR spartakiādes ziemas sporta veidos

Sešdesmitajos gados sākās kompleksie ziemas sporta sarīkojumi — olimpiāde un sporta spēles. Agrāko gadu biedrību un republikas čempionāti ziemas sporta veidos risinājās dažādās vietās un laikos, tajos piedalījās tikai daži labākie sportisti, čempionāti nespēja piesaistīt plašāku sabiedrības uzmanību un ieinteresēt jaunatni nodarboties ar šiem veidiem.

1960. gadā Latvijā sarīkoja kompleksu pasākumu ziemas sporta veidos — I ziemas olimpiādi. Olimpiāde Cēsīs sākās vienlaikus ar balto olimpiādi Skvovelijā.

Cēsīs risinājās finālciņas distanču slēpošanā, ātrslidošanā, hokejā un tūrismā, Siguldā — kalnu slēpošanā. Par olimpiādes varoni kļuva cēsnieks Uldis Lizums, kas uzvarēja 15, 30 un 50 kilometru slēpojumos. Sieviešu konkurencē pārāka bija pļaviņiete Helēna Zvejniece. Kopvērtējumā pārliecinošu uzvaru guva Proletāriešu rajona komanda, ko galvenokārt veidoja LVFKI studenti. Viņi guva uzvaras hokejā, ātrslidošanā un kalnu slēpošanā. Otrajā vietā ierindojās Cēsu rajona, trešajā — Maskavas rajona komanda.

1962. gadā Latvijā tika sarīkots komplekss sporta pasākums, ko nosauca par pirmajām ziemas sporta spēlēm.

Finālsacensībās Cēsīs februāra sākumā startēja distanču un kalnu slēpotāji, biatlonisti, trampīnlēcēji un divcīņnieki, ātrslidotāji, daiļslidotāji un hokejisti — pavisam gandrīz 500 sportistu.

Kalnu slēpošanā par uzvarētājiem pirmo reizi kļuva brāļi Andis un Ziedonis Kordes. Ātrslidošanā spēļu čempiones titulu izcīnīja Lāsma Avotiņa. Uldis Lizums šoreiz čempiona laurus dalīja ar cēsnieku Juri Užānu un rīdzinieku Ivaru Kušķi. Helēna Zvejniece 5 km distancē palika otrā aiz rīdzinieces Reģinas Budevičas. Finālsacensību kopvērtējumā pārliecinoši uzvarēja Maskavas rajona un Proletāriešu rajona komandas.

Rajonos, pilsētās, fiziskās kultūras kolektīvos sacensības turpinājās līdz 1. aprīlim. Tajās piedalījās 271 000 cilvēku, tās norisa 70 procentos fiziskās kultūras kolektīvu. Latvijas PSR I ziemas sporta spēļu kopvērtējumā uzvarēja Proletāriešu rajons, apsteidzot Maskavas rajona un Ļeņina rajona sportistus.

Kārtējais, pēc skaita trešais, ziemas sporta kompleksais sarīkojums notika 1964. gadā. Šoreiz spēļu programmā bija septiņi sporta veidi: ātrslidošana, kalnu slēpošana, distanču slēpošana, trampīnlēkšana, divcīņa, biatlons, daiļslidošana un hokejs. Kalnu slēpošanas sacensības pirmo reizi notika Siguldā Gaujas senlejā, kur slēpošanas veterāns O. Pirtnieks bija izveidojis labu trasi. Visvairāk zelta medaļu ieguva Inese Āverāte un Ziedonis Korde. Distanču slēpošanā ātrākie bija Helēna Zvejniece, Inārs Kušķis un Uldis Lizums. Kopvērtējumā uzvarēja Proletāriešu rajona, Kirova rajona un Maskavas rajona komandas.

Latvijas IV ziemas sporta spēļu finālsacensības notika kalnu slēpošanā Siguldā, ātrslidošanā un daiļslidošanā Rīgā, distanču slēpošanā un biatlonā — Cēsīs, divcīņā un tramplinlēkšanā — Pļaviņās. Finālsacensībās startēja 550 dalībnieku, kas pārstāvēja 19 komandas. Visvairāk zelta medaļu — četras — izcīnīja Rīgas ātrslidotājs Toivo Kauniste. Tajā laikā viņa sieva Lasma Kauniste startēja pasaules meistarsacīkstēs Norvēģijā, kur ieņēma 7. vietu.

Summējot meistarības un masveidības rezultātus, par IV ziemas sporta spēļu uzvarētājiem kļuva Rīgas pilsētas Kirova, Proletāriešu un Oktobra rajona komandas.

Latvijas PSR V ziemas sporta spēles aizritēja klusāk par iepriekšējām, jo ilga divus gadus bez noteiktas kulminācijas. Silto ziemu dēļ mazinājās jaunatnes interese par ziemas sporta veidiem.

Sporta spēļu dienās lielāko skatītāju pieplūdumu jaunajā Cīrulišu trasē izraisīja republikā pirmās sacensības kamaniņu sportā. 60 dalībnieku konkurencē divnieku braucienos uzvarēja vēlāk slavenais treneris V. Tiliks kopā ar L. Likumu.

1969. gada ziemā sporta spēļu sacensības risinājās starp pilsētu un rajonu komandām. Spēcīgāko grupā uzvarēja Proletāriešu, Oktobra un Kirova rajona sportisti. Otrajā grupā — Alūksnes, Daugavpils un Rēzeknes rajonu vienības.

1970. gada februārī ziemas sporta spēļu finālsacensībās sacentās sporta biedrību izlases komandas. Uzvaru guva «Daugava» un «Vārpas» vienības.

Republikas VI ziemas sporta spēlēs 1974. gadā tradicionālajiem ziemas sporta centriem pievienojās Krāslava, kur notika sacensības distanču slēpošanā. Iecerētās ātrslidotāju sacensības Rīgā nevarēja sarīkot atkušņa dēļ. Daiļslidotāji sacentās Rīgas sporta pili. Cēsu kamaniņu trasē tika glābta ar Dobeles «Spodribā» ražoto sniega cementu. Biatlonisti atrada sniegu Vestienā.

Kalnu slēpošanā trīskāršu uzvaru guva nākamais PSRS tautu ziemos spartakiādes čempions Jānis Ciaguns. Vienīgi milzu slalomā zelta medaļu ieguva otrs Rīgas rajona sportists Ojārs Rozītis. Daiļslidošanā pārliecinoši uzvarēja Ainis Lejiņš, kā arī deju pāris Inese Štroma un Roberts Krutkramelis.

VI ziemas sporta spēlēs nebija atsevišķa komandu vērtējuma. Tāpēc dalībnieku bija maz — 323 sportisti. Pirmo sešu vietu ieguvēji deva punktus komandām republikas IX spartakiādes kopvērtējumā.

1978. gadā ziemas sporta veidu kompleksais sarīkojums ieguva jaunu nosaukumu — Latvijas PSR VII ziemas spartakiāde. Ātrslidotāji, daiļslidotāji un hokejisti sacentās Rīgā, kalnu slēpotāji — Siguldā, distanču slēpotāji — Krāslavā, biatlonisti un kamaniņu braucēji — Cēsis. Šajā laikā par vadošo ziemas sporta veidu izvirzījās kamaniņu sports. Par spēļu čempioniem kļuva Astra Rībena un Dainis Bremze, kā arī Dainis Bremze un Valdis Ķuzis divniekā. Ātrslidošanā visās distancēs uzvarēja «Lokomotīves» pārstāvis Aleksandrs Višķers.

1982. gada februārī Cēsis, Rīgā un Siguldā risinājās republikas finālsacensības ātrslidošanā, biatlonā, daiļslidošanā, distanču un kalnu slēpošanā, hokejā un kamaniņu sportā. Šīs sacensības iekļāva Latvijas PSR XI spartakiādes kopvērtējumā.

Sieviešu sacensībās slēpošanā visās trijās distancēs uzvarēja Rīgas ASK slēpotāja Ineta Vītola, bet vīriešiem divas uzvaras guva viņas komandas biedrs Vitālijs Andrejevs. Kalnu slēpošanā pa divām zelta un vienai sudraba medaļai ieguva Sandra Garā no Rīgas rajona un valmierietis Aigars Doršs. Augstu meistarību nodemonstrēja kamaniņu braukšanas čempioni Dzidra Saleniece un Edvīns Guršpons.

8. PSRS TAUTU SPARTAKIĀDES

8.1. Latvijas sportisti PSRS tautu spartakiādēs

PSRS tautu I spartakiādē 1956. gadā no Latvijas piedalījās 451 sportists un 18 no viņiem uzrādīja sporta meistara normai atbilstošus rezultātus. Vislabākos panākumus guva vīriešu basketbola komanda. Trenera A. Gomeļska vadībā zelta medaļas izcīnīja O. Hehts, L. Jankovskis, J. Kalniņš, T. Kalherts, R. Karnītis, J. Krūmiņš, A. Ļeončiks, V. Muižnieks, J. Ostrouhs, G. Siliņš, M. Valdmanis, I. Vēritis. Toreiz spartakiādē sadalīja arī PSRS čempionāta godalgas. Spožu uzvaru guva vidējā svara svarcēlājs V. Stepanovs, kas trīscīņā pacēla 427,5 kilogramus. Pirms gada, startējot vienu svara kategoriju augstāk, V. Stepanovs divas reizes laboja pasaules rekordu spiešanā — līdz 153 kg. PSRS tautu spartakiādē sākās Rīgas Medicīnas institūta studentes Ineses Jaunzemes straujais ceļš augšup uz olimpiskās slavas kalngaliem. Finālsacensībās viņai pirmo reizi mūžā izdevās metiens pāri

50 metru linijai — 50,84 metri. Ar jaunu republikas rekordu I. Jaunzeme izcīnīja spartakiādes bronzas medaļu.

Atsevišķos spartakiādes programmas veidos Latvijas komandas ierindojās šādās vietās: basketbolā — vīriešiem zelts, sievietēm sudrabs, svarcelšanā un volejbolā sievietēm un vīriešiem — piektā vieta, stenda šaušanā — sestā, boksā, paukošanā un vieglatlētikā — septītā, smaiļošanā un kanoe airēšanā — astotā, futbolā — devītā, brīvajā cīņā un vingrošanā — desmitā, jāšanā, riteņbraukšanā šosejā un tenisā — vienpadsmitā, daiļlekšanā un šaušanā — divpadsmitā, klasiskajā cīņā — trīspadsmitā, peldēšanā un ūdenspolo — piecpadsmitā. Modernajā pieccīņā neviens mūsu sportists neuzrādīja toreiz nepieciešamo pirmās klases rezultātu un tāpēc palika bez ieskaites punktiem. Kopumā Latvijas sportisti ieguva divas zelta, divas sudraba un četras bronzas godalgas. Kopvērtējumā — astotā vieta.

PSRS tautu II spartakiādē 1959. gadā Latvijas pārstāvji palika bez zelta medaļām. No piecām mūsu sudraba godalgām vienu ieguva Imanta Gaiļa audzēkne Dzidra Levicka 800 m skrējienā. Pēc dažām nedēļām viņa svinēja uzvaras PSRS komandas mačos ar VFR un Anglijas vieglatlētiem. Ilgus gadus Dz. Levicka bija Latvijā nepārspēta vidējo distanču skrējēja.

Pārējās sudraba medaļas mūsu komandai ieguva Ziedonis Cakuls riteņbraukšanas krosā, Bruno Habarovs paukošanā ar špagu, kā arī bokseri Jānis Lancers un Aloīzs Tumiņš.

Latvijas basketbolistes jau pirmajā mačā apakšgrupā zaudēja gruzinietēm (39:41), kurām izdevās nosegt mūsu jauno basketbola zvaigzni Skaidriti Smildziņu. Pēc uzvaras pār Uzbekiju nācās zaudēt Igaunijai (29:40) un samierināties ar septīto vietu.

Spēle ar Gruzijas basketbolistiem Latvijas komandai bija ļoti sīva. Taču pēc vairākiem pagarinājumiem tomēr gala rezultātā zaudējums — 86:88. Finālā Latvijas vienībai nācās piedzīvot vēl vienu neveiksmi — pret Maskavu ar 65:77. Ar diviem zaudējumiem arī trešo vietu un bronzas medaļas varēja uzskatīt par veiksmi. Uzvarēja maskavieši, bet Gruzijas basketbolisti saņēma sudraba godalgas.

Latvijas volejbolistes priekšsacīkstēs viegli pārspēja Kazahijas, Ukrainas, Moldāvijas, Armēnijas un Azerbaidžānas komandas. Spēlēs ar Maskavas un Ļeņingradas vienībām latvietes zaudēja un rezultātā ieguva bronzas medaļas. Vīriešu vienība ierindojās piektajā vietā.

Fizikultūras kolektīvu grupā iepriecināja Rīgas vagonu rūpnīcas riteņbraucēji. U. Bergmanis, I. Jansons, G. Kuga un A. Liepiņš izcīnīja pirmo vietu 100 km komandu braucienā vīriešiem, bet D. Rīgava, L. Strazdiņa, A. Vismane un M. Viņiņa — 25 km komandu braucienā sievietēm.

Kaut arī kopvērtējumā republikas delegācija noturējās astotajā vietā, tomēr salīdzinājumā ar iepriekšējo spartakiādi vairākumā sporta veidu rezultāti bija pasliktinājušies.

PSRS tautu III spartakiādes sacensības risinājās 1963. gadā Maskavā un Volgogradā. Spartakiādes kopvērtējumā ieskaitīja republikas skolēnu izlašu rezultātus, kā arī labāko fizikultūras kolektīvu sniegumu piecos sporta veidos. Sacensību programma bija papildināta ar riteņbraukšanu trekā un akadēmisko airēšanu vīriešiem.

Vieglatlētikā savu pirmo spartakiādes zelta medaļu ieguva Jānis Lūsis, par nepilniem diviem metriem pārspējot igauņu šķēpa metēju Martu Pāmu. Renāte Lāce izcīnīja bronzas medaļu 100 m skrējienā.

Latvijas sieviešu basketbola zelta ēru spartakiādēs ievadīja L. Altberga, I. Apse, Dz. Baka, I. Blūma, T. Buceniece, Dz. Grundmane, H. Hehta, J. Kalniņa, Dz. Karamiševa (kapteine), S. Krodere, Ā. Rimbeniece un S. Smildziņa, gūstot uzvaras itin visās spēlēs. Vīriešu komanda, par kuras vienīgo treneri tikai dažas stundas pirms izbraukšanas uz Maskavu kļuva Alfrēds Krauklis, izcīnīja bronzas godalgas. Komandā spēlēja B. Drāke, V. Eglītis, A. Gulbis, O. Jurgensons, J. Kalniņš, J. Krūmiņš, J. Merksens, G. Muižnieks, V. Muižnieks, C. Ozers, M. Valdmanis un I. Vēritis.

Bagātīgu medaļu klāstu guva Latvijas riteņbraucēji. Trekā par sacensību varoni kļuva Imants Bodnieks, izcīnot spartakiādes un valsts čempiona titulu 1000 m hītā un arī tandēmu sprinta braucienos kopā ar maskavieti B. Vasiļjevu. Sudraba medaļas ieguva trekisti I. Eiduks, S. Rodionovs, F. Kučinskis un Dz. Lācis — 4 km komandu iedzīšanas braucienā, S. Rodionovs un Dz. Lācis — 50 km pāru braucienā ar desmit starplinišiem, A. Iškovs un J. Deisons — sprintā ar tandēmiem. Otro vietu ieņēma arī Latvijas komanda — A. Pavlovss, E. Morziks, V. Ribakovs, S. Sonks, K. Kohs un V. Bajevs — daudzdienu velobraucienā pa maršrutu Maskava — Harkova — Maskava. J. Eiduks ieguva bronzas medaļu 4 km individuālajā iedzīšanas braucienā.

Akadēmiskajā airēšanā divniekā ar stūrmani trešo vietu izcīnīja G. Niedra un E. Frišs, stūrmanis A. Lučkovskis. Boksa

turnīrā sudraba medaļas ieguva V. Trepša un S. Strumskis, bet bronzas — A. Tumiņš un J. Lancers.

Republikas pieaugušo izlase spartakiādē ierindojās astotajā, skolēni Volgogradā — devītajā vietā. Fiziskās kultūras kolektīvu grupā VEF un RVR komandas ieņēma tikai trīspadsmito vietu. Tāpēc kopvērtējumā — desmitā vietā.

PSRS tautu IV spartakiādē 1967. gadā visu sporta veidu kopvērtējumā Latvija izcīnīja astoto vietu, pirmo reizi apsteidzot Igauniju un Lietuvu. 121 mūsu republikas sportists finālsacensībās izcīnīja balvas, ko saņēma pirmo sešu vietu ieguvēji dažādos sporta veidos.

Fiziskās kultūras kolektīvu grupā Latvija ieņēma devīto, bet skolēnu spartakiādē Ļeņingradā — desmito vietu.

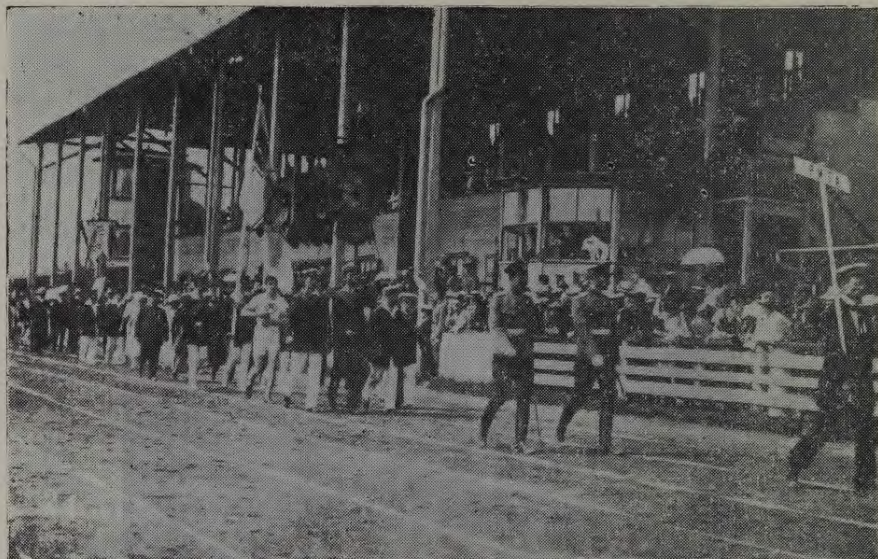
Finālsacensībās Maskavā atkal uzvarēja mūsu sievietes basketbola komanda (I. Bergvalde, I. Blūma, Z. Grāve, Dz. Grundmane, H. Hehta, M. Jansone, T. Kārklīņa, S. Krodere, T. Buceniece, Ā. Rimbiniece, S. Smildziņa, M. Zvīgule).

Daudz cildinājumu izpelnījās pieccīņnieki un vieglatlēti. Modernās pieccīņas komanda ierindojās ceturtajā vietā. Individuālajā turnīrā bronzas godalgu izcīnīja A. Kalniņš. Balvu viņš saņēma ar nelielu novēlošanos, jo tiesnešu kļūdas dēļ medaļu sākumā izsniedza Lietuvas sportistam J. Moskovičam. Vieglatlētu piektā vieta tika vērtēta par iespējami augstāko.

Vieglatlētikas sacensībās vispārēju ievēribu izpelnījās Ģenādijs Hlistovs ar pārliecinošām uzvarām 5000 metru un 10000 metru skrējienos. E. Zāģeris izcīnīja zelta un sudraba medaļas 400 un 200 metru barjerotajās distancēs. I. Verbele 400 m skrējienā, H. Ringa tāllēkšanā un J. Lūsis šķēpa mešanā saņēma sudraba godalgas. Bronzas medaļu izpelnījās desmitcīņnieks J. Lanka.

Latvijas vienības zelta medaļu klāstu papildināja Dz. Lācis treka riteņbraukšanā un akadēmiskās airēšanas četritnieks — V. Barkāns, G. Niedra, A. Priedītis un E. Rubīns.

PSRS tautu spartakiādes finālsacensības 1971. gadā pirmo reizi notika arī Rīgā — jūras līcī sacentās burātāji. Pārējos sporta veidos pieaugušie startēja Maskavā, jaunieši — Ufā, Kijevā, Voronežā un Ļvovā. No PSRS tautu V spartakiādes programmas tika svītrotas skolēnu, fiziskās kultūras kolektīvu un tehnisko sporta veidu sacensības. Ieskaiti deva tikai pirmas astoņas vietas. Pieaugušo sacensībās drīkstēja startēt vienīgi sporta meistari. Papildu punktus piešķīra par rekordiem un PSRS starptautiskās klases sporta meistara rezultātiem.

Viskrievijas olimpiādes atklāšana 1914. gadā Rīgā.

Eiropas čempionāts 1937. gadā notika Rīgā, jaunajā sporta zālē.

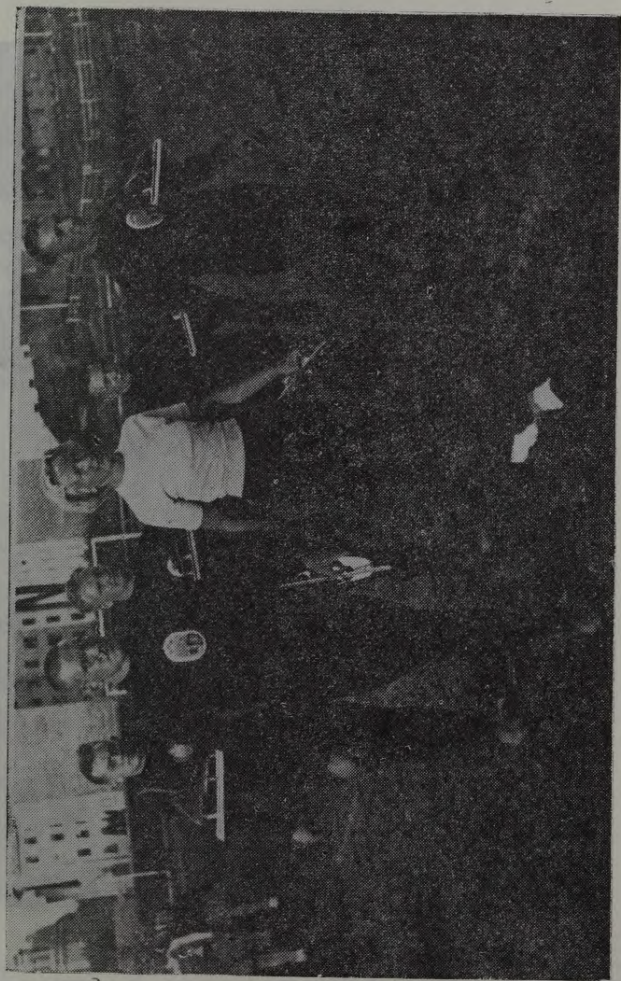

Jānis Dikmanis.

Edvins Bietags un Alberts Zvejnieks.

THE FINNISH

1936. gadā sporta svētku gājiena ātrslidotāji — Alfons Bērziņš, Anna Bogačova (Kīse) un A. Bite.

Alberts Jakovickis un Jānis Daliņš.

Pie Latvijas karoga Losandželosas olimpiskajās spēlēs. No kreisās — Jānis Daliņš, Jānis Dikmanis, labajā pusē pēdējais — Jānis Dimza. Šo karogu 1989. gadā atveda uz Latviju.

LSB airētāji 1929. gada starptautiskās sacensības uzvarētāji «yole de mer» klasē — O. Kihno, E. Kalniņš, pārstāvis V. Liberts, stūrmanis O. Zariņš un A. Konstants, kurš guva panākumus arī vingrošanā un paukošanā.

Pirmais Eiropas meistars basketbolā

Latvijas basketbolisti — Eiropas meistari.

Oto Jurgis.

Alfrēds Krūkliņš.

īnese Jaunzeme rāda skolēniem savu zelta medaļu.

PSRS tautu spartakiādes 3. vietas ieguvēji 1956. gadā — (no kreisās) Jānis Krūmiņš, Visvaldis Eglītis, Bruno Drāke, Gundars Muižnieks, Ivars Vērtis, Juris Merksens, Oļģerts Jurgensons, Ainārs Gulbis, Juris Kalniņš, Valdis Muižnieks, Cezars Ozers un Maigonis Valdmanis.

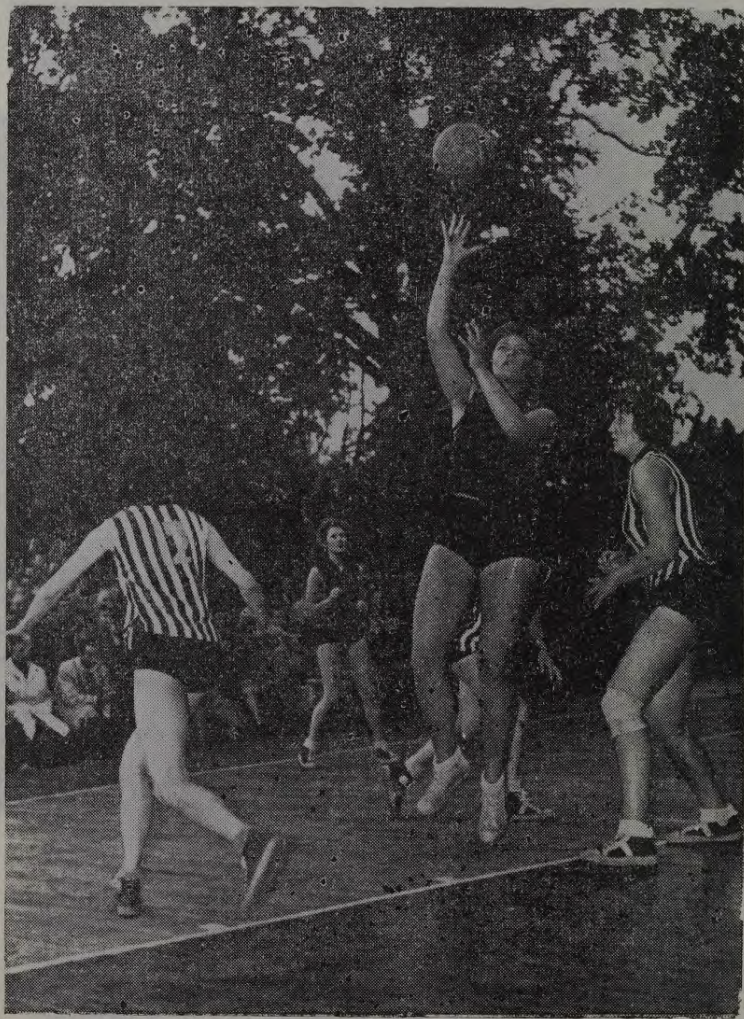

TTT. Pirmajā rindā (no kreisās) Ināra Apse, Ingrīda Blūma, Silvija Krodere, treneris Oļģerts Altbergs, Skaidrīte Smildziņa, Guna Karlsona, Ārija Rimbeniece. Otrajā rindā — Jolanta Kalniņa, Dzidra Karamiševa, Helēna Hehta, Līgita Altberga, Sarmīte Volbete un Iveta Čikute.

Jānis Lūsis.

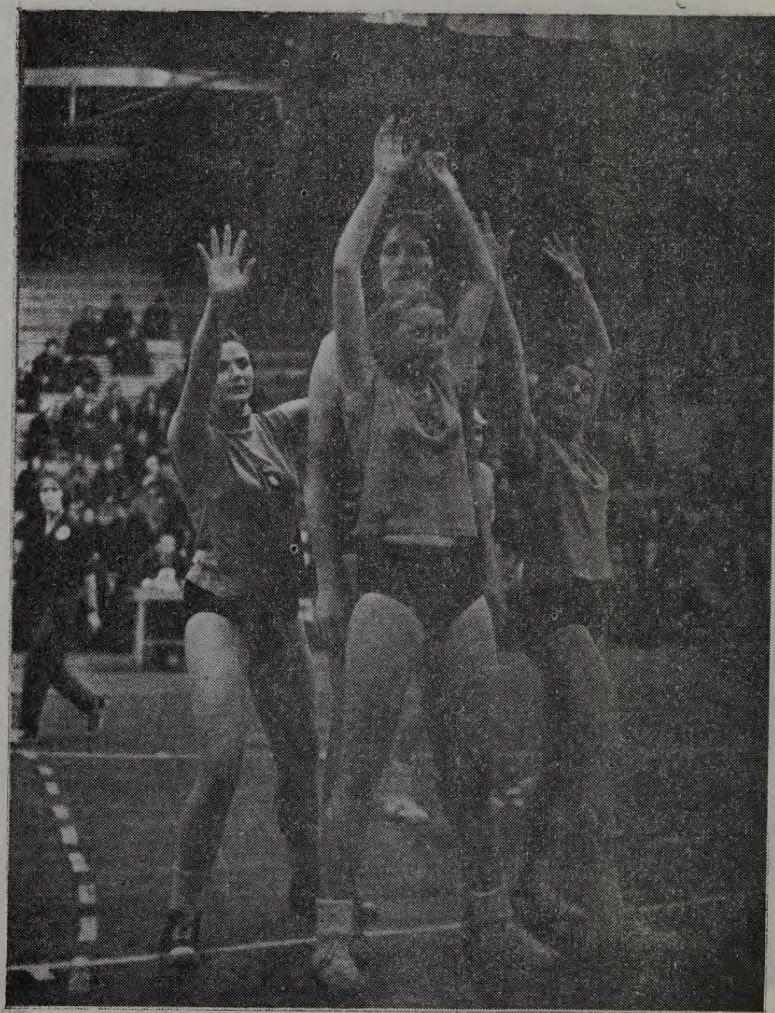
Latvijas Sporta ģenerāļi
Jānis Lūsis

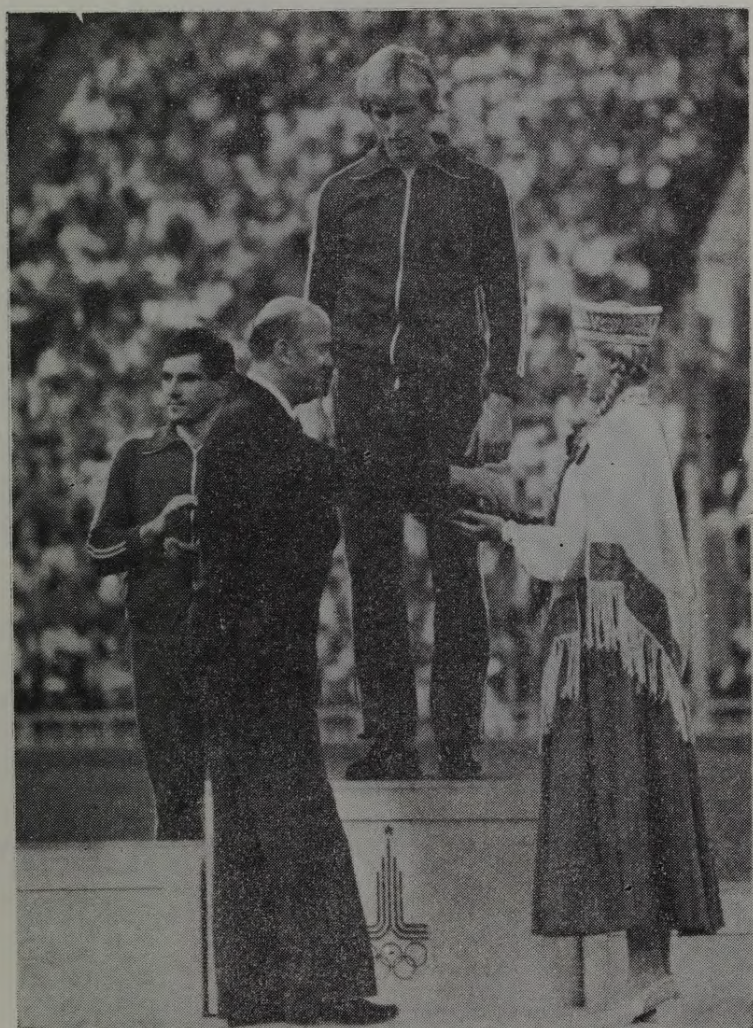
Skaidrite Smildziņa.

Latvijas — ASV cīņā Jānis Krūmiņš.

Uljana Semjonova lietuviešu spēlētāju ielenkumā.

Maskavas olimpiādes čempiona Daiņa Kūlas apbalvošana.

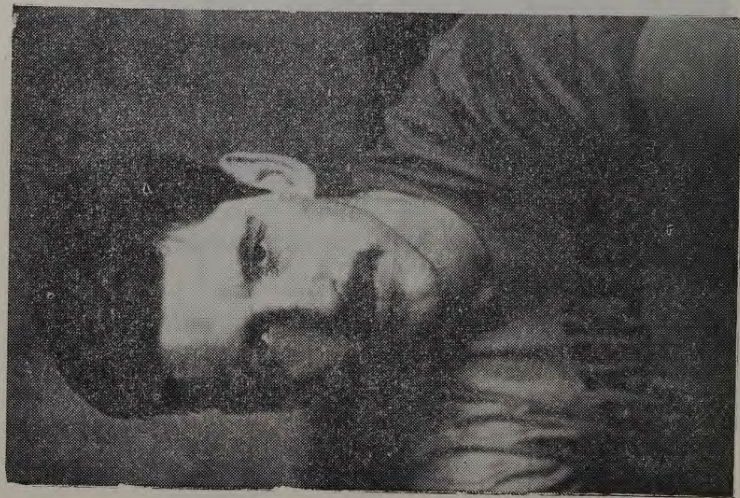

Pāvels Seļivanovs.

Latvijas PSR Kultūras ministrija
Latvijas PSR Kultūras ministrija

Ilggadējais basketbola federācijas priekšsēdētājs Miervaldis Ramāns pasniedz balvu TTT komandas kapteiņai Tamārai Hendelei.

Valdis Valters.

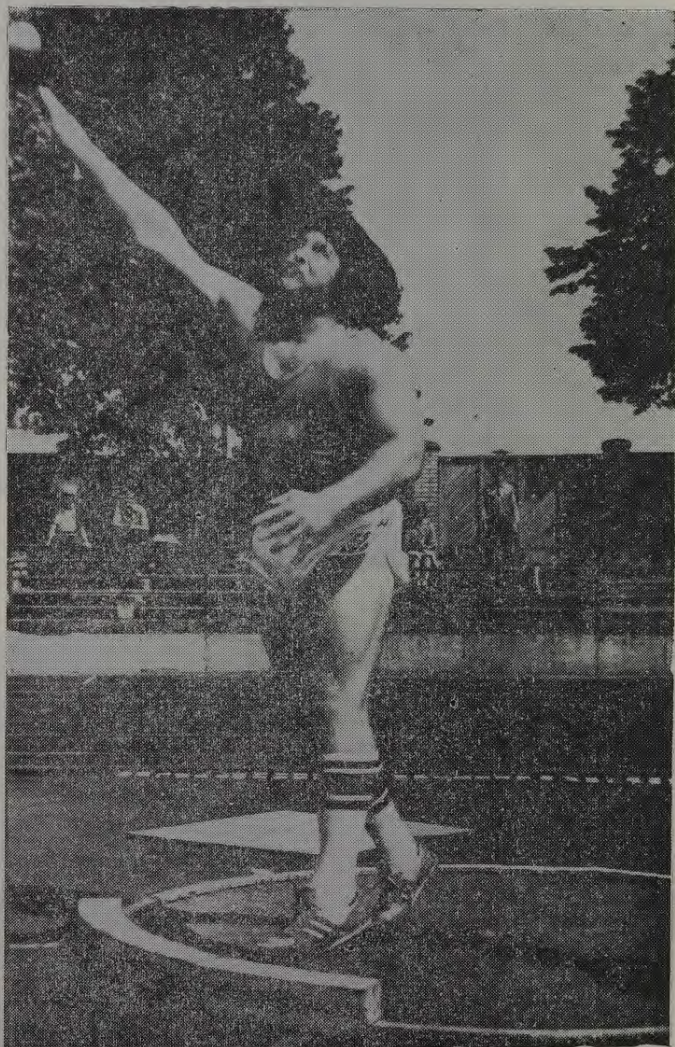
Latvijas basketbola 1950. gada modelis — Edvins Liepkalns, Maigonis Valdmanis, Gunnārs Cakste, Rai-
monds Karnītis, Jānis Ostrouhs.

Lec Ēriks Kehris.

Treneris Imants Liepiņš ar audzēkni Juri Silovu.

Jānis Bojārs.

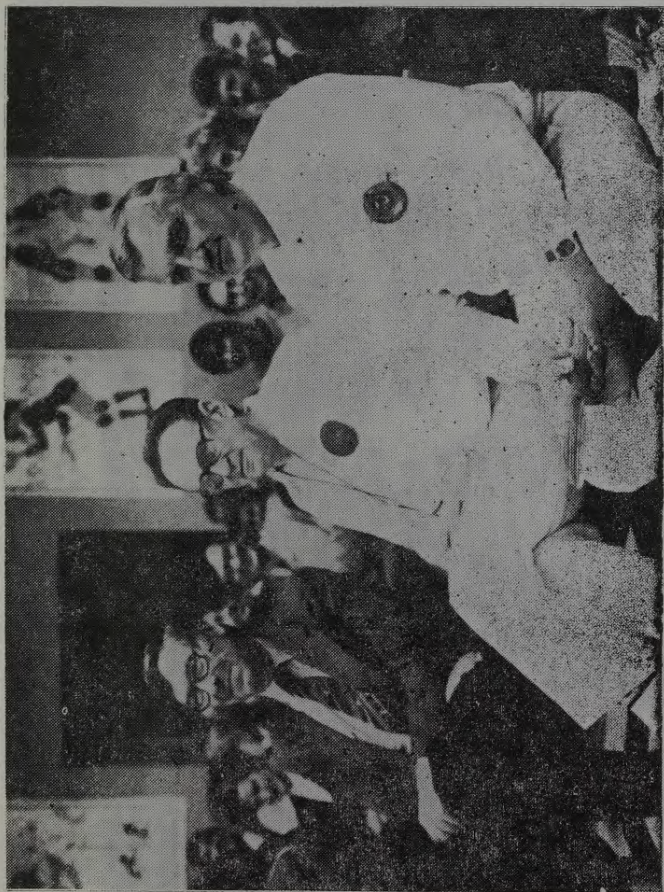
Ivans Bugajenkovs.

Minjona Sakse.

Tatjana Veinberga.

Volejbola tiesneši — Zigurds Mežavilks, Feliciāns Čers, Aldis Kublinskis.

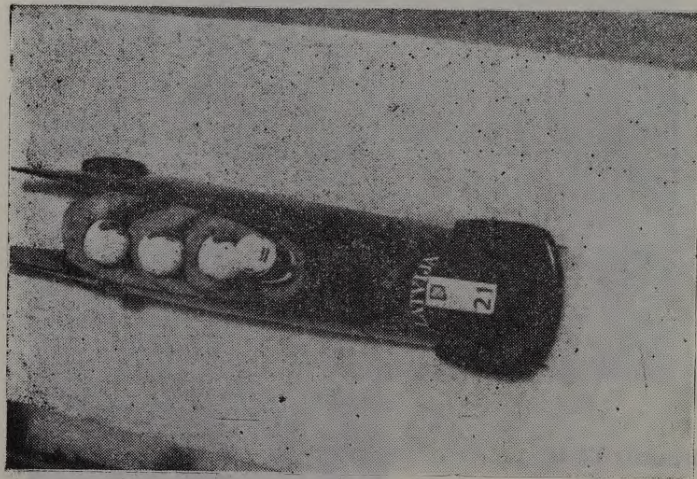
Daina Mellēnberga un Maija Kaufmane.

Mihails Tāls.

Dzintars Lācis.

Startē Latvijas komanda.

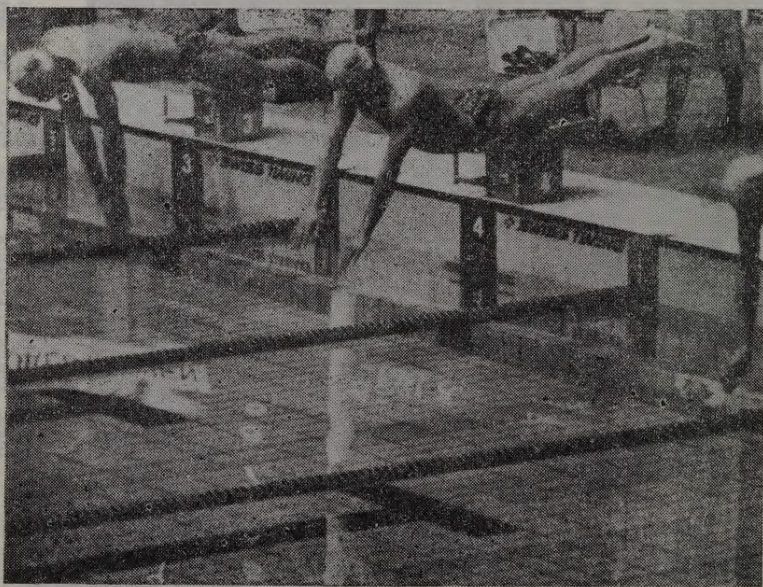
Sagaidot olimpiādes varopus. Vidū (no kreisās) — Ingrida Amantova, Vera Zozuļa, Astra Ribena.

Tikušies olimpieši (no kreisās) Jānis Kīpurs, Vera Zozula, Ingrīda Aman-
tova, Zintis Ekmanis, Jurijs Eisaks un žurnālists Gumārs Jakobsons.

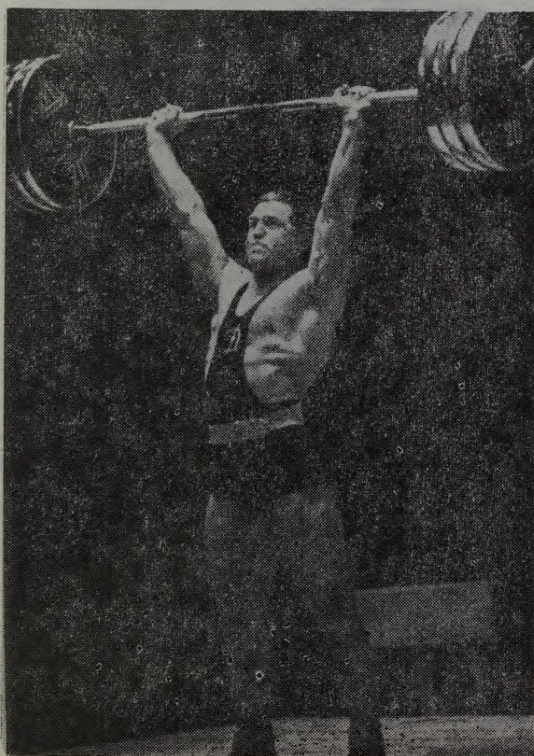
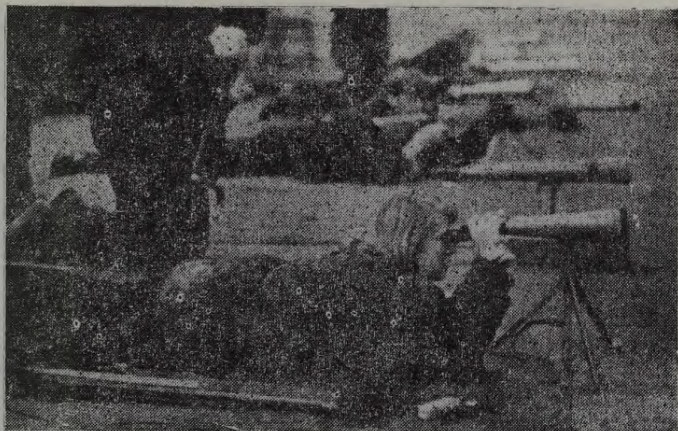

Afanasijs Kuzmins.

Startē Arsens Miskarovs.

Baiba
Berklava

Genadijs Ivančenko.

Visi vienoti kamanīņu braucēju starta gaidās. PSRS tautu sportākiāde Krasnojarskā — (no labās) Vilnis Baltiņš, Valdis Tilks, Daumants Znatnajs, Ilgyars Forandš.

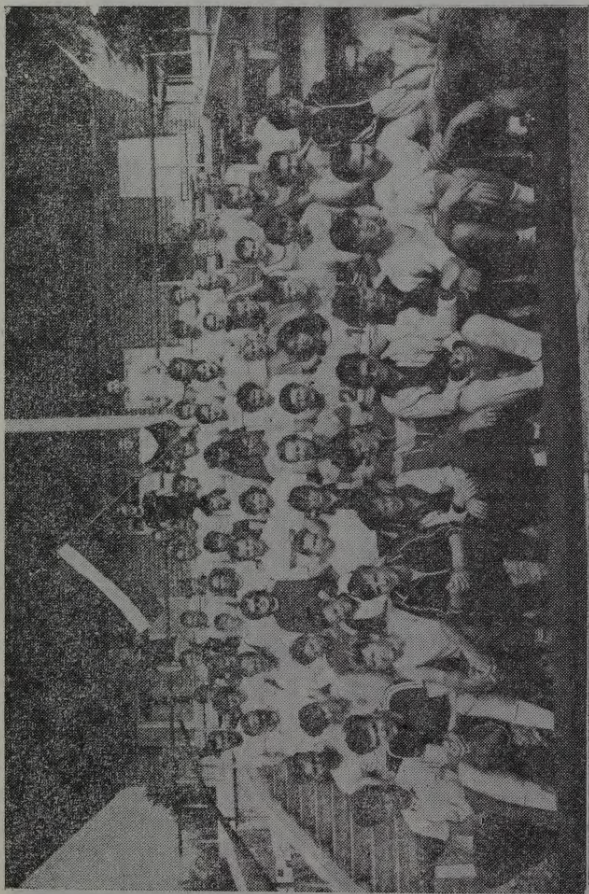
Divas latvietes — Sarmīte Stone un Māra Keģi (ASV) labas gribas spēlēs.

Ivans Klementjevs (no labās) aizstāvot doktora disertāciju diskutē ar promocijas padomes priekšsēdētāju Ilgvaru Forandu.

Skrējēji Rīgas ielās.

Latvijas olimpiskās akadēmijas pirmās sesijas dalībnieki. Ceturtajā rindā no apakšas pirmais — Ēriks Tatarčuks, ceturtais LOA dekāns Uldis Grāvītis, tālāk LOA prezidente Daina Sveica, Kārlis Strēlis un Aija Erti.

1988. gadā Mežaparkā tautas manifestācijā Alberts Riekstiņš (no labās), Vilnis Baltiņš, Krišjānis Kundziņš un Inese Jaunzeme aicina atjaunot LOK.

Preses konference Rīgā (no labās) SOK delegācijas locekļi F. Karrards, M. Eriksons, V. Smirnovs, SOK prezidents H. A. Samarančs un V. Baltiņš.

Latvijas olimpieši pirms došanās uz Barselonu.

LATVIJAS OLIMPISKĀ KOMITEJA

LOK simbolika.

Latvijai pirmais zelts atmirzēja jau spartakiādes svinīgās atklāšanas dienā. Trenera R. Karniša vadībā uzvaru izcīnīja basketbolistes M. Skapāne, M. Saleniece, U. Semjonova, T. Hendele, M. Bikse, I. Pāne, Dz. Grundmane, S. Budovska, M. Bogdanoviča, S. Skulme, T. Buceniece un I. Ose. Zelta medaļas ieguva arī svarcēlājs G. Ivančenko un šķēpa metējs J. Lūsis. Jauniešu sacensībās Voronežā uzvarēja vieglatlēti T. Žigalova, I. Vitāne un O. Batars.

Pirmo reizi spartakiādē panākumus guva Latvijas peldētāji. Inta Andrejānova izcīnīja sudraba un divas bronzas medaļas. Par spartakiādes sudraba laureātiem kļuva šķēpa metēja E. Ozoliņa un desmitcīņnieks J. Lanka, svarcēlājs V. Aņikins, šāvējs Ā. Bucis, cikstonis I. Klintonss, sambists S. Veļikotnijs un burātājs V. Kņazevs. 5000 m distancē Juris Grustiņš izcīnīja bronzas medaļu, labojot G. Hlistova republikas rekordu vairāk nekā par piecām sekundēm.

Latvijas sportisti spartakiādē laboja 22 republikas rekordus. Pieaugušie izcīnīja 3 zelta, 8 sudraba, 14 bronzas medaļas, jaunieši — 3 zelta, 6 sudraba, 4 bronzas medaļas. Kopvērtējumā Latvijas komanda ieņēma astoto vietu.

PSRS tautu VI spartakiāde 1975. gadā risinājās ar devīzi «Gatavs darbam un dzimtenes aizsardzībai». Spartakiādes programmā pirmo reizi tika iekļauta džudo cīņa, kā arī sacensības 15 militāri tehniskajos veidos ar atsevišķu komandu vērtējumu. Galvaspilsētas centrālajā stadionā notika spartakiādes svinīgā atklāšana, kā arī vieglatlētu starti. Citās Maskavas bāzēs sacentās airētāji, volejbolisti, peldētāji un ūdenspolo spēlētāji. Pārējos sporta veidos finālsacensības gandrīz četrus mēnešus risinājās savienoto republiku galvaspilsētās, kā arī Ļeņingradā un Kauņā. Gatavojoties 1980. gada olimpiskajām spēlēm, Maskavā bija sākusies grandioza jaunu sporta bāzu celtniecība un jau esošo rekonstrukcija.

Rīgas sporta pili un «Daugavas» centrālajā sporta namā risinājās sieviešu basketbola turnīrs. Jau ceturto reizi pēc kārtas uzvarēja Latvijas komanda — M. Skapāne, M. Saleniece, U. Semjonova, T. Hendele, M. Bikse, I. Pāne, Dz. Grundmane, M. Floretaka, T. Dauniene, S. Skulme, I. Liekna un I. Medne.

PSRS labākie šahisti sacentās Rīgā. Latvijas komanda iekļuva pirmajā fināla sešniekā, veiksmīgi cīnījās Alvis Vitoļņš.

Vieglatlētikā Jānis Lūsis spartakiādē palika piektajā vietā, tūlīt aiz Viļņa Feldmaņa. Toties par sensāciju parūpējās 16 gadus vecā Rīgas skolniece Leolita Bļodniece, kas savas spor-

ta gaitas bija sākusi pie trenera Ūto Jurga. Visjaunākā sacensību dalībiece kļuva par tautu spartakiādes un PSRS čempioni. Nedaudz vēlāk Leolita izcīnīja arī Eiropas junioru čempiones titulu, pārsniedzot 60 m robežu. Diemžēl savainojums uz ilgu laiku liedza viņai startēt sacensībās ar pilnu spēku. Spartakiādes zelta medaļas ieguva arī airētājas Janīna Gžibovska un Ruta Veinberga divniekā bez stūrmaņa, Vitauts Gaļinausks riteņbraukšanā šosejā, Vladimirs Makejevs šaušanā un sieviešu stafetes komanda 4×400 m skrējienā — Anna Dundare, Sarmīte Stūla, Ingrīda Barkāne un Inta Kļimoviča. Vīriešu volejbola komanda pirmo reizi spartakiādu vēsturē izcīnīja bronzas medaļas. Kopvērtējumā Latvijas komanda ieņēma astoto vietu.

PSRS tautu VII spartakiādē 1979. gadā, kurā piedalījās arī ārzemju sportisti, Latvijas PSR pārstāvji izcīnīja piecas pirmās, sešas otrās un sešas trešās vietas. Medaļas saņēma 51 Latvijas sportists.

Jaunajā Viļņas sporta pilī Latvijas basketbolistes uzvarēja spēcīgo Lietuvas komandu. Par čempionēm kļuva I. Kalniņa, V. Dūdina, U. Semjonova, I. Šulce, I. Sāmeite, I. Pāne, L. Grīnberga, L. Šurkusa, L. Sauša, D. Magazniece, L. Jūdasā un I. Ritiņa. Zelta medaļas akadēmiskajā četrniekā izcīnīja airētāji Ž. Tikmers, Dz. Krišjānis, D. Krišjānis, A. Garonskis, stūrmanis J. Bērziņš, bet ekipāžās kopā ar citu republiku sportistiem — smaiļotājs A. Avdejevs un burātājs A. Muzičenko.

Lielu gandarījumu Latvijas vieglatlētiem sagādāja Anitas Stukānes uzvara tāllēkšanā (6,66 m). Anita pieveica pasaules rekordisti Vilmu Bardauskieni, kura pirms gada pirmā pasaulē bija pārsniegusi septiņu metru robežu. Spartakiādes sezonu Anita beidza ar uzvaru pasaules kausa izcīņā. Savainojuma dēļ viņai neizdevās kļūt par olimpieti un septiņmetrinieci.

Latvijas vīriešu volejbola komanda guva lieliskas uzvaras pār Kubas un Japānas izlasēm, finālā zaudējot vienīgi Maskavas komandai, un izcīnīja otro vietu.

Vērtējot kopā rezultātus vissavienības skolēnu spartakiādē, jaunatnes II sporta spēlēs un tautu spartakiādes finālsacensībās, Latvijas komanda ierindojās devītajā vietā. Spartakiādes čempioni, kā arī vīriešu volejbola komanda tika apbalvoti ar Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija goda rakstiem.

Spartakiādes kompleksajā vērtējumā labākos panākumus guva: 1. grupā — Rīga, Daugavpils un Jelgava, 2. grupā —

Jūrmala, Ūgres rajons un Ventspils, 3. grupā — Čēsu, Talsu un Saldus rajoni, 4. grupā — «Daugava», «Vārpa» un ASK.

Latvijas šķēpa metēju slavas tradīcijas PSRS tautu VIII spartakiādē 1983. gadā turpināja rīdzinieci Leolita Bļodniece un ventspilnieks Dainis Kūla, izcīnot zelta medaļas, bet Jānis Zirnis ieņēma otro vietu. Lodes grūšanā uzvarēja «Vārpas» stiprinieks Jānis Bojārs.

Basketbola izlase spartakiādēs svinēja jau sesto uzvaru pēc kartas. Čempionu titulus izpelnījās U. Semjonova, L. Jūdasa, M. Feodorova, L. Grinberga, D. Zeltiņa, V. Elksne, I. Brumermane, M. Siliņa, I. Briede, L. Sauša, I. Rītiņa un A. Muižniece. Vīriešu basketbola komanda ieņēma trešo vietu. Komandas kapteinis un liders Valdis Valters tika iekļauts žurnālistu sastādītajā spartakiādes «zvaigžņu» komandā.

Republikas vīriešu volejbola izlase vecākā trenera Genadija Paršina vadībā spartakiādē paveica to, par ko sapņoja visas iepriekšējās Latvijas volejbola paaudzes — izcīnīja zelta medaļas. Spartakiādes uzvarētāju komanda, kas pēc tam pirmo reizi kļuva arī par valsts čempioniem, spēlēja P. Seļivanovs, R. Eglītis, S. Antipins, A. Rjabovs, V. Miķelsons, B. Kolčins, J. Grantiņš, A. Jēkabsons, V. Rubenis, S. Buča, R. Vilde un A. Beļvičs.

Kanoe airēšanā 500 metru distancē olimpiskajā Krilatskas kanālā pirmā finišēja Jura Sučkova un Haralda Justeļa laiva, bet trešā mērķi sasniedza PSRS izlases ekipāža, kurā rīdzinieks Ivans Klementjevs uzstājās kopā ar ukraiņi Sergeju Osadčiju. Divas reizes garākā distancē kanoisti apmainījās vietām: pirmā valsts izlases laiva, bet Latvijas ekipāža trešajā vietā.

Smailiņu divniekā 1000 m distancē Aleksandrs Avdejevs un Juris Jegorovs tikai nedaudz zaudēja PSRS izlases ekipāžai un izcīnīja otro vietu. Larisa Nedvīga ieņēma ceturto vietu smailiņu vienīniekā 500 m distancē. Kopvērtējumā mūsu republikai pienācās trešā vieta aiz spēcīgajām Ukrainas un KPFSR komandām, par astoņiem punktiem apsteidzot lielos Lietuvas sportistus. «Dalitas» zelta medaļas kopā ar citu republiku valsts izlases dalībniekiem ieguva arī akadēmiskie airētāji Sarmīte Stone un Žoržs Tikmers.

Sudraba godalgas vēl izpelnījās I. Jēkabsone akadēmiskās airēšanas vienīniekā un L. Baužīte riteņbraukšanā. Bronzas godalgas saņēma riteņbraucēja I. Putniņa un vīrieši 4 kilometru komandu iedzišanas braucienā — D. Liepiņš, M. Palejs, D. Grantiņš un A. Freimanis. Tādu pašu panākumu guva šā-

vēju komanda J. Halikmā, Ē. Mežotnis, Ē. Filipēnoks un V. Zuravskis, kā arī akadēmiskie airētāji D. Krišjānis, Dz. Krišjānis un I. Bērziņš.

«Tīru» zelta medaļu noteikšanu jebkuras komandas pūrā apgrūtināja tas, ka spartakiādē piedalījās valsts izlases komandas ar dalībniekiem no dažādām republikām. No spartakiādes ar godalgām mājup atgriezās 60 Padomju Latvijas sportisti, no tām 32 bija zelta, 5 — sudraba, 23 — bronzas medaļas. Kopvērtējumā republikas komanda ieņēma 9. vietu.

1986. gadā PSRS tautu IX spartakiādes finālsacensības risinājās 37 sporta veidos, par pieciem vairāk nekā iepriekšējā spartakiādē. Pirmo reizi spartakiādes programmā tika iekļautas sacensības akrobātika, badmintonā, ūdensslēpošanā, gorodku sportā un lēkšanā uz batuta. Fināli risinājās dažādās pilsētās un dažādos laikos. Kaut arī startēt drikstēja PSRS sporta meistari un meistarkandidāti vecumā tikai līdz 22 gadiem, rezultāti nebija visai augsti un spartakiāde neizraisīja sevišķu sabiedrības interesi. Pirmo reizi bija atcelts kompleksais komandu vērtējums republiku ieskaitē.

Latvijas sportisti izcīnīja 8 zelta, 5 sudraba un 9 bronzas medaļas. Spartakiādes čempiona titulus izpelnījās bokseris Jurijs Vauļins, riteņbraucējs Uldis Brēmanis 1000 m hītā, Indra Masule akadēmiskās airēšanas vieninieķā, Olga Slapņa 500 m smaiļošanā, Normunds Kīsnics jāšanas trīsriņņā, Igors Kazanovs 110 m barjerskrējienā — 13,2 sek., Ēriks Filipēnoks šaušanā ar mazkalibra šauteni guļus, akrobātu jauktais pāris Nellija Millere un Jevgeņijs Marčenko.

Sudraba medaļas ieguva vingrotāja N. Laščenova lēcienos, M. Štrobīnders šķēpa mešanā — 72,58 m, airētāja I. Lejasblusa akadēmiskajā vieglsvara vieninieķā, akadēmiskais četrinieķs bez stūrmaņa M. Silova, I. Veidemane, Z. Ozoliņa un S. Meškovska, kā arī jāšanas komanda trīsriņņā — N. Kīsnics, M. Burijs, O. Kozlovs un V. Matulis. Par bronzas laureātiem kļuva bokseri S. Boiko un A. Žukovskis, riteņbraucēja V. Brakmane sprintā, smaiļotājs S. Škabrovs 500 m distancē, R. Mainiece iejādē, J. Neilands paukošanā ar špagu, tenisisti G. Dzelde un U. Krēsliņš dubultspēlē, kā arī vīriešu tenisa un basketbola komandas.

Komandu sacensībās labākie panākumi tika gūti jāšanas sportā — otrā vieta. Ceturto vietu ieņēma tenisisti, piekto — treka riteņbraucēji un ūdensslēpotāji, sesto — futbolisti, smaiļotāji un kanoe airētāji, kā arī vīriešu volejbola komanda.

8.2. Starti PSRS tautu ziemas spartakiādēs

PSRS tautu I ziemas spartakiādes sacensības 1962. gadā hokejā, distanču slēpošanā, biatlonā, ātrslidošanā un daiļslidošanā risinājās Sverdlovskā. Kalnu slēpotāji un trampīnlēcēji sacentās Bakuriani. Latvijas PSR sportisti piedalījās visos programmas veidos. Labākos panākumus guva Ārija Gulīte 1500 m slidojumā un sievietu stafetes komanda 4×5 km slēpojumā, izcīnot ceturtais vietas.

Sekmīgi startēja «Daugavas» sportisti, izcīnot pirmo vietu starp brīvprātīgo sporta biedrību otrās grupas komandām. Kopvērtējumā Latvija ieņēma 8. vietu. Par apmierinošu tika atzīts sniegums ātrslidošanā un biatlonā (5. vieta), kā arī distanču slēpošanā (7. vieta).

PSRS Ministru Padomes balvas ieguva Maskavas, KPFSR, Ļeņingradas, Ukrainas un Kazahijas komandas. Latvijas delegāciju vēl apsteidza Baltkrievijas un Igaunijas vienības.

1966. gadā par PSRS tautu II ziemas spartakiādes galveno centru kļuva Sverdlovskā, kur sacentās distanču slēpotāji, biatlonisti, lēcēji, divcīņnieki un ātrslidotāji. Hokeja cīņas risinājās Gorkijā, daiļslidotāji uzstājās Kijevā, bet kalnu slēpotāji — Terskolā.

Kaut arī Latvijas sportisti pieredzes apgūšanai piedalījās visu sporta veidu sacensībās, pirmajā sešņiekā iekļuva vienīgi biatlonistu stafetes komanda. Sestā vieta tika uzskatīta gandrīz par sensacionālu panākumu. Lāsma Kauniste ieņēma 8. vietu 1000 metru slidojumā. No mūsu biatlonistiem labāko — 15. vietu ieņēma Jānis Gulbis 20 kilometru distancē. Otrs tal-sinieks, republikas pirmais čempions biatlonā Elmārs Špiiss šeit pirmo reizi mūžā izpildīja PSRS sporta meistara normu.

Kopvērtējumā Latvijas delegācija ieņēma 12. vietu, bet par spartakiādes uzvarētājiem kļuva Maskavas, Ļeņingradas un Sverdlovskas apgabala komandas.

1974. gada PSRS tautu III ziemas spartakiādes finālsacensībās Sverdlovskā un Bakuriani piedalījās 53 Latvijas sportisti. Pilnas komandas startēja biatlonā un kamanīņu sportā, kas pirmo reizi bija iekļauts spartakiādes programmā. Vēl piedalījās 11 kalnu slēpotāji, 9 ātrslidotāji, pa 5 distanču slēpotājiem un daiļslidotājiem, kā arī pa vienam «pēdējam mohikānim» trampīnlēkšanā un divcīņā.

Latvijas sportisti izcīnīja visu kalumu medaļas. Zelta — Jānis Čiaguns par uzvaru slalomā. Turpat, Bakuriani, kamanīņu sportā otro vietu izcīnīja Vera Zozuļa, kā arī Rolands

Upatnieks un Valdis Ķuzis divniekā. Otrs Latvijas divnieks Dainis Bremze un Aigars Kriķis ieņēma trešo vietu. Junioru konkurencē divniekos zelta medaļas izcīnīja Pēteris Muižnieks un Indulis Krečeris, sudraba — Vladimirs Žuks un Jānis Kempels. Vieninieku braucienos junioriem bronzas medaļas ieguva Aina Selezņeva un Vladimirs Žuks. Latvijas kamaniņu braucēji izcīnīja pirmo vietu komandu vērtējumā.

Sverdlovskā bronzas medaļas izcīnīja juniori Māris Blūms, Ventis Vidžus un Jānis Āboliņš 3×7,5 km biatlona stafetē.

Spartakiādes kopvērtējumā Latvijas sportisti ierindojās 9. vietā. Sporta biedrību otrajā grupā uzvarēja «Vārpa» komanda.

Gatavojoties PSRS tautu IV ziemas spartakiādei 1978. gadā, vasarā Sverdlovskas tuvumā tika izbūvēta kamaniņu trase «Kedr», kas kļuva par padomju sportistu galveno treniņa un sacensību vietu. Spartakiādes zelta medaļu izcīnīja Vera Zozuļa, bronzas — Ingrīda Amantova. Trešais finišēja Pēteris Cīmanis vieniniekā, kā arī Dainis Bremze un Aigars Kriķis divniekā. Teicami startēja arī juniori: Ināra Upatniece — čempione, Maija Rancāne, Edvīns Guršpons vieniniekā un divniekā kopā ar Juri Liepiņu — sudraba laureāti. J. Kopiņš vieniniekā ieguva bronzas medaļu.

Junioru vicečempiones titulu Sverdlovskā izcīnīja Ineta Vītola 10 km slēpojumā. Rima Kislakova ieguva mazo bronzas medaļu par trešo vietu daiļslidošanas īsajā un izvēles programmā.

Spartakiādes kopvērtējumā Latvija ierindojās 11. vietā. Biedrību vērtējumā «Vārpa» ieņēma otro vietu otrajā grupā.

Par PSRS tautu V ziemas spartakiādes galvaspilsētu 1982. gadā pirmo reizi kļuva Krasnojarska. Ātrslidotāji sacentās Divnogorskā, bet hokejisti — Noriļskā.

Augstākos panākumus atkal guva kamaniņu braucēji. Par baltās spartakiādes vicečempioniem kļuva Ingrīda Amantova un Juris Eisaks, bet Dainis Kučers izcīnīja zelta medaļu junioru konkurencē. Divnieku braucienos labākie bija Agris Vēveris un Normunds Taškāns — ceturtā vieta. Pārējos sporta veidos mūsējie nespēja cīnīties par vietām vismaz pirmajā sešniekā.

Kopvērtējumā Latvijas komanda ieņēma otro vietu otrajā grupā aiz Igaunijas sportistiem, kas ļoti daudz punktu savāca slēpošanā. Pirmajā grupā pirmās trīs vietas izcīnīja Maskavas, Ļeņingradas un Sverdlovskas apgabala komandas. «Vārpa» saņēma kausu par vislielāko ieskaites punktu summu Vis-savienības lauku sporta biedrību konkurencē.

1986. gada PSRS tautu VI ziemas spartakiādes sacensībās atcēla komandu kopvērtējumu un ieviesa vecuma ierobežojumus. Tāpēc spartakiādes finālsacensībās faktiski startēja tikai jaunieši (izņemot bobsleju). Bobsleja četriņķu sacensībās Meleuzā par spartakiādes čempioniem kļuva J. Ķipurs, M. Poikāns, I. Bērzs un J. Jaudzems. Divvietīgo ekipāžu sacensībās sudraba medaļas ieguva V. Batarags un S. Pavlovskis, bet bronzas — M. Poikāns un I. Bērzs.

Kalnu slēpošanas sacensībās Alma-atas tuvumā bronzas godalgu ieguva Rīgas skolnieks S. Sokolenko. Jauno hokejistu turnīrā Krasnojarskā Latvijas komanda ierindojās piektajā vietā. Arī kamanīnās 5. vieta I. Amantovai un M. Braslam/S. Muriņam. Nesekmīgi uzstājās biatlonisti, bet slēpotāji un ātrslidotāji līdz spartakiādes finālam nenokļuva sliktās sagatavotības dēļ.

9. FIZISKĀ AUDZINĀŠANA UN SPORTS SKOLĀS

Latvijas PSR Izglītības ministrija, pamatojoties uz PSRS norādījumiem, ieviesa jaunu vispārīzglītojošo skolu fiziskās audzināšanas programmu. Sākot ar 1954./1955. mācību gadu, programmā noteica prasību, lai septītās klases beidzēji izpildītu EGDA, bet vidusskolu absolventi — GDA I pakāpes normas. Fiziskajai audzināšanai mācību plānā bija paredzēta viena vai divas stundas nedēļā. Sākot ar 1957./1958. mācību gadu, 96 septiņgadīgajās skolās un vidusskolās, kā arī 4 internātskolās ieviesa trīs fiziskās audzināšanas stundas nedēļā, no kurām viena stunda bija paredzēta specializācijai kādā no sporta veidiem.

Līdzās fiziskās audzināšanas stundām ieviesa obligāto rīta rosmi visiem skolēniem, fiziskās kultūras nodarbības starpbrīžos, rotaļas un spēles brīvajā laikā. Skolēnu fiziskajai audzināšanai organizēja ārpusklases pasākumus.

Visos rajonos tika izveidotas Tautas izglītības nodaļas bērnu sporta skolas, turklāt republikas lielākajās pilsētās līdzās bērnu sporta skolām darbojās arī Fiziskās kultūras un sporta komitejas jaunatnes sporta skolas. Skolēnu sporta attīstībai pievērsās arī sporta biedrības un lielākie klubi, dibinot savas sporta skolas. Rajonu BSS darba koordinēšanai 1958. gadā tika nodibināta Republikas bērnu sporta skola.

Skolās, rajonos un republikā kopumā izveidoja noteiktu sporta sacensību rīkošanas sistēmu. Sākot ar 1948. gada vi-

dusskolu spartakiādi, turpmāk katru gadu tika sarīkota Latvijas PSR skolu jaunatnes spartakiāde, kuras programmā iekļāva 10—11 populārākos sporta veidus — vieglatlētiku, vingrošanu, peldēšanu, basketbolu, futbolu, volejbolu, slēpošanu, airēšanu u.c. Spartakiāde sākās ar skolu sacensībām, pēc tam sekoja rajonu vai pilsētu spartakiādes sacensības dažādos sporta veidos starp septiņgadīgo un vidusskolu komandām. Republikas skolu jaunatnes spartakiādes finālsacensībās startēja rajonu un pilsētu izlases komandas.

Skolēnu sporta meistarībai pastiprināta uzmanība tika pievērsta 1954. gadā, kad Leņingradā risinājās vissavienības I skolu jaunatnes spartakiāde. Latvijas jauniešu startu nevarēja uzskatīt par veiksmīgu. Pirmajā trijniekā spēja ierindoties vienīgi meiteņu komanda ritenbraukšanā — 2. vieta. Vieglatlētiem zelta medaļas izcīnīja Alsungas vidusskolniece Taiga Saulesleja augstlēcšanā un rīdziniece Ligita Dobeļe — diska mešanā. Kopvērtējumā komanda ieņēma 9. vietu.

Nākamajā vissavienības skolu jaunatnes spartakiādē Kijevā zelta medaļu izcīnīja vienīgi augstlēcēja T. Saulesleja — 1,59 m. Septiņu sporta veidu kopvērtējumā Latvijas delegācija ieņēma 10. vietu.

III spartakiādē 1956. gadā Kijevā Latvijas komanda pacēlās par vienu vietu augstāk. Veiksmīgākais bija zēnu un meiteņu komandu starts basketbolā — abām otrā vieta. Vieglatlētikas piecīņā par skolēnu spartakiādes čempionu kļuva Latvijas sportists A. Olševskis ar jaunu vissavienības jauniešu rekordu. Lodes grūšanā otro vietu izcīnīja nākamais republikas čempions un rekordists J. Bērziņš — 13,96 m.

Vissavienības IV skolēnu spartakiāde 1957. gadā 12 sporta veidos risinājās Rīgā. Latvijas komanda kopvērtējumā spēja ieņemt tikai 12. vietu. Meitenes basketbolā trenera Augusta Raubena vadībā izcīnīja trešo vietu. Ar medaļām iepriecināja vieglatlēti. 400 m skrējienā zelta godalgu izcīnīja Maija Otlāne — 58,3 sek. un Dāvids Rozenbergs — 50,0 sek. Tāllēcšanā pirmo vietu izcīnīja Irēna Kause (5,65 m), 80 m barjer-skrējienā — A. Barbāne (11,4 sek.). Spartakiādes tenisa turnīrā sudraba godalgu izpelnījās V. Daugirde.

V spartakiādē Tbilisi Latvijas basketbolistes trenera A. Raubena vadībā pirmo reizi izcīnīja vissavienības skolēnu spartakiādes čempionu titulu. Gruzijas skatītāju atzinību iekaroja gaišmatainā Liepājas skolniece L. Gērika, kas uzvarēja 400 m skrējienā (57,4 sek.) un ieņēma otro vietu 100 m distancē — 12,3 sek.

1959. gada VI skolēnu spartakiādē Maskavā Latvijas skolēnu izlase ierindojās 9. vietā. Uzvaru guva zēnu basketbola komanda trenera Gunāra Baldzēna vadībā. Liepājniece L. Gērika uzvarēja 400 m skrējienā ar jaunu PSRS jauniešu rekordu 56,7 sek. Kopā ar A. Tombergu, R. Lāci un M. Jakobu viņa izcīnīja zelta medaļu arī 4×100 m stafetes skrējienā. Zelta godalgas ieguva meiteņu smailīšu divnieks R. Ciparsons un D. Klepere 500 m distancē.

Skolu fiziskās audzināšanas un sporta problēmas 1960. gadā apsprieda republikas SBOS padomes plēnums. Plēnums pieņēma lēmumu, kā vienmēr izvirzot augstus uzdevumus. Sekciju nodarbībās paredzēja iesaistīt vismaz 80 procentus 3.—11. klašu skolēnu. Organizēt darbu tā, lai jau 1961. gadā 20 procenti 7.—11. klašu skolēnu kļūtu par klases sportistiem, bet visi veselie skolēni, beidzot 7. klasi, iegūtu EGDA un, beidzot vidusskolu, — GDA I pakāpes nozīmi.

Jau 1961. gada februārī notika pirmais plašākais ziemas sporta pasākums skolēniem — republikas skolu jaunatnes I ziemas spartakiāde slēpošanā un ātrslidošanā. Izglītības ministrija ievērojami paplašināja BSS tīklu, nodibinot sporta skolas visos rajonos.

Turpmākajos gados uzlabojās skolu fiziskās kultūras kolektīvu darbs. Tas kļuva sistemātiskāks un mērķtiecīgāks, palielinājās līdzekļi. Jaunatnes fiziskajā sagatavošanā manāmu ieguldījumu deva vispārīzglītojošo skolu specializēšanās dažādos sporta veidos. 1964. gadā republikā darbojās 34 specializētās skolas, kurās fiziskajai audzināšanai bija atvēlētas trīs stundas nedēļā un vēl 18 stundas fakultatīvām nodarbībām. Skolu jaunatnes daudzveidīgie sporta pasākumi veicināja jauno sportistu meistarības izaugsmi.

1961. gada vissavienības skolēnu spartakiādē Baku Latvijas sportisti izcīnīja vairāk godalgu nekā visās iepriekšējās spartakiādēs. Ļoti veiksmīgi startēja vieglatlēti. Zelta medaļu izcīnīja R. Lāce 100 m skrējienā — 12,0 sek., S. Riekstiņa lodes grūšanā — 13,47 m, Ē. Pīra 400 m skrējienā — 58,9 sek., I. Lapinska šķēpa mešanā — 39,58 m, K. Einis 200 m barjer-skrējienā — 24,9 sek., V. Korņejevs tāllekšanā — 7,07 m, I. Natoka, A. Tomberga, Ē. Pīra, R. Lāce 4×100 m stafetes skrējienā — 49,2 sek. Riteņbraukšanā 50 km komandu braucienā zelta medaļas izcīnīja M. Klīviņš, A. Rudzītis, J. Baukšis, A. Adamsons. Sudraba medaļu ieguva meiteņu volejbola komanda, kurā labu sportisko rūdījumu guva nākamo olimpisko spēļu čempione Tatjana Veinberga. Galda tenisā par

čempioni kļuva Dzintra Lūkina. Trešo vietu ieņēma šahisti. Pie pirmā galdiņa zēniem labākais bija siguldietis A. Vītolīņš, meitenēm baldoniete A. Ērgle (Klovāne) dalīja 1.—3. vietu. Kopvērtējumā Latvijas skolēnu izlase pakāpās par vienu vietu augstāk — uz astoto.

Turpmākajās vissavienības skolēnu spartakiādēs Latvijas komandas startēja nesekmīgi. 1963. gada VIII spartakiādē Volgogradā vienīgo zelta medaļu spēja izcīnīt riteņbraucējs A. Ādamsons 50 km distancē ar kopēju startu. Vēl iegūta 1 sudraba medaļa. Kopvērtējumā Latvijas komanda atvirzījās uz 9. vietu.

Vēl grūtāk klājās 1965. gada IX spartakiādē Minskā, kur kopvērtējumā nācās samierināties ar 12. vietu. Individuāli zelta medaļu izcīnīja A. Kuzmins šaušanā, P. Džarcāns riteņbraukšanā, N. Mackevičs soļošanā, H. Ringa piecīņā un kopā ar I. Verbēli, A. Dunderi un B. Skujiņu — arī 400+300+200+100 m stafetes skrējienā.

Neveiksmes spartakiādes finālsacensībās izskaidrojamas ar trūkumiem mērķtiecīgā komandu gatavošanā. Orientējoties pēc devīzes «Masveidība — meistarības pamats», galvenā uzmanība tika veltīta fizikālās masveidībai skolās, organizēts daudz interesantu sacensību, kas deva skaitlisku pieaugumu GDA nozīmnieku un klases sportistu sagatavošanā. Fiziskās audzināšanas nostādne Latvijā tika atzīta par vienu no labākajām PSRS. Taču meistarības izaugsmei, komandu sagatavošanai sacensībām pietrūka mērķtiecīga darba, rūpīgas sporta talantu atlases.

Lai uzlabotu sasniegumus sportā, 1965. gadā darbu sāka Murjāņu sporta internātskola — jauna tipa mācību iestāde. To komplektēja konkursa veidā no visas republikas jauniešiem, radīja pēc iespējas optimālus apstākļus mācību procesa apvienošanai ar ikdienas treniņu nodarbībām. Pirmajos gados skolā darbojās tikai vieglatlētikas un volejbola nodaļas, bija grūtības ar audzēkņu atlasīšanu, jo rajonu treneri ne labprāt sūtīja savus audzēkņus uz Murjāņiem. Vēlāk atvēra nodaļas arī citos sporta veidos un internātskolas filiāli Jūrmalā. Skolā veidoja labu materiālo bāzi ar stadionu un vieglatlētikas manēžu, kamaniņu trasi, sporta zālēm. BSS pārveidoja par bērnu un jaunatnes sporta skolām (BJSS). Līdz ar to regulārus treniņus savā skolā jaunieši varēja turpināt arī pēc vidusskolas beigšanas. Sākās specializēto BJSS organizēšana, kurās pulcējās labākie sporta veida pārstāvji. Republikas bērnu sporta skolas direktora Viktora Lētiņa vadībā jau lai-

kus sāka atlasīt kandidātus un gatavot komandas nākamajām skolēnu spartakiādēm. Mērķtiecīgais darbs deva rezultātus.

1967. gada vissavienības X skolēnu spartakiādē Ļeņingradā pārliecinošu uzvaru guva meiteņu basketbola komanda, kurā spēlēja Uljana Semionova, Inta Pliuna, Silvija Skulme, Lilita Svarinska, Maiga Saleniece un citas vēlākās TTT komandas spēlētājas. Vieglatlētu sacensības risinājās divās vecuma grupās. Šķēpa mešanā uzvarēja trenera Oto Jurģa audzēknes Mārīte Alaine — 46,60 m un Anda Krūmiņa — 50,38 m. Tālākšanā zelta medaļu ieguva L. Magone — 7,34 m. Par spartakiādes čempioniem kļuva arī B. Zariņa šaušanā, V. Akačenkova boksā, B. Matusēviča audzēknis A. Barjers brīvajā cīņā un U. Eglītis galda tenisā. Kopvērtējumā Latvijas skolēnu izlase ierindojās 10. vietā.

1967. gada janvārī Izglītības ministrijā darbu sāka Fiziskās audzināšanas metodiskais kabinets, kas pētīja un popularizēja labāko skolu pieredzi, rīkoja skolotāiu seminārus un kvalifikācijas celšanas kursus. Sākot ar 1968. gadu, kabinets rīkoja konkursu par labāko republikas skolu fiziskajā audzināšanā. Uzvarētājiem piešķīra Izglītības ministrijas un SBOS republikas padomes balvas. 1968. gadā pirmās vietas izcīnīja Rīgas 36. astoņgadīgā skola un Rīgas 50. vidusskola.

Vissavienības skolēnu XI spartakiādē Erevanā 1969. gadā tika atcelts kopīgais punktu vērtējums delegācijām. Cīņas risinājās par augstākām vietām individuālajā un komandu vērtējumā atsevišķos sporta veidos. Pie pirmās medaļas peldēšanā tika Latvijas sportiste — I. Andrejānova 400 m brīvajā stilā izpelnījās bronzas godalgu. Augstāko sasniegumu starp visas spartakiādes komandām guva smailotāji un kanoe airētāji, izcīnot kopvērtējumā trešo vietu. Par divkārtēju uzvarētāju Erevanā kļuva Daugavpils trenera Borisa Prirodina audzēknis A. Šiško — kanoe vieninieķā 500 un 1000 m distancēs. Jelgavas treneres Elzas Krūmiņas audzēknis V. Agafonovs uzvarēja smailīšu vieninieķā 500 m distancē. Rīdzinieks J. Aleksandrovš kļuva par čempionu smailīšu vieninieķā 1000 m distancē. Vieglatlētikā zelta medaļu izpelnījās Daugavpils skolniece I. Vitāne, sasniedzot pieccīņā jaunu PSRS meiteņu rekordu — 4566 p. Boksa smagsvaru turnīrā par uzvarētāju kļuva Jūrmalas trenera Jāņa Roviča audzēknis D. Zuiko. Bez tam delegācijai vēl bija viena sudraba medaļa.

1972. gada XII spartakiādē Kijevā Latvijas jaunie sportisti izcīnīja divas sudraba un četras bronzas medaļas.

1974. gada XIII spartakiādē Alma-Atā vienīgo zelta medaļu Latvijas delegācijai izcīnīja šķēpa metēja L. Bļodniece — 54,88 m. Sudraba medaļas vēl četriem un bronzas diviem sportistiem.

1976. gada Vissavienības skolēnu XIV spartakiādē Lʹvovā Latvijas smaiļotājas izcīnīja visas iespējamās zelta medaļas. Smailišu vieniniekā 500 m distancē par uzvarētāju kļuva Ventspils treneres Almas Eglītes audzēkne J. Rimare. Kopā ar L. Brenguli viņa uzvarēja arī divnieku braucienos. 4×500 m smaiļošanas stafetē kopā ar viņām par spartakiādes čempionēm kļuva arī A. Morozova un E. Raize. Četrinieku braucienos zelta medaļas izpelnījās A. Morozova, E. Raize, D. Ulmane un I. Kempause.

Meiteņu basketbola turnīra izšķirīgajā mačā starp KPFSR un Latvijas komandām spēles normālais laiks beidzās ar rezultātu 69:68. Lijai Jūdasei vēl bija jāizpilda divi soda metieni. Viņa aukstasinīgi divas reizes ieraidīja bumbu grozā, un Latvijas basketbolistes kļuva par spartakiādes čempionēm.

Vieglatlētiem zelta medaļu izcīnīja J. Saulīte 110 m barjerskrējienā. Par spartakiādes čempionu kļuva arī džudists I. Konstantinovs. Vēl Latvijai četras sudraba un divas bronzas medaļas.

Sekmīgs izrādījās arī Latvijas skolēnu starts 1978. gada spartakiādē. Par trīskārtēju čempionu kļuva Rīgas skolnieks J. Sučkovs, uzvarot kanoe vieniniekā 500 m un 1000 m distancēs, kā arī piedaloties airēšanas stafetē. Kopā ar viņu zelta medaļas saņēma A. Sosnovskis, A. Carenoks un I. Knesis. Akadēmiskajā airēšanā čempionu titulu izcīnīja meiteņu pārairu divnieks G. Šnepsta un I. Štāla. Lieliski uzstājās riteņbraucēji. G. Lapiņš ieguva spartakiādes čempiona titulu 1 km hitā un bronzas medaļu sprintā. D. Liepiņš uzvarēja 25 km individuālajā braucienā. Čempionu titulus izcīnīja arī džudists J. Ždanovs un zēnu volejbola komanda. Trenera Jaņa Labucka vadībā tajā spēlēja R. Toropovs, V. Miķelsons, R. Vilde, A. Jēkabsons, J. Grantiņš, S. Buča — vēlāk pazīstami volejbolisti. Latvijas sportistiem vēl bija septiņas sudraba un vienpadsmit bronzas medaļas, tajā skaitā klasiskajā ciņā un peldēšanā.

1981. gada XVI spartakiādē Latvijas jaunie sportisti izcīnīja trīs zelta medaļas, septiņas sudraba un astoņas bronzas godalgas, kā arī divus kausus komandu vērtējumā. Uzvaru guva riteņbraucēji trekā, bet smaiļotāji un kanoe airētāji ierindojās trešajā vietā. Zelta medaļas ieguva Valmieras trenera A. Butina audzēkne V. Jurisone 200 m delfīnstilā (2:18,48),

riteņbraucējs A. Freimanis 123 km grupas braucienā un smailotāju stafetes komanda — M. Grodņa, R. Indrāns, E. Neliuss, O. Kazakovs.

1984. gada XVII spartakiādē vissekmīgāk uzstājās Rīgas jaunā sprintere M. Krivošeina, uzvarot 100 m (11,6 sek.) un 200 m (23,6 sek.) skrējienos. M. Štrobinders uzvarēja šķēpa mešanā (74,84 m). Zelta medaļa riteņbraucējam R. Dēliņam 120 km grupas braucienā, džudo cīņas smagsvaram V. Čakstiņam un tenisistam A. Fiļimonovam zēnu dubultspēlē kopā ar ukraiņi J. Kračko. Vēl jaunie sportisti ieguva četras sudraba un deviņas bronzas medaļas.

Vissavienības skatēs un konkursos atzinību izpelnījās vairākas Latvijas skolas fiziskajā audzināšanā — Kokneses, Madlienas, Piltenes. Rojas un citas vidusskolas. XXII olimpisko spēļu laikā Maskavā vissavienības tautas saimniecības sasniegumu izstādes paviljonā «Izglītība» tika demonstrēti skolu sasniegumi fiziskajā audzināšanā un sportā. Izstādes diplomus saņēma Latvijas PSR Izglītības ministrijas fiziskās audzināšanas nodaļa, metodiskais kabinets, Olimpisko rezervju specializētā bērnu un jaunatnes sporta skola. Labāko Latvijas skolu skaitā laikā no 1969. gada līdz 1986. gadam vairākkārt ierindojās Kokneses, Bauskas, Kuldīgas vidusskola, Cieceres internātskola un Turaidas astoņgadīgā skola. Daudzās skolās izveidojās labas sporta tradīcijas. It īpaši tas sakāms par Rīgas 50. vidusskolu, kur par fiziskās audzināšanas skolotāju strādāja Aleksandrs Blumbergs. Viņš bija galvenais tiesnesis daudzās republikas skolēnu spartakiādēs. Savas sporta tradīcijas bija Rīgas 1., 2., 49. vidusskolā, Cēsu 1. vidusskolā u. c. Panākumus skolēnu fiziskajā audzināšanā Kokneses vidusskolā nodrošināja direktora pedagoģijas zinātņu kandidāta Ilmāra Gaiša vadība. Koknesē savu ceļu uz lielo sportu sāka vairāki ievērojami atlēti — Edvīns Zaģeris, Viesturs un Ēriks Cīruļi, Skaidrite Baikova, Māris Bružiks.

Rīgas 8. vidusskolā 35 darba gadus strādāja fiziskās audzināšanas skolotājs Antons Gulbis. Viņa audzēkņu pulkā vēlāk slaveni sportisti un treneri Harijs un Igo Japiņi, Arvīds Bogdanovs, Jānis Juška.

Sākot ar 1984. gadu, republikas skolēnu spartakiādi pārveidoja par Latvijas PSR bērnu un jaunatnes spartakiādi un tajā kopā ar skolēniem varēja startēt arī profesionālo tehnisko skolu un vidējo speciālo mācību iestāžu audzēkņi. Šis izmaiņas bija saistītas ar startiem vissavienības spartakiādēs. Septiņdesmito gadu vidū līdzās skolu spartakiādēm sāka organi-

zēt bērnu sporta spēles «Čerību starti». Vispirms tās notika skolā, tad rajonā, pilsētā, bet republikas sacensību uzvarētāji startēja vissavienības sacensībās Artekā. «Čerību startos» piedalījās viss klases kolektīvs. Panākumus finālsacensībās guva Salaspils 1. vidusskolas 5. klases kolektīvs, kas 1979. gadā Artekā izcīnīja pirmo vietu lauku skolu grupā. Artekā sekmīgi ir startējuši arī Jelgavas, Olaines, Kokneses un Aizkraukles skolu kolektīvi.

Līdzās «Čerību startiem» skolās popularitāti ieguva televīzijas sacensības «Drošie un veiklie», kurās 2.—6. klašu skolēni startēja kopā ar vecākiem un skolotājiem. Finālsacensības translēja Latvijas televīzija.

Latvijas skolu fiziskās audzināšanas sistēmā redzamu vietu ieņēma tūrisms un orientēšanās sports. Skolu tūrisma un orientēšanās sporta darbu vadīja Republikas jauno tūristu stacija, kuru nodibināja jau 1954. gadā. Stacijas parziņā darbojās Rīgas, Katlakalna, Gaiziņkalna, Kārļu tūrisma bāzes ar 290 vietām. Katru gadu rikoja sacensības tūrisma tehnikā «Jauno ceļotāju kauss» un «Rudens balva». Kopš 1964. gada notika orientēšanās sacensības «Dzintara kompass». Latvijas skolu orientieristi vairākkārt uzvarējuši starptautiskajās «Draudzības kausa» sacensībās, kurās piedalījās arī VDR, Bulgārijas, Ungārijas, Polijas un Čehoslovākijas jaunie sportisti. 1979. gadā Rīgā tika izveidota 8. BJSS, kas specializējās orientēšanās sportā. Latvijas jauno tūristu salidojumi notika kopš 1956. gada, Baltijas — kopš 1968. gada, vissavienības — kopš 1978. gada. Vissavienības jauno tūristu salidojumos godalgotās vietas izcīnījuši Jēkabpils, Rojas, Rūjienas vidusskolu un Rīgas 36. astoņgadīgās skolas tūristi.

Būtiskas izmaiņas skolu fiziskās audzināšanas programmā tika ieviestas 1972. gadā sakarā ar GDA kompleksa jaunajām normām, kas bija augstākas par skolu mācību programmas prasībām. Ieskaite fiziskajā kultūrā izlaiduma klasēs pirmo reizi notika 1985./1986. mācību gadā. Katra skola to organizēja atsevišķi. No 1986./1987. mācību gada ieskaite notika centralizēti. Ieskaites rezultāti liecināja, ka PSRS programmas neatbilst Latvijas prasībām un interesēm. Lēni ieviesās arī Izglītības ministrijas ieteiktā vienotā skolu iekšējā spartakiāde. Gaidīto atbalstu neguva arī uzskaites forma un demonstrējuma tabulas, jo ne visās skolās darbojās kolektīvi, arī daudzi skolotāji bija visai pasīvi. Skolās ieviesa veselības un sporta dienas. Skolēni piecas dienas visa mācību gada laikā varēja piedalīties dažādos pasākumos. Tajās dienās mācības

nenotika. Četrās sporta dienās sacensības notika ārpus mācību laika. Veselības dienas jāuzskata par veiksmīgu ieteikumu, jo to organizēšanā piedalījās visi skolotāji. Diemžēl šo dienu organizācija dažkārt notika nepārdomāti, kampaņveidā, parasti tās notika telpās. Vēlākos gados, kad likvideja Izglītības ministrijas fiziskās audzināšanas daļu, veselības dienu organizācija apsīka. 1984. gadā Latvijā darbojās 779 skolu fiziskās kultūras kolektīvi, kuros sistemātiski nodarbojās 304 076 skolēni. Skolu ricībā bija 380 sporta zāles, 290 kompleksie laukumi, 12 peldbaseini, 140 šautuves, vairāk nekā 1000 sporta spēļu laukumu. Strādāja 1169 fiziskās audzināšanas skolotāji, no kuriem vairāk par 900 bija ar augstāko fizikultūras izglītību.

10. ATMODAS LAIKS NO 1987. GADA LĪDZ 1990. GADAM

10.1. Pārkārtojumi, jaunievedumi

Astoņdesmito gadu otrā puse ienesa izmaiņas sabiedrības sportiskajās aktivitātēs. Vispirms tika izmainītas 1981. gada PSRS Ministru Padomes lēmuma par sporta bāžu celtniecības ierobežošanu nostādnes. Tas deva iespēju paplašināt sporta bāžu tīklu. Latvijas PSR valdība iepriekšējo ierobežojumu bija ievērojusi visai cītīgi. Lietuvā, piemēram, sporta bāžu celtniecība bija turpinājusies visu laiku.

Bez tam sportā bija sākusies jauna darba forma — maksas pakalpojumi — kas ievadīja saimniecisko aprēķinu un pirmos tirgus ekonomikas principus. Diemžēl, labo ieceri kārtējo reizi izbojāja Maskavas ierēdņu uzliktie pakalpojumu apjomi un ienākuma plāni.

PSRS tika pieņemts likums par fizisko kultūru un sportu, kurš uzdeva FKSK turpmāk nevis organizēt, bet vadīt un koordinēt fiziskās kultūras un sporta darbu. Likuma pieņemšana ievadīja strukturālas, kā arī darba uzskaites un atskaites izmaiņas.

Pirmais misēklis ierastajā atskaišu un statistikas skaitļu mehānismā parādījās jau 1986. gadā, kad sporta organizāciju pārskatos krasi samazinājās nodarbojošos un GDA nozīmnieku skaits. Pat tradicionālie līderi neizpildīja plāna uzdevumus, un Latvijas FKSK un LRAP nolēma ceļojošos sarkanos karogus nepasniegt.

Pedējo reizi oficiālā statistika tika apkopota 1988. gada sākumā. Rezumējot 1987. gada rezultātus, pirmo vietu un LPSR Ministru Padomes un LRAP ceļojošo sarkano karogu piešķīra Rīgas pilsētai, otro vietu Daugavpils, trešo Jūrmalas pilsētai. Savukārt lauku rajonu grupā pirmajā vietā Bauskas, otrajā Rīgas, trešajā Madonas rajons. Kā labākos fizikultūras kolektīvus atzina Daugavpils rajona «Mičūrīna» kolhozu, Stučkas rajona sovhozu «Nereta», Bauskas rajona «Lauksaimniecības ķīmija» un Misas kūdras fabriku, Preiļu rajona Līvānu biokīmisko rūpnīcu, Rīgas rajona «Biolar», Ogres trikotāžas kombinātu. Visi labākie fizikultūras kolektīvi bija no lauku rajoniem.

Kā liecināja statistika, tad darba vingrošana bija organizēta 1870 darba vietu kolektīvos, ar to nodarbojās 227 456 strādājošo, par 194 118 mazāk nekā 1986. gadā. Šie skaitļi vēlreiz apliecina fizikultūras un sporta darba uzskaites un atskaites nepilnīgumu un neatbilstību īstenībai. Skaitļu un faktu straujās izmaiņas liecināja ne tikai par atklātuma ienākšanu sabiedrībā, bet arī par brūkošo PSRS fizikultūras un sporta darba sistēmu un uzskaiti. Tajā pašā laikā nevar piekrist niecīgajam skolu audzēkņu skaitam, kuri pēc atskaitēm nodarbojās speciālās medicīnas grupās — 2970 skolēni, jo skolēnu veselības stāvoklis kopumā bija daudz sliktāks. Šie skaitļi drīzāk liecināja par nepietiekami apzinātu un veiktu darbu skolēnu atveseļošanā.

Kā konstatēja Latvijas FKSK, tad ar fizisko kultūru un sportu nodarbojošos skaita plāna izpilde bija veikta par 66,9 procentiem, to skaits salīdzinot ar iepriekšējo gadu bija samazinājies par vienu trešdaļu. Sporta bāzēs tika uzrādīti 328 893 nodarbojošos (1986. gadā attiecīgi 485 416). Ievērojami bija samazinājies arī uzrādīto GDA nozīmnieku skaits — 85 563 (1968. gadā — 146 796).

Sagatavoto PSRS sporta meistarību skaits nebija samazinājies, jo to izpilde atbilda patiesībai, proti, uzrādītajam rezultātam. PSRS sporta meistarību bija izpildījuši 170 sportisti, visvairāk ASK — 31 un «Daugavā» — 100. Meistarkandidāta normatīvam atbilstošu rezultātu bija uzrādījuši 574 sportisti, tajā skaitā «Daugavā» — 360. Starptautiskās klases rezultātu bija sasnieguši 53 olimpiskajā programmā iekļauto sporta veidu pārstāvji, pirmo reizi to bija veicis 21 sportists.

1987. gada atskaitē dotas ziņas, ka Latvijā bija 711 basketbola laukumi, 1207 volejbola, 19 gorodku, 217 handbola laukumi, 153 tenisa korti, 350 futbola laukumi, 38 stadioni, 659

sporta zāles, 31 peldbaseins, no tiem 22 slēgtie baseini, 314 šautuves, 16 manēžas, 144 hokeja laukumi. Visvairāk sporta bāzu bija Rīgā un attiecīgi pret iedzīvotāju skaitu Bauskas, Valmieras, Stučkas un Talsu rajonā. Maz sporta bāzu bija vispārizglītojošās skolās — 414 basketbola laukumi, 384 sporta zāles. Tas nozīmēja, ka atbilstošas sporta zāles bija tikai katrai otrajai skolai, bet uz simt skolām tikai viens peldbaseins.

Astoņdesmito gadu beigās veiktās izmaiņas, kā vēlāk konstatēja, izrādījās nelietderīgas.

Maskavā, veidojot vienotu PSRS sistēmu, nolēma izveidot vienu sporta biedrību. Galvenā ideja bija vērsta uz spēcīgas arodbiedrību sporta organizācijas radīšanu, kura spētu lielajā sportā konkurēt ar armiju un «Dinamo». Rīcības motīvi bija vēl dziļāki un pārdomātāki, jo pārkārtošanās visā PSRS bija jākoordinē un jāvada. Sports nevarēja palikt ārpus kopīgās sistēmas. Arī Latvijā atradās ne viens vien šīs idejas atbalstītājs, it īpaši arodbiedrību darbinieku vidū.

Ar biedrību apvienošanu vienā «katlā» saplūda arī to problēmas. Liela daļa no tām bija celtniecības un sporta bāzu rekonstrukcijas jautājumi. Piemēram, «Daugavas» sporta nams, kas jau gadiem netika iekļauts remonta plānā, pionieru atpūtas nometnes remonts Priedkalnē, tablo uzstādīšana «Daugavas» stadionā, kamaniņu trases rekonstrukcija. Novārtā palika lauku sporta darba tālākvirzība.

Šī gigantomanija un centralizācija faktiski traucēja darbu republikā, rajonos. 1988. gada decembrī Latvijā pieņēma lēmumu atjaunot sporta biedrību «Vārpa». Tika izveidota organizācija, izstrādāti statūti, un 1989. gada 14. martā atjaunoja LPSR brīvprātīgo arodbiedrību un valsts kooperatīvo fizkultūras un sporta biedrību «Vārpa». Atjaunotā biedrība saglabāja esošā karoga krāsu, emblēmu, tikai sarkano zvaigzni tajā nomainīja ar «auseklīti», tādējādi simbolizējot neatkarību, latviskumu. Statūtos ierakstīja, ka biedrība var izbeigt darbību tikai ar kongresa lēmumu. Atjaunošanās konference notika lielā vienprātībā, izņemot Maskavas sūtņa Vissavienības arodbiedrību sporta biedrību pārstāvja ierosinājumu, lai «Vārpa» paliktu viņu sistēmā. Delegāti šo ierosinājumu noraidīja, bet statūtos ierakstīja, ka «Vārpa» atzīst PSRS arodbiedrību statusu un sadarbojas ar Vissavienības arodbiedrību sporta biedrību, taču ir patstāvīga organizācija. Tā lauku sporta vēsturē pavērs jauna lappuse.

Netika aizmirstas arī jubilejas. Sporta biedrība «Vārpa» 1989. gada maijā atskatījās uz aizvadītajiem 40 gadiem. Jubilejas priekšvakarā atdalījusies no piespiedu «laulībām» ar «Daugavu», nomainījusi emblēmā zvaigzni ar auseklīti, «Vārpa», panākusi savas neatkarības atzīšanu Maskavā, uzsāka darību, lai sportā sasauktos ar izmaiņām laukos. Taču konkrētas programmas vēl nebija, nebija arī skaidrības līdzekļu iegūšanā. Toties svinēšana bija plaša, bagātīga un dzīvespriecīga.

Palikuši bez «Vārpas» un pildot savu plēnuma lēmumu par 1. aprīli kā dienu, kad beidz eksistēt Vissavienības biedrības Latvijas organizācija, 1989. gada 23. martā pulcējās «Daugavas» konferences dalībnieki, lai pabeigtu Latvijas arodbiedrību sporta organizācijas sadalīšanu un atjaunotu savu biedrību. Konferencē gan izskanēja doma, ka «Daugavas» reanimācija no augšas neko nedos, jo republikā pārāk samilzušas ekonomiskās problēmas. Visai asi izskanēja pārmēti arī par centralizāciju, līdzekļu pārdalīšanu, sporta skolu un vispārīglītojošo skolu savstarpējo nesaistību.

Tā beidzās Maskavas arodbiedrību sporta līderu pārbūves operācija.

«Daugavas» un «Vārpas» iesāktais attīstības ceļš vairākkārt tika deformēts, jo, dzenoties pēc augstākiem rezultātiem, PSRS un tālāk republikas sporta dzīves vadītāji uzspieda kontrolskaitļus, attīstības plānus, nosakot to obligātu izpildi. Tā radās «uzpūstie» skaitļi. 1982., 1986. un 1987. gadu nepārdomātā, no augšas uzspiesta reorganizācija arodbiedrību sistēmā, kā arī valdības lēmumi par sporta bāžu celtniecības ierobežošanu negatīvi ietekmēja «Daugavas» materiālās bāzes un organizatoriskā darba tālāku pilnveidošanu. Laikrakstā «Sports» 1989. gada 28. novembrī «Daugavas» priekšsēdētājs Jānis Vilks, atskatoties uz 45 gadus noietu ceļu, izsaka pateicību daudzajiem aktīvistiem, kuri bijuši uzticīgi savai biedrībai. No 1989. g. «Daugavas» darbībā iezīmējās jaunas izmaiņas, jo pārkārtojās arodbiedrību līdzekļu izlietošanas kārtība. Mazāk līdzekļu tika atvēlēts centralizētai izlietošanai, bet vairāk palika darba kolektīvos, tāpat tur, kur tos iemaksāja strādājošie. Ražošanas apvienība VEF, «Rīgas tekstils», «Lauma», Rīgas lauksaimniecības mašīnu rūpnīca un daudzi citi kolektīvi līdzekļus izlietoja atpūtas telpu, treniņu istabu iekārtošanai, sporta interešu klubu izveidei, atpūtas bāžu labiekārtošanai.

45 gadu jubilejā «Daugava» atzīmēja savus izcilniekus — astoņpadsmit kārtējās Eiropas čempionu kausa ieguvējas, daudzkārtējās (23 reizes!) PSRS čempiones TTT basketbolistes, trīskārtējos Eiropas kausa ieguvējus, 1984. gada PSRS čempionus «Radiotehnikas» volejbolistus, VEF, «Auroras», «Celtnieka» meistarkomandas. «Daugava» no 1947. gada sāka dibināt pirmās sporta skolas, 1989. gadā jau bija 23 sporta skolas divdesmit sporta veidos ar gandrīz 7500 audzēkņiem. Jubilejas gadā «Daugava» deklarēja, ka darbā ar jaunatni tā saskata ne tikai savu nākotni, bet arī pamatu tālākai republikas izaugsmei, tās ekonomiskai patstāvībai.

Nāca jaunas pārmaiņas, un «Daugava» steidzīgi 1990. gada rudenī prezidija sēdē nolēma likvidēt savas sporta skolas, kurās izauguši daudzi izcili sportisti — pat pasaules čempioni. Faktiski šāds lēmums izmainīja biedrības sistēmu, tās struktūru, mērķus un uzdevumus. Soreiz biedrības reorganizācija bija izlemta bez citu iejaukšanās. Sekoja daudzi protesti. «Daugavas» prezidija lēmumu kā nepareizu noraidīja arī arod-biedrību vadība un atrada iespēju saglabāt sporta skolas līdz tam laikam, kad būs atrasts cits, labvelīgs risinājums. Tā bija viena no pirmajām reizēm, kad sabiedrības iejaukšanās un protesta aktivitātes nepieļāva netaisnīgu lēmumu.

1987. gada 24. un 25. aprīlī notika Latvijas skolotāju 5. kongress. Tajā apsprieda arī skolēnu fiziskās sagatavotības un veselīga dzīves veida problēmas. Skolotāji uzskatīja, ka ar divām fiziskās audzināšanas stundām nedēļā ir par maz, lai nodrošinātu pilnvērtīgu bērnu iesaistīšanu fiziskajās aktivitātēs un līdzsvarotu fizisko un garīgo slodzi. Neapmierinātību izraisīja arī dažādi organizatoriski jautājumi, ko ierosina Rīgā, bet tie ne vienmēr izpildāmi un realizējami rajonos un skolās. Kongresā ierosināja pedagoģiskajās mācību iestādes izveidot fiziskās audzināšanas skolotāju apmācību, jo 15 procentiem skolotāju nebija speciālās izglītības. Fiziskās audzināšanas un sporta stāvokli visai patiesi raksturoja bērnu un jaunatnes sporta skolu darbība. Latvijā 1987. gadā darbojās 96 sporta skolas ar 57 337 audzēkņiem. Visvairāk to bija Izglītības ministrijas sistēmā — attiecīgi 51 sporta skola un 40 685 audzēkņi. Skolu speciālajās klasēs ar paplašinātu treniņu režīmu mācījās 979 jaunie sportisti. Bērnu un jaunatnes sporta skolās strādāja 1851 treneri, no tiem 1027 pamatdarbā. Divpadsmit treneriem bija piešķirta augstākā kategorija, 162 pirmā un 289 otrā trenera kategorija. Tikai 69,1 procentiem no visiem treneriem bija augstākā speciālā izglītība.

Kongresā uzstājās FKSK priekšsēdētājs D. Znatnajs, kurš ierosināja ieviest skolās fiziskās audzināšanas eksāmenu, izdot mācību grāmatu, atvērt sporta inventāra nomas punktus skolēniem, neatļaut fiziskās audzināšanas stundas izmantot citiem mērķiem. Kā galveno D. Znatnajs uzskatīja, lai skolu pabeigtu veseli, zinoši, dzīvei sagatavoti cilvēki.

Fiziskās audzināšanas attīstību noteica PSRS izglītības un sporta organizācijas, pilnveidojot GDA kompleksu un programmas, kaut gan šos ieteikumus skolotāji un arī skolēni vairs jau nepieņēma. No 1989. gada Latvijas skolās ieviesa eksperimentālo fiziskās audzināšanas programmu, ko aizguva no igauņiem, bet viņi savukārt — no somiem. Eksperimentālajā programmā nebija militarisma un utilitārisma principu, kuri bija GDA kompleksā un iepriekšējās programmās. Jauna programma balstījās uz skolēna paša fiziskās attīstības apziņanos un aktivitāti.

Saskaņā ar PSRS NOK 1988. gada 3. decembra plēnuma lēmumu par olimpisko akadēmiju dibināšanu republikās Latvijā 1988. gada 16. februārī tika izveidota komisija šā jautājuma praktiskai risināšanai. Latvijas FKSK kolēģija un Latvijas pagaidu olimpiskā komiteja 1989. gada 21. maijā ierakstīja Latvijas sporta vēsturē jaunu lappusi — nodibināja Latvijas olimpisko akadēmiju (LOA). Par prezidenti ievēlēja Dainu Šveicu. LOA mērķi: izziņāt Latvijas sporta un olimpiskās kustības vēsturi, popularizēt olimpiskās vērtības, ik gadu organizēt LOA sesijas, veicināt tautas sporta kustību, izveidot Latvijas sporta muzeju, regulāri organizēt lekcijas, seminārus un kursus par sporta tēmām skolu jaunatnei, skolotājiem, treneriem. LOA paredzēja aktīvu sadarbību ar progresīvām sporta kustībām PSRS. LOA organizēja konkursu «Olimpija», kura uzvarētājus apbalvoja olimpiskās dienas laikā «Daugavas» stadionā. Izdeva LOA biļetenus, publicēja rakstus par olimpiādēm. PSRS olimpiskajā akadēmijā rekomendēja iekļaut D. Šveicu un LOA dekānu U. Grāvīti. LOA izveidoja sešas komisijas — organizatorisko, propagandas, kultūras un mākslas, jaunatnes, sporta medicīnas un bioloģijas, sporta vēstures, sporta muzeja un bibliotēkas. Jau 1989. gadā no 21. līdz 24. septembrim Stučkā (Aizkrauklē) notika pirmā sesija. Sesijā piedalījās augstskolu studenti. LOA nodibināja kontaktus ar SOA, citu valstu OA, skaidrojot arī LOK centienus pasaulē, veicinot LOK atzīšanu.

No PSRS olimpiskās akadēmijas tika saņemta apsveikuma vēstule, kurā Latvijas OA radišanu uzskatīja par ievērojamu

solī Latvijas PSR un visu padomju tautu sporta un kultūras dzīvē. Vēstulē aicināts izveidot un izdot izdevumu «Padomju Savienības tautas un olimpisms», tajā atspoguļot Krievijas, Latvijas, Lietuvas, Igaunijas un PSRS nacionālo olimpisko komiteju darbību un visu to cilvēku vārdus, kuri olimpiādēs ir pārstāvējuši mūsu plašās dzimtenes tautas. Šī vēstule aļliecināja NOK pastāvēšanas atzišanu pirms Otrā pasaules kara, reizē uzsverot, ka ir kopīgi noiets ceļš un vienota valsts.

1989. gada 11. novembrī Rīgā notika pirmā LOA konference, kura izskatīja darbības merķus, ikgadējās sesijas sarikošanu, ārzemju sakaru pieredzi un personības attīstību brīvajā laikā.

Jau ilgāku laiku pirms LOA nodibināšanas Rīgā bija plānots 1989. gadā sarikot vissavienības simpoziju «Starptautiskā olimpiskā kustībā: mūsdienu posma attīstības problēmas un tendences». Rīgā ieradās daudzi PSRS zinātnieki, sporta darbinieki. Simpozijā runāja Latvijas PSR FKSK priekšsēdētājs D. Znatnajs, LOK prezidents V. Baltiņš, LOA prezidente D. Sveica, kā arī citi Baltijas valstu pārstāvji. Baltieši runāja par olimpiskās kustības parkārtošanas nepieciešamību. PSKS OA prezidents un citi centra pārstāvji galvenokārt stāstīja par starptautiskām problēmām, necenšoties spriest PSRS iekšējos jautājumus, Baltijas OK atjaunošanu.

Viena no LOA iecerēm bija sporta muzeja izveidošana. Uz to virzīja Starptautiskās OA muzejs, kaimiņu igauņu muzejs.

Doma par sporta muzeju veidojās jau sen. Laikrakstos minēts, ka pirmo reizi par muzeju domāts jau pirms kara. 1963. gadā izstrādāja pat nākošā muzeja koncepciju. Latvijā bija daudzi kolekcionāri, kuri sistematizēja un krāja medaļas, plakātus, inventāru, visu, kas interesēja un varēja būt noderīgs sporta vēsturei.

Lai popularizētu padomju panākumus, Sporta pili tika izveidota Latvijas PSR sporta slavas galerija, tajā ievietoja tikai materiālus par pēckara periodu.

Bez valstiskas palīdzības sporta muzeju 1963. gadā uzsāka veidot boksa tiesnesis Ilgonis Urstiņš. Muzeja eksponāti galvenokārt veltīti boksam. Līdz aiziešanai viņšaulē — 1991. gadam — I. Urstiņš bija sistematizējis vairāk nekā 30 000 eksponātu, apmēram 1000 grāmatas un brošūras, 150 pārus unikālus boksa cimdus. Eksponāti ietvēra laika posmu no gadsimta divdesmitajiem gadiem līdz mūsdienām, un pēc daudzu speciālistu atzinuma, muzejs ir viens no bagātākajiem pasaulē.

FKSK kopā ar LOA sāka muzeja veidošanu, pieņemot darbā speciālisti Aiju Ertu, kuras rīcībā jau 1988. gadā bija pāri par 7000 eksponātu.

1990. gada 25. janvārī izdeva FKSK pavēli «Par Latvijas sporta muzeju». Taču sākums bija 1974. gada 22. martā, kad Voldemārs Šmidbergs atklāja Latvijas sporta vēstures izstādi. Sirmais kolekcionārs gadu desmitos bija savācis unikālus eksponātus.

«Auroras» sporta namā ar vēsturnieces, muzeja darbinieces Lidijas Tauriņas (vīna 1937. gadā piedalījies Vispasaules studentu olimpiādē Parīzē) aktīvu darbību izvietoja slaveno K. Vītolīna velosipēdu, daudzas pirmskara nozīmītes, relikvijas. Tomēr iegūt oficiālu statusu neizdevās, jo daudzi materiāli liecināja par sportistiem, kuru vārdi nebija pieņemami toreizējai valdībai — J. Daliņš, afišas ar sarkanbaltsarkano karogu, YMCA reklāma u.c.

Pēc V. Šmidberga nāves «Aurorā» ierīkoto izstādi saglabāja sporta nama direktors J. Ozols. Tikai 1987. gadā materiālus pārņēma A. Erta — topošā sporta muzeja darbiniece. Tomēr no pavēles izdošanas līdz muzeja atklāšanai Rīgā, Alksnāju ielā 7/9 vēl pagāja laiks.

LOA aktīvi sadarbojās ar ārzemju organizācijām, kā arī ar latviešiem ārzemēs.

Latvijas sportam palīdzīgu roku sniedz ārzemēs dzīvojošie latviešu speciālisti. Rīcā vairākkārt darbojās ASV NOK sporta padomes loceklis. Hārvarda universitātes sporta medicīnas profesors Bertrams Zariņš, viņa brālis Čikāgas slimnīcas kardioloģijas centra vadītājs Kristaps Zariņš un profesors Kristaps Kegī. Viņus uzņēma par Latvijas OA goda locekļiem. Ar saviem padomiem, lekcijām un dāvinātām grāmatām viņi dāsni palīdzēja veidot Latvijas sporta medicīnas nozari.

«Nevis slinkojot un pūstot,
Tautu labā godā ceļ»,

tā dziedot V. Zozuļai, K. Kundziņam, A. Riekstinam, L. Kauristei, I. Barkānei, I. Jaunzemei un citiem, pēc LOA iniciatīvas 1990. gada 15. janvārī atklāja Latvijas olimpniešu klubu, kura vadību uzticēja Valentīnam Mazzālītim. Visiem klātesošajiem tika arī kluba prezidenta sarūpētā ziņņu grāmata ar 159 dziesmām, no kurām daudzas jau tika nodziedātas dibināšanas vakarā — kluba prezidenta akordeona pavadībā.

Latvijā sāka rīkot jaunus sporta pasākumus. Ne visi guva atsaucību, tomēr deva jaunus vēsmas.

Pārdaugavas 1. sporta spēlēs 8. septembrī piedalījās tā vēsturisko rajonu Katlakalna, Torņakalna un Šampētera komandas, metot izaicinājumu likteņupes labajā krastā dzīvojošiem.

Interesi un dalībnieku pieplūdumu izraisīja Tautasdziesmas maratons, kurš pirmo reizi notika 1988. gadā. Otrais Tautasdziesmas maratons notika 1989. gada 1. oktobrī, programmā meistarklasē klasiskā maratona distance, tautas klasē — mūža aplis — 5,368 km, katrs dalībnieks varēja veikt spējām atbilstošu apļu skaitu.

Laikraksti un afišas aicināja piedalīties daudzos pasākumos — skrējienā «Vecāķi 89», Valkā skrējienā «Apkārt Zaģezeram», Stučkā pārgājienā «Sirds — Daugava», brīvdienu velobraucienā «Velo — II», skrējienā «Apkārt Cēsīm», Kauguros skrējienā «Liedags», Araišos «Salnas» pārgājienā, kura dalībnieki līdzī nēma darbarīkus meža tīrīšanai. Interesantu ierosmi sāka LOK izpildkomitejas loceklis tēlnieks O. Feldbergs — «Akmens skrējienam», kura uzvarētāju vārdi tika iekalti lielajā akmenī. Trase vijās gar Mārupīti.

Jauno sporta veidu un pasākumu vidū interesi izraisīja pludmales volejbols. Pirmais turnīrs notika 1988. gadā, bet jau 1989. gadā tas izvērtās par svētkiem, ko atbalstīja LOK Jaunatnes komisija, Volejbola federācija, LVU, «Interlatvija». Izdomāts bija arī latvisks nosaukums — «Vollīts», kurš gan neieguva īpašu atbalstu.

Rīgas pilsētas sporta aktīvam sadarbībā ar Kanādas kolēģiem radās doma sarīkot neklātienas akciju «Rīga — Monreāla», ko nodēvēja par «Veselības tiltu». Katra cilvēka sporta aktivitāti — vingrošanu, soļošanu, skriešanu, riteņbraukšanu utt. pārvērta nosacītajos kilometros, tādējādi noteica katras dalībpusē veikumu, kā arī 100 aktīvākos dalībniekus.

Nozīmīgs notikums ne tikai vēsturiski, bet arī politiski notika Valmierā, kur 1989. gada 27. janvārī ielu nosauca izcilā latviešu sportista Jāņa Daliņa vārdā. Ar viņa vārdu saistījās arī «Sports» balvas izcīņa skriešanā un soļošanā 1989. gada 24. septembrī, kur pirmo reizi izcīnīja trenera Imanta Gaiļa (1919—1985) un Jāņa Daliņa (1904—1978) balvas.

1989. gadā notika pirmais skrējieni — soļojums no Rīgas līdz Valmierai, veltīts Trīszvaigžņu spēlēm. Nākamais notika 1990. gadā naktī no 19. uz 20. maiju.

Jaunas vēsmas ienāca sporta pasākumu organizēšanā. Tāda bija republikas 42. bērnu un jaunatnes spartakiādes atklāšana 1989. gada jūnijā, kur svētki bija ne tikai skaista Ligo-

svētku un aizvadīto skolēnu dziesmu un deju svētku atskaņa, bet netradicionāli, tautiski, nacionāli. Pie Rīgas sporta manēžas pirmo reizi pēc kara pulcējās Latvijas novadu — Zemgales, Kurzemes, Vidzemes un Latgales jaunie sportisti. Kolonnā kopā ar rīdziniekiem soļoja viesi — ASV jaunieši. Spēļu lāpas vietā tika aizdedzināta jāņuguns, deju ansamblis «Rotaļa» aizrāva latviskā dejā visus, arī aizokeāna viesus. Sporta manēžā ansveikumus teica gan ventiņu, gan latgaliešu mēlē, gan angļu valodā. Pirmo reizi savu programmu rādīja Latvijā jaunizveidotais sporta teātris. Šie «pirmie» atbilda laika garam — ar nākotnes ieskaņu, lai turpmāk to būtu vairāk. Spartakiādes kopvērtējumā pirmajā grupā jau 19. reizi uzvarēja Proletāriešu rajons, otrajā grupā — Valmieras un trešajā grupā — Ludzas rajons.

Arvien lielāku vērību sāka pievērst invalīdu sportam, speciālām sacensībām dažādām cilvēku grupām. Pirmoreiz Latvijā tika nodibināta Speciālās olimpiādes sporta organizācija (Special Olympics). Līdz tam speciālās izglītības skolu audzēkņiem sacensības notika jau daudzus gadus, to iniciators bija metodiskās komisijas vadītājs Stiklu skolas skolotājs Elmārs Bebrīšs. 1988. gada nogalē Rīgu apmeklēja Starptautiskās speciālās olimpiādes (SSO) prezidents Sārdžents Šraivers. Šo kustību sāka ASV bijušā prezidenta Džona Kenedija māsa — Junisa Kenedija Šraivera. 1968. gadā pirmo reizi pulcinot cilvēkus ar atpalicību intelektuālajā attīstībā. Vēlāk šī kustība pārauga starptautiskajā kustībā, kurā piedalās 125 lastis. Latvijas SO organizāciju pasaules SO sastāvā atzina 1989. gada 21. maijā.

Viļņā, 1988. gada vidū, notika pirmās Vissavienības invalīdu sporta spēles, kurās labus panākumus guva Latvijas sportisti, cerot iekļūt PSRS komandas sastāvā, lai pēc 1991. gada II sporta spēlēm piedalītos 1992. gada invalīdu olimpiskajās spēlēs Spānijā. Latvijā klubam «Optimists» jau bija gūta laba pieredze un darbs uzsākts agrāk nekā citās PSRS republikās.

Atmodas laiks bija raksturīgs ar to, ka katra iestāde vai organizācija centās sameklēt pārmantošanas pierādījumus un atjaunot iepriekšējo, pārtraukto ritējumu. Dažkārt no iepriekšējā bija tikai nosaukums, jo pārmantotāja pat lāgā nezināja sava «priekšgājēja» vēsturisko misiju. Radās pat vairāki pretendenti, piemēram, Rīgas Latviešu biedrībai. Laikrakstu ar nosaukumu «Sports» lasītājs iepazīna 1927. gada 23. martā. Taču tas nav uzskatāms par tagadējā priekšteci, kurš pie lasītājiem nonāca 1955. gada 4. oktobrī. Sākot ar 1989. gada 13.

janvāri, laikraksts «Sports» būtiski atšķīrās no iepriekšējiem 6400 līdz tam iznākušajiem numuriem, jo vairs nebija norādes, ka tas ir FKSK izdevums. Laikraksts bija kļuvis pilnīgi patstāvīgs, lai pārbūves laikā ieņemtu objektīvu pozīciju — tā vēstija laikraksta veidotāji.

Pirms kara uzvarētāju Latvijas meistarsacīkstēs godāja par Latvijas meistaru. Lai atjaunotu šo tradīciju, tiesa, citā saturā, LOK nolēma, sākot ar 1989. gadu, piešķirt šo nosaukumu tautas sporta sacensību uzvarētājiem, kuri piedalījās velomaratonā «Rīga», orientēšanās sacensībās «Magnēts», vindsērfiga regatē «Usma», Tautasdziesmas maratonā un laivu nobraucienā no Strenčiem līdz Valmierai. Katram dalībniekam kopvērtējumā ieskaitīja 3 labākos rezultātus. Dalībniekus sadalīja 5 grupās, vecākajā grupā tos, kuriem pāri 50 gadiem.

Sportisti, sporta darbinieki aktīvi piedalījās arī politiskajā dzīvē.

1989. gadā Baltijas valstu aktivitātes, vēlēšanās gūt neatkarību satrauca Maskavu. PSKP CK pieņēma paziņojumu «Par stāvokli padomju Baltijas republikās». Atbildi šim melīgajam paziņojumam deva arī sporta aktīva mītiņš «Daugavas» stadionā 28. augustā, kurā pieņemtā rezolūcija līdzās frāzēm par internacionālismu pauda stingru nostāju par to, ka tiks aizstāvētas nācijas pašnoteikšanās tiesības.

Sportā turpinājās ideju, domu un koncepciju sadursmes, kurās izkristalizējās kopīgais un atšķirīgais.

Izmaiņas izdarīja arī skolu sportā. 1989. gada oktobrī Tautas izglītības ministrija reorganizēja bērnu un jaunatnes sporta skolu sistēmu, sporta skolas tika pārveidotas par fiziskās sagatavotības klubiem. Pamatideja iekļāva tiesības skolēniem nodarboties sporta pulciņos neatkarīgi no talanta un vecuma, līdz ar to jauno sportistu sagatavošana netika forsēta. Radās priekšnoteikumi palielināt kustību aktivitātes iespējas. Izmaiņas notika arī pedagogu atalgojumā, aizstājot līdzšinējo darba samaksas kārtību, kurā galvenais bija audzēkņu sportiskie rezultāti.

Bērnu veselības problēmas apsprieda 1989. gada 17. oktobrī Rīgā notikušajā Vissavienības konferencē «Vesels bērns», kurā referātus nolasīja Latvijas, Maskavas un citu republiku sporta, izglītības un medicīnas speciālisti.

Tiekoties Rīgā 1990. gada 12. aprīlī, Baltijas valstu FKSK, OK un lielāko sporta biedrību vadītāji pieņēma komunikē, kurā uzsvēra nepieciešamību paplašināt starptautiskos saka-

rus. Vienlaikus pieņēma aicinājumu PSRS FKSK un PSRS sporta veidu federācijām rīkot atklātus čempionātus un piedalīties Baltijas valstu rīkotajos atklātajos čempionātos.

Laikraksts «Sports» 1990. gada 9. jūnijā ziņoja, ka Latvijas Republikas Ministru Padome par LR MP Fiziskās kultūras un sporta komitejas priekšsēdētāju iecēlusi Dainu Šveicu.

Gada nogalē notika preses konference, kura vairāk gan atgādināja sanāksmi. FKSK priekšsēdētājs D. Znatnajs informēja, ka FKSK un LOK mērķis ir vienots — brīvs, neatkarīgs Latvijas sports, panākot LOK starptautisku atzīšanu. Atšķirība ir ceļa izvēlē: pirmais — pakāpeniskais, «parlamentārais», sadarbojoties uz līguma pamata ar centru, otrais — radikālais, nesadarbojoties. V. Baltiņš atzina otro, jo tas atbilstot Baltijas tautu vienotībai — izveidot PSRS OK asociāciju, kura atzīst LOK tiesības SOK. A. Vrubļevskis uzskatīja, ka jāsadarbojas ar tiem, kuri atbalsta asociācijas ideju, bet sportistiem jāturpina gatavoties un iāzvēcīna vieta PSRS izlasē. Tikšanās koptdomu neveidoja. 1989. gada 2. decembrī notika Latvijas PSR fiziskās kultūras un sporta aktīva sanāksme, kurā izskatīja tālākās attīstības pamatkonceptiju republikas ekonomiskās patstāvības apstākļos un uzdevumus valsts suverenitātes nodrošināšanai. Gan koncepcijas, gan likuma par fizisko kultūru projektus nolēma pieņemt par pamatu. Tika pieņemts paziņojums PSRS FKSK par Latvijas sporta federāciju suverenitāti.

Nedaudz vēlāk, 17. decembrī, sanāca LOK Ģenerālās asamblejas otrā sesija. V. Baltiņš, vērtējot paveikto, atzina, ka programma visos punktos nav izpildīta, jo galvenā uzmanība veltīta LOK atzīšanai. PSRS OK krīze jāpadziļina, jo PSRS piedāvātais variants nav LOK pieņemams. Ģenerālā asambleja pieņēma vairākas rezolūcijas.

10.2. Sportistu starti.

Sportiskiem sasniegumiem bagāts Latvijai bija pirmsolimpiskais 1987. gads, kurā sportisti uzrādīja labus rezultātus ne tikai PSRS sacensībās, bet arī Eiropas un pasaules pasākumos.

Pasaules čempiona titulu izcīnīja akrobātu pāris N. Millere un J. Marčenko, bokseris J. Vauļins. Pasaules meistarsacīkstēs dambretē otro vietu ieguva V. Vigmans. Akadēmiskajā airēšanā astoņniekā S. Stone izcīnīja bronzas medaļu. Tāda paša kaluma medaļas ieguva arī smaiļotāja O. Slapņa un

kanoē airēšanā I. Klementjevs. Pasaules kausa izcīnā sekmīgi startēja bobslejisti M. Poikāns, I. Bērzuks, O. Kļaviņš un J. Jaudzems, izcīnot 1. vietu. Bagātīgs medaļu birums bija Eiropas čempionātos un meistarsacīkstēs.

Par Eiropas čempionu kļuva boksā J. Vaulins, ložu šaušanā D. Osoliķere. Otrās vietas izcīnīja basketbolā V. Valters, bobslejā J. Kipurs.

Kārtējo uzvaras gājienu noslēdza TTT meitenes — U. Semjonova, Z. Rozīte, J. Roze, D. Krūmiņa, O. Muižniece, V. Elksne, M. Strazdiņa, L. Jermolajeva, A. Plotka un S. Balode, izcīnot Eiropas kausu. Ar TTT komandas vārdu saistīts tās treneris Raimonds Karnītis. Kā basketbolists viņš PSRS tautu spartakiādē ieguvis zelta un bronzas medaļas, bez tam astoņi starti spartakiādē kā spēlētājam, sešas reizes kā TTT trenerim. Ar komandu kopā aizvadīti 25 gadi. Sagaidītas uzvaras Eiropas kausa izcīnā un PSRS meistarsacīkstēs, kopīgi sportā dzīvots mūžs ar 70 sportistēm.

Tenisā komandu vērtējumā Eiropas kausu ieguva A. Blumberga, bet vieglatlētikā 4×400 m stafetē — V. Ikauniece.

Vispasaules universiādē nie sudraba medaļas tika basketboliste A. Muižniece, hokejisti H. Vitoliņš un I. Brezģins, handbolā S. Demidovs, volejbolā V. Aistere, tenisā pāru spēlē G. Dzelde.

Bagāta medaļu raža bija PSRS čempionātos. Olimpiskajos sporta veidos pieaugušajiem izcīnītas 23 zelta, 27 sudraba un 29 bronzas medaļas. Savukārt junioru vecumā iegūtas 12 pirmās, 22 otrās un 9 trešās vietas, bet jauniešiem attiecīgi 20 pirmās, 22 otrās un 34 trešās vietas. Visvairāk medaļu izcīnīja bobslejisti — pieaugušajiem 6 zelta, 6 sudraba, 6 bronzas, arī junioriem attiecīgi divniekos, visu goda paaugstinājumu aizņēma Latvijas sportisti. Arī kamaniņās divas medaļas, no tām 1 zelta. «Radiotehnika» volejbolisti izcīnīja otro vietu visai smagajās PSRS čempionāta cīņās. Vēl PSRS čempionātos izcīnīja medaļas neolimpiskajos veidos — 8 zelta, 4 sudraba un 4 bronzas. Visvairāk tās guva airēšanas slalomā — attiecīgi 6, 3 un 2 medaļas. Juniori ieguva 1 pirmo vietu, bet jauniešiem 9 pirmās, 7 otrās un 6 trešās vietas. Arī jauniešu vecuma grupās izcēlās airēšanas slaloms, iegūstot 8 pirmās, 3 otrās un 4 trešās vietas.

Rīgas «Dinamo» hokejisti sasniedza savu augstāko panākumu PSRS meistarsacīkstēs, iegūstot sudraba medaļas. Komandas pamatsastāvā spēlēja A. Irbe, O. Hehts, U. Katlaps, H. Vitoliņš, A. Beļavskis, N. Varjanovs, V. Durdins, V. Lub-

kins, J. Semerjaks, S. Skosiņevs, A. Frolikovs, V. Šašovs, O. Znaroks, A. Maticins, D. Zinovjevs, V. Samoilovs. Iepriecināja, ka daudz uzaicināto viesspēlētāju vidū bija arī Latvijas hokeja skolas audzēkņi. Komandas treneriem V. Jurzinovam un A. Vorobjovam pēc šī panākuma pavērās iespēja trenēt Maskavas komandas un to viņi arī izmantoja.

PSRS kausa izcīņa kanoe airēšanā notika pēc jaunas formulas — dalībnieki startēja 4 distancēs, bet obligāti bija jāveic īsā 250 m distance. Šāda prasība saistījās ar atlasī olimpiskajām spēlēm. Ivans Klementjevs pirmo pārbaudi veica un ieguva tiesības startēt 500 un 1000 m, abās izcīnot uzvaras un nodrošinot iespēju startēt Seulā. Šādas pārbaudes PSRS komandu treneri rīkoja visai bieži, tām bija arī pozitīva nozīme psiholoģiskā ziņā, taču pat mazākā neveiksme deva treneriem iespēju mainīt sastāvu, iekļaujot tajā «savus» sportistus. Tā bija nervu spēle un ne visi to izturēja. Vēlāk PSRS čempionātā Ivanam 1000 m zelts, kaut arī iepriekšējās dienās nācās piekāpties 500 m distancē.

Kārtējo panākumu guva U. Ansons, izcīnot sudraba medaļu sešdienu grupas braucienā, bet Klaipēdas velodromā 180 apļu pāru braucienā U. Ansonam un D. Grantiņam zelts. Ul-dim tā bija devītā zelta medaļa PSRS čempionātos. Līdz šim vairāk zelts bijis tikai I. Bodniekam — divpadsmit reizes.

PSRS meistarsacīkstēs zelta medaļu, startējot Bruņoto spēku komandā, izcīnīja N. Laščonova. Nedaudz vēlāk PSRS kausa izcīņā individuāli dalīta 5.—6. vieta, taču brīvajās kustībās 3. vieta un ceļazīme uz olimpiskajām spēlēm Seulā. Arī Eiropas kausa izcīņā Florencē N. Laščonovai panākums. Šoreiz individuālajā vērtējumā iegūta trešā vieta, bez tam līdztekās pirmā, uz balža trešā vieta. Sengaidīts panākums orientieristiem, kuri PSRS čempionātā stafetē izcīnīja zelta medaļas. Komandā startēja A. Pirktiņš, A. Ivbulis, A. Grende un A. Leiboms.

Pirmsolimpiskajā sezonā sekmīgi startēja svarcēlājs A. Rapoports. Pirmajā smagajā svarā ar rezultātu 435 kg, uzstādot Latvijas rekordus arī raušanā un grūšanā, viņš izcīnīja PSRS čempiona nosaukumu.

Tallinā PSRS vieglatlētikas čempionātā divas medaļas Latvijas sportistiem. 400 m skrējienā vicečempiona godā tika V. Kočerjagins — 46,15. Savukārt kārtslēkšanā bronzu ar rezultātu 5,65 m guva A. Obižajevs. Vidējo un garo distanču skriešanā čempionāts notika Kijevā. Un te lielu panākumu

guva 3000 m šķēršļotajā distancē Gatis Deksnis, izcīnot zelta medaļu.

Sekmīgi startēja ziemas sporta veidu pārstāvji. Zelts PSRS čempionātā fristailā S. Sokolenko, sudrabs D. Jansonam. Eiropas kausā par trešo spēcīgāko daudzciņnieku kļuva N. Aplociņš.

PSRS čempionātā bobsleiā čempioni divniekā M. Poikāns/I. Bērzs, četriniekā — V. Batarags/O. Rihters/A. Rozenbergs/J. Gērmanis.

Kamaniņās PSRS meistarsacīkstēs otro vietu izcīnīja I. Amantova, trešo I. Gaile.

PSRS čempionātā milzu slalomā zelts un supergigantā sudrabs U. Lodziņai.

Protams, uzskaitītie sasniegumi ir tikai panākumu daļa, bet tie liecina gan par veikto darbu, gan par līdzekļiem, kurus ieguldīja sporta meistarībā.

Visai veiksmīgs sportā bija arī 1989. gads, pie tam panākumi sasniegti ne tikai tradicionālajos, bet ierakstītas spožas lapnuses arī citos sporta veidos.

PSRS čempionātā Doņeckā vingrošanā nebijušu panākumu guva Latvijas vingrotājas. Individuāli cīņu uzsāka 32 sportistes, tajā skaitā 2 rīdzinieces — olimpiskā čempione N. Laščonova un PSRS kausa otrās vietas ieguvēja J. Sazonkova. Natālija pēdējo vingrojumu beidza jau kā PSRS absolūtā čempione. Izcils panākums arī komandu cīņā — 3. vieta. Komandā N. Laščonova, J. Sazonkova, I. Tolkušina, L. Princa, N. Gončarova, S. Sokolova. Priecīga ziņa pienāca no pasaules čempionāta vingrošanā, kur komandu cīņā par čempionēm kļuva N. Laščonova un J. Sazonkova. N. Laščonova izcīnīja sudraba medaļu arī individuālajā vērtējumā.

PSRS čempionātā konkursā ar jaunzirgiem otro vietu izcīnīja M. Penelis ar zirgu Černomoru, ar veczirgiem trešajā vietā S. Sakurovs ar Finālu.

Panākumus gaidīja no bobsleistiem un viņi arī nepievīla. PSRS čempionātā Siguldā M. Poikānam/G. Timmam zelta medaļas, bronza O. Kļaviņam/J. Jaundzemam. Punktu bobsleja sezonai pielika četrinieku sacensības, kur Latvijas ekipāžas izcīnīja pirmās septiņas vietas. Pirmie — M. Poikāns/I. Bērzs/O. Kļaviņš/J. Jaundzems, otrie — Z. Ekmanis/O. Rihters/B. Artimejevs/J. Tone, trešie — J. Ķipurs/A. Jansons/A. Bikšus/A. Intlers.

Siguldā PSRS kausa izcīņā M. Poikāna/G. Timmas divnieks saņēma galveno balvu, otrajā vietā Z. Ekmanis/A. Trops,

trešajā V. Batarags/O. Rihters. Veiksme arī pasaules čempionātā Kortīnā d'Ampeco — trešā vieta J. Ķipuram/A. Intleram. Siguldā PSRS meistarsacīkstēs kamanīņu sportā bronzas medaļas A. Elerlam un I. Gailei. Mazāk veiksmīgi starti kamanīņu braucējiem starptautiskajās trasēs.

PSRS kausa izcīņa vējdēļu «Lechner» klasē uzvarēja A. Dāle un I. Dzelme.

Kārtējie panākumi A. Kuzminam, kurš ar mērķtiecīgu darbu, neskatoties uz traumām, demonstrēja sportisku ilggadību. Eiropas čempionātā A. Kuzmins šaušanā ar standarta pistoli, uzrādot rezultātu 590 p., izcīnīja kontinenta labākā snaipera titulu. Arī komandu cīņā A. Kuzminam zelts — 1748 p.

PSRS meistarsacīkstēs Minskā teicamus panākumus guva džudisti. Sievietēm par čempioni svarā līdz 56 kg jau otro gadu kļuva V. Gordejeva. Vīriešiem pussmagajā svara (līdz 95 kg) V. Voinovs izcīnīja trešo vietu. Startējot Eiropas čempionātā Vinē PSRS komandā, V. Voinovs ieguva zelta medaļu.

Frunzē PSRS meistarsacīkstēs boksa bronzas medaļu svarā līdz 81 kg izcīnīja Jurijs Vauļins.

PSRS daudzdienu velobraucienā uzvarēja arodbiedrību sportisti, kuru sastāvā par zelta laureātu kļuva Kaspars Ozers.

Alma-Atā PSRS kausa izcīņā akrobātikā «tikai» sudraba medaļas jaukto pāru konkurencē šoreiz saņēma N. Redjkova un J. Marčenko. Taču oktobra beigās Rīgā notikušajās pasaules kausa izcīņas sacensībās un Eiropas meistarsacīkstēs akrobātikā N. Redjkova un J. Marčenko — trenera P. Ķapulera audzēkņi — izcīnīja augstākā kaluma medaļas.

PSRS kausa izcīņas sacensībās modernajā piecīņā sievietēm, kuras jau otro gadu notika Rīgā, uzvarēja Latvijas pārstāve Svetlana Dobrotvorska, kura sporta gaitas sākusi kā peldētāja Daugavpilī.

PSRS čempionātā orientēšanās sportā Latvijas vīriešu stafetes komanda ieguva sudraba medaļas (A. Grende, A. Kivlenieks, A. Ivbulis, A. Leiboms). A. Leiboms kļuva par PSRS čempionu pavēles distancē, bet sievietēm I. Namovīra izcīnīja 2. vietu.

Tikai 1987. gadā PSRS kļuva par Starptautiskās orientēšanās federācijas (IOF) locekli, un Latvijas sportistiem, kuriem ir nenoliedzami panākumi, radās iespēja piedalīties pasaules čempionātos. Un ir arī pirmie panākumi. 1989. gadā Zviedrijā, kur apvidus ir visai līdzīgs Latvijai, startēja 3 sportisti. A. Ābola gūst lielāko uzvaru Latvijas orientēšanās sporta vēsturē — 3. vietu.

Stokholmā notika pasaules un Eiropās meistarsacīkstes hokejā. PSRS izlases vārtus sargāja Arturs Irbe. Uzvarot Eiropas čempionāta spēlēs, kontinenta zelta medaļu saņēma Arturs Irbe.

Sporta draugi vairāk gaidīja no vieglatlētu snieguma, kuri atsevišķās sacensībās uzrādīja labus rezultātus. Gorkijā 110 m barjeroto distanci PSRS čempionātā ar trešo rezultātu — 13,68 veica I. Kazanovs. Pasaules čempionātā telpās I. Kazanovs, veicot 60 m barjeroto distanci ar rezultātu 7,59, izcīnīja 3. vietu.

Pirmo reizi pasaules vieglatlētikas sacensībās startēja Latvijas sportists Jānis Zirnis. Pārvarot diplomātiskās un tīnansiālās grūtības ar ASV dzīvojošo tautiešu atbalstu, Jāņa Judžinā mestais šķēps aizlidoja 233 pēdas (71,10 m), gandrīz 30 pēdas tālāk nekā otrās vietas ieguvējam. Tā tika pavērts ceļš uz pasauli Latvijas vieglatlētikas veterāniem.

Kārtējo apliecinājumu savai augstai meistarībai deva Ivans Kļementjevs pasaules XXII čempionātā. Uzvarai 1000 m sekoja spožs starts un uzvara desmit kilometros, kas nebūt nav Ivana distance.

Latvijas sportisti 1990. gadā turpināja piedalīties PSRS čempionātos, kā arī startēt PSRS komandu sastāvos pasaules un Eiropas meistarsacīkstēs.

PSRS basketbola komanda pasaules meistarsacīkstēs Seulā ieradās vājinātā sastāvā, jo komandā atteicās spēlēt lietuviešu basketbolisti. Komandā spēlēja G. Vētra, iegūstot sudraba medaļu. Pirmo vietu izcīnīja Dienvidslāvijas, trešo ASV basketbolisti. R. Olihvors XII pasaules čempionātā volejbolā PSRS komandā izcīnīja bronzas medaļu.

Ausburgā kārtējo uzvaru guva akrobāti N. Redjkova un J. Marčenko, iegūdami pasaules čempionu zeltu.

Lielāko panākumu Latvijas sambo vēsturē sasniedza V. Zelonijs, izcīnot pasaules čempionātā Maskavā zelta medaļu svara kategorijā līdz 60 kg. Bronzas godalgu ieguva ventspilnieks A. Terentjevs 52 kg svaru kategorijā.

Pasaules un Eiropas čempionātā hokejā PSRS komandā spēlēja A. Irbe un O. Znaroks. Komanda pasaulē ievietoja trešajā, bet Eiropas vērtējumā otrajā vietā.

Eiropas kausa izcīņā komandām džudo jau par divkārtējo uzvarētāju kļuva V. Voinovs.

Panākumus turpināja airētāji. Francijā Dežbuletas ezerā zeltu atrada L. Sastapa un G. Lamaša akadēmiskajā airēšanā juniorēm astoņniekā, bet PSRS čempionātā zelta medaļu pār-

airu četriniekā ieguva Ģ. Vilks, sudraba — Š. Štone astoņniekā. Startējot pasaules čempionāta pārairu četriniekā, Ģ. Vilkam zelta medaļa.

Polijas pilsētas Poznaņas ūdeņos pasaules XXIII čempionātā 10 000 m distancē Ivans Klementjevs šoreiz ieguva tikai trešo vietu kanoe airēšanā. Līdz šim vairāk pierasts bija pie Ivana zelta. Savā airējumā 1000 m distancē viņam zelts. No brāļa centās neatpalikt Jefims Klementjevs, izcīnot PSRS kausa izcīņā Samarkandā uzvaras divās distancēs.

Iepriecināja šahisti. Pirmo reizi Latvijas šaha vēsturē PSRS 50 čempionātā sievietēm 3.—4. vietu dalīja un bronzas medaļu izcīnīja I. Erneste. Savukārt pasaules jauniešu čempionātā rīdzinieks A. Sirovs ieguva sudraba medaļu.

Atzīmējot Latvijas šaha simtgadi, 1990. gada 19. oktobrī notika šaha savienības 9. kongress. Nākošajā dienā šaha draugus ceļš veda uz Lielajiem kapiem, kur netālu no A. Pumpura atdusas vietas atjaunoja ievērojamā Latvijas šahista Kārļa Bētiņa kapvietu. Pēcpusdienā šahisti pulcējās Latviešu biedrības namā (toreiz virsnieku namā) uz paaudžu komandturnīru.

No šahistiem neatpalika dambretisti.

Picundā asā ciņā, bet jau pirms termiņa uzveicot pretlinieces, par pasaules čempioni kļuva rīdziniece Z. Golubeva. PSRS čempionātā starptautiskajā dambretē bronzas medaļu izcīnīja G. Valneris, bet cīnoties pasaules čempionātā Greningenē, viņš turnīru beidza ar otro rezultātu.

Savu meistarību kārtējo reizi apliecināja šāvēji. PSRS meistarsacīkstēs A. Kuzmins izcīnīja trīs čempiona titulus komandas ieskaitē un divas sudraba medaļas individuālajā vērtējumā. Savukārt N. Petrosjana ieguva četras medaļas — divas zelta komandu ieskaitē, sudraba un zelta individuālajā vērtējumā. Arī pasaules kausa izcīņas sacensībās Minhenē A. Kuzmins apstiprināja savu meistarību, ierindojoties godpilnā trešajā vietā.

Priecīga ziņa tika saņemta no Sevastopoles, kur PSRS čempionātā burāšanā I. Dzelme izcīnīja čempiones nosaukumu «Lechner» klasē un I. Valbaha — klasē «Eiropa». Jāatzīmē, ka I. Dzelme uzvaru guva, startējot kopā ar «stiprā» dzimuma pārstāvjiem. Savukārt Francijā burāšanā neolimpiskajā «Mistral» klasē 10. pasaules čempionātā spožu uzvaru guva A. Dāle.

Jau otro reizi par PSRS čempionu ūdenslēpošanā kļuva I. Buks, kura sportiskās gaitas saistītas ar Preiļiem.

Kaut arī Latvijas vieglatlētikā bija iestājies kritums, tomēr atsevišķi sportisti uzrādīja augstvērtīgu sniegumu. Eiropas

čempionātā telpās I. Kazanovs kā sestais Latvijas sportists ieguva čempiona nosaukumu. Viņa rezultāts 60 m barjerotā distancē 7,52. Arī PSRS rekords piederēja I. Kazanovam — 7,42. Panākumu I. Kazanovs guva arī Kijevā PSRS čempionātā, veicot 110 m distanci 13,41, kļūstot par čempionu. Sudraba medaļu Kijevā ar jaunu Latvijas rekordu augstlēkšanā — 1,96 ieguva V. Gotovska. PSRS kausa izcīņā krosa augsti vērtējamu sniegumu uzrādīja A. Klapote, veicot 6000 m distanci 19:52 un pārspējot visas pārējās dalībnieces.

Maskavā PSRS komandu čempionātā modernajā piecīņā, startējot armijas komandā, sudraba medaļu ieguva A. Feldmanis.

Sporta spēlēs labākie sniegumi «Radiotehnikā» volejbolistiem, kuri izcīnīja bronzas medaļas PSRS čempionātā, un TTT komandai, kura pēc uzvaras PSRS I ligas meistarsacīkstēs varēja atgriezties augstākajā līgā.

PSRS meistarsacīkstēs vingrošanā sudraba medaļu līdztekās izcīnīja ridziniece J. Sazonenkova. Viņa bija arī arodbiedribu komandā, kura uzvarēja PSRS čempionātā komandām. Šajā čempionātā otrās palika armijas sportistes, viņu vidū N. Laščonova.

Latvijai pirmo sudraba medaļu PSRS tautu ziemas spartakiādē izcīnīja O. Isakovs — kombinācijā, savukārt N. Aplociņš tāda paša kaluma medaļu ieguva mogulā. O. Isakovs ieguva arī bronzas medaļu baletā, bet D. Jansons mogulā.

Tomēr pat vispārdošākā prognoze nevarēja paredzēt bobslejistu starta iznākumu — pirmās sešas vietas divniekiem. Čempioni Z. Ekmanis/J. Tone, otrie — S. Prūsis/A. Trops, trešajā vietā M. Poikāns/I. Bērzups. Arī četrinieku starts sekmiņgs — 1., 2., 4. un 5. vieta. Par čempioniem kļuva M. Poikāna pilotētais bobs, kurā vēl brauca O. Kļaviņš/I. Bērzups/J. Jaudzems. Sudraba medaļas Z. Ekmanim/A. Grundmanim/O. Rihteram/J. Tonem.

Bobslejisti panākumus turpināja arī Eiropas čempionātā, kur divniekiem Z. Ekmanis/J. Tone kļuva par sudraba, bet M. Poikāns ar partneri par bronzas laureātiem. Pasaules kausa izcīņā savukārt veiksmē M. Poikānam — viņa vadītais divnieks ierindojās trešajā vietā, bet kopā ar O. Kļaviņu/O. Rihteru/J. Jaudzemu otrā vietā četriniekiem.

PSRS tautu spartakiādes sacensībās iepriecināja arī kamaņiņu braucēji. Sievietēm A. Orlova kļuva par čempioni, I. Gaiļe ierindojās otrajā vietā. Viriešiem A. Elerts ieguva trešo vietu. Divniekos M. Kārkliņš/A. Dzenis arī izcīnīja bronzu.

Saistoši sporta pasākumi norīsa arī Latvijā un kaimiņos. Bīķernieku trasē 1990. gada 14. oktobrī notika trešais Tautas dziesmas maratons. Pilnu maratona distanci veica vairāk nekā pustūkstotis skrējēju, turklāt daudzi no viņiem pirmo reizi mūžā. Skrējienā piedalījās arī LR Ministru Padomes priekšsēdētājs Ivars Godmanis. Par aizraujošu pasākumu izvērtās 9. septembrī Kristapa Keģi «Velo-90» lielās balvas izcīņa. Riteņbraukšanas maratona starts tika dots K. Keģi vecvecāku dzimtajā pusē Alūksnē, bet finišs Rīgā. Kādreiz Kristapa tēvs Juris Keģi — Alūksnes slimnīcas galvenais ārsts — vienas dienas laikā esot veicis maršrutu Alūksne—Dubulti ar firmas «Erenpreiss» velosipēdu. «Velo-90» varēja piedalīties visa vecuma cilvēki.

Vēsturisks notikums risinājās futbola un hokeja laukumos. Tallinā pēc 50 gadu pārtraukuma notika valsts sacīkste futbolā starp Latvijas un Igaunijas vienībām. Iepriekšējais — pēdējais mačs notika 1940. gada 18. jūlijā. Soreiz spēle beidzās bez rezultāta —0:0. Rīgā notika vēsturiska sacensība hokejā — Rīgas «Dinamo» — «Montreal Canadiens». Pirmo iemetienu svinīgi izdarīja LR Augstākās Padomes priekšsēdētājs Anatolijs Gorbunovs. Spēli ridzinieki zaudēja ar 2:4.

10.3. Ceļā uz LOK atjaunošanu.

Latviešus emigrācijā neatstāja doma par piedalīšanos olimpiskajās spēlēs un Latvijas NOK darbības atjaunošanu. Jau 1947. gada 7. jūnijā Latvijas sūtnis Londonā Kārlis Zariņš nosūtīja vēstuli uz Lozannu Starptautiskajai olimpiskajai komitejai, paziņojot, ka jaunā LOK nodibināta emigrācijā un tās sastāvā ir A. Bērziņš, E. Dunsdorfs, A. Kripens, K. Jēgers, J. Dikmanis, N. Zebergs, J. Daliņš, A. Melbārdis, E. Caune, V. Baumanis, R. Kampus. Vēstulē atgādināts, ka LOK turpina būt par SOK locekli un ka J. Dikmanis kā SOK pārstāvis ir arī LOK sastāvā. Latviešu sportisti piedalījušies iepriekšējās olimpiādēs un viņu ciešā un likumīgā vēlēšanās ir piedalīties 1948. gada olimpiādē Londonā, norādīts vēstulē. No SOK un tās prezidenta Z. Edstrēma atbilde netika saņemta, J. Dikmani pat nezaicināja uz SOK 1947. gada kongresu Stokholmā. Z. Edstrēms personīgi uz šo vēstuli J. Dikmanim atbildēja, ka SOK nevar atzīt emigrācijas NOK, bet otrā vēstulē izskaidroja, ka nevar J. Dikmani aicināt uz kongresu, jo Latvija ietilpināta Padomju Savienības teritorijā un turpmāk pārstāvēs

to. Tikai 1988. gadā, iepazīstoties ar SOK darba materiāliem, varēja vēlreiz uzzināt SOK nostāju, proti, tās arhīva uzziņā, kurā aprakstīta Latvijas vēsture pat no XIII gadsimta, norādīts, ka Latvija pievienota PSRS, uzskaitīta iepriekšējā LOK darbība, sportistu līdzdalība pirmskara olimpiskajās spēlēs un norādīts, ka pašreiz Latvijā, kura ir viena no padomju republikām, daļa no PSRS, nav nacionālās olimpiskās komitejas. Šāda uzziņa izdota 1988. gada 5. novembrī. Tā un arī visa SOK rīcība liecina, ka SOK negribēja, arī A. Samarančs, kuru ievēlēja par SOK prezidentu Maskavā notikušajā kongresā 1980. gadā, nevēlējās atzīt Latvijas okupāciju un nodarboties ar politiku.

Tomēr cīņa par LOK atjaunošanu turpinājās. 1988. gada jūnijā notikušajā Rakstnieku savienības paplašinātā plēnumā tika ierosināts atjaunot Latvijas OK. Laikraksts «Sports» 1988. gada 17. septembrī, dienā, kad Seulā atklāja XXIV olimpiskās spēles, publicēja aicinājumu, kuru bija parakstījuši 24 pazīstami sportisti un sporta darbinieki. Aicinājumam sekoja aktīva darbība, un jau 21. oktobrī notika LOK atjaunošanas darba grupas pirmā sanāksme, bet 25. oktobrī BASB «Daugava» un LOK atjaunošanas darba grupa nolēma 19. novembrī sasaukt LPSR sporta aktīva kopsapulci, lai izlemtu LOK atjaunošanu. LOK atjaunošanu ar saviem parakstiem atbalstīja vairāk nekā 66 tūkstoši sportistu un sporta darbinieku, kā arī citi Latvijas iedzīvotāji. Arī sporta federāciju priekšsēdētāju sanāksmē tika nolemts atjaunot LOK, kā arī atjaunot darbību starptautiskajās federācijās.

1988. gada 19. novembrī kopsapulcē, kurā piedalījās 483 vēlēti delegāti no sporta organizācijām, tie pasludināja Latvijas olimpisko komiteju par atjaunotu, ievēlēja Latvijas pagaidu olimpisko komiteju 178 locekļu sastāvā. Par LOK prezidentu ievēlēja Vilni Baltiņu, vienu no galvenajiem LOK atjaunošanas iniciatoriem. Tika pieņemtas vairākas rezolūcijas — par sadarbību ar latviešiem ārzemēs, par sporta federāciju patstāvību un citas. Tā paša gada 1. decembrī notika LOK Ģenerālās asamblejas sesija, kurā ievēlēja izpildkomiteju, pieņēma LOK darbības programmu un izveidoja vairākas komisijas, kuras gan īpaši darbu neveica.

PSRS OK plēnumā 1988. gada 3. decembrī visai asā formā nosodīja šādu Latvijas rīcību un neatzina to. Taču darbs Latvijā, arī Igaunijā un Lietuvā turpinājās. 1989. gada 31. martā Latvijas, Igaunijas un Lietuvas sporta komiteju vadītāji un OK pārstāvji — Latviju pārstāvēja D. Znatnajs, V. Baltiņš

un LOK viceprezidenti — Rīgā pieņēma komunikē par pastāvīgu Baltijas NOK un sporta komiteju konsultatīvās padomes izveidošanu un vienojās par Baltijas republiku olimpisko komiteju asociācijas izveidošanu. Savukārt Tallinā 1989. gada 20.—21. aprīli notika Baltijas I sporta konference, kurā piedalījās Lietuvas, Latvijas, Norvēģijas, Polijas, Zviedrijas, Somijas, Dānijas un Igaunijas sporta organizāciju vadītāji, un nolēma 1993. gadā Tallinā rīkot Baltijas I sporta spēles, attīstīt sporta sakarus starp Baltijas jūras reģiona valstīm.

Lai darbotos ekonomiskās patstāvības apstākļos, tika izvirzīta doma par Latvijas sporta organizāciju savienības (LSOS) dibināšanu. Kā paraugs tika izvirzīts Latvijas Ārstu biedrības pastāvēšana paralēli Veselības aizsardzības ministrijai. Daži uzskatīja, ka zīmīga ir burtu SOS sakritība ar starptautisko «Save Our Souls!» — «Glābiet mūsu dvēseles!». Varbūt toreiz tika prognozēta glābšanas nepieciešamība, varbūt spēks tika saskatīts tikai kopumā? FKSK kolēģijā, kur šo jautājumu izskatīja, domas dalījās. Citi uzskatīja, ka pamatā jābūt demokratizācijai un decentralizācijai — katrs darbojas patstāvīgi, bet demokrātiski, republikas kongresā ievēlēta padome izveido valdi, bet priekšsēdētāju ievēl visa savienība. Padomei jābūt ar valsts pārvaldes funkcijām, lai nekļūtu tikai par sabiedrisku institūciju. Iecerēta bija līdzīga principa piemērošana rajonos un pilsētās, izskaužot dublēšanos. Diemžēl nākotnes ceļu meklējumi radīja ne tikai pretrunas, bet daļēji sašķēla arī sporta sabiedrību.

Asa, taču lietišķa diskusija izvērtās par Latvijas FKSK, sporta veidu federāciju un olimpisko rezervju sagatavošanas centru attiecībām. Latvijā bija izveidota centralizēta sportistu sagatavošana, kuru finansēja valsts budžets, līdz ar to federāciju loma bija visai ierobežota. 1989. gada janvārī FKSK apstiprināja sporta veidu federāciju paraugnolikumu, atsevišķas federācijas noslēdza līgumus ar centriem un FKSK, bet centrs savukārt slēdza līgumus ar sportistiem un treneriem. Šis periods jāuzskata par nozīmīgu soli sporta demokratizācijā. Tobrīd FKSK strādāja 38 darbinieki, tajā pašā laikā daudzas pārvaldes funkcijas veica 18 centros izveidotās nodaļas, sporta ierēdņi, treneri. Viņi un vēl sporta biedrību attiecīgie speciālisti veidoja visai ievērojamu ierēdņu armiju, tajā pašā laikā sporta federācijas kā sabiedriskas institūcijas nespēja risināt sava sporta veida attīstības jautājumus. Lielajam sportam šo centru rīcībā bija 10 miljoni rubļu, tos izlietoja galvenokārt akadēmiskajai airēšanai, basketbolam, bobslejā,

boksam, burāšanai, futbolam, hokejam, jātnieku sportam, mōdernaī piecīņai, peldēšanai, ritenbraukšanai, smaiļošanai un kanoe airēšanai, ložu šaušanai, tenisam, vieglatlētikai un volejbolam. Gan FKSK, gan federācijas sadarbojās ar attiecīgām PSRS struktūrām, jo tajās savukārt norisa centralizēta sportistu sagatavošana pasaules un Eiropas lielākajiem sporta pasākumiem. Valdīja uzskats, ka, pārtraucot attiecības ar PSRS, var zaudēt veselu sportistu paaudzi, jo faktiski vēl bija ierobežotas iespējas patstāvīgi iziet starptautiskajā arēnā. Federāciju aktivitātes tomēr pierādīja, ka var gūt starptautiskus kontaktus, jo jau 1988. gadā uz dažādām valstīm bija devušās 64 Latvijas sporta delegācijas ar 819 sportistiem.

Ne mazāk asa diskusīja izvērsās, it īpaši pēc LOK atjaunošanas, par lielā sporta aktualitatem un problemām. Latvijas PSR kā galvenos kriterījus sporta meistarībai uzskatīja sportistu izcīnītās vietas pasaules, Eiropas vai PSRS čempionatos (gadā ap 180—200), sagatavotos sporta meistaros (gadā 150—190) un starptautiskos PSRS sporta meistaros (25—40), kā arī PSRS izlašu komandu kandidātus (75—90). Latvijas augstākā sporta rezervē tika ieskaitīti ap 310 sportistu, kuri saņēma PSRS vai Latvijas PSR stipendijas, tāpat cilvēki, kuru sportam vēlīto laiku, atbilstoši SOK Hartas 26. pantam, drīksteja materiāli kompensēt. Lai papildīnātu un atjaunotu šo sportistu skaitu, bija izveīdota sistēma: Murjāņu sporta internātskolā valsts apgādībā atradās 450 audzēkņi, darbojās divas augstākās sporta meistarības skolas, kuru audzēkņus valsts apgādāja trenīnometnēs — 140 sportistus visu gadu, 510 sportistus līdz 120 dienām gadā. Dažu sporta veīdu, galvenokārt, hokeja, basketbola, biatlona, futbola minicentros visu gadu gatavojās ap 200 sportistu. Latvijā darbojās 23 specializētās un 72 kompleksās sporta skolas, kurās nodarbojās 21 700 audzēkņi. Vēl apmēram 45 000 audzēkņu nodarbojās bērnu un jaunatnes sporta skolu sākuma sagatavošanas grupās, kuru trenīņa režīms bija līdz sešām stundām nedēļā.

Visai plašu rezonansi sporta aprīndās izraisīja LPSR Ministru Padomes 1989. gada 14. februāra lēmums «Par pasākumiem iedzīvotāju skaita nepamatota mehāniska pieauguma pārtraukšanai un migrācijas procesu regulēšanai LPSR». Sports bija viena no tām jomām, kurā ieplūda citu republiku sportisti, turklāt iegūstot LPSR iedzīvotāja statusu, protams, dzīvokli un citas priekšrocības. Laikraksts «Sports» uzsāka publisku diskusīju. Lasītāji aicināja šādu praksi pārtraukt, trenēt savus sportistus, jo «iepirktie» nav Latvijas patrioti, bet

pašlabuma meklētāji. Daudzi no viņiem pēc kāda laika devās turpmākajos laimes meklējumos. Bieži vien četrgadū olimpiskajā ciklā sportista vārds parādījās vairāku republiku izlases komandu sastāvos. Šo rīcību atbalstīja PSRS sporta vadība, dodot ieskaites punktus visiem «saimniekiem». Launākais, ka šāda prakse iesakņojās arī Latvijā, vietējie sportisti pat viena gada laikā pārceļoja no vienas pilsētas vai rajona uz citu, izveidojot principu — mājas ir tur, kur vairāk dod, dažkārt tikai pāršola. Šo praksi nosodīja arī LOK.

Olimpiskā harta paredz katru gadu valstī sarīkot olimpisko dienu. Latvijā pirmā olimpiskā diena notika 1989. gada 13. maijā. Sākumā bija iecerēts to sarīkot «Darba rezervju» stadionā, taču tas bija nolaists un svētkiem nepiemērots, un to sakārtot bez lieliem finansiālajiem ieguldījumiem nebija iespējams. Olimpiskās dienas devīze: «Liesmu sevī — liesmu Latvijai». Tai par godu izskanēja Imanta Kalniņa dziesma, kurai izmantoti Pjēra de Kubertēna «Oda sportam» vārdi. Šo skandarbū paziņoja par LOK himnu. To atskanēja «Daugavas» stadionā olimpiskās dienas atklāšanā, kas sākās ar vieglatlētu sacensībām, bet ledus hallē notika daiļslidotāju demonstrējumi. Stadionā skanēja dziesmas, deļoja tautas deļu kolektīvi, notika sportiskas sacensības, atrakcijas. Pirmā olimpiskā diena pēc satura bija daudzkārt redzēts sportisks uzvedums, kurā ievija latviešu tautas nacionālo simboliku un noskaņu.

Jau pirms olimpiskās dienas tika kalti nākotnes plāni. FKSK un LOK kopīgi iecerēja 1990. gadā sarīkot olimpisko nedēļu — ziemas posmu no 6. līdz 11. februārim, vasaras no 25. līdz 30. jūnijam. Olimpiskās nedēļas centrālajos pasākumos paredzēja uzaicināt latviešus no visas pasaules. Šo ideju nastiprināja pirms tam notikušās sacensības basketbolā starp Eiropas latviešu izlasi un Latvijas basketbola vienību.

LOK aktīvi sāka īstenot 1988. gada 19. novembrī pieņemtās rezolūcijas un programmu izpildi. Kopīgā FKSK, LOK, LOA zinātniski metodiskās padomes sadarbībā radās LPSR fiziskās kultūras un sporta attīstības koncepcija, ko pieņēma republikas fizikultūras un sporta aktīvā sanāksmē 1989. gada 1. decembrī. Šis koncepcijas izstrādē piedalījās arī veselības aizsardzības un tautas izglītības organizācijas. Koncepcijas pilnveidošanu un pārskatīšanu nolēma veikt reizi 4 gados. FKSK aicināja visas sporta organizācijas uz kopīgu mērķi — darboties suverēnas republikas labā, kā galveno izvīrrot attiecību veidošanu ar Maskavu uz līdztiesīga līguma pamata. Pastāvot esošai politiskai iekārtai, esot neiespējami iekļūt pasau-

les, Eiropas sacensībās un it sevišķi olimpiskajās spēlēs bez PSRS FKSK un OK. FKSK arī atgādināja, ka no centra Latvijas PSR saņem 3,3 miljoni rublu naudā un 16 miljonu rubļu apjomā inventāru un iekārtas. Diemžēl netika minēts, ka tie ir līdzekļi, ko no Latvijas ienākuma daļas vispirms nodod centram, lai tas pēc tam sadalītu pēc saviem ieskatiem visām republikām.

Koncepcijā uzsvēra, ka lielu ļaunumu nodarījušas daudzus gadus organizētās nepārdomātās kampaņas, neobjektīvā statistika, ka Latvijā trūkst sporta bāžu, sporta inventāra, nepietiekama ir propaganda. Par turpmākās attīstības principiem noteica: izveidot suverēnas valsts fiziskās kultūras un sporta sistēmu, noteikt kā prioritāti darbu ģimenēs, ar jauniešiem, nirmsskolas un jaunāko klašu skolēniem, radīt izvēles sistēmu, izveidot fiziskās audzināšanas programmas visām vecuma grupām, paredzot tajās uzdevumus, līdzekļus un normatīvus, izveidot veselības un sporta centrus, audzināt cilvēkos iekšējo nepieciešamību pēc fiziskās kultūras, ieviest skolās fizisko audzināšanu 3—4 stundas nedēļā, izstrādāt mācību grāmatas katrai klasei. Koncepcijā paredzēja pasākumus kadru sistēmas pārkārtošanai, izveidot finansu un ekonomikas mehānismu, kas stimulētu aktīvu, veselīgu dzīves veidu. Atsevišķa nodala koncepcijā bija veltīta sporta būvju attīstībai. Koncepcijā akcentēta nepieciešamība reizi 4 gados sasaukt fiziskās kultūras un sporta tautas kongresu, tajā demokrātiski ievēlēt Fiziskās kultūras un sporta padomi. Sporta veidu attīstību bija paredzēts pilnīgi nodot federācijām, piešķirot tām patstāvību, kā arī nosakot atbildību par darba rezultātiem.

Koncepcijā bija noteikti LOK darbības galvenie mērķi: olimpisko ideālu iesaknošana ikdienā un Latvijas sporta prestiža celšana pasaulē. Savukārt LOA uzdevums — izkopt iedzīvotāju fiziskās audzināšanas un sporta kultūru.

Koncepcijā ierakstīja: kamēr tiks atrisināts jautājums par savienoto republiku komandu patstāvīgu piedalīšanos Eiropas un pasaules čempionātos, kā arī olimpiskās spēlēs, republikas un vissavienības sporta organizāciju attiecības jāveido uz savstarpēju līgumu pamatu, bet LOK un LOA attiecības atbilstoši statūtiem.

FKSK kopā ar LOK un LOA sāka Latvijas PSR likuma par fizisko kultūru izstrādi. Vispirms tika sagatavoti vairāki projekti, no kuriem labāko izvēlējās par pamatu. Diemžēl sagatavotais projekts netika iesniegts tālākai izskatīšanai un pieņemšanai.

Daudzo aktivitāšu vidū bija arī aicinājums visiem Latvijas iedzīvotājiem «Atmodu — ar skaidru prātu». Šo aicinājumu parakstīja R. Pauļs, J. Stradiņš, U. Laucis, I. Seleckis, Dž. Skulme, V. Birkavs, D. Znatnajs, V. Baltiņš, M. Zālite, J. Skanis, H. Runds un citi Latvijā pazīstami cilvēki. Aicinājumā teikts, ka pēdējos gadus pamatoti dēvē par atmodas laiku, kad tauta mostas no gadu desmitiem ilgās sociālās un garīgās apātijas, attīrās no meliem un maldiem. Tajā pašā laikā degvīna ražošana pieaugusi par vairāk nekā 140 procentiem. Aicinājuma autori aicināja tautu celt godā darba tikumu, bet inteliģenci — vest tautu pa gaismas ceļu pretī garīgai un fiziskai atdzimšanai, izrunāt vārdu Latvija tikai ar skaidru prātu, aizstāvēt Latviju ar gara spēku.

Baltijas republikām nozīmīgs bija 1989. gada 5. augusta PSRS OK plēnums Maskavā, kurā Latviiu pārstāvēja plēnuma locekļi — Latvijas FKSK priekšsēdētājs D. Znatnajs, starptautiskās kategorijas arbitrs volejbolā F. Čers, LOK ģenerālsekretārs A. Vrubļevskis. Dienu pirms plēnuma ar PSRS OK prezidentu M. Gramovu notika principiāla saruna un vienošanās, ka plēnumā OK statūtus neanspriedīs. Diemžēl kārtējo reizi noruna tika laužta. Plēnumā Latvijas prefinieku vārdā runāja kādreizējais Rīgas ASK treneris A. Gomeļskis. D. Znatnajs savā runā ierosināja ievērot prasību, lai PSRS OK statūtus atspoguļotu Baltijas OK tiesības, un visas attiecības ar centru veidot uz līguma pamata. Bija arī Baltijas atbalstītāji, kā rezultātā nodibināja komisiju, lai divu mēnešu laikā izpētītu Baltijas problēmu un izveidotu PSRS OK statūtu galējo variantu, kā arī ierosināja Krievijas FKSK un SOK komitejas loceklim V. Smirnovam radīt iespēji Baltijas republiku pārstāvjiem tikties ar SOK prezidentu H. A. Samaranču. Protams, visu ietekmēja Latvijas PSR Augstākās Padomes Deklarācijas par Latvijas valsts suverenitāti un Baltijas un Gruzijas konsultatīvās sanāksmes rezolūcijas, kuru Latvijas pārstāvji iesniedza centram.

Lai vēlreiz apmainītos domām, 1989. gada 17. augustā kopā sanāca FKSK kolēģijas, LOK un LOA izpildkomitejas locekļi. Galvenā saruna bija par rīcības programmu pēc PSRS OK plēnuma, kurā pirmoreiz izskanēja atzinums, ka pastāv Baltijas valstu OK problēma. Sanāksmē bija iecerēta visu spēku konsolidācija. Izskatīja LPSR likuma par fizisko kultūru projektu, līguma projektu par Latvijas FKSK sadarbību ar PSRS Olimpisko asociāciju. Par līgumattiecībām ar PSRS vairākuma nostāja bija nepārprotama — tai vēl nākamajā

gadā jāpastāv. To sportistu vārdā atbalstīja olimpiskais čempions J. Ķipurs.

Visplašākā domu apmaiņa notika par asociāciju. LOK prezidents V. Baltiņš uzskatīja, ka noietajā ceļā svarīga loma cīņā par neatkarību pieder FKSK, taču priekšā vēl grūtāki laiki un jādemontē visa līdzšinējā kopīgā māja. LOK sagatavojuši vēstuli SOK, lai to nosūtītu pirms tikšanās Lozannā. Vienlaikus, jūtot centra gatavību piekāpties, nolēma, ka jāizmanto iespēja paplašināt starptautiskos sakarus un, pirmkārt, jāpieprasa, lai PSRS sporta federācijas dotu piekrišanu starptautiskām federācijām par Latvijas piedalīšanos pasaules kausu un citās sacensībās, iespējams arī Eiropas čempionātos, kuros nēstartē PSRS izlase, kā arī atsevišķu Latvijas sportistu startu paralēli PSRS komandai. Prasības vēl paredzēja, ka centram jāļauj Latvijai startēt Labas gribas spēlēs ASV pilsētā Sietlā un jāsankecionē Latvijas savstarpējie līgumi ar Baltijas reģiona valstīm. Šādu dokumentu iesniegšanu FKSK sanāksmes dalībnieki akceptēja vienbalsīgi. Šo sanākumi var uzskatīt par nopietnu, lietišķu visu Latvijas sporta organizāciju dialoga sākumu. Kopīgajā paziņojumā uzsvēta nepieciešamība aktivizēt LOK starptautisko atzišanu, izmantojot PSRS FKSK iespējas un sadarbību, bet nepieņemoties principiālos jautājumos.

Nezinot par šo sanākumi. 18. augustā Maskavā PSRS FKSK rīkoja preses konferenci, kurā apsveica iniciatīvu rīkot Baltijas reģiona spēles, tomēr izteica nostāni par vienotas PSRS komandas startu olimpiskajās spēlēs, tajā pašā laikā atzīstot, ka citos pasākumos Baltijas valstis varot startēt atsevišķi.

Viļņā, 1989. gada 11. oktobrī Igaunijas, Lietuvas un Latvijas OK vadītāji parakstīja līgumu par Baltijas valstu olimpisko komiteju asociācijas (BVOKA) izveidošanu un nosūtīja informāciju par to visām Baltijas valstu olimpiskajām komitejām un SOK.

Rīgā 1989. gada 21. oktobrī notika Latvijas, Lietuvas un Igaunijas OK darba grupu tikšanās. Šajā reizē izvirzīja priekšlikumus PSRS olimpiskās komitejas racionālai pārbūvei, proti, izveidot PSRS olimpisko komiteju asociāciju. Tika nosūtīta vēstule PSRS Augstākās Padomes komitejai, vērsot uzmanību uz to, ka PSRS OK vadība, izstrādājot jaunus PSRS OK statūtu projektu, nav ievērojusi nepieciešamību demokratizēt olimpisko kustību Padomju Savienībā un joprojām turpina ierobe-

žot savienoto republiku suverenitāti. Tā faktiski bija stingras nostājas izpaušme un atbilde uz PSRS OK lēmumiem.

Nemot vērā domstarpības Latvijā par PSRS OK statūtu projektu, LOK lūdza Latvijas Juristu biedrību dot slēdzienu par projekta atbilstību LOK statūtiem un vai šāds projekts paredz Latvijas OK tiesības uz atzišanu SOK. Juristu biedrības prezidija vārdā tās prezidents V. Birkavs 1989. gada 15. novembra atzinuma vēstulē norāda, ka PSRS OK statūtos paredzētie labojumi neatbilst LOK statūtiem un nesaglabā LOK tiesības uz atkalatzišanu SOK un Latvijas pārstāvniecību olimpiskajās spēlēs. Šāds publisks juristu atzinums deva iespēju LOK turpināt iecerēto darbību, lai saglabātu suverenitāti.

LOK aktīvi, neatkāpjoties un bezkompromisu cīnā turpināja darboties, lai atjaunotu vēsturisko patiesību. Ģenerālās asamblejas II sesijā 1989. gada 17. decembrī pieņēma vairākas rezolūcijas, kurās aicināja ikvienu piedalīties LOK programmas realizācijā. Nolēma 1990. gada martā — aprīlī sasaukt Latvijas fiziskās kultūras un sporta kongresu kā tālākās attīstības stratēģijas izstrādāšanas un koordinācijas augstāko institūciju, kas demokrātiskā ceļā ievēlētu attiecīgu padomi un apstiprinātu tās nolikumu. Šajā sakarā tika izteikts lūgums LPSR Augstākajai Padomei apstiprināt kongresa organizācijas komiteju. Viena no rezolūcijām bija adresēta LPSR vadībai un arodbiedrību organizācijām — finansiāli atbalstīt sporta biedrības «Vārpa» un «Daugava» darbu. Sesijas dalībnieki izteica savu nostāju un atbalstu Latvijas KP CK biroja locekļiem J. Vagrim, I. Ņezberam, J. Oherinam, A. Gorbunovam un V. Bresim, kuri konsekventi iestājās par pārbūves īstenošanu visās nozarēs. Šajā dokumentā nosodīti Rīgas partijas komitejas nepamatotie apvainojumi LKP CK vadībai. Sesijas vārdā LOK prezidents V. Baltiņš nosūtīja uz Maskavu telegrammu Baltijas deputātu reģionālajai grupai, kurā izteica protestu par centrālās televīzijas demonstrēto filmu «Toreiz, 1940...» un atbalstīja deputātu objektīvo un principiālo pozīciju PSRS Tautas deputātu kongresā, novēlēja viņiem būt nepiekāpīgiem Latvijas, Igaunijas un Lietuvas tiesību, goda un neatkarības jautājumos.

Pēc būtības Baltijas NOK darbības atjaunošana, to aktīva rīcība satricināja ilgi snaudošo PSRS OK, kura faktiski bija PSRS FKSK struktūrdaļa, apvienoti bija arī abi vadības amati — OK prezidents un FKSK priekšsēdētājs. PSRS OK bija nedemokrātisks veidojums, nenotika sesijas, līdz tam nebija

pat republiku pārstāvniecības OK. Tieši Baltijas NOK rīcība piespieda aktivizēties PSRS OK.

LOK Ģenerālās asamblejas sesijā 1990. gada 20. janvārī izdarīja būtiskas izmaiņas statūtos un programmā. Izšķirās par to, ka turpmāk oficiālos dokumentos un darbībā nelietos vārdu «pagaidu». Statūtos tekstā vārdkopa «Latvijas PSR» tika aizstāta ar vārdu «Latvija». LOK izvirzīja arī konkrētus uzdevumus 1990. gadam par svarīgākajiem atzīstot sporta dzīves tālāku demokratizāciju, atkalatzīšanu SOK, sporta federāciju atjaunošanu vai uzņemšanu starptautiskajās federācijās, nostiprināt Baltijas valstu OK asociācijas statusu un kopīgu taktiku. Sesijā izskatīja tehnisko sporta veidu statusu Latvijā un nolēma, ka perspektīvē tie iekļaujami vienotā Latvijas sporta vadības sistēmā, nešķirojot olimpiskos, neolimpiskos, tehniskos un netehniskos sporta veidus. Tā bija jauna nostādne olimpiskās kustības vēsturē. Sesijā tika diskutēts arī par ētikas jautājumiem, kuriem būtu jāvalda LOK sesijās, par tiesībām paust LOK viedokli plašākā sabiedrībā.

Uzzinot, ka Lietuvas Republikas parlaments pasludinājis Lietuvas valstiskumu un neatkarības atjaunošanu, Baltijas valstu olimpisko komiteju asociācija aicināja visus Baltijas valstu sportistus un organizācijas būt vienotiem, nostiprināt savstarpēju sadarbību. Asociācija aicināja Lietuvas sportistus nenogriezties no ceļa, kas ved uz galveno mērķi — piedalīšanos olimpiskajās spēlēs zem savas valsts karoga.

Čīņa par neatkarību bija sarežģīta, grūta, tajā aktīvi iesaistījās sporta federācijas. Latvijas FKSK un 59 republikas sporta federāciju priekšsēdētāji noraidīja Maskavā izstrādāto vissavienības sporta federāciju paraugstatūtu projektu. Centrs šo faktu neņēma vērā un mēģināja darboties ar katru federāciju atsevišķi. PSRS vieglatlētikas federācijas plēnumā 1990. gada 24. martā Maskavā centra darbinieki centās par katru cenu panākt ierakstu statūtos, ka federācija ir sabiedriska valsts organizācija. Šāds ieraksts bija ne tikai neloģisks, bet arī juridiski nepareizs. Centrs vēlējās panākt projektā ierakstu: vissavienības federācijas ir savienoto republiku, Maskavas, ... brīvprātīga organizācija. Tikai protestējot, izdevās panākt ierakstu, ka katrai sporta veida federācijai ir savi statūti, un tās var sadarboties uz līguma pamata. Līdzīga čīņa bija jāizcīna arī citiem sporta veidiem, brīžiem čīņas bija pazemojošas, taču katra no tām deva savu ieguldījumu Latvijas sporta neatkarībai.

Baltijas republiku aktivitātes izmainīja arī citu republiku domāšanu un rīcību.

Ciņa par Latvijas sporta neatkarību un LOK atkalatzišanu cieši saistīta ar politiskiem un sabiedriskiem notikumiem Latvijā. Laikraksts «Sports» 1990. gada februārī iznāk ar tekstu «Tēvzemes slavai un veselībai», ziņojot sporta sabiedrībai, ka atjaunota Latvijas vēsturiskā simbolika — sarkanbaltsarkanais karogs, lielais un mazais valsts ģerbonis. Sportistiem izbraucot uz sacensībām, līdz ar to radās iespēja solot ar savu karogu, nest Latvijas sporta slavu pasaulē. Tomēr līdz brīdim, kamēr pasaulē par godu uzvarētājiem atskanēs Latvijas himna «Dievs, svētī Latviju», vēl bija jāgaida.

Taču darbs un ciņa turpinājās. 1990. gada 15. februārī Lozannā Baltijas valstu olimpisko komiteju asociācijas delegāciju, kurā no Latvijas bija D. Šveica un V. Baltiņš, neoficiāla rakstura sarunā pieņēma SOK ģenerāldirektors F. Karrārs un citi darbinieki. SOK nosauca galvenās barjeras, kuras jāpārvar ceļā uz atkalatzišanu: piecām starptautiskām sporta veidu federācijām jāatzīst nacionālās federācijas, jāpanāk PSRS OK atļauja Baltijas republiku NOK būt brīvām, SOK izpildkomitejai un ģenerālajai asamblejai jādod piekrišana. SOK darbiniekus samulsināja Latvijas Republikas pārstāvju jautājums par to, ka 1987. gadā pēc H. A. Samaranča iniciatīvas visi līdzšinējie olimpiskie čempioni saņēmuši SOK zelta nozīmītes, kopā 91 valstu sportisti, arī PSRS. Tikai Baltijas valstu neatkarības gadu medaļnieki tās nav saņēmuši.

Neilgi pēc tam Latvijā — 1990. gada 29. martā — notika kopīga FKSK, LOK izpildkomitejas un sporta federāciju priekšsēdētāju sēde. Galvenais jautājums — kā veikt turpmāko darbību, tajā skaitā sadarbību ar centru. Kaut viedokļi bija dažādi un visai atšķirīgi, tomēr tika nolemts pagaidām attiecībās ar PSRS neko radikāli nemainīt, tajā pašā laikā turpināt gatavošanos neatkarībai. Nolēma nosūtīt telegrammu Lietuvas sporta organizācijām, atbalstot viņu lēmumu nepiedalīties PSRS čempionātos un izlases komandās, kā arī šādas telegrammas adresēt PSRS prezidentam M. Gorbačovam un PSRS FKSK. Tajā pašā laikā Viļņā notika Baltijas VOKA kārtēja sanāksme, kurā vēlreiz izskatīja Lozannas sarunas, iepazīnās ar lietuviešu nostāju pret centru.

Un tad pienāca 1990. gada 4. maijs, kad Latvijas Augstākā Padome nolēma atjaunot Latvijas valstisko neatkarību un nosaukumu — Latvijas Republika. Tas bija būtisks atbalsts LOK atkalatzišanai.

Spraigs darbs notika Latvijas olimpiskās nedēļas sarīkošanā, ko atklāja pēc Jāņiem 1990. gada 25. jūnijā «Daugavas» stadionā. Nedēļas devīze — «Vienoti Latvijai» — pulcēja kopā pasaules latviešus. Dalībnieki, kas bija piedalījušies piecos sporta veidos, saņēma Sprīdīša medaļu, tomēr divas prasības bija obligātas — jānopeld 50 m un jāpiedalās Tautas skrējienā. Visus sagatavošanas darbus veica rīcības komiteja D. Znatnaņa vadībā. Laikraksts «Sports» Līgo vakarā publicēja apdziedāšanās dziesmas, kurās bija rindas arī par olimpisko nedēļu un LOK:

Rīgā latvieši brauks kopā
Draudzības un sporta stropā,
Nebūs rekordi no svara,
Ja vien netrūks latvju gara.
Beidzot pietiks riņķa danču,
Jārūnā ar Samaranču,
Lai reiz starptautiskie starti
Zīmē latvju zemes karti.

Olimpiskās nedēļas sporta un kultūras pasākumi, Līgo vakars, tikšanās un draudzīgā atkalredzēšanās ar Latviiu, tuviem draugiem pagāia ātri. To dalībnieki vēl varēja noklausīties un noskatīties XX Dziesmu svētkus un X Deju svētkus. Oficiālajā olimpiskās nedēļas noslēgumā Fiziskās kultūras un sporta komitejā notika kopīga sēde, kurā piedalījās FKSK priekšsēdētāja D. Šveica, LSP brīvajā pasaulē priekšsēdētājs T. Aldzeris, Austrālijas latviešu sporta pārvaldes priekšsēdētājs G. Bērzzariņš, Amerikas latviešu apvienības Sporta un fiziskās audzināšanas biroja vadītājs K. Zamurs, Zviedrijas latviešu basketbola apvienības vadītājs A. Strunke, II Latviešu globālo meistarsacīkšu rīcības komitejas priekšsēdētāis J. Robinš, Olimpiskās nedēļas rīcības komitejas priekšsēdētāis D. Znatnajs, štāba vadītājs V. Celms, LOK viceprezidents A. Fogels, ģenerālsēkretārs A. Vrublevskis un Valmieras Trīszvaigžņu spēļu rīcības komitejas priekšsēdētāis K. Greiškals. Dalībnieki rezumēja un augsti novērtēja labo organizētību un nolēma tikties Valmierā 1993. gadā, kā arī izdarīja pēdējos labojumus Latvijas olimpiskās nedēļas tautiešu sporta foruma rezolūcijā. Tajā ierakstīts, ka latviešu tautas trešās atmodas laikā pēc piecdesmit gadu piespiedu atšķirtības Rīgā tikās Latvijas Republikas un latviešu sporta organizāciju pārstāvji no ASV, Anglijas, Austrālijas, Kanādas, Vācijas, Zviedrijas un Latviešu sporta padomes brīvajā pasaulē. Pateicoties olim-

piskās kustības atdzimšanai Latvijā, LSP brīvajā pasaulē un Latvijas Sporta komitejas sadarbībai, sekmīgi sarikota pirmā Latvijas olimpiskā nedēļa, pieņemts projekts par III Latviešu globālo meistarsacīkšu sarikšanu 1993. gada jūnijā Valmierā. Rezolūcijā teikts: savstarpējā sadarbība ir pamats mērķtiecīgai darbībai, lai sekmētu Latvijas sporta atgriešanos Eiropā un pasaulē, panākt Latvijas sporta federāciju un LOK atzīšanu starptautiskajā olimpiskajā kustībā.

Tūlīt pēc Latvijas olimpiskās nedēļas ASV pilsētā Sietlā notika Labas gribas spēles, kur pamata tikās ASV un PSRS sportisti, pieaicinot citu valstu pārstāvjus. Latvijas sportisti lika lielas cerības uz šīm spēlēm, jo tās nav oficiālas, un cerēja tajās startēt ar savu komandu. Taču šāds priekšlikums tika noraidīts. Tad Latvijas FKSK izvirzīja priekšlikumu Sietlā startēt PSRS sastāvā, bet kā atsevišķa delegācija ar savu karogu. Arī šis variants tika noraidīts. So attieksmi un cenšanos saglabāt vienotu komandu visai pārliecinoši raksturoja PSRS OK prezidents, SOK loceklis V. Smirnovs, kuru LOK bija ielūdzis uz Latvijas olimpisko nedēļu. Savu viedokli V. Smirnovs izklāstīja visai konkrēti — viņš atzīst, ka 1940. gadā Baltijas valstis cietušas netaisni, taču pašreizējā politiskā situācija neattiecinot PSRS piedalīšanos olimpiskajās spēlēs ar piecpadsmit atsevišķām komandām. Nākotnē V. Smirnovs esot noskaņots atbalstīt Latvijas centienus, lai gan personīgi nejutot pārliecību, ka sadalīšana būtu vajadzīga.

Arvien skaidrāk iezīmējās PSRS sabrukums, bija skaidrs, ka izveidosies atsevišķas valstis, arī sporta.

Sietlā PSRS sastāvā startēja arī vairāki Latvijas sportisti — vieglatlētikā 110 m barjerskrējienā I. Kazanovs, kurš finišēja piektais ar rezultātu 13,71. Sudrabs volejbolā R. Oliveram. Hokejā A. Irbem, kuram finālā pēc normālā spēles laika 3:3, kā arī pagarinājumā bija jārada meistariņa soda metienu izpildē, rezultātā tika spēļu zelts. Airēšanā Ģ. Vilks ieguva 2 sudraba medaļas — parairu divniekā un parairu četrieniekā, S. Stone — bronzas medaļa astoņniekā. Basketbolā G. Vētram — bronza, A. Dālem burāšanā 7. vieta. Maratona sacensībās pilsētas ielās izgāja Sietlā dzīvojošie igauņi, lietuvieši, latvieši demonstranti ar Baltijas valstu karogiem un savu atribūtiķu, kā arī izplatīja skrejlapas angļu valodā, kurās izteica savu protestu par Baltijas sportistu piespiedu startu zem PSRS karoga. LOK prezidents V. Baltiņš, kurš arī bija ieradies Sietlā, komentēja šo demonstrāciju kā pareizu,

taču piebilda, ka piedalīšanās vai nepiedalīšanās Labas gribas spēlēs nevar sevišķi ietekmēt kopīgo lietu, tā izšķiršoties SOK.

Šāda saruna beidzot notika 1990. gada 30. augustā Lozannā, kur SOK prezidents H. A. Samarančs oficiāli pieņēma Baltijas valstu NOK prezidentus A. Paviļūnu (Lietuva), A. Grēnu (Igaunija) un V. Baltiņu, kā arī PSRS OK prezidentu V. Smirnovu. Šī tikšanās notika sirsnīgā un draudzīgā garā. H. A. Samarančs uzsvēra, ka viņš labi izprot Baltijas valstu vēlēšanos patstāvīgi darboties olimpiskajā saimē, bet tas varot notikt tikai tad, kad tiks atrisināti visi šo valstu aktuālie politiskie aspekti. SOK prezidents paziņoja, ka viņš ierosinās gaidāmajā SOK sesijā septembrī Japānā nodibināt speciālu Baltijas jautājuma izpētes komisiju. H. A. Samarančs atzina īpašo Baltijas NOK statusu par tiesībām būt atjaunotām, nevis no jauna uzņemtām. Lietuvas delegāciju sarunās vēl papildināja Augstākās Padomes priekšsēdētāja vietnieks K. Motieka un no Spānijas izsauktais slavenais lietuviešu basketbolists A. Sabonis. Liekas, ka lietuvieši bija izvēlējušies pareizu taktiku — sarunās piedalījās valsts augstākās likumdevējas vadības pārstāvis un sportistu pārstāvis, kurš turklāt bija populārs SOK prezidenta dzimtenē Spānijā. Viņiem abiem tika dota iespēja arī izteikt savu viedokli, K. Motieka iesniedza H. A. Samarančam Lietuvas AP lēmumu, kas pieņemts 1990. gada 11. martā par Lietuvas valsts neatkarības pasludināšanu.

H. A. Samarančs turēja vārdu un 15. septembrī Tokijā SOK izpildkomitejas sēdē ierosināja nodibināt īpašu SOK komisiju Baltijas NOK patstāvības jautājuma izpētei un risināšanai. SOK prezidents uzsvēra, ka šajā jautājumā vispirms jāievēro sportistu intereses un likteņi, ka SOK nevar pieņemt politiskus lēmumus. Šī doma atspoguļoja A. Saboņa teikto Lozannā, ka Lietuvas sportistiem liegta iespējas piedalīties olimpiskajās spēlēs, jo viņi nolēmuši startēt tikai ar Lietuvas karogu. Komisijas sastāvā iekļāva SOK viceprezidentus — K. Mbaije (Senegāla) un R. Paundu (Kanāda), SOK IK locekļus G. Eriksenu (Zviedrija) un V. Smirnovu, kā arī SOK ģenerālsekretāru F. Kārrāru. Bija paredzēts, ka komisija apmeklēs Baltijas valstis līdz gada beigām.

LOK komitejā uzsāka gatavošanos komisijas sagaidīšanai. LOK darbības taktikā izvēlējās trīs pamatvirzienus: pierādīt, ka LOK vēlēšanās atgūt patstāvību atbilst visas Latvijas tautas interesēm; iepazīstināt ar Latvijas sporta pagātņi; parādīt komisijai Latvijas mūsdienu realitātes un tās valstiskumu.

Par to, ka vēl viss nav izšķirts, liecināja Maskavā notiku-

šais PSRS OK plēnuma, kaut arī bija jūtams apjukums. Plēnumā piedalījās tās loceklis D. Znatnajs, taču neieradās daudzi plēnuma locekļi, arī igauņi un lietuvieši. Plēnumā V. Smirnovs atkal runāja par to, ka visiem jāturas kopā, jāveido viena olimpiskā komanda. PSRS OK plēnuma nekādu lēmumu nepieņēma, jo nebija pārstāvniecības, ieradās 63 no 173 plēnuma locekļiem.

Tajā pašā laikā Viļņā sapulcējās Baltijas valstu delegācijas, lai pārrunātu rīcību, sagaidot SOK speciālo komisiju. Pieņēma komunikē par sanāksmes dalībnieku vienotu viedokli, ka nekādi apstākļi nedrīkst traucēt Latvijas, Lietuvas un Igaunijas sportistiem, tāpat kā citu valstu pārstāvjiem piedalīties 1992. gada olimpiskajās spēlēs un, ka tas izlemjams, ievērojot Olimpisko hartu, sportistu intereses un labu gribu.

Analogi, kā norisa politiskie procesi PSRS impērijā, tā darbojās centra sporta organizācijas — nepieļaut atdalīšanos, saistīt kaut uz laiku, ar kādu līgumu vai vismaz nevilcināt notikumu attīstību. PSRS FKSK sasauca vissavienības vadošo sporta organizāciju dalībnieku sanāksmi. Ar novērotāju statusu tajā piedalījās Latvijas FKSK priekšsēdētāja pirmais vietnieks D. Znatnajs, «Vārpas» priekšsēdētājs I. Ramuts, «Dinamo» priekšsēdētāja vietnieks A. Gailītis un sporta kluba «Auseklītis» vadītājs J. Poļevojis. Sanāksmes mērķis bija parakstīt kopīgu līgumu «Centrs — republikas». Latvijas FKSK piedāvāja līgumu PSRS — Latvija un to noslēgt uz vienu gadu. Analogus līgumus ieteica noslēgt sporta federācijām. Centrs paziņoja, ka akceptējot republiku komandu piedalīšanos Eiropas čempionātos, kā arī republiku pārstāvību Eiropas sporta veidu asociācijās un komisijās. Centra doma bija skaidra, proti, Eiropa nav pasaule, nav SOK, bet olimpiskās spēles rīko SOK, organizē konkrētā sporta veida federācija, tātad republikas tālāk netiks. Šis sanāksmes norise, piedalīšanās tajā padziļināja domstarpības Latvijā, it īpaši starp FKSK un LOK, diemžēl lietišķāks risinājums netika meklēts vai piedāvāts.

11. NEATKARĪBAS LAIKS (NO 1991. LĪDZ 1993. GADAM)

11.1. Traģiskās un vēsturiskās taisnības gads

1991. gads sākās ar traģiskiem notikumiem.

Neiznāca laikraksts «Sports», protams, arī citi laikraksti. Pēc LKP CK pasūtījuma akciju sabiedrību «Preses nams» ieņē-

musi speciālā vienība «melnās beretes». Pret to vērsās LOK, ar aicinājumu pie žurnālistiem visā pasaulē vērsās «Sports». Rīgā barikāžu laiks. Rīgā ieradies Latviešu sporta padomes brivajā pasaulē priekšsēdētājs J. Robiņš, viņš solīja palīdzēt ar informāciju no pasaules. Radio ziņoja, ka no pasaules junioru hokeja čempionāta sudraba medaļas ved rīdzinieki S. Ozoliņš un S. Žoltoks. Latvijas bobslejisti nolēmuši nepārstāvēt PSRS Eiropas meistarsacīkstēs un pasaules junioru čempionātā. Kamaniņu braucēji turpināja startēt Siguldā, bet naktī atradās Latvijas Republikas sardzē, savā postenī. Nenotika plānotā spēle basketbolā starp veltiem un «Kalev», sportisti izgāja laukumā, sasveicinājās un draudzīgi šķīrās, solidarizējoties ar Lietuvu, un lai dotos palīgā savam tautām. Latvijas radio stundu skanēja raidījums «Solidaritāte ar laikrakstu «Sports»», piedalījās žurnālisti, telefonintervijās A. Strunke no Zviedrijas un I. Balodis no Vācijas. LOK un FKSK izveidoja rīcības koordinācijas centru, sportisti apsargāja Ministru Padomi, Sakaru mezglu un Augstako Padomi. Sargu rindās bobslejisti, cīkstoņi, vieglatlēti, arī sieviešu volejbola komanda «Aurora», Fizikultūras institūta studenti, pasniedzēji. Startēt PSRS sacensībās atteicās basketbolisti, handbolisti. Atcelts plānotais pasaules čempionāts kamaniņu sportā Siguldā, kaut arī veikts apjomīgs sagatavošanas darbs.

Rīgā ir kritušie aizstāvju rindās.

Uz PSRS FKSK un OK tiek nosūtīta telegramma, kurā izteikts ass protests sakarā ar asiņainiem notikumiem Rīgā un paziņots, ka Latvijas FKSK, sporta organizācijas, komandas un sportisti pārtrauc piedalīšanos Vissavienības sacensībās un PSRS izlases komandas sastāvos. Telegrammu parakstījuši priekšsēdētāja D. Šveica. SOK prezidentam H. A. Samarančam LOK prezidents V. Baltiņš un FKSK priekšsēdētāja D. Šveica nosūta telegrammu, paziņojot, ka situācijā, kad PSRS bruņoto spēku darbības rezultātā iet bojā cilvēki, Latvijas sportisti vairs nevar iekļauties PSRS komandās. SOK prezidents tiek lūgts veicināt Latvijas atgriešanos olimpiskajā saimē un komandai startēt olimpiskajās spēlēs.

Taču pagāja laiks, barikādes novāca. Latvijas basketbola federācija un «Radiotehniķa» volejbolisti bez federācijas piekrišanas nolēma turpināt startēt PSRS atklātajos čempionātos, lai saglabātu sportisko izaugsmi un komandu sastāvu. Laikraksts «Sports» 1991. gada 2. februārī rakstīja, ka šādu rīcību varēs izvērtēt no laika distances. Laika distance parādīja — 1992. gadā, Barselonas olimpiskajā gadā, no Latvijas

komandas atteicās volejbolisti R. Olihvers, V. Ušakovs, basketbolisti I. Miglinieks, G. Vētra.

LOK Ģenerālās asamblejas ceturtajā sesijā V. Baltiņš uzaicināja izskatīt būtiskus jautājumus, kas atbilstu politiskai situācijai, proti, vai turpināt startēt PSRS sacensībās un komandās. Debatēs vairākums runātāju bija radikāli, kompromisa piedāvājumus izvirzīja basketbola un jāšanas federāciju pārstāvji. Pieņemtajā rezolūcijā atzīts, ka dzīves ritumu nosaka 1990. gada 4. maija Deklarācija par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu, ka traģiskie janvāra notikumi prasa konsekventi iestāties par Latvijas faktisko neatkarību, apzinoties, ka tikai tā ir vienīgā iespēja LOK mērķu īstenošanai.

FKSK 1991. gada 21. janvāra lēmums par to, ka Latvijas sportam nav iespējams iekļauties PSRS sporta sistēmā un sportistiem startēt PSRS komandā guva plašu atbalstu Latvijā un pasaulē. LOK aicināja sportistus nepiedalīties sacensības PSRS komandu sastāvā. Līdzdalība PSRS un citu valstu sacensībās iespējama tikai tad, ja tās ir atklātas.

1991. gada 8. februārī Rīgā Baltijas valstu un PSRS OK vadītāju tikšanās laikā nolēma ciešāk savstarpēji sadarboties, kā arī sadarboties ar SOK speciālo komisiju Baltijas valstu olimpisko kustību jautājumos.

Maskavā notika PSRS Olimpiskās komitejas Ģenerālās asamblejas sesija. Novērotāja statusā tajā piedalījās Baltijas republiku NOK pārstāvji. Kā laikrakstā «Sports» 1991. gada 23. martā rakstīja LOK ģenerālsekretārs A. Vrubļevskis, tad ar zināmu atvieglojumu sesijā uzņemts V. Baltiņa paziņojums, ka saviem sportistiem kā PSRS pilsoņiem nevar neko aizliegt. Ja viņi vēlas, tad Albērvilā un Barselonā var startēt PSRS izlasē. V. Baltiņš arī informēja, ka janvārī Latvijas bobsleisti un citu sporta veidu pārstāvji izlēmuši savu turpmāko likteni, apzinoties sevi par neatkarības atgūšanu pasludinājušās republikas pilsoņiem, bet sportisti, kuri turpmāk startēs PSRS izlasē, nepārstāvēs tajā Latviju.

1991. gada 24. maijā Rīgā LOK Ģenerālās asamblejas V sesijā pieņēma trīs rezolūcijas. Pirmajā — «Par sporta federācijām» — ieteikts sporta federācijām sadarboties ar RASMS un LOK, pārņemt savā kompetencē visus jautājumus, materiālos resursus un līdzekļus, kas saistīti ar augstāko sporta meistarību, kā arī tika akceptēti sporta federāciju paraugstatūti. Šī rezolūcija bija visai radikāla un juridiski nepamatota, jo materiālie resursi un līdzekļi daudzos gadījumos atradās citu organizāciju īpašumā vai pārvaldē. Tā kā Latvijā nebija

likuma par sabiedriskajām organizācijām, radās nepieciešamība izstrādāt federāciju paraugstatūtus.

Rezolūcijā «Par izmaiņām likumos, kuri saistīti ar iedzīvotāju veselības saglabāšanu», iekļāva ieteikumus likumdošanai, tajā skaitā par nodokļu sistēmas sakārtošanu un labvēlības statūta piešķiršanu tiem līdzekļiem, kurus izlieto vai ziedo sportam. Daļa no LOK ieteikumiem turpmākajos gados tika ietverti likumdošanā.

Trešajai rezolūcijai «Par sportu pašvaldībās» vairāk bija deklaratīvs raksturs, jo izteiktie priekšlikumi neatbilda jauniem ekonomiskajiem apstākļiem.

Nedaudz vēlāk FKSK konsultatīvā padome pieņēma aicinājumu par tautas sporta attīstību. Šajā dokumentā pievērsta deputātu un pašvaldību vadītāju uzmanība fiziskās kultūras un sporta jautājumiem. Ierosināts 1% no budžeta paredzēt sporta pasākumiem, treneru atalgojumam un bāžu uzturēšanai, izveidot vadības struktūras. Ieteikts pagastā kā sporta centru veidot skolu ar tās jaunizveidojamo sporta klubu. Aicinājumā teikts, ka jaunatnes piesaistišanai un veselības nostiprināšanas interesēs jāparedz jaunu sporta objektu celtniecība, plānojot skolās vienu (divas) sporta zāles, peldbaseinu. Liekas, ka aicinājuma teksts un ieteikumi bāzējas uz attīstītu valsts ekonomisko pamatu, tajā vēlamais pieņemts par reālo. Aicinājums atgādināja agrāko laiku pieņemtos lēmumus.

Uz gada darbību «Sporta» 12. jūnija numurā atskatījās FKSK priekšsēdētāja D. Sveica. Intervijā uzskaitīts padarītais darbs un izvirzītās problēmas. Iecerēts bija izstrādāt sporta veidu klasifikāciju, veidot starptautiskos sakarus, risināt sporta bāžu ekspluatācijas jautājumus. Izstrādāti sporta pārvaldes struktūras projekti, izskatīti goda nosaukumi treneriem un sportistiem, sporta federācijas vadītas uz patstāvību, izstrādāta stratēģija, tajā skaitā skolu sportā, jo izglītībai līdzekļi būšot vienmēr. Par pamatu jābūt skolas sporta klubam, fiziskās kultūras skolotājam jāklūstot par pirmo palīgu direktoram. FKSK kompetencē jāpaliekot valsts budžeta sadalei, starptautiskajai sadarbībai un attīstības stratēģijai, vairāk vērības jāveltot invalīdu, studentu un jaunatnes sportam, darbības koordinācijai ar sabiedriskajām sporta organizācijām.

Visai atšķirīgu rezonansi sabiedrībā izsauca Latvijas un Lietuvas NOK vadītāju tikšanās ar Spānijas provinces Katalonijas izveidotu olimpisko komiteju, lai it kā kopīgu interešu apvienoti, cīnītos par uzņemšanu SOK un panāktu piedalīšanos Barselonas olimpiskajās spēlēs. Starptautiskā olimpiskā

komiteja Latvijas un Lietuvas NOK bija piešķirusi īpašu statusu, bija izveidota komisija, kura iepazīšies ar atjaunošanos olimpiskajā saimē, toties katalonieši, būdami nākamo spēļu saimnieki, bija nolēmuši izveidot savu — ārpus Spānijas — olimpisko komiteju. Kopīgs bija vienīgi tas, ka Latvijai, Lietuvai un arī Katalonijai nebija starptautiski atzītas valstiskās patstāvības. LOK prezidents V. Baltiņš atzina, ka tikšanās mērķis esot panākt, lai 1991. gada 15. jūnijā SOK sesijā Birmingemā izskatītu Baltijas valstu jautājumu kopā ar Kataloniju.

SOK sesijā Birmingemā atzina Namībijas NOK, tādejādi apvienojot jau 166 valstis. Baltijas jautājums vispār netika izskatīts.

Pēc neilga laika Lozannā pirmo reizi tikās SOK speciālā komisija Baltijas olimpisko jautājumu pētīšanai ar Latvijas, Lietuvas un Igaunijas NOK prezidentu vadītajām delegācijām. Baltieši uzņemti atbilstoši visām oficiālā protokola prasībām un SOK prezidents H. A. Samarančs rīkojis pat vakariņas.

«Sporta» 1991. gada 6. augusta numurā A. Reinhards — latvietis, kurš dzīvo Lozannā un ir Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas oficiālais pārstāvis Šveicē —, rakstījis, ka speciālās komisijas un tās vadītāja Keba M'Baije no Senegālas tikšanās ar Baltijas valstu olimpisko komiteju (BVOK) atzīšanas atjaunošanas delegācijām notikusi lietišķi. Komisijas loceklis V. Smirnovs, kurš reizē ir arī PSRS OK prezidents, gan gribējis paturēt paspārnē baltiešu delegācijas un bija ieradies Lozannā ar lielu grupu speciālistu. Taču viņus uz saņēmumi nezaicināja. SOK prezidents H. A. Samarančs uzskatīja, ka baltiešiem jādod iespēja piedalīties Albēvilas un Barzelonas spēlēs, bet tam nepieciešama PSRS OK un BVOK vienošanās. Iespējams, ka baltieši varētu startēt zem olimpiskā karoga. Līdz šim SOK atteicās apspriest BVOK problēmu, bet M'Baije, kurš strādāja par tiesnesi Hāgas starptautiskajā tiesā, nolēmis šo problēmu atrisināt, jo baltieši bija atzīti pirms PSRS OK.

Pienāca satraucošas augusta puča dienas. Latvijā ievēlētā Augstākā Padome un valdība pēc Maskavas iniciatīvas it kā bija atstādinātas, taču tās darbojās, pieņēma lēmumus, risināja neatliekamos jautājumus, saprotot, ka var notikt varas sagrābšana un būs nepieciešama pretošanās. Latvijas Augstākā Padome 1991. gada 21. augustā pieņēma konstitucionālo lēmumu par Latvijas Republikas valstisko statusu, ar kuru

noteica, ka Latvija ir neatkarīga, demokrātiska republika, kurā vara pieder Latvijas tautai un kuras valstisko statusu nosaka Latvijas Republikas 1922. gada 15. februāra Satversme.

Lai arī puča dienas it kā pagāja ātri, tās bija drausmīgas, to radītais satraukums atstāja ietekmi ilgāku laiku.

Latvijas FKSK 1991. gada 26. augusta valdes sēdē nolēma, ka valstiskās un sabiedriskās sporta organizācijas ir neatkarīgas no PSRS institūcijām, ieteica sporta federācijām atjaunot savu statusu starptautiskajās federācijās, lai 1992. gadā varētu startēt pasaules, Eiropas sacensībās un olimpiskajās spēlēs. Līdz ar to faktiski bija noteikta Latvijas neatkarība sporta jomā.

LOK prezidents V. Baltiņš savukārt sāka sarunas ar PSRS OK prezidentu V. Smirnovu, kurš saņēmis lūgumu no SOK izteikt savu nostāju Baltijas valstu OK jautājumā. Bija jāgaida 1991. gada 18. septembris, kad Berlīnē SOK izpildkomitejas sēdē izskatīja Baltijas OK jautājumu.

Maskavā notika PSRS OK izpildkomitejas sēde, kurā piedalījās Latvijas un Igaunijas NOK prezidenti. Lietuvieši, kuri savu neatkarības nostāju puda nemainīgi, uz sēdi neieradās. Sēdē pieņemtajā lēmumā lūgts SOK Baltijas valstu NOK atkal uzņemt olimpiskajā saimē tādā statusā, kāds tas bija līdz 1940. gadam. Neiztika arī bez «precizējumiem», proti, ņemot vērā, ka PSRS līdz šim devusi lielu ieguldījumu Baltijas valstu olimpiešu sagatavošanā, izteikts aicinājums turpināt šo valstu OK sadarbību ar PSRS OK uz labas gribas pamatiem un ievērojot Olimpisko hartu. Šis lēmums atviegloja SOK prezidentam H. A. Samarančam pieņemt savu lēmumu.

Pirms došanās uz Berlīni, kur SOK izpildkomitejā izskatīs vēsturiskās patiesības — Baltijas valstu NOK atkalatjaunošanu, LOK prezidents V. Baltiņš vēlreiz tikās ar PSRS FKSK un OK prezidentu V. Smirnovu. Tikšanās rezultātā nolēma kopīgi vērsties SOK ar šāda satura lūgumu: «Ievērojot Olimpiskās hartas principu — olimpiskajās spēlēs sacenšas individuāli, sportisti un komandas (nevis valstis) un ņemot vērā, ka mums līdzšinējā praksē vairāku gadu laikā izveidojušās spēcīgas komandas, kuru dalībnieki ieguldījuši lielu darbu un sava mūža zināmu daļu, rodot lielas sportiskas vērtības, atļaut šīm komandām startēt ar SOK karogu un olimpisko simboliku». Taču SOK izpildkomitejas sēde pārspēja gaidīto un iepriekšēja «miermīlīgā» vienošanās nebija nepieciešama.

18. septembrī pulksten 12 sākusies SOK izpildkomitejas sēde par Baltijas OK jautājumu. Ievadvārdus teicis SOK presi-

dents H. A. Samarančš, pēc tam runājuši Baltijas valstu NOK prezidenti Grēns, Baltiņš, Poviļūns, kā arī M' Baije, kurš vadīja SOK speciālo komisiju Baltijas jautājumā. Tās pašas dienas pēcpusdienā pulksten 17 tika paziņots lēmums, kuru nolasiņa SOK ģenerāldirektors Karrārs. Pēc lēmuma nolasīšanas, kuru pieņēma vienbalsīgi, H. A. Samarančš apsveica Baltijas valstu NOK, kā arī izteica vēlēšanos apmeklēt Lietuvu, Latviju un Igauniju. Baltiešiem tika apsollta vieta jau nākamajās spēlēs, tikai piebilstot, lai sūta uz spēlēm teicami sagatavotus sportistus.

Starptautiskās olimpiskās komitejas izpildkomitejas 1991. gada 18. septembrī pieņemtajā lēmumā teikts:

ņemot vērā, ka:

— Latvijas sportisti piedalījušies 1924., 1928., 1932. un 1936. gada vasaras un arī 1924., 1928. gada ziemas olimpiskajās spēlēs*;

— SOK atzinusi Latvijas Nacionālo olimpisko komiteju, kas dibināta 1922. gadā; no 1926. līdz 1947. gadam J. Dīmanis pārstāvējis Latviju SOK; Latvija regulāri piedalījusies olimpiskās kustības aktivitātēs līdz 1940. gada augustam, kad PSRS to okupējusi;

— kopš tā laika līdz nesenaī pagātnei Latvijas NOK nebija iespējas veikt savu misiju, kas paredzēta saskaņā ar Olimpisko hartu, un rezultātā visu šo laika periodu Latvijas NOK pastāvējusi de facto.

Lai gan 1951. gadā nodibināta PSRS NOK un tajā pašā gadā to atzina arī SOK, nav dokumenta, kurā būtu fiksēts, ka Latvijas NOK beigusi pastāvēt un SOK to turpmāk vairs neatzīst. Ņemot vērā:

— ka Latvija kopš šī brīža ir suverēna un neatkarīga valsts, kuru atzinusi starptautiskā kopiena un PSRS;

— ka 1991. gada 30. augustā PSRS NOK izpildkomiteja apstiprinājusi, ka pilnībā atbalsta Latvijas atzīšanu. Ņemot vērā visu iepriekšminēto, nekas nevar kavēt SOK atzīt Latvijas NOK, un tam jānotiek, balstoties uz Olimpiskās hartas 32. likumā teikto un SOK ratificējot šo lēmumu, SOK izpildkomiteja nolemj:

1. Latvijas NOK atjauno savu darbību olimpiskajā kustībā, tā tiek nekavējoši atzīta. Latvijas NOK jāpildveido sava

* Latvijas sportisti piedalījās arī 1936. gada ziemas olimpiskajās spēlēs, bet tas lēmumā nav uzrādīts.

struktūra un organizācija tik ātri, cik vien iespējams. Tam visam jānotiek saskaņā ar Olimpisko hartu.

2. SOK uzaicina Latvijas NOK piedalīties XVI ziemas un XXV vasaras olimpiskajās spēlēs. Tam jānotiek atbilstoši Olimpiskās hartas nolikumam. Jebkuri tehniska rakstura jautājumi, kas var rasties starp PSRS un Latvijas NOK un kuru tās savstarpēji nespēj atrisināt, tiks iesniegti izskatīšanai SOK izpildkomitejā lēmuma pieņemšanai.

3. Augstāk minētie lēmumi jāratificē Starptautiskajai olimpiskajai komitejai.

Sākās praktiskais darbs. No Barselonas saņēma vēstuli, kurā spēļu orgkomiteja sūtīja apsveikumus sakarā ar LOK atiaunošanos olimpiādē un lūdza steidzami atsūtīt kasetē ierakstītu Latvijas nacionālo himnu, tās nošu pierakstu un nacionālā karoga kopiju.

No 1988. gada 19. novembra, kad atiaunoja LOK, bija pagājušas 1032 diennaktis. Protams, ka bez politiskaiām pārmaiņām PSRS, bez Latvijas neatkarības starptautiskās atzīšanas un uzņemšanas ANO, tas nebūtu noticis tik ātri. LOK aktīvā darbība, savukārt, ietekmēja nolitiskos notikumus gan PSRS, gan Latvijā, nedeva mieru SOK. Tomēr vēl bija mēģinājumi sadarboties, saglabāt vecās tradīcijas. No centra atskanēja it kā palīdzības priekšlikumi, jo līdz olimpiskajām spēlēm bija palicis maz laika. PSRS Hokeja federācija atbalstīja vienošanos, ka visu republiku komandas olimpiskajās spēlēs, ja vēlēšies, varēs iet zem PSRS karoga. PSRS čempionāti turpmāk būšot atklāti, bet jā rūpējoties par to, lai Baltijas republiku sporta bāzēs savienības maču laikā nebūtu starptautiskā konflikta.

Kārtējais brauciens uz SOK mītni Lozannā bija saistīts ar piedalīšanos olimpiskajās spēlēs, lai nokārtotu formalitātes un precizētu finansu jautājumus. SOK prezidents H. A. Samarančs ieteicis efektīvu līdzekli — olimpisko loteriju un pats solījis savu palīdzību tās sagatavošanā.

Tajā pašā laikā FKSK priekšsēdētāja D. Šveica tikās ar PSRS FKSK vadību, šoreiz jau kā ārvalstu pārstāvi. Galvenā saruna bija par turpmāko sadarbību, līgumiem, finansēšanu. Pārrunāja arī sportistu iespējamo izvēli pārstāvēt kādu valsti olimpiskajās spēlēs, kā to paredz Olimpiskā harta.

Ģatavojoties olimpiskajām spēlēm, Latvijā ieviesa valsts sporta stipendijas, kuras pirmo reizi piešķīra 80 sportistiem. Līdz tam pastāvēja PSRS stipendijas, kuru saņēmējiem bija

jānoslēdz līgums un jādod paraksts par to esamības neizpaušanu.

11.2. Jaunā meklējumi

Lai arī olimpiskās spēles aizņēma sporta darbinieku, aktīva un sportistu domas, prātu un sirdi, Latvijā aizsākās arī daudzi jauninājumi, tālākā ceļa meklējumi.

31 stunda un 55 minūtes bija nepieciešamas E. Terjohinam, lai 218 jūras jūdžu burājumā ar vējdēli veiktu attālumu no Rīgas līdz Zviedrijas Sandhomai salai. Labot pasaules rekordus 100 jūdžu burāšanā gan vēl neizdevās.

Savukārt Jūrmalā, lai iekļūtu Ginesa rekorda grāmatā, V. Dzelzkalns ar divriteni diennaktī veica 387,850 km.

Pirmo reizi starptautiskais Rīgas maratons startēja pie Brīvības pieminekļa, tad pa Rīgas ielām un finišēja «Daugavas» stadionā. Distanci veica 708 sportisti. Latvijas sportisti gan pie uzvarām netika, taču sākta jauna tradīcija.

Latvijas desmitcīņnieki pirmo reizi sacentās par J. Dimzas piemiņas balvu, to ieguva R. Piziks — 7369 punkti. Pirms tām dalībnieki piedalījās atceres brīdī pie K. Ulmaņa piemiņas akmeņa Priekulos. Viņiem bija iespēja aplūkot arī K. Ulmaņa dāvēto sudraba kausu, kurš pēc trešās uzvaras 1930. gadā nonāca J. Dimzas īpašumā.

Pasaulē pēdējos gados sevi bija pieteikusi kustība «sports visiem». Cēnšoties iekļauties šajā kustībā, varbūt pat nezinot tās būtību, Latvijas FKSK pārstāvji piedalījās šīs starptautiskās asociācijas dibināšanas kongresā Bordo, kur līdz tam balsstiesiskas bija 39 organizācijas. Baltijas valstīm tika piedāvāts novērotāju statuss.

Latvijas pārstāvji devās arī uz Zviedrijas un Dānijas jaunatnes un vingrošanas asociācijas sporta konferenci. Liekas, ka Latvijas vadošām sporta organizācijām, tāpat kā citām valsts likumdošanas un pārvaldes institūcijām, bija sācies liels ceļojumu un ārzemju izpētes laiks.

Jaunums ir arī 1991. gada 20. jūnijā nodibinātā Latvijas Tautas sporta asociācija, kurā par prezidentu ievēlēja LR Augstākās Padomes deputātu Ģ. Kristovski. LTSA plānoja 1991. gadā sarīkot pirmo Latvijas sporta un atpūtas ziemas un vasaras festivālu. LTSA bija viena no organizācijām, kuras Latvijā sāka atjaunot kā pirmskara sporta organizācijas, vai nu tieši pārņemot to uzdevumus, struktūru, iekļaujoties

starptautiskās organizācijās, vai arī daļēji izmainot iekšējos statūtus.

Pēc septiņdesmit gadiem 1991. gada iūnijā Zviedrijā Eiropas Darba vietu sporta federācijas (EFCS) sanāksmē uzaicināja piedalīties arī Latvijas delegāciju. Latvijā līdzīga sporta organizācija pastāvēja no 1921. gada — «Strādnieku Sports un sargs» (SSS) — tā uzskatīja Latvijas Tautas sporta asociācijas dibinātāji. Tomēr, ja viņi dziļāk iepazītu vēsturi, tad varētu konstatēt visai atšķirīgus mērķus, turklāt SSS bija politiskas organizācijas sporta apvienība.

Iepazīstoties ar pasaules valstu praksi, arī Latvijā Ministru Padome atbalstīja Sporta fonda izveidošanu. Galvenā ideja — palīdzēt sportam, jo sports sevi uzturēt nevarēia. Tomēr izveidotā fonda darbība nebija pietiekami enerģiska un iecerēto neguva.

Ar Uļianas Semionovas iniciatīvu izveidoja Olimpiešu sociālās palīdzības fondu, kurā sākuma līdzekļus ieskaitīja «Sportloto». Turpmāk materiālu atbalstu «Uļas fondam» — kā to dēvēja tautā — sniedza banka «Olimpija».

Rīgas Tehniskās universitātes sporta kompleksā «Alex» notika LOA prezidija sēde, kurā atbalvoja aktīvākos entuziasmus sporta attīstībā Latvijā. No LOA prezidenta posteņa atteicās D. Šveica sakarā ar aizņemtību valsts darbā. Nolēma martā atkal rīkot nacionālo kultūras biedrību bērnu sporta dienu. Tomēr LOA darbībā jaunu vēsmu bija maz, netika laikus mainīti LOA statūti.

Latvijā vienmēr dzimušas jaunas sporta tradīcijas. Tā bija kamanīņu sportā, bobslejā, BMX... Maijā dzimšanas dienu turpmāk svinēs sievietes hokeja komanda. Eiropā sievietēm hokejā jau bija notikušas meistarsacīkstes, aizvadītas pasaules meistarsacīkstes. Pirmajās spēlēs sievietes komandas sastāvs ievērojami atšķīrās no vīru hokeja komandas virknējuma ar to, ka sievietes komandā bija tikai latvietes. Komandai tika dots nosaukums «Laima». Sievietes futbolā, kas bija sācis savas gaitas agrāk, Latvijā jau aktīvi sportoja divas komandas.

Atkal atdzima žurnāls ar nosaukumu «Sporta Pasaule». Sporta žurnālu Latvijā gaidīja ilgus gadus, bija solījumi, iecerēti, bet žurnāla nebija.

Biķernieku sporta bāzes aplī notika skrējēju un soļotāju sacensības, kurās jau 38. reizi izcīnīja laikraksta «Sports» balvu. Jau 30. reizi šajās sacensībās par galveno tiesnesi darbojās Jānis Kuļikovskis. Ceturto gadu desmitu tiesneša amatā aizsāka arī viņa kundze Brigīta. Sacensības iezīmējās arī ar

izcilu rezultātu, kuru uzrādīja J. Daliņa balvas ieguvējs M. Liepiņš, labojot desmitkārtējā «Sporta» balvas uzvarētāja A. Rumbenieka rekordu 30 km soļošanā par vairāk nekā 3,5 minūtēm — 2.07.4.

Brīvā Latvijā — brīvu elpu! Tādu moto Tautasdziesmas maratonam, kas notika 13. oktobrī, bija izraudzījušies tā organizatori. «Mūža aplūš» katrs varēja veikt pēc spējām, maratonam noteica kontrollaiku — 5 stundas. Visus vienoja kopīgais — tautasdziesma, Lielvārdes josta, medusmaize.

Septembra sākumā Latvijas Republikas jurisdikcijā pārņēma Siguldas kamanīnu un bobsleja trasi, saņemot PSRS FKSK iepriekšēju piekrišanu.

LR Ministru Padome bija izdevusi lēmumu, ar kuru FKSK uzdeva pārņemt savā pārziņā visus tehniskos sporta veidus, kuri agrāk bija DOSAAF pakļautībā.

Asa, dažkārt lietišķa diskusija izvērās par Latvijai atbilstošu sporta struktūru. Izskanēja viedoklis, ka «Daugavas» un «Vārpas» laiks pagājis, jārada klubu sistēma, kā ir ārzemēs. Tomēr abu biedrību vadība aktīvi iestājās par līdzšinējās struktūras, tradīciju un pagātnes mantojuma saglabāšanu. Biedrības uzskatīja, ka specializētās sporta skolas jāfinansē no republikas budžeta, līdzekļi jāatrod, jo graut sporta skolas — tā ir nejēdzība, tuvredzība. Sporta aktīvs uzskatīja, ka nepieciešams sasaukt republikas sporta konferenci, lai likvidētu domstarpības. Par konferences nepieciešamību izteicās daudzas organizācijas, uzskatot, ka ar to tiks atrisinātas sasāpējušās problēmas.

Nolūkā 1992. gadā sasaukt sporta kongresu FKSK decembrī izveidoja speciālu sekretariātu, kura aprūpē paredzēja arī sporta federāciju demokratizāciju, budžeta līdzekļu sadali, to darbības koordināciju galvenajos stratēģiskajos jautājumos un palīdzības sniegšanu starptautiskajos un juridiskajos jautājumos.

Sporta federāciju patstāvības iegūšana saistījās ar to statusa izstrādi, dažkārt pārvaldes struktūras un vadības vēlēšanām, kā arī reģistrēšanos FKSK. Pirmā reģistrējās Latvijas BMX federācija — 1989. gada 23. februārī, tai sekoja Peldēšanas federācija, Bodibildinga federācija, Galda tenisa federācija un Basketbola federācija.

LOK atkalatzišanās būtiski bija arī atjaunot sporta federāciju piederību starptautiskajām sporta organizācijām. Pirmās starptautisko atzišanu ieguva Peldēšanas federācija, Moderās piecīņas federācija, Biatlona federācija — visas 1991.

gada 12. septembrī. Savdabīga un drosmīga bija Latvijas Cīnas savienības, kura iekļāva Grieķu romiešu un Brīvās cīnas federācijas, atiaunošanās starptautiskajā cīnas sporta federācijā (FILA). Latvijas cīkstoni, iekāpuši autobusā «Latvija», devās uz Bulgārijas pilsētu Varnu, kur notika pasaules čempionāts brīvajā cīnā un FILA kongress. Ierodoties 1991. gada 1. oktobrī Varnā, Latvijas brīvās cīnas delegācijas vadība devās taisnā celā uz kongresu un pieteica savu ierašanos. Pēc brīža viņus aicināja uz sēdi, uzklusīja un... paziņoja, ka atiaunota Latvijas līdzdalība FILA un atlāva arī turpat piedalīties pasaules čempionātā. Arī šāda taktika nesa augļus, jo vairākas Latvijas federācijas sarakstījās, veica pārrunas, taču starptautiskās federācijas visu laiku vēroja, ko teiks SOK, dažkārt arī PSRS. Neolimpisko sporta veidu vidū starptautisku atzīšanu pirmā ieguva Arbaleta šaušanas federācija — 1991. gada 17. jūlijā. No sabiedriskajām sporta organizācijām pirmā starptautiskajā aprītē iekļāvās Latvijas Speciālā olimpiāde — 1990. gada 21. maijā — un jau jūnijā piedalījās Fironas spēlēs Glazgovā, bet pēc gada pasaules spēlēs ASV. Speciālās olimpiādes mērķis — iesaistīt savā vidū intelektuāli atpalikušos cilvēkus, kuru skaits pasaulē ir 300 miljoni.

Protams, ne visi jauninājumi tika uzņemti ar izpratni un sajūsmu. Žurnālists I. Ošiņš laikrakstā «Sports» 4. oktobra numurā, atreferējot Basketbola federācijas vēsturisko sēdi, kurā svinīgi paziņoja par starptautisko atkalatzīšanu, nosodīja Latvijas basketbola līgas iniciatora V. Krištopāna projektu, nosaucot to par anđelmaņsabiedrību, kam nav sakara ar basketbolu, izsakot aizdomas, ka LBL rīcība izskatās pēc apvērsuma mēģinājuma, lai ar pseidonoprogresīvu rīcību sagrābtu varu un līdzekļus Latvijas basketbolā. Tomēr Latvijas basketbola līga atdzīvināja basketbolu, deva ierosmi arī citiem sporta veidiem.

«Rīgas pokāls» — šāds nosaukums tika dots visu veidu airēšanas sacensībām Rīgas kanālā. Tā atjaunoja seno tradīciju, kura aizsākās 1927. gadā. Skatītāji varēja tuvumā vērot, kā airē S. Stone, I. Klementjevs. Balvas šoreiz gan saņēma tikai akadēmiskās airēšanas vieninieki un bezstūrmaņa divinieki.

Latvijā sākās patstāvīgu starptautisku pasākumu organizēšana. Siguldā notika Latvijas kamanīņu sporta federācijas kausa izcīņa, kurā piedalījās Lielbritānijas, Polijas, Bulgārijas, Ukrainas, Krievijas, Igaunijas sportisti. Sieviešu un vī-

riešu konkurencē uzvarēja Latvijas sportisti A. Orlova un A. Elerts.

Notika starptautisko sacensību «Rīgas kausi» 30. gadskārtas sacensības, kurās atcerējās to iniciatorus J. Bernsonu, I. Vitolu, pirmos dalībniekus, izcilos sportistus V. Brumelu, V. Kuzņecovu, G. Zibinu, P. Bolotņikovu, R. Lāci, J. Lūsi. Kausus dāvāja, ievērojot Latvijas sportistu panākumus. Piemēram, 1985. gadā nodibināja kausu vīriešiem lodes grūšanā, jo tajā laikā Eiropā panākumus guva J. Bojārs. Vēsture liecina, ka noturīgākais ir kausis šķēpa mešanā, 15 uzvaras no 29 izcīnījuši Latvijas šķēpraži — J. Lūsis 8 reizes, V. Feldmanis — 3 reizes, J. Zirnis — 2 reizes. Seškārt par uzvarētāju bijuši A. Beinarovičs 5000 m skrējienā un A. Obižajevs kārtslēcšanā. Aizvadītās sacensības īpaši neiepriecināja — maz izcilu dalībnieku, maz labu rezultātu. Novēcojusi sporta bāze nepievilka vieglatlētus no ārvalstīm.

Latvijas sportisti sāka piedalīties profesionālā sporta pasākumos — tenisisti Ģ. Dzelde, A. Blumberga, ritenbraucējs P. Ugrjumovs. Diemžēl Latvijā vēl nebija likumdošanas, kas noteiktu profesionālā sporta kontrakta slēgšanas noteikumus, Latvijas sporta veidu federāciju lomu šajā procesā, kā arī sociālās nodrošināšanas jautājumus pēc sporta gaitu beigšanas.

Paplašinājās Baltijas valstu sporta sakari boksā, vieglatlētikā, basketbolā. Ar vairākām valstīm 1991. gadā noslēgti turpmākās sadarbības līgumi — ar Dāniju, Norvēģiju, Somiju un Islandi.

Sportisti turpināja piedalīties PSRS sacensībās, jo tā bija lētāk, arī ierastāk. Turklāt 1991. gada sākumā un arī vēlāk Latvijas sportistiem oficiālās sacensībās bieži vien vēl neatļāva startēt. Tā notika ar bobsleju. Latvijas bobslejisti, nestartējuši Eiropas sacensībās kā PSRS pārstāvji, devās uz pasaules čempionātu Vācijā. Komandu sagaidīja atsaucīgi, taču starptautiskā bobsleja federācija Latvijai sacensībās piedalīties neļāva. Tomēr panākts bija daudz, vēlreiz pārrunāta uzņemšana, piedalīšanās kongresā un informēta sporta sabiedrība par janvāra notikumiem Latvijā. Bobslejisti cīnījās par Latviju, par Latvijas sportu. 1991. gada 27. martā LR Augstākās Padomes priekšsēdētāja pirmais vietnieks D. Ivāns, tiekoties ar bobslejistiem, par pašizliedzību janvāra barikāžu dienās pasniedza viņiem pirmo LR pārejas perioda valsts medaļu un solīja atbalstu bobslejam kā mūsu nacionālajam sporta veidam.

PSRS čempionātā telpās I. Kazanovs uzvarēja 60 m bar-

jerskrējienā — 7,56 sek., 200 m sudrabs V. Kočerjaginam — 21,40 sek.

Arī trekā PSRS čempionātā bronzas kaluma medaļa I. Veipam.

Maskavā brāļu Znamensku piemiņas sacensībās M. Bružiks trīssolī ieņēma trešo vietu ar rezultātu 16,87 m.

PSRS meistarsacīkstēs akadēmiskajā airēšanā čempionu titulu pārairu četriniekā izcīnīja ekipāža, kurā airēja Ģ. Vilks, astoņniekā zelts arī S. Stonei, pārairu divniekā — U. Lasmānim. Stūrmaņa divniekā pie bronzas tika V. Upenieks/V. Fisenko. S. Stone ar citām airētājām ieguva sudrabu bezstūrmaņa četriniekā.

Ivans Klementjevs kļuva par PSRS X tautu spartakiādes čempionu 1000 m distancē kanoe vieninieķā. Veiksmīgi startēja riteņbraucējs V. Muravskis, 190,4 km distancē atstājot aiz sevis visus slavenos konkurentus. Savukārt vieglatlēts V. Kočerjagins izcīnīja sudraba medaļu 400 metros — 47,66 sek. PSRS tautu spartakiādes čempiones titulu atkal ieguva I. Dzelme, sambo bronzas medaļu izcīnīja Rīgas dinamiete V. Gordejeva.

Maskavā Kriļatskas velodromā par PSRS kausa ieguvēju sprintā kļuva pasaules eksrekordists īsajā hitā A. Ķiksis.

Tāpat kā iepriekšējā, arī 1991. gadā «Radiotehniķa» volejbolistiem 3. vieta PSRS čempionātā. Komandā spēlēja R. Vilde, V. Mihelsons, A. Eida, R. Olihvers, V. Artamonovs, A. Ušakovs, A. Vanags, A. Rjabovs, J. Grantiņš, J. Grīnfelds, J. Pļavinskis, U. Krastiņš. Tas komandai bija 16. medaļu komplekts. Zelts — 1984. gadā, sudrabs — 1960., 1962., 1965., 1966., 1973., 1974., 1975., 1983., 1987., 1988., bronza — 1968., 1969., 1982., 1990., 1991. gadā.

Volejbolistiem neveicās PSRS tautu X spartakiādē Kijevā, Latvijas komanda palika sestā.

PSRS kausa izcīņā konkūrā panākumi Latvijas sportistiem. Medību parkūrā M. Vanags izcīnīja uzvaru, bet S. Šakurovs maršrutā ar pieaugušo grūtības pakāpi ieguva trešo vietu.

PSRS atklātajā čempionātā bobslejā startēja Rīgas ASK sportisti, lai saglabātu vietu sporta klubā dienesta laikā. Latvijas bobsleja federācija jau iepriekš bija pieņēmusi lēmumu nēstartēt. Diemžēl pēc ridzinieku karavīru sportistu uzvaras viņiem paziņoja, ka oficiāli neesot bijušas tiesības startēt un varot piedalīties tikai ārpus konkurences. Protestējot pret šādu lēmumu, sportisti pārtrauca startēt. Lūk, cik atklāts bija PSRS čempionāts.

U. Ansons kļuva par PSRS čempionu kritērija braucienā.

Doņeckā PSRS kausa izcīņā vingrošanā, startējot armijas komandā, uzvarētājas godā tika N. Laščonova, savukārt arādbiedrības komandai un rīdzinieci L. Princei otrā vieta.

Panākumi neizpalika basketbolā. VEF basketbolisti izcīnīja bronzas medaļu PSRS čempionātā, pēdējā spēlē pieveicot ACSK komandu ar 85:83. Čempionāta godalgas izcīnīja I. Migliniņš, G. Vētra, K. Muižnieks, I. Liepa, A. Bondarenko, J. Kalniņš, R. Migliniņš, A. Melderis, D. Jaunzems, N. Penke, I. Katlaps. R. Jansons, galvenais treneris M. Valdmanis. Čempionu godā Tallinas «Kalev».

Veiksmes bija arī Eiropas un pasaules sporta forumos. Par Eiropas kadetu čempionēm, spēlējot PSRS komandā, kļuva arī Jūrmalas basketbola klubu audzēknes I. Tāre un I. Auziņa.

Boloņā Eiropas meistarsacīkstēs šaušanā joprojām augstu meistariību nodemonstēja A. Kuzmins, iegūstot zeltu šaušanā ar standarta pistoli komandām, individuāli trešā vieta — 573 p., tikai par punktu mazāk nekā čempionam. Ātršaušanā iegūtas divas sudraba medaļas, individuāli — 880 p.

Pasaules junioru čempiona nosaukumu ieguva I. Zagars, turklāt visi trīs latviešu orientieristi, kuri uz sacensībām aizbrauca PSRS komandas sastāvā, stafetes sacensībās startēja kopā un izcīnīja otro vietu. Bez I. Zagara vēl startēja J. Ozoliņš un G. Vēģeris.

Priecīga vēsts pienāca no pasaules meistarsacīkstēm akadēmiskajā airēšanā. Čempiona godā ticis Ģ. Vilks pārairu četriniekā, S. Stone ieguvusi sudraba medaļu astoņniekā un U. Lasmanis pārairu divniekā. Protams, šie panākumi vēl bija PSRS komandas sastāvā.

Parīzē kanoe airēšanā I. Klementjevs kļuva par pasaules čempionu 1000 m distancē, bet desmit reizes garākajā trasē izcīnīja sudrabu. Zelts I. Klementjevam jau piekto reizi.

Pasaules vicečempions — šādu nosaukumu, augstāko ilggadējā sportiskajā mūžā — ieguvis I. Kazanovs Seviļā pasaules III vieglatlētikas čempionātā telpās. Rezultāts 60 m barjerskrējienā — 7,47.

Pirmajā pasaules kausa izcīņā tālajā Sanpaulu TTT komanda palika ceturtajā vietā.

Vingrotāja J. Sazoņenkova, Universiādē izcīnot zelta medaļu daudzcīņā un sudraba brīvajās kustībās, un N. Laščonova, gūstot zeltu brīvajās kustībās, sudrabu vingrojumā uz baļķa un lēcienā, abas — sudraba medaļas komandu cīņā, at-

vadījās no sporta. Abas vingrotājas ierakstīja spožu lappusi Latvijas sporta vēsturē, turklāt grūtajā, sarežģītajā sporta veidā, kur konkurence par iekļūšanu PSRS izlasē bija īpaši spraiga.

Sportā atgriezās slavenības, sporta veterāni, ne jau, lai gūtu rekordus, bet tiktos ar bijušajiem sāncensiem, atcerētos jaunību, sportu, iepazītos ar jaunāko, priecētu sporta draugus, aizrautu jaunatni.

Maija sākumā Mainā notika Visvācijas šķēpa metēju klubā rīkotās sacensības, uz kurām uzaicināja visus četrus Latvijā dzīvojošos olimpiskos čempionus. Sacensībās D. Kūla meistarū grupā palika ceturtais — 76,16 m, E. Ozoliņa ar 38,20 m savā grupā otrajā vietā, J. Lūsis, aizmetot šķēpu 53,74 m, guva uzvaru savā vecuma grupā. Olimpīeši deva nozīmīgu ieguldījumu vācu un latviešu sporta attiecībās.

Arvien vairāk Latvijas sporta federācijas un sportisti meklēja un atrada iespēju piedalīties dažādu valstu rīkotajās sacensībās, to atsaucība bija pretimnākoša, it īpaši pēc janvāra notikumiem, jo ar televīzijas starpniecību tos un reizē arī Latviju iepazīna daudzas valstis un cilvēki. Arī Latvijā labprāt ieradās sportisti, sporta organizāciju vadītāji, speciālisti. No Zviedrijas ieradās «Frisksportforbundet», lai iepazīstinātu ar veselīga dzīvesveida organizēšanu.

Handbola komanda «Celtnieks» devās uz Brēmeni un guva tur vairākas uzvaras. Rīgas ārsti, apvienojoties hokeja komandā, Kanādā deviņās spēlēs sacentās ar saviem kolēģiem sporta sacensībās. Latvijas jātnieki, kuri jau bija paspējuši iekarot autoritāti, devās uz Ungāriju un Poliju, izcīnot trīs prēmētās vietas. Stokholmā starptautiskās sacensībās vingrošanā piedalījās Latvijas komanda, izcīnot otro vietu 11 komandu konkurencē.

Starptautiskajā regatē Poznaņā piedalījās 10 valstu smaiļotāji un kanoe airētāji. Labāko rezultātu uzrādīja V. Moisejenko, izcīnot 3. vietu 500 m. Tenisists Ģ. Dzeldē izmēģināja spēkus Vimbldonā, vienspēlē gan zaudējot, bet dubultspēlē ar partneri no Dienvidslāvijas gūstot vairākas uzvaras. Vācijas pilsētā Āhenē, kur jau 54. reizi notika jāšanas sacensības, piedalījās Latvijas jātnieki. Šo turnīru ierindo aiz pasaules un Eiropas lielākajiem pasākumiem. D. Kūla devās sacikšu turnejā pa Zviedriju, Dāniju un Lielbritāniju, sasniedzot savu sezonas labāko rezultātu — 80,54 m. Igaunijas kausa izcīņā Tallinā piedalījās vairāki vieglatlēti, labāko rezultātu sasniedza I. Kazanovs 110 m/b — 13,32. Lielbritānijā uzvarēja soļotājs

M. Liepiņš 20 km distancē — 1:27:46. Lincā otro vietu ieguvā augstlēcēja V. Gotovska — 1,91 m. Labu sniegumu — 2,26 m augstlēkšanā Vācijā sasniedza N. Sietiņš, gūstot otro vietu. Otrajā vietā, gan ar pieticīgāku rezultātu 5,30 m arī A. Obižajevs kārtslēkšanā un I. Baikovs 1500 m skrējienā — 3:45,70. Pēc dažām dienām I. Baikovs Vācijā laboja divdesmit gadus veco rekordu 800 m skrējienā, tagadējais — 1:47,65.

Sarežģītā politiskā situācija, ekonomiskās grūtības ne vienmēr nodrošināja iespējas piedalīties lielākos sporta forumos Eiropā, pasaulē. Bija arī neveiksmes, sarūgtinājumi, bez kuriem sporta nav. Vairāk tika gaidīts no tradīcijām bagātajiem sporta veidiem, kuru panākumi priedēja iepriekšējos gados. Daudz bija cerēts no bobslejistiem. «Bobslejs ir latviešu sporta veids, un tam te jādzīvo» — šie R. Upatnieka vārdi sasauca ar viņa darbību bobsleja trenera amatā no 1980. līdz 1988. gadam. Bet 1991. gada 20. aprīlī laikraksta «Sports» R. Upatnieks secina, ka bobslejā šī brīža situācija panākumus nesola, jo sportistu sastāvs palicis nemainīgs, nav konkurences, jaunu pilotu, nav tehniskās stratēģijas. Šis paredzējums apstiprinājās nākamajās olimpiskajās spēlēs.

11.3. Pirms un pēc kongresa

Jaunais 1992. gads sākās visai savdabīgi.

Reorganizācija sportā turpinājās, un Latvijas FKSK vietā izveidoja Sporta departamentu Izglītības ministrijas sastāvā, līdz 1992. gada 31. jūlijam par tā direktori apstiprināja D. Šveicu. «Sports» 1992. gada 18. martā publicē sarunu ar D. Šveicu, lai noskaidrotu jaunās institūcijas uzdevumus un tālāko nākotni. D. Šveica par savu iecelšanu uzzinājusi no laikraksta «Diena». Samazinoties darbinieku skaitam, plašāka sadarbība uzsākta ar LSPA un sabiedriskām organizācijām. Paredzēta sporta speciālistu licencēšana, plašs darba lauks sagaidāms propagandā, sporta inventāra ražošanā, starptautiskā sadarbībā. Par tuvāko uzdevumu Šveica uzskatīja kopā ar LOK, federācijām un sporta biedrībām gatavoties sporta konferencei, kas būtu platforma ceļā uz kongresu. Pārmēti izteikti sporta žurnālistiem, kuri saskata procesa demokratizēšanas nepieciešamību tikai attiecībā uz FKSK. D. Šveica izsaka skolu jaunatnes darba pilnveidošanas iespējas, valsts valodas prasmes nepieciešamību valsts vienību sportistiem.

Pēc nedaudz dienām LOK, LTSA, «Daugava», «Vārpa»,

NSS un Rīgas FKSK vadītāji publicē aicinājumu, kurā uzsvērt labvēlīgos priekšnoteikumus tālākai visu Latvijas sporta organizāciju radošai sadarbībai demokrātisma garā un ierosina izveidot Sporta federāciju padomi. Aicinājumā uzskatīts par lietderīgu sasaukt Latvijas sporta un to atbalstošo organizāciju pārstāvu II kopsapulci (konferenci), lai izanalizētu 1988. gadā notikušās I LOK atjaunošanas konferences (kopsapulces) pieņemto rezolūciju izpildi, novērtētu pašreizējo situāciju un noteiktu turpmākā darba koordinācijas sistēmu republikā un pieņemtu lēmumu par Latvijas sporta padomes (savienības, saeimas) izveidošanu. Aicinājumā jau bija konkrēti noteikta LSP (LSS) struktūra, uzdevumi. Ierosināts LR izglītības ministra vadībā izveidot koordinācijas padomi no aicinājumu parakstījušām personām, lai izskatītu kardināli svarīgus sporta jautājumus līdz II kopsapulces (konferences) sasaukšanai.

Aicinājums faktiski noliedza sporta kongresa nepieciešamību, bet akcentēja LOK vadošo lomu, aizmirstot, ka jau pirms kara Latvijā notika I Latvijas sporta kongress. Aicinājuma autori koordinācijas padomē ieteica tikai paši sevi, neuzaicinot citas ar sportu saistītas institūcijas, to vadītājus.

Gatavojoties kongresam, savukārt Sporta departaments publicēja «Sportā» 1992. gada 4. aprīlī programmu «Ceļā uz sporta kongresu Latvijā», pirmskara Latvijas Sporta organizāciju apvienības (LSOA) statūtus un Igaunijas Centrālās sporta savienības (ICSS) statūtus. Programmā bija piedāvāti vairāki sporta koordinējošās sabiedriskās organizācijas izveidošanas varianti.

Pirmais — dibināt Latvijas sporta savienību (LSS) vai konfederāciju, balstoties uz likumu par sabiedriskām organizācijām un to apvienībām, Šajā variantā LOK olimpiskajos jautājumos sadarbojās ar LSOA.

Otrajā variantā piedāvāja dibināt Latvijas olimpisko un sporta komiteju, līdzīgi kā LSOA variantā un pašlaik Francijā. Nākamajā priekšlikumā piedāvāja veidot Latvijas sporta padomi, kurā ieietu pa vienam pārstāvim no Sporta veidu federācijas padomes, Tautas sporta savienības (LTSA), Latvijas Skolu sporta federācijas (LSSF), Latvijas Studentu sporta savienības (LSSS), teritoriālām sporta organizācijām, atsevišķām ministrijām, departamentiem ar padomdevēja tiesībām un LOK. Kongresā šādu padomi ievēlētu 25—30 cilvēku sastāvā.

Piedāvāto programmu bija izstrādājusi bijusī Sporta komi-

teja jau 1991. gadā, balstoties uz LOK atjaunošanas konferences rezolūciju par sporta organizāciju demokratizāciju un Sporta komitejas konsultatīvās padomes 1991. gada 23. maija ieteikumu par Latvijas Sporta savienības vai konfederācijas izveidošanu. Piedāvātie ieteikumi tika apspriesti vairākās sanāksmēs un speciālā seminārā martā, kas LSPA telpās pulcēja pašvaldību sporta vadītājus, sporta federāciju pārstāvjus, LOK un Sporta departamenta vadību. D. Šveica runāja par Latvijas valstisko un sabiedrisko sporta organizāciju uzdevumiem, sadarbību. Augstākās Padomes Juridiskās komisijas priekšsēdētājs A. Endziņš uzsvēra, ka Latvijas Sporta organizāciju savienības vai padomes izveidošana, sadarbojoties ar Sporta departamentu, būtu ietekmīgs spēks, kā arī izanalizēja atsevišķu sporta federāciju un organizāciju statūtus. LOK prezidents V. Baltiņš atbalstīja decentralizācijas nepieciešamību, izvērtēja LOK vietu sporta struktūrā atbilstoši SOK hartai, atbalstīja otrās sporta konferences sasaukšanu, uzskatot, ka pirmā bijusi LOK atjaunošanas konference, kā arī izteica viedokli par Sporta saimes ievēlēšanu. Semināra debates liecināja par vienotu pieeju sporta pārvaldes demokratizēšanā, kaut arī tika izteiktas dažādas pieejas.

Sporta komitejā notika pilsētu, rajonu un republikas sporta organizāciju pārstāvju sanāksme. D. Šveica informēja par uzdevumiem sakarā ar reorganizāciju. LR AP likumdošanas jautājumu komisijas priekšsēdētājs A. Endziņš iepazīstināja ar likumdošanas praksi, kritizēja tos, kas visu grib graut. Deputāts atzina, ka rajonos un pilsētās jābūt vismaz vienam cilvēkam, kurš atbildētu par valsts politikas īstenošanu sportā. Jāveido likumdošana, bet visas sporta sistēmas reorganizācija jāpabeidz ar likumu par sportu. LSPA rektors U. Grāvītis iepazīstināja klātesošos ar topošo sporta klasifikāciju, tiesnešu kategorijām un treneru, skolotāju licencēšanu. LOK izpilddirektors A. Lagzdiņš darīja zināmu, ka Albērvilas spēlēm izlietots 115 tūkstoš dolāru plānoto 85 tūkstošu vietā. LOK ienākumi 1991. gadā bijuši 182 tūkstoši, bet Barselonai nepieciešami 133 tūkstoši, tātad vēl nepieciešamo līdzekļu nav, tos iegūs no pastmarkām un loterijas. Sanāksmes dalībnieki pieņēma aicinājumu LR visu padomju deputātiem, kurā uzsvēra, ka situācija Latvijas sportā kļuvusi sarežģīta, iedzīvotājiem zūd iespēja saglabāt veselību, nodarboties ar sportu. Aicinājumā lūgts saglabāt sporta komitejas pilsētās un rajonos, AP atbrīvojot sporta bāzes no zemes nodokļa un finansēt šīs bāzes no budžeta.

Pārmaiņas Latvijas politikā, sabiedrībā, partiju un grupu veidošanās, «latviska nesaticība», nevēlēšanās otru uzskatīt un atzīt tikai savu taisnību ienāca arī sportā. To visvairāk izjuta latviskais sporta veids basketbols. Plašās diskusijas par to, kā un kādu nākotnes ceļu izvēlēties, satricināja tik ierasto Basketbola federācijas (LBF) darbu. Nesaskaņas saasinājās ar gatavošanos olimpiskajām spēlēm, kad pārstāvēt Latviju atteicās G. Vētra un I. Miglinieks. Basketbola draugu sašutums bija patiešs. Basketbola speciālists, Zviedrijā dzīvojošais Ali Strunke šo gadījumu novērtēja asi, norādīdams, ka šie divi nav nekādi latvieši, bet kļaidoņi.

Nobrieda nepieciešamība sasaukt kongresu, lai izlemtu tālāko rīcību. Taču cīņa saasinājās, jo daži uzskatīja, ka LBF prezidijs nav tiesisks sasaukt kongresu, ka LBF statūti ir nepilnīgi (tos bija atzinusi 1991. gadā starptautiskā basketbola federācija — FIBA) un kongresu sasaukt nedrīkst. Domstarpības izraisījās arī cīņā par federācijas vadību, vairāk gan slēptā veidā.

Zināmu skaidrību radīja izstrādātā basketbola attīstības koncepcija, kurā uzsvērts, ka pilnībā jāizslēdz centralizētā pārvalde un finansu resursu sadale, galveno uzmanību pievēršot jauniešu, sieviešu un senioru basketbola attīstībai, kā arī visu līmeņu nacionālo valsts vienību veidošanai, kvalificētu tiesnešu sagatavošanai. Kā nākotnes modeļi uzskatīja klubu basketbolu.

1992. gada 2. decembrī atjaunoja Basketbola savienību. Par LBS prezidentu ievēlēja I. Ozolu.

Arī Albērvilas starti izraisīja dažādus viedokļus un pārdomas. Valsts sporta organizācijas — Latvijas Sporta departamenta direktore D. Šveica, Nacionālās sporta skolas direktors Ž. Tikmers un LSD sporta federāciju pārvaldes priekšnieks E. Puriņš, kurš runāja sporta federāciju vārdā, izvērtējot startus, secināja, ka Albērvilas delegāciju — 23 sportistus un 25 speciālistus — nodrošināja arī valsts finansiālais atbalsts un Latvijas sporta pārvaldes, Nacionālās sporta skolas un federāciju vairāku gadu mērķtiecīgs darbs, bet komandas kandidātu noteikšanu veikusi LOK. LR AP pieņēmusi nodokļu atvieglojumus LOK, valdība piešķirusi papildus 82 tūkstošus ASV dolārus un 537 tūkstošus rubļu olimpisko spēļu startiem. Konstatēts, ka sportisti un treneri, ņemot vērā vēlo olimpisko atzišanu, nebija sagatavoti sezonas labāko rezultātu sasniegšanai tieši olimpiādē, kopumā nepietiekama bijusi arī organizatoriskā vienotība. Olimpisko kandidātu atlase veikta sasteig-

ti, bez stingriem kritērijiem, līdz ar to sportisti esot aizbraukuši pēc vienkārša principa — galvenais piedalīties un pārstāvēt Latvijas valsti. Autori uzskatīja par svarīgu, gatavojoties Barselonas un Lillehammeres olimpiādēm, izstrādāt vienotu metodoloģisku koncepciju un organizatorisku programmu, atlasīti veikt atklāti pēc izraudzītiem kritērijiem, kā galveno izvirzot rezultātu, tajā pašā laikā ievērot psiholoģisko noturību, lepnumu par savu valsti un valsts valodas prasmi. Dokumentā ieteikts izveidot funkcionālās diagnostikas sistēmu, treneru apmācību. Autori nobeigumā strikti noteikuši, ka uz olimpiskajām spēlēm jānosūta tikai pasaules klasei atbilstoši sportisti, kuri reāli var cīnīties par olimpiskajām medaļām vai iekļūšanu sacensību finālos.

Pēc LOK vērtējuma, Albērvilas spēles Latvijai vairāk bija politisks panākums. To apstiprināja arī H. A. Samarančs, apmeklējot Latviju.

LOK izpildu komitejas sēdē izskatīja aizvadītā gada finanšu saimniecisko darbību. LOK vadība ieguldījusi līdzekļus bankas «Olimpija» statūtu fondā, pēc neoficiālām ziņām, Latvijas LOK ir vienīgā pasaulē, kurai pieder bankas daļa. Izskanēja viedoklis, ka LOK finansiālā darbība ir tās iekšējā lieta, ka LOK nav un turpmāk nebūs organizācija, kas dalīs un pārdalīs līdzekļus. Taču daļa līdzekļu ienāca no valsts budžeta vai likumdošanā paredzētajiem nodokļu atvieglojumiem no tām organizācijām, kuras ziedoja daļu savu peļņu sportam.

Pirms kongresa publikācijās laikrakstos neiztika arī bez asiem pārmetumiem sportā strādājošiem ierēdņiem, arī LOK, par tukšiem solījumiem pirmsolimpiādes sagatavošanas periodā. Bija arī norādes uz gadījumiem, kuri liecinātu par ierēdņu iedzīvošanos uz sporta rēķina, par korumpētību un savtīgumu, par pārlieku daudzajiem pieredzes apmaiņas braucieniem uz ārzemēm, no kuriem braucēji visai maz atveda pieredzi, tās izklāstam materiāla pietika tikai neilgām preses konferencēm.

Diskusijās par Latvijas sporta nākotni iesaistījās pazīstami speciālisti. Piecos turpinājumos laikraksts «Sports» publicēja pazīstamā trenera, LSPA profesora Imanta Liepiņa domas par fizisko audzināšanu un sportu. Profesoru satrauca tas, ka vieglatlētikā arvien mazāk paliek treneru, kuri grib strādāt pa istam. Slēgtās sporta skolas tuvina bērnus klaiņošanai, bet skolu sporta klubī, kur nav algotu darbinieku, problēmu neatrisinās. I. Liepiņš izteica pārmetumus par Latvijas sporta likuma projekta likteni, kuram joprojām nebija atrasts tālākais risinājums.

Sports skolās un skolēni sportā — viena no pirmskongresā diskusijas tēmām. Ar Latvijas Skolu sporta federācijas nodibināšanu 1991. gada 16. decembrī Latvija iekļāvās Starptautiskajā skolu sporta federācijā (SSSF), kura apvienoja vairāk nekā 40 valstis. SSSF organizēja ziemas un vasaras ģimnaziādes, Eiropas sporta spēles un citus reģionālus pasākumus. LSSF iecere bija pēc ziemeļu valstu parauga dibināt skolu sporta klubus, kuri faktiski aizstātu bijušos fizikultūras kolektīvus. Atšķirība būtu tā, ka sporta klubā vadošie būtu paši skolēni. Sākuma iniciatīva un konsultantu loma būtu jāuzņemas fiziskās audzināšanas skolotājiem, skolas vadībai, lai turpmāk aktivizētu skolas sporta dzīvi, veidotu skolas komandas. Pirmskongresa diskusijās izskanēja doma par fiziskās audzināšanas skolotāju asociācijas dibināšanu. LSSF izveide un iekļaušanās starptautiskā sistēmā bija apsveicama, tomēr nosaukuma maiņa neizmainīja skolu sporta dzīvi, ekonomisko situāciju. Citās valstīs noskatītais modelis, pārņests Latvijā, varēja dot arī negatīvu efektu, proti, starptautiskais sports skolēniem var kļūt par viegli pieejamu ekskursiju, bez iepriekšēja, nopietna darba. Par to liecināja arī daudzo Latvijas sporta komandu plašā starptautisko sakaru ģeogrāfija, jo daudzas ārzemju sporta organizācijas sākumposmā sniedza finansiālu un citādu atbalstu. Arī ārzemēs dzīvojošie latvieši ziedoja līdzekļus, lai pēc iespējas ātrāk atgrieztu Latviju pasaulē.

Skolu sporta pārkārtošanā un reorganizācijā, kura faktiski sākās jau 1990. gada 1. janvārī, izvirzījās trīs galvenie uzdevumi. Pirmais — palīdzība bērniem un jauniešiem sagatavoties dzīvei. Sajā nolūkā jaunais nolikums deva iespēju jebkuram, bez vecuma un sporta dotību ierobežojuma, nodarboties pulciņos, sekcijās. Jau 1992. gadā bija 45 sporta skolas un sporta klubi, 12 specializētas sporta skolas. Darbojās 1622 fiziskās sagatavotības grupas ar 27 984 audzēkņiem. 684 grupas izveidotas skolās, 49 bērnudārzos, 19 arodskolās un 870 sporta skolās. Otrkārt, sporta skolām bija jānodrošina fiziskās audzināšanas metodiskā vadība mācību iestādēs, tajā skaitā skolotāju apmācība. Treškārt, sporta skolām jāveido ārpusstundu sporta darba organizācija, jāveido sacensību sistēma. Sporta skolu pārziņā un atbildībā palika arī uzdevums radīt iespējas talantīgākajiem audzēkņiem attīstīt savas spējas un dotības sasniegumu sportā. Kopumā sporta skolās bija komplektētas 748 sporta rezervju sagatavošanas grupas 5 apmācības gadiem, kurās trenējās 9066 audzēkņi un 78 sporta meistarības grupas ar 581 audzēkni. Jaunās sistēmas iniciatora

Jaunatnes sporta centra direktora P. Karaškeviča vadībā tika pārkārtota arī skolu sacensību norise. Iepriekšējo gadu skolēnu spartakiāžu vietā sāka organizēt Latvijas skolēnu sporta spēles, kurās iekļāva sacensības tieši skolu un klašu komandām 10 sporta veidos. Vislielākais dalībnieku skaits bija basketbolā «Oranžā bumba» — 720 komandas un «Vidusskolas kauss» — 305 komandas.

«Sports» septembra numurā publicēja sarunu ar bijušo FKSK priekšsēdētāju D. Znatnaju. Atklātā sarunā Znatnais atzina, ka presē sporta dzīves notikumus bieži vien atspoguļo vienpusīgi, izteicās par diskusijas nepieciešamību, par to, ka nedrīkst noliegt visu iepriekšējo gadu sportā sasniegto. D. Znatnais aicināja izmantot pieredzi, kuru devuši ārvalstu eksperti sporta federāciju aktīva izglītošanā. Kaut arī federācijas kļuvas patstāvīgas, nepieciešams izveidot sportistu centralizētu sagatavošanu lielajiem sporta pasākumiem, būtiski pārņemot iepriekšējo pieredzi, pilnveidojot sacensību sistēmu, nepieļaujot sacensību samazināšanu skolās, kolektīvos.

1992. gada 19. novembrī «Daugavas» sporta namā sanāca Latvijas 2. sporta kongress. Daži to nosauca par trešo, par otro uzskatot pirms četriem gadiem notikušo LOK atjaunošanas konferenci.

No izvirzītajiem 432 delegātiem piedalījās 354.

Kongresa pirmais jautājumā ziņoja LOK prezidents V. Baltiņš, Sporta departamenta direktors Ž. Tikmers un Melburnas olimpiskā čempione, medicīnas zinātņu kandidāte I. Jaunzeme.

V. Baltiņš, atskatoties uz aizvadītajiem četriem gadiem, atzina, ka LOK atjaunošanas konferencē pieņemtās rezolūcijas ir izpildītas, izņemot rezolūciju par veselīgu dzīves veidu. Panākta kopīga sadarbības atmosfēra, kaut gan LOK, Sporta departaments un Sporta federāciju padome katrs risinot savus uzdevumus. Runātājs, izskatot sporta jautājumus, atzīmēja arī pagātnes politisko situāciju un izvirzīja atsevišķas problēmas, to vidū nacionālo vērtību nosargāšanu sportā — specializētās sporta bāzes, treneru kadri, tradīcijas. V. Baltiņš aicināja uz diskusiju vairākos jautājumos, norādot, ka viņam esot konkrēti priekšlikumi, bet neteikšot tos tagad, lai neietekmētu domāšanu par šīm nacionālajām vērtībām. Runātājs uzsvēra, ka nepieciešama jauna sporta filozofija un paškritiski atzina, ka arī kongresa dokumentos nav jaunās filozofijas noformulējuma.

Ž. Tikmers izteica valsts sporta institūcijas galveno uzde-

vumu — priekšnoteikumu radīšana valsts politikas realizācijai sportā un sporta attīstības programmas izstrādāšana. Ž. Tikmers atzina, ka beidzies laiks, kad visu vadīja centralizēti. Veidojot demokrātisku Latviju, jāpārņem šādai sabiedrībai raksturīgs vadības stils, jānodod lēmumi demokrātiskai izvērtēšanai un apspriešanai. Runātājs noliedza augstas klases sportistus kā pašmērķi, kā bijis PSRS. Par Latvijas valsts prestiža galvenajiem kritērijiem Ž. Tikmers izvirzīja demokrātiju, tiesiskumu, tautas labklājību.

I. Jaunzeme runāja par iedzīvotāju veselību.

Vērtējot šos ziņojumus pēc diviem gadiem, jākonstatē, ka vairākumā izvirzīto problēmu nav gūts risinājums. Protams, tam pamatā bijuši ekonomiski faktori, politiskās norises, nesakārtotā likumdošana. Nevar attaisnot, ka nav sporta attīstības programmas, nav īstenoti nosauktie valsts prestiža kritēriji. Nav turpinājuma likumdošanas sakārtošanai sportā.

Kongress pieņēma rezolūcijas: «Par tautas sporta attīstību», «Par Latvijas sporta hartu». «Par Latvijas jaunatnes sportu», «Par pasaules latviešu Trīszvaigžņu spēļu sarīkošanu». Kongress pieņēma aicinājumu Latvijas iedzīvotājiem sakarā ar gaidāmajām Saeimas vēlēšanām. Kā nevaiaudzīgu kongress noraidīja priekšlikumu par pilnvaroto padomi. Vienlaikus tika ierosināts izveidot Latvijas sporta organizāciju apvienību.

Vērtējot atsevišķus kongresa dokumentus, nevar pilnīgi piekrist to saturam. Sporta harta būtiski atšķiras no UNESCO 1978. gadā pieņemtās Fiziskās audzināšanas un sporta hartas. Sporta hartā fiziskā audzināšana kā pedagoģisks process, kura uzdevums ir nodrošināt cilvēka veselību, iemācīt dzīvei nepieciešamās iemaņas prasmes un dot zināšanas, formulēts visai nepārliciecināms. Mēģinājums fiziskās audzināšanas procesu aizstāt ar jēdzienu sports, kuram ir visai daudzšķautņaina un tajā pašā laikā sava specifiska nozīme, nav pieņemams gan no teorijas, gan prakses viedokļa. Kongresa dalībnieki noraidīja Latvijas sporta likuma projektu, jo šie divi dokumenti bija savstarpēji visai pretrunīgi. Lai izietu no situācijas, kongress nolēma sporta likuma tālāku izstrādi uzticēt kongresa redakcijas komisijai, kura tomēr nav patstāvīgi darbojoša institūcija, līdz ar to likums palika ieceres līmenī. Kongress, būdams sabiedriska institūcija, pasludināja tiesības akceptēt sporta stratēģijas un pamatvirzienus, vienlaikus nosakot, kādas funkcijas jāveic valsts organizācijai — Sporta departamentam.

Hartā norādīts, ka fiziskās audzināšanas nodarbibām jābūt visās mācību iestādēs, aizmirstot, ka fiziskā audzināšana līdz kongresam bijusi kā būtiska dienas režīma sastāvdaļa arī bērnudārzos. Neizprotama ir hartas tēze, ka sporta līdzekļu izmantošanu veselības nostiprināšanā un saglabāšanā jāpēta un jāreglamentē sporta medicīnas speciālistiem. Izvērtējot kongresā pieņemtos dokumentus, neradās pārlicība, ka tas dos jūtamu ieguldījumu Latvijas fiziskās audzināšanas un sporta tālākā attīstībā. To daļēji apliecināja arī pēckongresa gadi. Aktuāls arī pēc kongresa palika jautājums par sporta vadības sistēmu un struktūru.

Doma par Nacionālās sporta organizāciju apvienības izveidi nedeļa mieru no vairākiem apstākļiem. Pirmkārt, atjaunojot Latvijas pirmskara likumdošanu un atsevišķas vadības struktūras, LSOA vieta sporta pārvaldē būtu nepieciešama. Otrkārt, tāda ir arī atsevišķu kaimiņvalstu prakse. Taču galvenokārt tas nolemts jau 1988. gada 19. novembrī LOK atjaunošanas konferencē, iestrādājot šo domu sporta vadības demokratizācijas projektā. Latvijas sporta II kongresa sagatavošanas gaitā un arī kongresa delegātu vairākums atbalstīja ideju par LSOA. Kongress uzdevumu atjaunot LSOA uzticēja Latvijas basketbola savienības prezidentam I. Ozolam, Latvijas Republikas Augstākās Padomes deputātam, kurš šo ideju aizstāvēja arī kongresā. Izveidotā LSOA atjaunošanas darba grupa iepazinās ar Igaunijas pieredzi. Kaimiņu valstī sporta savienība (ICSS) pastāvēja līdz 1940. gadam un tagad tajā apvienotas 60 sporta veidu federācijas, reģionālās sporta savienības, kā arī asociētie locekļi — skolu, arodbiedrību, studentu, invalīdu, veterānu, sporta medicīnas asociācijas, SB «Kalev» un «Jeud». ICSS visai veiksmīgi iekļāvusies Igaunijas sporta vadības demokratizācijā, sadarbojoties ar Igaunijas valsts sporta departamentu un Igaunijas Olimpisko komiteju. Atjaunošanas darba grupā nolēma uzskatīt tagadējo LSOA par 1922.—1936. gadu organizācijas mantinieci, tāpēc darbā iekļāvās toreizējie dibinātāji — Basketbola, Tenisa, Galda tenisa un Peldēšanas sporta savienība.

Pirmskongresa diskusijās un kongresā nolēma, ka par nacionālo lepnuma izpaušmi jāklūst pasaules latviešu Trīszvaigžņu spēlēm, kuras 1988. gadā Atmodas laikā ierosināja K. Greiškals — valmierietis, sportists, treneris, «vārpietis», sporta organizators, pašvaldības vadītājs. Šo domu atbalstīja Sporta komiteja, ārzemju latvieši, LOK, vēlāk arī valdība.

1992. gada novembra sākumā pie pusuzcēlā stadiona ieejas atklāja pieminekli — laukakmeni izcirstu J. Daliņa seju.

Gada nogalē, neskatoties uz dokumentu, kuru rotāja LR sešpadsmit ministru un viņu vadītāja I. Godmaņa paraksts ar apņemšanos finansiāli sekmēt spēļu sagatavošanu, darbi stadionā pierima. Nebija līdzekļu. Daudz līdzekļu bija ieguldījusi pašvaldība, Valmieras uzņēmumi, ziedojumus devuši ārzemju tautieši, arī valdība. K. Greiškalna optimisms, neatlaidība panāca savu, līdzekļi atradās, darbi turpinājās.

Lai aktivizētu sabiedrību, iepazītos ar Valmierā paveikto, K. Greiškalns piedāvāja 1992. gada nogalē sarīkot Valmierā LOK Ģenerālās asamblejas (ĢA) sesiju.

Sesijā par paveikto un nākotnes iecerēm ziņoja LOK prezidents V. Baltiņš, kā arī atsevišķi izpildkomitejas locekļi. Ievēlēja jauno LOK sastāvu — 107 cilvēkus, kuri savukārt apstiprināja labojumus LOK statūtos, lai tie būtu atbilstoši olimpiskajai hartai. Par LOK prezidentu ievēlēja V. Baltiņu, pēc viņa priekšlikuma, arī četrus viceprezidentus — Ž. Tikmeru, V. Kleinbergu, O. Kehri un K. Greiškalnu, kurš balsošanā izkonkurēja V. Valteru. Vairāk nekā par pusi mainījās arī LOK izpildkomitejas sastāvs. Pirms tam bija debates, kurās vairāki runātāji uzsvēra, ka nav pieļaujams, ja Latvijas valstsvienības sportisti nepārvalda valsts valodu, nezina Latvijas nacionālās himnas vārdus. Minēja arī nepieciešamību pēc lielākas atklātības LOK izpildkomitejas darbā, strādāt visiem kopā, par sporta veidu federāciju patstāvību un to lomu savu sporta veidu attīstībā. Liekas, ka Ģenerālā asambleja īpašu jauninājumu nākotnes programmā neienesā, tā atgādināja jau bijušās sanāksmes. Uzplaiksnāja arī jau par tradīciju kļuvušās domstarpības.

Latvijā ienāca daudzi jauninājumi.

Sportā līdz šim nebijis notikums — 6. janvārī apstiprināts LR Sporta komitejas un LOK kopīgais dopinga nolikums un komisija. No Zviedrijas ieradās speciālisti, pirmos dopinga kontrolei pakļāva Albēvilas olimpisko spēļu kandidātus.

1992. gada februārī Rīgā Alksnāja ielas 7. un 9. nama atslēgas nodeva Latvijas Sporta muzeja direktorei I. Baltvilkaī. Jāapzina vairāk nekā 12 tūkstoši esošo materiālu, jāmeklē jauni. Muzeja atklāšanā daudzas prominentas un oficiālas personas izteica vēlējumus un arī solījumus, veltes dāvāja vieglatlētikas, airēšanas, basketbola, riteņbraukšanas sporta veidu veterāni, U. Semjonova nodeva muzejam basketbola bumbu, ar kuru esot bijusi kopā 25 gadus. Kinorežisors A. Ep-

ners uzticēja sporta krekliņu, ar kuru aizsācis Tautasdziesmas maratonu. Muzeja fonda glabātājas slavenās TTT komandas ilggadējās spēlētājas Dz. Grundmanes enerģiskā un sirsnīgā darbība padarīja muzeju par reprezentācijas un tikšanos vietu daudziem pasākumiem. Muzeju apmeklēja skolēni, sporta veterāni, ar to iepazīnās SOK prezidents H. A. Samarančs, viesojoties Rīgā.

Līdz 1988. gadam H. A. Samarančs bija apmeklējis 166 valstis, taču 1988. gada LOK atjaunošanas konferences ielūgumu toreiz nepieņēma.

SOK prezidents H. A. Samarančs ieradās Rīgā, lai iepazītos ar olimpisko kustību un sporta bāzēm. Vizītes laikā SOK prezidents tikās ar AP prezidija priekšsēdētāju A. Gorbunovu, apmeklēja Siguldas kamanīņu trasi, par kuru izteicās atzinīgi. Sporta muzejā SOK prezidents atstāja ierakstu viesu grāmatā. SOK prezidents tikās ar LOK izpildkomitejas, Latvijas sporta vadības un sporta veidu pārstāvjiem. Preses konferencē Reiterna namā H. A. Samarančs izteica gandarijumu par Latvijas sportistu līdzdalību Albērvilas ziemas olimpiskajās spēlēs. Tikpat gandarīts viņš jutišoties, redzot Latvijas pārstāvjus Barselonā. «Esmu pārliecināts, ka jūs spēsiet visai pasaulei demonstrēt efektīvu sporta organizāciju», izteicās SOK prezidents. «Mēs ar jums kopā pavadīām tikai dažas stundas, toties esam liela delegācija, lai pierādītu, ka atzīstam jūs pilnībā un Latvijas olimpiskā organizācija kļūst par svarīgu locekli mūsu saimē». H. A. Samarančam pasniedza keramikas kolekciju un mākslinieka H. Siliņa gleznu. Savukārt V. Baltinam tika pasniegts SOK oficiālais karogs. Preses konferencē SOK prezidents, atbildot uz žurnālistu jautājumiem, nodemonstrēja lieliskas diplomāta iemaņas.

1992. gada 10. martā LR Augstākā Padome apstiprināja Latvijas sporta pedagoģijas akadēmijas (LSPA) satversmi un rektoru Uldi Grāvīti. Pirms tam 1991. gada nogalē LVFKI pārdēvēja par Latvijas sporta pedagoģijas akadēmiju. LVFKI vadītāji aizvadītajos gados bijuši: direktori — Nikolajs Nelga (1951.—1958.), Aleksis Ailis (1958.—1960.), rektori — Andrejs Elvihs (1960.—1962.), Vladimirs Maksimovs (1962.—1982.), Ilgvars Forands (1982.—1988.), Uldis Grāvītis (no 1988. gada). Iepriekšējā perioda veiktais darbs deva atzīstamus rezultātus, un speciālistu skaits auga strauji. 1968. gadā strādāja 2664 fiziskās kultūras un sporta darbinieki, no tiem 1486 ar augstāko izglītību. 1993. gadā darbinieku skaits jau bija 4269, no kuriem 74 procenti speciālisti ar augstāko izglītību. Vispār-

izglītojošās skolās strādāja 1320 skolotāji, to vidū 83 procenti speciālistu, sporta skolās 1065 treneri, no kuriem 78 procenti speciālistu. Devindesmito gadu sākumā studentiem deva iespēju apgūt papildus specialitātes — bioloģijas skolotāis, veselības mācība, sporta menedžeris u. c. LSPA materiālā bāze visumā nodrošināja mācību procesu, jo iepriekšējās celtnes papildināja 1988. gada sākumā uzceltā Somiņā ražotā vieglatlētikas halle. Diemžēl joprojām nebija daudzkārt ienlānotais, bet nerealizētais peldbaseins. Līdz 1993. gadam LVFKI un LSPA izglītību guvuši vairāk nekā 5800 speciālistu. LSPA darbu turpināja kvalifikācijas celšanas kursi, bet no 1993. gada darbību uzsāka maģistratūra. Vairākums Latvijas sporta zinātnieku disertācijas bija aizstāvējuši Maskavā, Leningradā, Tartu. 1992. gadā Latvijas zinātnes padome apstiprināja LSPA promocijas padomi doktora zinātniskā grāda piešķiršanai. Pirmais Latvijas sporta pedagoģijas doktora grādu ieguva LSPA slēpošanas katedras lektors Juris Grants.

Latvijas sportā ienāca firma «Adidas». Šo ieceri 1992. gada rudenī realizēja LOK jaunatnes komisijas loceklis, vairākkārtējs Latvijas čempions peldēšanā arhitekts A. Štrauss. Ne tikai sporta preces iepriecināja sportistus, arī firmas veikala aktivitāte sporta apriņķī, gan atbalstot sporta pasākumus, komandas, gan veikalā rīkojot tikšanās un preses konferences. Bet galvenais — «Streetball» — ielu basketbola pasākums, kad Elizabetes ielā spēkiem mērojās ar 600 komandu, bet Vērmanparkā priecājās lielie un mazie rīdzinieki, sportojot, klausoties populārus mūzikus, mīlojoties ar gardumiem.

Izmaiņas bija notikušas arī Sportloto, kuru Latvijā spēlēja 20. gadus. Firma jau divus gadus atrodas Latvijas jurisdikcijā, izveidots «Latvijas loto», līdz ar to gūtā peļņa paliek Latvijā. PSRS sistēmā 75 procentus no peļņas saņēma centrs, lai ar «devīgu roku» tos atdotu republikām, piemēram, Latvijai Siguldas kamaniņu trases celtniecībai. Tagad viena trešdaļa palika loterijai, divas trešdaļas nonāca valsts budžetā. Šo naudu izmantoja sportam un izglītībai.

Latvijā sāka attīstīties senioru sports. Agrāk vairāk bija pazīstamas kā veterānu sacensības, pārsvarā lauku rajonu sportistiem. Senioru sports aicināja kopā sava sporta veida iepriekšējo gadu izcilākos sportistus, lai gatavotos startam atsevišķām sacensībām, arī oficiālajiem Eiropas un pasaules turnīriem. Latvijā populāras bija kļuvušas sacensības basketbolā par J. Krūmiņa kausu, tagad tās pārgāja valsts robežu un Pērnavā ieguva starptautisku skanējumu — bez Baltijas val-

stīm piedalījās arī Somija. Latvijas komanda, kurā spēlēja tādi pazīstami basketbolisti kā K. Strēlis, O. Merksone, kuru trenēja R. Karnītis un pārstāvis bija V. Muižnieks, palika aizigauņiem otrajā vietā.

Notika izmaiņas arī sporta veidu federāciju vadībā, līdzšinējie sava sporta veida pārzinātāji atkāpās no amata vai viņus neievēlēja no jauna. Viņu vietas aizņēma dažādu firmu vadītāji, kuri varēja materiāli atbalstīt sporta veidu. Ne vienmēr tas deva cerētos rezultātus, radās domstarpības speciālistu un šo vadītāju savstarpējā darbībā.

Arī sporta veidu panākumu apraksti laikrakstos daudzos gadījumos parādījās sponsoru ziedojumu rezultātā, jo ne laikraksti, ne paši žurnālisti nespēja finansēt dārgos braucienus. Pozitīvi bija tas, ka beidzot arī Latvijas žurnālisti varēja vērot pasaules sporta notikumus un par tiem vēstīt lasītājiem vai televīzijas skatītājiem. Līdz tam žurnālistu braucienus koriģēja Maskavas vadība. Protams, žurnālisti, pateicībā par iespēju piedalīties, veidoja garus aprakstus un centās sporta notikumus, sacensības un arī neveiksmes parādīt kontekstā ar ceļojuma iespaidiem. Dažkārt zuda objektīvs vērtējums, it īpaši pēc neveiksmēm.

Latvijas žurnālistiem plašāku ceļu pavēra Budapeštā notikušais Starptautiskās sporta preses asociācijas (AIPS) 55. kongress, kurā Latvijas sporta preses asociāciju 30. aprīlī oficiāli uzņēma par pilntiesīgu locekli.

Atjaunots tika Rīgas futbola klubs, kura pirmsākums meklējams 1923. gada 14. martā. Tātad pēc 59 gadiem atjaunots latviskais futbola klubs, kurš līdz 1940. gadam 8 reizes bija Latvijas meistarū godā. Pirmais mēģinājums atjaunot RFK bija jau 1989. gadā, bet finansiālie apstākļi neļāva sākt nopietnu darbu.

Decembra nogalē nodibināja Latvijas sieviešu sporta savienību, kā tās galvenos uzdevumus noteica sieviešu un meiteņu sporta kā veselīga dzīves veida propagandu, sadarbību ar radnieciskām institūcijām ārvalstīs.

Latvija uzņēmās organizēt pirmās Eiropas valstu sacensības svaru bumbu celšanā. Iniciatori — talsinieki — savās mājās uzņēma Baltijas valstu, Krievijas, Ukrainas un arī Kazahijas sportistus. Dalībvalstu pārstāvji nodibināja pagaidu Eiropas Svarbumbu celšanas savienību, par prezidentu ievēlēja talsinieku U. Kundziņu.

Latvijā jau gaitu uzņēmušajam sieviešu futbolam, sieviešu hokejam blakus nostājās sieviešu brīvā cīņa. Jūnija sākumā

notika pirmais Latvijas čempionāts dāmām un jaunkundzēm, uzvarētājas cerēja piedalīties septembrī pasaules čempionātā Francijā.

Olimpiskais gads, Latvijas iespējamā līdzdalība olimpiādē, ārzemju valstu palīdzība, jaunās starpvalstu attiecības deva iespēju un pārliecību mēroties spēkiem ar citu valstu sportistiem. Vēl jo vairāk tāpēc, ka iepriekšējos gados šīs iespējas bija ierobežotas, jo pārsvarā starptautiskos startus veidoja PSRS sporta organizācijas.

Dažkārt Latvijas sportistu izbraukumi un starti ārvalstīs atgādināja pēkšņi atvērtas slūžas, kad pasaules sporta arēnās vienlaikus atradās daudzas jo daudzas Latvijas komandas un sportisti.

VEF basketbola komanda piedalījās turnīrā Portugālē un guva uzvaru, pieveicot Čehoslovākijas klubu 79:69, Holandes klubu 111:87 un Portugāles izlases vienību 83:70.

«Celtņieka» handbolisti sportiski ceļoja pa Spāniju, bet kluba otrā komanda sacentās ar Dānijas sportistiem. Nedaudz vēlāk «Celtņieks» spēlēja Somijā. Rīgas «Vārpas» handbolistes savukārt spēlēja Norvēģijā.

Latvijas cīņas komanda devās uz Somiju, lai piedalītos FILA apstiprinātā starptautiskā turnīrā, kurā startēja Dānijas, Zviedrijas, Somijas, Baltkrievijas cīkstoņi. Panākumu guva LR Augstākās Padomes apsardzes policists R. Moļņiks, izcīnot apzeltīto kausu svarā līdz 74 kg.

No Šveices ar pirmo vietu 6 komandu turnīrā atgriezās «Auroras» sieviešu volejbola komanda.

TTT komanda partnerus atrada Baltijas valstu kausa izcīņā. Turnīram beidzoties, TTT dāvāto kausu izcīnīja pašas dāvinātājas. Plašu turnīra ceļojumu TTT veica Amerikā.

Arī handbolisti izveidoja Baltijas meistarsacīkstes. Vadībā šajā pasākumā ir lietuvieši, kuri pirmie atteicās startēt PSRS čempionātos, tādēļ viņiem paredzēja strauju kritumu. Bet tas nenotika.

Oslo Ziemeļvalstu kausa izcīņā basketbolā vīriešu komandām Latvija cīņā par pirmo vietu ar 95:80 pieveica lietuviešus. Uzvara pār dienvidkaimiņu valsts vienību gūta pēc pusgadsimta. Kaimiņvalsts vienībā gan nespēlēja A. Sabonis un S. Marčuļonis.

Citu ceļu izvēlējušies «Radiotehniķa» volejbolisti, kuri nolēmuši turpināt spēlēt PSRS čempionātā, jo viņi citas alternatīvas nesaskatot.

Pasaules junioru čempionātā daiļslidošanā par vicečem-

pionu kļuva K. Kostins, kurš vēlāk pārbrauca trenētis uz ASV.

No Itālijas atgriezās pasaules 2. dambretes olimpiādes 3. vietas ieguvēji G. Valneris, V. Vigmans un Z. Golubeva. So panākumu viņi guva 18 valstu konkurencē, apliecinot Latvijas dambretes senās tradīcijas. Savam pasaules vicečempiona nosaukumam G. Valneris Francijā pievienoja Eiropas čempiona titulu, atstādams aiz sevis 12 valstu 19 dambretistus.

I. Samušonoks kļuva par Eiropas junioru čempionu, J. Janovičam bronzas medaļa brīvajā cīņā.

Latvijas džudo skolas apliecinājumu kārtējo reizi pierādīja V. Zeļonijs, kurš Eiropas Grand Prix turnīrā ieguva otro vietu. Eiropas čempionātā Parīzē rīdzinieks V. Zeļonijs izcīnīja sudraba medaļu. Nedaudz nepaveicās V. Voinovam, viņam ceturta vieta.

Eiropas čempionātā pirmo reizi startēja arī Latvijas svarcēlāji. Mazo bronzas medaļu, uzraujot 157,5 kg smagu stieni svara kategorijā līdz 75 kg, ieguvis A. Zerebcovs. Grūšanā viņš fiksējis 182,5 kg, kas divcīņā deva piekto vietu. Ar divcīņā paceltajiem 367,5 kg sesto vietu ieguva smagsvars R. Bergmanis.

Tad pienāca diena, kad oficiālās starptautiskās sacensībās par godu uzvarētājam atskaņoja Latvijas nacionālo himnu. Sī notikuma varonis bija Igors Kazanovs — Eiropas 22. meistarsacīkšu vieglatlētikā telpās uzvarētājs 60 m barjerskrējienā. Viņa uzvaru gaidīja, gaidīja arī pirmo lielāko panākumu Latvijai. I. Kazanova rezultāts — 7,55. Ceturto vietu 400 metros ar jaunu Latvijas rekordu telpās — 46,97 ieguva A. Iljušins. Ceturtajā vietā arī M. Bružiks ar 16,78 m tālu trīsoli.

Francijā plašās starptautiskās vieglatlētikas sacensībās ar labu rezultātu trīssoļlēkšanā — 17,26 otro vietu ieguva M. Bružiks. Otrā vietā arī I. Kazanovam 60 m barjerskrējienā — 7,52. Nedaudz vēlāk, startējot Berlīnē, M. Bružiks uzvarēja ar 17,24. Trešo vietu ieguva augstlēcēja V. Gotovska — 1,91. Panevežā ogrēnietis N. Sietiņš augstlēcšanā veica 2,28, kas bija Latvijas rekords telpās un augstāks par brīvdabas rekordu. IAAF Grand Prix izcīņā Seulā I. Kazanovs uzstādīja jaunu Latvijas rekordu 110 m barjerskrējienā — 13,34, labojot savu pirms pieciem gadiem sasniegto rezultātu. Priecīga vēsts pienāca no Somijas, kur N. Sietiņš augstlēcšanā veica 2,30 m, labojot Latvijas rekordu.

Pirms 24 gadiem Latvija Baltijas valstu sacensībās vieglatlētikā uzvarēja komandu cīņā, tagad, 1992. gadā, šis panā-

kums atkārtots. Kopš 1940. gada Baltijas valstu vieglatlētī tikušies 36 reizes, Latvija uzvarētāju godā bijusi 8 sacensībās. Kā min sporta statistiķis A. Staģis, tad šī bijusi 122. mačsacikste 65 gadu laikā. Komandu ciņā Latvijai 273, Lietuvai 252, Igaunijai 213 punkti.

Ar Latvijas sportu rēķinājās arvien plašāk. Pasaules kausa izcīņā vieglatlētika piedalās kontinentu komandas. Eiropas komandā 1992. gada sastāvā iedalīts M. Bružiks, kurš pēdējā gadā dzīvoja, strādāja un trenējās ārzemēs. M. Bružiks ir otrais Latvijas pārstāvis vecā kontinenta komandā. 1933. gadā Stokholmā notika Eiropas un Amerikas vieglatlētikas sacensība. Stafete 100×200×300×400 otro etapu uzticēja skriet tolaik labākajam Latvijas sprinterim J. Ķīvītim. Tagad M. Bružiks ar 17,01 m tālu lēcieni ieguva 4. vietu.

Arī Latvijas peldētāji nesnauda. Pasaules kausa izcīņas kārtējā posmā Parīzē A. Jakovļevs 50 m distancē tauriņstilā finišēja pēc 24,52 sek. Palma de Maljorkā pasaules kausa izcīņā peldēšanā A. Jakovļevs ieguva ceturto vietu 100 m tauriņstilā, ievērojami pārsniedzot iepriekšējo Latvijas rekordu. Rezultāts 54,40. Labākais Latvijas peldētājs sevi nopietni pieņēma startam Barselonā. 3. Baltijas valstu čempionātā peldēšanā, kas notika Tallinā, Latvijai 11 uzvaras un 3 rekordi, no tiem divus: 400 m brīvajā stilā — 4:08,60 un 400 m kompleksā — 4:37,63 uzstādīja V. Kalmikovs.

Pēc lielās olimpiādes uz Spāniju, lai piedalītos paraolimpiskajās spēlēs, devās 4 cilvēku Latvijas delegācija, kurā bija divi sportisti. Ilggadējais invalīdu sporta kluba «Optimists» vadītājs, LOK izpildkomitejas loceklis J. Iluss, pavadot ceļā sportistus, novēlēja panākumus, pateicās B. Birmana firmai par tērpu izgatavošanu un citiem par palīdzību, kā arī izteica pārmetumus LOK par piešķirto līdzekļu neiedošanu. A. Šūpolnieks diska mešanā ieņēma astoto vietu — 34,04, lodes grūšanā — 14. un šķēpa mešanā — 15. vietu. A. Ližbovskis trīssoļlēkšanā piektajā vietā, tāllēkšanā — 6. un 200 m skrējienā — 7. vietā.

Starptautiskiem pasākumiem Latvijā radās plašāka ģeogrāfija. PSRS drošības dēļ iepriekšējos gados sacensības pārsvarā notika tikai Rīgā. Par starptautisku arēnu kļuva Talsu hokeja kluba ledus halle, kur ar saimniekiem tikās Somijas Pori pilsētas kluba komanda. Ar 9:7 uzvaru svinēja mājinieki.

Ists medaļu lietus Latvijas sambistiem nolija Kijevā, Eiropas meistarsacīkstēs. Sudraba medaļu saņēma J. Semjaškina,

bronzu V. Gordejeva, bet vīru smagsvaŗu konkurencē trešais labākais Eiropā bija V. Kolmakovs.

Taŗu veicās ne vienmēr, daŗkārt ne tikai sporta meistarībā. Sambo federācija bija saŗēmusi ielūgumu piedalīties pasaules ĉempionātā Francijā, bet LR Arlietu ministrijā nesaŗēma pases. Lidzdalība ĉempionātā izpalika. Arī tā daŗkārt izprata sportistu lomu starptautiskajās attiecībās.

Visai grūtajos ekonomiskajos apstākļos daudzi sporta pasākumi notika, tikai pateicoties ziedojumiem. Pamazām atjaunojās mecenātisma tradīcijas, vel gan bijīgas un nepastāvīgas. Laikrakstos, aprakstot aizvadītos sporta notikumus, autori parasti pārskaitīja visus labvēļus. Laikraksts «Sports» 1992. gada 15. maijā ziņoja, ka Latvijas nacionālā izlase futbolā ģenerālsponsora «Pārdaugava» specāli nofraktētājā lidmašīnā izlidojusi uz Oslo, lai draudzības spēlē tiktos ar Norvēģijas izlasi. Rezultātā 0:1 zaudējums.

11.4. Pēcolimpiskais 1993. gads

Latvijā turpinājās sporta sistēmas un pārvaldes pilnveidošanas mēģinājumi. Sporta muzejā 1993. gada 22. janvārī pulcējās Latvijas sporta organizāciju apvienības (LSOA) atjaunošanas dalībnieki. Sanāksmē nolēma LSOA nedibināt no jauna, uzskatot, ka tā būtu 1936. gadā slēgtās LSOA darba turpinātāja. LSOA dibinātāju vidū bija Tenisa, Galda tenisa, Zēģelētāju un Basketbola savienības, Ratiņinvalidu un Triatlona federācijas, Sieviešu sporta asociācija, Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmijas sporta klubs. Gan jaunie statūti, gan dibinātāju sastāvs nedeva juridisku pamatu jaunajai organizācijai uzskatīt sevi par 1936. gada LSOA pēcteci. Basketbola savienības prezidents I. Ozols vēlēšanās ieguva LSOA pagaidu valdes priekšsēdētāja amatu. I. Ozols teica, ka LSOA darbības pamatā likts princips: «Godīga attieksme pret Latviju, savu tautu, darbu un sportu». Nākotnes nodomi LSOA bija dibināt neatkarīgu radiokanālu, televīzijai iknedēļas dot 30 minūšu programmu, lai ietu tautā un paplašinātu dalīborganizāciju skaitu. Tomēr ieceres netika realizētas, gada beigās sabiedrībā nekas netika dzirdēts par LSOA aktivitātēm.

Izmaiņas notika arī Olimpiešu klubā. Prezidenta amatā ievēlēja Rīgas airētāju kluba prezidentu Vitoldu Barkānu, kurš nomainīja iepriekšējo prezidentu V. Mazzālīti un vēlēšanās uzveica otru pretendentu — U. Semjonovu. Tika pieņemti arī

jaunie statūti. Tajos paredzēts izraudzīt goda biedrus, uzņemt klubā ikkatru atbalstītāju un veicinātāju. Ar Sporta muzeja gādību Olimpniešu klubā regulāri notika interesantas tikšanās, kuras bagātināja Latvijas sporta vēsturi, tuvināja sportistus.

Fiziskās audzināšanas un sporta problēmas kļuva par visai pateicīgu politisku līdzekli pirmsvēlēšanu periodā. Jau Latvijas 2. sporta kongress pieņēma aicinājumu iedzīvotājiem sakarā ar gaidāmajām Saeimas vēlēšanām, kurā aicināja balsot par tiem deputātu kandidātiem, kuru pirmsvēlēšanu programmās paredzēta rūpe un atbalsts Latvijas sportam. Arī LOK prezidents V. Baltiņš otro reizi devās ceļā uz parlamentu, pirmā gadījumā kā Tautas frontes, otrajā — kā «Latvijas ceļa» kandidāts. Turklāt pēdējā sarakstā ne kā LOK prezidents, bet bankas «Olimpija» viceprezidents. Abas reizes pietrūka vēlētajū atbalsta. Visu politisko partiju un grupu pirmsvēlēšanu programmās bija vairāk vai mazāk plaša sporta programma. Laikraksts «Sports» 1993. gada 4. jūnijā publicēja LNA «Tēvzeme» finansētu politisku reklāmu, kurā akcentēta sporta vieta latviešu tautas atdzimšanā. Publikācijā izanalizēts ar sportu nodarbojošās jaunatnes nacionālais sastāvs, minot, ka aktīvi esot krievu un ebreju jaunieši, bet latviešu jaunatne esot inerta, sportojot nelabprāt, viņiem trūkstot līdzekļu sporta nodarbību samaksai un dārgā sporta ekipējuma iegādei. Arī skolas un armija nestimulējot sporta attīstību. Ierosināts stingru ieskaīšu kritēriju ieviešanu skolās, skolēnu pusmilitāru nometņu organizēšanu, izmantojot sportu kā vienu no efektīgākajiem jaunatnes patriotiskās audzināšanas stimuliem.

Kā jau dažkārt pieredzēts, pirmsvēlēšanu programmas būtiski atšķiras no to pēcvēlēšanu realizācijas. Nepietiekamā ekonomiskā bāze, valsts un pašvaldību ierobežotais budžets kļuva par iemeslu vairāku sporta skolu slēgšanai, grupu samazināšanai, skolēnu un jauniešu sacensību skaita ierobežošanai.

Visai saspringta un aktuāla kļuva sporta bāžu izdzīvošanas problēma, jo padārdzinājās ekspluatācijas izdevumi, bāzes nolietojās, samazinājās maksātpējīgo nomātāju skaits. Tas viss 1993. gada 22. janvārī saveda kopā sporta bāžu vadītājus, un viņi nodibināja Sporta būvju asociāciju. Par tās galvenajiem uzdevumiem izvirzīja priekšlikumu sagatavošanu likumdevējiem un problēmu kopīgu risinājumu. Visbeidzot, juridiski tika atrisināti šie samilzušie jautājumi. Pieņēma likumu par nacionālo sporta bāzi, Izglītības ministrija apstiprināja šo bāžu nolikumu. Turpmāk par nacionālo sporta bāzi varēs uzskatīt objektu, kuram LR Augstākā Padome būs piešķirusi

šo statusu un atbilstība būs saskaņota ar starptautisko sporta veidu federāciju prasībām. Nolikumā noteica, ka nacionālo sporta bāzi nedrīkst privatizēt, tām likumā paredzēti atvieglojumi.

Ceņšoties apgūt jaunievedumus un citu valstu pieredzi, 1993. gada 8. jūnijā nodibināja Latvijas organizāciju «Sports visiem». Tās statūti paredz dažādu sporta un fiziskās audzināšanas formu izmantošanu cilvēku kustību aktivitātēm. Pēc darbības satura jaunā organizācija būtisku atšķirību ar jau pastāvošajām sabiedriskajām sporta organizācijām neradīja, izņemot to, ka iespējama starptautiska sadarbība ar citām valstīm, kur gan cilvēku labklājība un dzīves standarts ir ievērojami augstāks, kas ļauj patiesi īstenot programmu «Sports visiem».

Izmainīja lauku sporta biedrības «Vārpa» statūtus, nosakot, ka tā ir neatkarīga sporta sabiedriska organizācija, kas uz brīvprātīgiem principiem apvieno ar lauksaimniecību saistīto uzņēmumu, iestāžu un organizāciju sporta klubus, kolektīvus, sekcijas, bērnu sporta skolas, kā arī šo uzņēmumu, iestāžu un organizāciju darbiniekus, viņu ģimenes locekļus, studentus, skolēnus, lauku rajonu iedzīvotājus. Biedrības darbību ietekmēja nepietiekamās finanses un notiekošās izmaiņas laukos. «Vārpa» vienmēr centusies saglabāt savas pamattradīcijas, pirmām kārtām — lauku sporta spēles, tās notikšot arī turpmāk.

Viena no noturīgākajām sporta tradīcijām ir arī orientēšanās sacensības «Magnēts», kuras 1993. gadā atzīmēja ceturdaļgadsimtu. «Magnēts» sākās Lilastē 1969. gadā un katru reizi notika jaunā vietā. Šajos gados dalībnieku skaits izaudzis no simta līdz 1484 dalībniekiem 1987. gadā trešajā kārtā, kas notika Jaunciemā.

Lai aktivizētu sadarbību, ievērojot politiskā un sporta pārvaldē notikušās izmaiņas, Rīgā 1993. gada 3. jūnijā Latvijas, Igaunijas un Lietuvas Sporta departamenta vadītāji, NOK prezidenti, Latvijas un Lietuvas Sporta federāciju padomes un Igaunijas Sporta savienības vadītāji parakstīja kopīgu līgumu, ar kuru apstiprināja Baltijas Sporta padomes izveidošanu. Padome nebija paredzēta kā juridiskā persona, tās darbības galvenie principi: vienlīdzība, atklātums, demokrātiskums, dalībvalstu darbības brīvība. Kā padomes darbības veidus paredzēja: apmaiņu ar sporta informāciju, kopējo, ikvienas valsts iekšējo un ārējo aktivitāšu koordinācija, sabiedrisko sporta organizāciju sakaru nostiprināšana, sporta attīstības

un vadības koordinācija. Lēmumiem paredzēts informatīvs un konsultatīvs raksturs.

Kā nozīmīgs notikums Latvijas sporta vēsturē ieies Uljanas Semjonovas uzņemšana sporta slavas galerijā. Springfildā, ASV Masačusetas štata, 1700 cilvēku klātbūtnē godināja astoņus izcilus basketbolistus. «Esmu no Latvijas un nesu pasaulē Latvijas vārdu», uzsvēra Uļa svinīgajā brīdī. Uļjana, kura bija beigusi sporta gaitas, kādu laiku bija aizmirsta, kas visai raksturīgi Latvijas sporta sabiedrībai kopumā. Tad viņu ievēlēja LOK izpildkomitejā, izveidoja Uļas palīdzības fondu, vēlāk ievēlēja LBS par viceprezidenti. Nenogurstošā Uļa spēj pabūt visur, kur viņu aicina, vai kur viņa pati uskata par nepieciešamu piedalīties. Sporta veterānu iekļaušanu sporta sabiedrībā, pusaudžu un jaunatnes vidū Latvijā mēģināts vairākkārt, tomēr līdz šim tas vairāk notika kampaņveidīgi un iesāktā aktivitāte pieklusla.

Jaunas ierosmes deva aizvadītās Trīszaigzņu spēles. Pazīstamais sporta darbinieks, žurnālists un vēsturnieks Alfrēds Leja laikrakstā «Sports» 1993. gada 13. jūlijā, vērtējot aizvadītās pasaules latviešu Trīszaigzņu spēles, tās nosauca par skaistā sapņa piepildījumu, kurš atgādinājis, ka Latvijā ir novadi Kurzeme, Vidzeme, Zemgale un Latgale, kur Latvijas brīvvalsts laikā jau rīkotas novadu meistarsacīkstes. Valmieru A. Leja uzskata par savdabīgu Latvijas sporta dzīves virzītāju, kur kādreiz uzcelts pirmais lielākais stadions, kur izauģuši lieliski sportisti, kur strādājuši un strādā izcili sporta organizatori, kur dzīvo īpašs Valmieras sporta gars, bet varbūt joprojām tur dzīvo Daliņa gars.

Viena no nozīmīgākajām Sporta muzeja veltēm 1993. gadā bija izstāde «Latviešu sports trimdā». Tā apvienoja visas pasaules latviešus, vienalga, zem kādas valsts karoga viņi startējuši sporta sacensībās. Izstāde sasaucās ar Trīszaigzņu spēlēm Valmierā, kas kopā pulcēja Amerikas, Austrālijas, Eiropas latviešus, visus kopā kā latviešus. Vēsturi var noklusēt, bet to nevar izdzēst no tautas atmiņas — tā izstādes atklāšanā teica Austrālijas latviešu sporta pārvaldes vadītājs G. Bērzzariņš. Vēsture bija noklusēta, maz pētīta, maz aprakstīta un liela daļa sporta vēstures vēl glabājās muzeja fondos.

1993. gadā izveidoja LOK Sporta muzeju.

Lai izveidotu valdības programmu, tās izstrādi veica Sporta departaments un LOK kopā ar sabiedriskām organizācijām. Sporta departamenta direktors Ž. Tikmers iestājās par to, ka arī turpmāk jācenšas saglabāt valsts ietekmi sportā, kopīgi

nosakot prioritātes gan augstu sasniegumu, gan visas tautas sportā.

Programmā paredzēti mērķi, galvenie uzdevumi, prioritātes, izpildītāji un Latvijas sabiedriskās sporta organizācijas. Sporta vadības pamatā ietverts Latvijas vēsturisko novadu princips. Paredzēts noteikt nacionālo sporta veidu statusu. Programmas projekta pārtapšana oficiāli atzītā dokumentā un to ieceru realizācija pildījās tikai daļēji. Jaunais LR Ministru kabinets ne tikai neveidoja ieteikto Sporta komiteju, bet likvidēja departamentu un iedibināja pārvaldi Izglītības, kultūras un zinātnes ministrijas struktūrā.

Latvijas sporta ieešana pasaulē nenozīmēja tikai sportistu un komandu piedalīšanos dažādos pasākumos, bet arī atvērta durvis un iespējas piekļūt ilgi aizliegtajam un no Maskavas regulētajam procesam — starptautiskās tiesnešu prasmes apgūšanai un attiecīgās tiesnešu kategorijas iegūšanai. Basketbolā par FIBA kategorijas tiesnešiem kļuva Agris Pērkonis un Ainārs Poga, pievienojoties esošam — Mārim Bernāram. Arī starptautiskā cīņas federācija FILA deva iespējas apgūt prasmī un piešķīra starptautisko kategoriju Jānim Indāram un Valērijam Solncevam.

Ilgāku laiku Latvijā nebija sporta veidu klasifikācijas, kas agrāk deva vairāk vai mazāk objektīvu pārskatu un iespēju salīdzināt sporta sasniegumus un izaugsmi. PSRS sistēmas sporta klasifikācija, kura pēdējos gados bija jūtami zaudējusi izveides zinātniskos un metodiskos pamatus, vairs neeksistēja. Mēģinājums Latvijā izveidot vienveida klasifikāciju nedevis vēlamos rezultātus. Latvijas sporta federāciju padome nolēma uzticēt izstrādāt klasifikāciju katram sporta veidam, ievērojot savu specifiku. Padome arī ieteica turpmāk lietot vienotu nosaukumu — Latvijas nacionālais tiesnesis, bet Latvijas meistara vietā lietot vārdus Latvijas čempions.

Pamazām savu darbību izvērša Latvijas Tautas sporta asociācija. Ogres sporta bāzēs ap 300 dalībnieku piedalījās Strādnieku I sporta svētkos. Programmā bija sacensības zābaka tālmešanā, basketbolā, futbolā, volejbolā, daudzciņā, autovadībā, peldēšanā, novusā, ložu šaušanā, šautriņu mešanā, spēka vingrinājumā.

Latvijā aizsāktais tautas sports pārcēlās uz Eiropu — Berlīni, kur 25 valstu sportisti piedalījās IX Eiropas strādātāju sporta spēļu 36 sporta veidu vai fizisko aktivitāšu pasākumos, neatkarīgi no vecuma, sportiskās sagatavotības. Latvijū pārstāvēja 6 darba kolektīvu 46 dalībnieki septiņos sporta veidos.

Īegūta citu valstu pieredze, iespēja piedalīties Eiropas Darbavietu sporta federācijas valdes sēdē, uzzināt nākotnes programmas. LTSA delegācija iesniedza priekšlikumu XIII Eiropas strādātāju sporta spēles sarikot 2001. gadā no 7.—10. jūnijam Rīgā. 1977. gadā I spēlēs piedalījās 8 valstis un 612 sportisti, Berlinē jau 25 valstīs un gandrīz 9000 sportisti. Grūti prognozēt dalībnieku skaitu Rīgā, bet Rīgas 800 gadu jubilejas gadā tas būtu interesants un reizē grūts pārbaudījums Latvijas galvaspilsētai, sporta organizācijām.

Pēcolimpiskais — 1993. gads iepriecināja ne tikai ar atsevišķām uzvarām vai apbēdināja ar neveiksmēm, bet galvenokārt priecēja sporta līdzjutējus ar to, ka Latvija kā pilntiesīga valsts piedalījās lielākajās pasaules un Eiropas sacensībās.

Diemžēl pasaules čempionātos neiepriecināja airētāji, biatlonisti, bobslejisti, bokseri, grieķu-romiešu cīkstoņi, futbolisti, kamaniņu braucēji, paukotāji, peldētāji, burātāji, arī vieglatlēti.

Veiksmīgi Eiropas kvalifikācijas turnīru sāka basketbolisti ar finālā lielisko uzvaru 80:79 pret Itāliju un 101:84 pret Izraēlu, taču turpmākās spēlēs veiksmē atstāja un kopvērtējumā dalīta 9.—12. vieta. Arī Eiropas klubu čempionāta un klubu kausu izcīņā, kā arī R. Korāča kausa izcīņā Latvijas klubu komandas neuzrādīja labu sniegumu.

Eiropas čempionāta kvalifikācijas turnīra 1. kārtu sekmīgi pārvarēja Latvijas sieviešu komanda, nākamā kārtā 1994. gadā.

Pasaules čempionātā bobslejā Z. Ekmanis/A. Intlers — 8. vietā, Eiropas čempionātā abiem 5. vieta. Eiropas kausa izcīņā R. Lodziņš/E. Bojārs, startējot 4 posmos, ieguva kopvērtējumā 2. vietu.

Iepriecināja S. Kursītis, pasaules čempionātā Toronto (Kanādā) izcīnot brīvajā cīņā 74 kg svaru kategorijā 7. vietu. Arī Toronto un arī 7. vietu izcīnīja V. Gordejeva džudo 66 kg svaru kategorijā. Veiksmīgi Eiropas čempionātā startēja Latvijas džudisti — V. Zeļonijs 65 kg svaru kategorijā izcīnīja 2. vietu, V. Voinovs 95 kg — 5. vietu.

Sporta draugus iepriecināja kanoe airētāji. Pasaules čempionātā Kopenhāgenā 1000 m distancē nepārspēts palika I. Klementjevs, tā viņam bija sestā zelta medaļa pasaules čempionātos. Sesto vietu 10 000 m distancē izcīnīja J. Klementjevs. Arī pasaules kausa izcīņā Poznaņā otrajā posmā I. Klementjevs izcīnīja 3. vietu, trešajā posmā Parīzē 2. vietu un ceturtajā

posmā Disburgā (Vācijā) 1. vietu. Veiksmīgi cīnījās arī J. Klementjevs, iegūstot otrajā un ceturtajā posmā 4. vietu. Savu ilggadību sportā I. Klementjevs izanalizēja zinātniskā darbā, salīdzinājis to ar citu izcilu airētāju treniņa procesu, un 1993. gada nogalē LSPA promocijas padomes sēdē aizstāvēja disertāciju un ieguva Latvijas Republikas pedagoģijas doktora grādu. I. Klementjevs ir otrais olimpiskais čempions, kurš ieguvis zinātnisku grādu. Pirmā bija I. Jaunzeme.

Ilgāku laiku neizdevās pārvarēt atpalcību peldēšanā, tāpēc iepriecināja A. Jakovļeva izcīnītā 7. vieta pasaules kausa izcīņā Vācijā 50 m un 100 m tauriņstilā.

Riteņbraucēju panākumi Latvijas sporta vēsturē ir senī un droši vien arī likumsakarīgi. Arī 1993. gada pasaules čempionāts nebija izņēmums. Grupas braucienā šosejā 184 km distancē Oslo 2. vietu izcīnīja K. Ozers, 5. vietā A. Piziks.

Stenda šaušanā pasaules čempionātā B. Timofejevs apatājā stendā ieguva 8. vietu, bet Eiropas čempionātā 7. vietu. Savu ilggadējo meistarību ložu šaušanā saglabāja A. Kuzmins, pasaules kausa izcīņā iegūstot 6. vietu.

Kanādas pilsēta Toronto bija veiksmīga arī M. Bružikam, kurš pasaules meistarsacīkstēs telpās ar 17,36 m izcīnīja 2. vietu trissollēkšanā. I. Kazanovs, 60 m barjerskrējienu uzrādot 7,55, ieguva 5. vietu. Pasaules meistarsacīkstēs Štutgartē I. Kazanovs 110 m barjerskrējienu ar rezultātu 13,38 6. vietā, V. Gotovska augstlēkšanā sasniedza 1,91 m, kas viņai deva 8. vietu.

No vingrošanas atvadījušās iepriekšējo gadu meistares, tāpēc iepriecināja L. Prince, kurai pasaules čempionātā Birminģemā vingrojumā uz balķa 5. vieta.

Pēc neveiksmes olimpiādē iepriecināja I. Dzelme Eiropas čempionātā vējdēļu F-42 klasē, izcīnot 3. vietu, bet J. Ozols ieguva 6. vietu. Ledus burāšanā Eiropas kausa izcīņā 5. vietā G. Rozenbergs.

Atsevišķi panākumi bija Latvijas junioriem.

Eiropas junioru meistarsacīkstēs džudo Nīderlandē bronzas medaļu izcīnīja rīdzinieks Vsevolods Zelonijs.

Čehijā pasaules junioru meistarsacīkstēs smailīšu divnieks Kaspars Bālāboliņš un Edgars Bunas 500 m distancē nopelnīja bronzas medaļas.

Eiropas junioru čempionātā svarcelšanā dobelnieks Viktors Sčērbatins svarā līdz 108 kg ar sniegumu 377,5 kg trīscīņā ieguva bronzas medaļu, kā arī divas mazās sudraba medaļas.

Pasaules junioru čempionātā akadēmiskajā airēšanā, kas notika Norvēģijā, bronzas medaļas izcīnīja Latvijas astoņnieks — I. Pavlovska, I. Beinaroviča, S. Ozoliņa, I. Vilka, E. Kuzņecova, D. Vītola, B. Prūse, B. Bitmane un E. Jaunbauere.

Iepriecināja jaunie bobslejisti R. Lodziņš un E. Bojārs, kuri pasaules junioru konkurencē sarežģītajā Kortīnas d'Ampeco trasē izcīnot otro vietu, deva cerības bobsleja nākotnei.

Šie nedaudzie, protams, priecīgie panākumi liecināja par notikušajām izmaiņām — pasaules sportā nestartēja PSRS, toties daudzas jaunas valstis, kuras katra atsevišķi uzskatāmas par sporta lielvalstīm — Ukraina, Baltkrievija, Kazahija, Krievija un citas. Pašlaik Latvijā ekonomiskie apstākļi nerada priekšnoteikumus jaunu talantīgu sportistu atklāsmei un izaugsmei. Atsevišķus sporta veidus — hokeju, futbolu — atbalsta turīgas firmas, klubu komandas piedalās daudzās sacensībās, bet tas maz dod valsts vienības izaugsmei. Iespējams, ka samazinājušās prasības, izmainījusies sportistu attieksme, jo esošā sociālā vide nestimulē un nevirza grūtām darbām, sevis ziedošanai sportam. Likumdošana nestimulē līdzekļu piesaisti sportam, it īpaši jaunatnes sporta jomā, līdz ar to mecenātisms, kurš vairāk sastopams atsevišķu klubu un komandu atbalstā, maz izvērsts skolēnu un jauniešu sportā. Bet bez jaunatnes nebūs olimpisko spēļu dalībnieku un arī lauru.

Žurnāla «Sporta Pasaule» 1993. gada 6. numurā LOK ģenerālsēkretārs A. Vrubļevskis atzīst, ka uz starptautiskām sacensībām arvien biežāk brauc nevis objektīvi spēcīgākie, bet gan tie, kuri var samaksāt izdevumus, jo federācijas nespēj finansēt piedalīšanos.

Jauns sākums 1993. gadā bija I Baltijas jūras valstu spēles, kurās piedalījās Lietuva, Krievija, Igaunija, Somija, Vācija, Zviedrija, Polija, Norvēģija, Dānija un Latvija. Preses materiāli liecina, ka doma par Baltijas jūras valstu spēlēm nebūt nav jauna, to pirmo reizi pēc Stokholmas olimpiādes 1912. gadā esot ierosinājuši zviedri, tam piekrituši arī Somijas, Vācijas un Krievijas pārstāvji. Krievijas pusi pārstāvējusi Pēterburgas un Baltijas olimpiskās komitejas, pēdējo rīdnieks A. Lindemūts. Spēles notikušas 1914. gada martā, tajās piedalījies arī rīdnieks svarcēlājs J. Krauze, izcīnot otro vietu.

Karš izjaucis nākotnes ieceres, un tikai 1923. gadā, atzīmējot Gēteborgas pilsētas 300 gadus, notikušas sporta spēles,

kurās piedalījās 15 valstu sportisti. Presē tās atzīmētas kā Baltijas spēles. Tajās piedalījušies visai liela Latvijas sportistu delegācija — vieglatlēti, svarcēlāji, cīkstoņi. Labākos panākumus guvuši svarcēlāji — A. Ozoliņš un K. Leilands izcīnījuši otrās vietas. LOK prezidents J. Dikmanis, kurš vadījis Latvijas delegāciju vēlāk, laikraksta «Latvis» pielikumā atzina, ka šī uzstāšanās lielās starptautiskās sacīkstēs ir vēsturisks notikums un jauns pamudinājums mūsu tālākai sporta dzīvei.

Latvijas starts Baltijas jūras valstu spēlēs 1993. gadā notika visai klusi, sporta sabiedrība bija maz informēta par šo pasākumu, kas ar laiku var gūt SOK atbalstu un kļūt par līdzvērtīgām spēlēm, kādas notiek daudzos pasaules reģionos. Latvija kopvērtējumā izcīnīja 17 zelta, 31 sudraba un 32 bronzas medaļas. Visvairāk medaļu guva Lietuva un Krievija.

Basketbolā mūsu komanda Z. Redāla, D. Unbedahte, S. Zītāne, O. Tarasenko, L. Medne, D. Krūmiņa, A. Jēkabsone, S. Pētersone un A. Eglīte izcīnīja 3. vietu. Arī vīriešu konkurencē Latvijai 3. vieta. Komandā spēlēja M. Budļevskis, U. Višņevics, U. Helmanis, A. Vecvagars, R. Štelmahers, G. Majors, R. Vītolīņš un A. Bogdanovs.

Arī handbolā studentes 3. vietā. Komandā spēlēja I. Meirāne, Z. Cavare, V. Baženova, I. Berezina, I. Domračova, E. Laganovska, A. Lavrinoviča, A. Lice, J. Mihailova, G. Ozoliņa un I. Šteinberga.

Savukārt vīriešu handbola komanda ieguva 2. vietu. Tās sastāvā D. Bražņikovs, I. Purmalis, L. Bolgzds, A. Cjunksis, Ē. Cjunksis, R. Dimpers, V. Labanovskis, A. Melderis, V. Prošķins, A. Skapsts un E. Švanks.

Volejbolā uzvarēja Latvijas valstsvienības: dāmām — V. Aistere, Z. Strazdiņa, I. Savicka, A. Rosijska, T. Levinska, A. Apine, J. Davidoviča un A. Safaraļibova; kungiem — V. Mihelsons, A. Eida, J. Plavinskis, J. Grīnfelds, U. Krastiņš, A. Vanags, A. Ozoliņš, V. Birjukovs, V. Bondars, V. Kardašs.

Vingrošanā junioriem komandām 2. vieta, individuāli 1. vietā V. Šnikers (zirgs), 2. vietā I. Vihrovs (brīvās kustības), 3. vietā V. Šnikers (lidztekas). Sievietēm komandām 3. vieta, individuāli L. Princei 1. vieta (balķis), 2. vieta (atbalsta lēcieni), 2. vieta kopvērtējumā, J. Feofolovai 3. vieta (atbalsta lēcieni).

Vairāk bija gaidīts vieglatlētikā. Pirmo vietu izcīnīja I. Kazanovs barjerotā distancē, G. Fogels 3000 m šķēršļu skrējienā, D. Kūla šķēpa mešanā un 4×400 m stafetes komanda —

A. Krišāns, V. Kočerjagins, I. Svikliņš, E. Tēbelis. Otrajā vietā E. Tupurītis 800 m, A. Matusēvičs kārtslēkšanā, M. Strobenders šķēpa mešanā, kā arī V. Lopatenko, G. Zālītis, G. Peders un H. Rodke 4×100 m stafetē. Trešajā vietā E. Tupurītis 1500 m, G. Peders 110 m barjerskrējienā. Sievietēm 1. vietu izcīnīja I. Curko trissoļlēkšanā un J. Blažēvica, L. Spulģe, L. Jēkabsons, L. Olijara 4×100 m stafetē. Otrajā vietā — V. Gotovska augstlēkšanā, J. Blažēvica tāllēkšanā. Trešajā vietā — L. Spulģe 100 m un 200 m, J. Kulaga 800 m un 1500 m, L. Jēkabsons 400 m barjerskrējienā, G. Sproģe trissoļlēkšanā.

Džudo cīņā 3. vietu izcīnīja A. Terentjevs, N. Boroviks un A. Šahelis. Savukārt grieķu romiešu cīņā 2. vietu ieguva J. Žigalo, veterāns N. Pavlovs smagajā svarā 3. vietā. Pārējie 5 cikstoņi startēja sliktāk.

Mākslas vingrošanā Latvijai kopvērtējumā 4. vieta.

Orientēšanās 3,3 km ar 8 KP 2. vietu ieguva I. Namovīra, 6,8 km distancē ar 12 KP 1. vietu izcīnīja A. Ābola. Vīriešiem A. Grende 1. vietā — 4,3 km ar 12 KP un 3. vietā 11,3 km ar 21 KP. Sievietēm stafetē 2. vietā I. Brūvere, I. Namovīra, Z. Abzalone, A. Ābola, vīriešiem 3. vietā — A. Grende, K. Ummeris, I. Žagars, A. Leiboms.

Paukošanā godalgotās vietās Latvijas sportisti neierindojās.

Peldēšanā 100 m brasā 2. vietā K. Rindina, K. Ločmelis ieguva 3. vietu 50 m un 100 m brīvajā stilā. Bija gaidīta A. Jakovļeva uzvara 100 m tauriņstilā, to viņš arī panāca, vēl izcīnot 3. vietu 50 m distancē. V. Kolmikovs ieguva 3. vietu 200 m kompleksā peldējumā, kā arī kopā ar A. Sļadzevski, A. Jakovļevu, K. Ločmeli — 3. vietu 4×100 m brīvā stila stafetē.

Riteņbraukšanā Latvijas olimpieši apstiprināja savu meistartību — kritērija braucienā 55 km 1. vietā K. Ozers, 2. vietā A. Piziks. Grupu brauciens trekā 1 km hitā 2. vietā V. Bērziņš, sprintā 2. vietā A. Ķiksis.

Ļoti veiksmīgi startēja smaiļotāji un kanoe airētāji. Smaiļošanā: 500 m 2. vietā I. Kļimova, 3. vietā Bālāboliņš/E. Buncis, 2. vietā L. Laure/J. Stučka. Kanoe 500 m uzvarēja I. Klementjevs, 2. vietā J. Klementjevs un V. Moisejenkovs/J. Pautis. Arī 1000 m sportisti ierindojās iepriekšējā secībā.

Tranšeju stendā 3. vietā E. Kirjačkovs, bet apaļajā stendā zelta medaļa B. Timofejevam. Abos stendos komandām Latvijai 2. vieta. E. Kirjačkovs ieguva 2. vietu arī dubletu šaušanā.

Aostā, Itālijas ziemas centrā, 1993. gadā notika Eiropas jauniešu 1. ziemas spēles. Latvijas sportisti startēja distanču slēpošanā, biatlonā, kalnu slēpošanā, daiļslidošanā. Labāko rezultātu sasniedza biatlonists Raivis Zimels, ierindojoties 14. vietā.

1993. gada jūlija sākumā Nīderlandes pilsētā Falkensvārdā notika II Eiropas jaunatnes olimpiskās dienas sacensības, kurās piedalījās jaunieši no 44 valstīm desmit sporta veidos. Latvija piedalījās riteņbraukšanā, peldēšanā, vieglatlētikā, vingrošanā, džudo un tenisā. Iznemot atsevišķu vieglatlētu sniegumu, pārējo sportistu rezultāti bija visai pieticīgi. Iemesli tam bija dažādi. Pirmkārt, neaizbrauca labākie, bet tie, kurus finansēja, un, otrkārt, nēdējos gados sakarā ar pieticīgajām sporta skolu ekonomiskajām iespējām mazinājās meistarība.

Arī Latvijas studenti atiaunoja savu līdzdalību pasaules universiādē. Ziemas universiādes sacensības notika 1993. gadā no 6.—14. februārim Zakopanē (Polija). Diemžēl augstus rezultātus slēpotāji neguva, labākā bija 47. vieta I. Rudko. Pirmo reizi Latvijas studenti ziemas spēlēs (universiādē) piedalījās 1939. gadā Lillehammerē, kur P. Kaņeps 17 km distancē izcīnīja 12. vietu.

Vasaras universiādē tālajā ASV pilsētā Bufalo piedalījās to augstskolu studenti, kuriem varēja finansēt piedalīšanos. Rezultāti ne visai augsti. Vieglatlētikā S. Inšakovs 200 m ar rezultātu 20,97 7. vietā, J. Blažēvica tāllēkšanā ar 6,30 m — 8. vietā. Arī G. Peders 110 m barierotā distancē ieguva 8. vietu. Lielākā cerība — desmitcīnnieks R. Blūms — izstāiās.

Basketbolā studenti, zaudējot Ķīnai — 77:103, Lielbritānijai — 79:93, Somijai — 80:87 un uzveicot Libānu 111:89, Gabonu 94:73 un Japānu 72:62, kopvērtējumā palika 18. vietā.

Volejbola turnīrā studentes uzveica Honkongu, bet, zaudējot ASV, Šveicei, Peru, Kanādai un Turcijai, palika 12. vietā. Rezultāti liecina, ka studējošo vidū sports nav populārs. Zināma saistība ar rezultātu pazemināšanos ir sakarā ar sporta skolu darba apstākļu pasliktināšanos. Līdz ar to augstskolās par studentiem nekļūst sportiski jaunieši, bet studiju laikā saņiegt augstus rezultātus bez iepriekšējas gatavības ir visai grūti.

Noslēdzot pēcolimpisko gadu, 1993. gada 19. novembrī Reiterna namā Valsts prezidents Guntis Ulmanis pasniedza SOK goda nozīmes Latvijas sportistiem.

1993. gads zīmīgs arī ar to, ka pēc 1987. gada, kad pēdējo reizi bija oficiāla statistika, tā izstrādāta un ieviesta no jauna.

Šoreiz sava, Latvijas Republikas statistika. Apkopotie pilsētu un rajonu iesniegtie dati liecina, ka valstī darbojušies 464 uzņēmumu, iestāžu sporta kolektīvi un klubi, mācību iestādēs — 794 kolektīvi un klubi. Iedzīvotāiu rīcībā bijušas 2740 sporta bāzes, tajā skaitā 54 stadioni, 390 kompleksie laukumi, 1174 sporta spēļu laukumi, no tiem 325 basketbola, 370 volejbola, 134 tenisa, 275 futbola laukumi. Valstī darbojās 78 peldbaseini, no tiem 56 slēgtie baseini, tajā skaitā seši 50 metru baseini. Kopā valstī — 839 sporta zāles, 14 vieglatlētikas halles (manēžas). Latvijas lepnums ir un paliek Siguldas kamanīņu un bobsleja trase. Pārskatā uzrādītas 58 sporta skolas, tajā skaitā viena privātā un viena sabiedriskas organizācijas sporta skola.

Protams, atjaunotā statistiskā atskaite jāvērtē kā pirmsākums, atsevišķi rajoni, atceroties PSRS perioda statistiku, neticēja jaunievedumam. Tomēr iegūta pirmā valsts statistika, kas laus nākotnē sekot fiziskās audzināšanas un sporta attīstības tendencēm, veidot un realizēt valsts politiku.

12. PĒCKARA OLIMPISKĀS SPĒLES

Starptautiskā olimpiskā komiteja ar zviedru Zigfrīdu Edstrēmu priekšgalā atjaunoja savu darbību tūlīt pēc Otrā pasaules kara. 1945. gada augustā Londonā sanāca SOK izpildkomiteja, kas nolēma 1948. gada ziemas spēles rīkot Sanktmoricā, bet vasaras — Londonā.

1946. gadā Edstrēms publicēja aicinājumu visas pasaules sportistiem ierasties uz 1948. gada olimpiskajām spēlēm: «Pasaules jaunatne atkal pulcēsies vienkopus, lai mērotos spēkiem draudzīgās cīņās. Mēs esam piedzīvojuši divus šausmīgus pasaules karus, kuros tik tikko neaizgāja bojā visa cilvēce. Nākotne pieder jaunatnei, un nepieciešams, lai dažādu valstu sportisti pēc iespējas labāk iepazītos savā starpā. Tam par lielisku līdzekli der olimpiskās spēles».

Kā novērotājus uz Londonas spēlēm Z. Edstrēms ielūdz PSRS pārstāvjus. Viņš iestājās par PSRS sporta federāciju uzņemšanu starptautiskajās apvienībās, bet pēc tam arī Starptautiskajā olimpiskajā komitejā. Latvijas vārds netika minēts. 1951. gada 7. maijā Vīnes sesijā SOK atzina PSRS Olimpisko komiteju un PSRS sporta darbinieks N. Andrijanovs tika ievēlēts par SOK locekli.

1948. gada olimpiādē Londonā pirmo reizi startēja sociālistisko valstu sportisti. Spēļu programma tika paplašināta ar sieviešu smaiļošanu un dažām jaunām vieglatlētikas disciplīnām. Londonas olimpiskajās spēlēs piedalījās 4099 sportisti no 59 valstīm 19 sporta veidos, tika sadalīti 150 medaļu komplekti. Visvairāk medaļu ieguva ASV, Zviedrija un Ungārija. Cetrus zelta medaļas izcīnīja holandiešu, trīsdesmit gadus vecā divu bērnu māte F. Blankersa-Kūna.

Tomēr Latvija Londonā bija pārstāvēta. Kā ziņo ārzemēs iznākošais mēnešraksts «Sporta apskats» 1979. gada septembrī, tad olimpiādes basketbola zāles atklāšanā sacentušās Anglijas latviešu un Londonas izlases. Rezultāts 52:37 par labu latviešiem.

Olimpiskajām spēlēm Helsinkos bija jānotiek jau 1940. gadā, diemžēl tās izjauca karš. Un tikai pēc 12 gadiem — 1952. gadā no 19. jūlija līdz 3. augustam — 4985 sportisti no 69 valstīm pulcējās **XV olimpiskajās spēlēs Helsinkos**. Nenotikušās spēles simbolizēja 1940. gadā uzceltā stadiona jaunais — 72 m 71 cm augstais tornis — par godu izcilā somu šķēpmetēja Mati Jarvinena toreiz fantastiskajam šķēpa lidojumam.

Par spēļu varoni kļuva PSRS vingrotājs V. Čukarins, izcīnot 4 zelta un 2 sudraba medaļas. Labākos panākumus guva ASV, PSRS un Ungārijas sportisti.

PSRS pirmās olimpiskās delegācijas sastāvā uz Helsinkiem aizbrauca seši Latvijas PSR sportisti — vieglatlēti Edmunds Pilāgs un Pēteris Zeltiņš, riteņbraucēji Alberts Džarcāns un Harijs Japiņš, paukotājs Sergejs Habarovs un basketbolists Maigonis Valdmanis.

Kaut arī padomju basketbola izlase ieņēma otro vietu, zaudējot finālā vienīgi amerikāņiem, M. Valdmanis mājup atgriezās bez olimpiskās medaļas, jo izlases treneri izšķirīgajā mačā nelaida laukumā komandas visjaunāko spēlētāju.

Edmunds Pilāgs finišēja trešais savā 400 metru priekšskrējienā ar rezultātu 49,2 sekundes, bet tiesības tālākiem startiem ieguva tikai divi labākie. Arī 4×400 metru stafetes komanda, kurā E. Pilāgs skrēja otro posmu, mērķi sasniedza trešā un finālā neiekļuva. Pēteris Zeltiņš tika diskvalificēts jau pašā 10 kilometru distances sākumā — par nepareizu ceļa aizšķērsošanu citam sportistam. Paukotājs S. Habarovs, riteņbraucēji A. Džarcāns un H. Japiņš palika olimpiskās komandas rezervistos. Lodes grūšanā 6. vietu ieguva Maskavā dzīvojošais O. Grigalka.

VI ziemas olimpiskās spēles notika Norvēģijas galvaspil-

sētā Oslo — 1952. gadā no 14.—25. februārim. Piedalījās 30 valstu 732 sportisti. Trīs zelta medaļas ātrslidošanā izcīnīja norvēģis Jalmārs Andersons. Norvēģijas sportisti guva spožus panākumus, izcīnot 16 medaļas, no tām 7 zelta. Sportisti no Latvijas šaiās spēlēs nepiedalījās.

Tālajā **Melburnā 1956. gadā** jau vēlā rudenī — no 22. novembra līdz 8. decembrim — pulcējās 67 valstu 3184 sportisti. Trīs zelta medaļas ieguva ASV sprinteris Roberts Morrous, divas — PSRS vieglatlēts Vladimirs Kucs. Labākos panākumus guva PSRS, ASV un Austrālijas sportisti.

Olimpiskajās spēlēs PSRS izlases sastāvā startēja pieci Latvijas PSR sportisti, un visi atgriezās mājup ar olimpiskajām godalgām. Par mūsu pirmo olimpisko čempioni kļuva Rīgas Medicīnas institūta studente Inese Jaunzeme. Jau ar pirmo mēģinājumu šķēpa mešanā viņa uzstādīja jaunu olimpisko rekordu — 53,46 metri. Kaut arī viņas pretinieces bija toreiz slavenās šķēpmetējas — Eiropas un olimpiskā čempione Čehiete Zatopkova, pasaules rekordiste krieviete Konaļeva, poliete Figvere un citas, tās neaizsniedza šo rezultātu, bet Inese, aizmetot šķēpu vēl tālāk — 53,86 m, kļuva par čempioni.

Ineses Jaunzemes sporta gaitas sākās ar basketbolu. Šķēpa mešanā pirmais rezultāts nebūt nebija spožs — 26,20 metri. Pēc vidusskolas beigšanas Inese kļuva par Rīgas Medicīnas institūta studentu, bet vēlāk par pazīstamu kirurģi, Rīgas Medicīnas institūta Traumatoloģijas un ortopēdijas katedras asistenti, Latvijas PSR Valsts prēmijas laureāti, medicīnas zinātnu kandidāti. I. Jaunzeme bija ievēlēta par Republikas sporta kino federācijas priekšsēdētāju. Savu labāko rezultātu I. Jaunzeme sasniegta pēc RMI absolvēšanas 1960. gada vasarā Tartu — 55,73 m.

Svarcelšanā sudraba medaļu vidējā svarā izcīnīja V. Stepanovs, paceļot trīscīņā 427,5 kg. Sudrabs arī latviešu basketbolistiem Jānim Krūmiņam, Valdim Muižniekam un Maigonim Valdmanim.

Ziemas olimpiskās spēles notika **Kortinā d'Ampeco** — Itālijas kurortā, kad tieši 32 gadus pēc pirmajām ziemas spēlēm — 26. janvārī, aizdedza olimpisko lāpu. Par spēles varoni kļuva austrietis Tonijs Zailers, kurš izcīnīja 3 zelta medaļas. Latvija spēlēs nebija pārstāvēta.

XVII olimpiskās spēles notika mūžīgajā pilsētā **Romā 1960. gadā** no 25. augusta līdz 11. septembrim. Uz starta izgāja 83 valstu 5348 sportisti. Labojot 4 olimpiskos rekordus, no kuriem 2 pārsniedza pasaules labāko sniegumu, par čempionu

kļuva PSRS svarcēlājs J. Vlasovs, kurš olimpiskam startam bija gatavojies Rīgā. Izcilus rezultātus uzrādīja melnādainā ASV sprintere Vilma Rūdofla, kuras kontā 3 zelta medaļas. Cetras zelta, divas sudraba un vienu bronzas medaļu izcīnīja PSRS vingrotājs B. Šahļins.

Labākos panākumus guva PSRS, ASV un Vācijas sportisti. Romas spēles vēsturē iegājušas kā rekordu, pārsteigumu un arējo efektu olimpiāde.

PSRS komandā startēja arī Latvijas PSR sportisti.

Špagists, pasaules čempions Bruno Habarovs no Romas pārveda divas bronzas medaļas — par trešo vietu individuālajā un komandu sacensībā. Ar kārtējām sudraba medaļām mājup atgriezās basketbolisti Maigonis Valdmanis, Valdis Muižnieks, Jānis Krūmiņš, medaļa arī Cezaram Ozeram. Sprinta braucienos nokļūstot līdz astotdaļfinālam un tur zaudējot, startēja arī riteņbraucējs Imants Bodnieks. Ļeņingradas pārstāve Elvira Ozoliņa, vēlākā Jāņa Lūša dzīvesbiedre, izcīnīja zelta medaļu. Olimpiādē piedalījās arī Jānis Krasovskis, kurš dzīvoja Maskavā.

VIII ziemas spēlēs, kas notika 1960. gadā Skvovelijā, piedalījās 30 valstu 655 sportisti. Divas zelta medaļas izcīnīja PSRS sportists J. Grišins. Labākie panākumi PSRS, ASV un Zviedrijas sportistiem. Latvijas sportistu komandā nebija. Arējā spožuma un dalībnieku komforta ziņā 1964. gadā **Tokija olimpiskajās spēlēs** ievērojami pārspēja visas iepriekšējo spēļu galvaspilsētas. Iztērējot gandrīz divus miljardus dolāru, Japāna uzcēla stadionu un zales, ceļus un viesnīcas, kas tika uzskatīti par arhitektūras šedevriem.

Kaut arī daudz bija runāts par olimpiskās programmas sašaurināšanu, tā kļuva vēl plašāka ar jaunām peldēšanas un vieglatlētikas disciplīnām. Olimpiskās pilsoņa tiesības pirmo reizi ieguva volejbols un džudo. Piedalījās 93 valstu 5140 sportistu.

Par lielāko XVIII olimpiādes pārsteigumu uzskatīja Etiopijas maratonista Abebes Bikilas jauno uzvaru. Viņš kļuva par pirmo maratonskrējēju, kas uzvarējis divās olimpiādēs pēc kārtas. Visvairāk medaļu izcīnīja ASV peldētājs D. Šolanders — 4 zelta medaļas, bet A. Orters jau trešajā olimpiādē kļuva par uzvarētāju diska mešanā. Tokijas olimpiskajās spēlēs PSRS komandā 10 procenti sportistu bija no Baltijas republikām.

Olimpiskajās spēlēs Latvijas PSR pārstāvēja 15 sportisti septiņos sporta veidos. Volejbolā par olimpiskajiem čempio-

niem kļuva Ivans Bugajenkovs un Staņislavs Ļugailo, Astra Biltauere saņēma sudraba medaļu. Sudraba medaļas izcīnīja arī basketbolisti Jānis Krūmiņš, Valdis Muižnieks un Juris Kalniņš. Tandēmu braucienos trekā otrie finišēja Imants Bodnieks un maskavietis Viktors Logunovs. Sudraba medaļu ieguva arī šāvējs Pāvels Seničevs tranšeju stendā. Aleksandrs Gerasimjonoks palika ceturtajā vietā šaušanā ar brīvās sistēmas šauteni. Bronzas medaļas izcīnīja džudists Ārons Bogolubovs, Jānis Lūsis ar 80,57 saņēma bronzas medaļu, kaut arī togad bija pasaules šķēpmetēju līderis. Renāte Lāce 4×100 m stafetē ierindojās ceturtajā vietā, 100 m pusfinālā viņa palika sestajā vietā (11,7). 400 m barjerskrējienu pusfinālā septītais finišēja Edvīns Zaģeris (52,2). Neveicās paukotājam Bruno Habarovam, kas izstājās jau sešpadsmitdaļfinālā. Trekistu komanda, kurā startēja Dzintars Lācis, zaudēja 4 km iedzīšanas brauciena ceturtdaļfinālā.

IX ziemas olimpiskās spēles notika Insbrukā 1960. gadā no 29. janvāra līdz 9. februārim. Piedalījās rekordskaits — 36 valstis un 1111 sportists.

Izcilus panākumus guva PSRS sportiste Lidija Skobļikova, izcīnot visās ātrslidošanas distancēs zelta medaļas. Arī šajās spēlēs Latvijas sportisti nepiedalījās.

Olimpiskās spēles Mehiko 1968. gadā pirmo reizi notika augstkalnu apstākļos — 2240 metrus virs jūras līmeņa. Toreiz vēl nebija zināms, kā retinātais gaiss un skābekļa trūkums iedarbosies uz sportistiem. Pasaules prese pareģoja, ka sportistiem klāsies grūti.

Visfantastiskāko pasaules rekordu sasniedza ASV nēģeris Roberts Bimons, kas tāllēkšanā uzrādīja rezultātu 8,90 metru, pārsniedzot iepriekšējo rekordu par 55 centimetriem.

Amerikānis Rišards Fosberijs šeit ielika pamatus jaunajam augstlēkšanas stilam — ar muguru pret latīņu.

Spēlēs tika laboti 29 pasaules un 74 olimpiskie rekordi.

Mehiko plīvoja 112 valstu karogi un sacentās 5531 sportists. Pirmo reizi ar patstāvīgām komandām startēja VDR un VFR sportisti.

Latvijas PSR Mehiko olimpiādē pārstāvēja 11 sportisti. Ivans Bugajenkovs izcīnīja jau otro zelta medaļu volejbolā. Augstāko godalgu izpelnījās arī Tatjana Veinberga, kas bija iekļauta PSRS sieviešu volejbola izlasē.

Uzvaru svinēja Latvijas izcilākais šķēpa metējs Jānis Lūsis, ar pēdējo metienu sasniedzot 90,10 metrus. Jāņa Lūša sportiskā perioda sākums sakrīt ar studijām Latvijas Valsts

fiziskās kultūras institūtā, izcilā teorētiķa un praktiķa pedagoga Valentīna Mazzāliša vadībā. Jānis Lanka ieņēma 14. vietu desmitciņā ar 7227 punktiem, Ingrīda Verbele iņiņēja septiņā 400 metru pusfināla skrējiēnā, bet Helēna Ringa tāllēkšanā (5,84 m) savainojuma dēļ neizpildīja kvalifikācijas normu.

Dzintars Lācis kopā ar Staņislavu Moskvinu, Vladimīru Kužņecovu un Viktoru Bikovu ieņēma ceturto vietu 4 km komandu iedzīšanas braucienā. Valerijs Jardi, kas toreiz dzīvoja Rīgā, ieņēma 17. vietu individuālajā šosejas braucienā, 196,2 kilometros uzrādot rezultātu 44:15,90. Akadēmiskajā airēšanā Vitolds Barkāns, Elmārs Rubīns un Guntis Niedra četriniekā bez stūrmaņa (ceturtais vīrs laivā bija pēdējā brīdī ieliktais ļeņingradietis Pjotrs Iļjinskis) palika trešie priekšsacīkstēs un arī gandarijuma braucienā.

Francijas pilsēta Grenoble kļuva par 1968. gada ziemas olimpisko spēļu centru, piedalījās 37 valstu 1158 sportisti. Vēsturē spožu lappusi ierakstīja 30 gadus vecā zviedru slēpotāja Toīni Gustavsone, izcīnot 2 zelta medaļas. Trīs zelta godalgas ieguva franču sportists Žans Klods Kili. Labākos panākumus guva norvēģu sportisti.

Ziemas olimpiādē startēja arī Latvijas PSR sportiste — Lāsma Kauniste, kura izcīņija 5. vietu 1500 m distancē, 11. vietu 1000 m un 12. vietu 3000 m distancē.

Jubilejas — XX olimpiskās spēles Minhenē 1972. gadā pulcēja 121 valsts 7147 sportistus. Labākos rezultātus guva PSRS, ASV un VDR sportisti.

Pēc pārtraukuma spēļu programmā atkal tika iekļauta vīriešu rokasbumba, džudo un loka šaušana. Eksperimenta veidā sarikoja sacensības arī airēšanas slalomā. Skrejceļus un sektorus klāja sintētiska viela — rekortāns, kas sekmēja augstu rezultātu sasniegšanu. Minhenes jauno stadionu sedza caurspīdīgs jumts, pasargājot sportistus no vēja un lietus.

Nebijušus panākumus guva amerikāņu peldētājs Marks Spics — 7 zelta medaļas. Spēlēs sasniedza 49 pasaules un 152 olimpiskos rekordus.

Rīdzinieks Jānis Lūsis uz Minheni devās kā pasaules rekorda īpašnieks — 93,80 m, bet tur par diviem centimetriem veiksmīgāks izrādījās VFR sportists Klauvs Volfermans, kas kļuva par olimpisko čempionu ar rezultātu 90,48 m. J. Lūsis ar pēdējo metienu sasniedza 90,46 m. J. Lūsis ir pirmais latvietis, kas ieguvis visu olimpisko medaļu komplektu. 4×100 m stafetes komandā skrēja arī rīdzinieks Jurijs Silovs, izpelno-

ties sudraba godalgu. J. Silovs veiksmīgi skrēja trešo posmi un nodeva stafeti V. Borzovam.

No Latvijas PSR sportistiem bronzas medaļu ieguva Georgijs Kuļikovs, startējot PSRS izlasē 4×200 m brīvā stila peldēšanas stafetē. Ceturtā Latvijas sportiste Minhenē Biruta Hercova-Herberga ieņēma 19. vietu airēšanas slaloma smailišu vieniniekā. PSRS rokasbumbas komandas sastāvā 5. vietu izcīnīja vārtsargs J. Vilsons, kurš tobrīd spēlēja Maskavas klubā.

Sacensības, kas risinājās mierīgā, sportam labvēlīgā atmosfērā, vienpadsmitajā dienā tika pārtrauktas sakarā ar olimpisko spēļu vēsturē nepieredzētu terorisma aktu. Teroristiskās organizācijas «Melnais septembris» apbruņoti dalībnieki pāšļēpus iekļuva olimpiskajā ciematā un sagūstīja par ķīlniekiem vairākus Izraēlas delegācijas locekļus. Provokācijas apspiešana un apšaudīšanās, kurā bija cilvēku upuri, uz laiku pārtrauca olimpisko spēļu norisi.

6. septembra rītā olimpiskā stadiona tribīnes atkal piepildīja skatītāji. VFR prezidents Gustavs Heinemans un Starptautiskās olimpiskās komitejas prezidents Everijs Brendedžs paziņoja, ka spēles jāturpina.

XI ziemas olimpiskās spēles notika 1972. gada februārī Saporo, piedalījās 35 valstu 1012 sportisti. Trīs zelta medaļas izcīnīja «lidojošais holandietis» ātrslidotājs Ards Šenks. Latvijas sportisti spēlēs nepiedalījās.

Olimpiskajās spēlēs Monreālā, 1976. gadā, kur piedalījās 94 valstu 6189 sportisti, startēja desmit Latvijas pārstāvji. Par pirmajām olimpiskajām čempionēm basketbolā kļuva PSRS sportistes, kuru rindās spēlēja arī ridziniece Uljana Semjonova un TTT komandā spēlējošā Tamāra Dauniene.

PSRS volejbola komandas sastāvā par sudraba laureātu kļuva Pāvels Selivanovs. Izšķirīgajā spēlē PSRS zaudēja Polijai. Sudraba medaļu nopelnīja airētājs Aivars Lazdenieks pārairu četriniekā bez stūrmaņa. Latvijas vieglatlēti pārveda divas bronzas godalgas, tās izcīnīja «Vārpas» sprinteri Inta Kļimoviča 4×400 m stafetē un Juris Silovs — 4×100 m stafetē, abi trenera Imanta Liepiņa audzēkņi.

Šķēpa mešanā vīriešiem olimpiskā čempiona titulu ar jaunu pasaules rekordu — 94,58 m — izcīnīja ungārs Miklošs Nemets, Jānis Lūsis savā ceturtajā olimpiādē ierindojās astotajā vietā ar rezultātu 80,26 m un pēc tam atvadījās no lielā sporta, Afanasijs Kuzmins ieguva ceturto vietu ātršaušanā ar maz-

kalibra pistoli, bet Aigars Kūdis devīto vietu 200 m brasa pel-
dējumā (2:23,45).

XII ziemas olimpiskās spēles notika 1976. gada februārī
Insbrukā — jau otro reizi olimpisko spēļu vēsturē. Debija Lat-
vijas kamanīņu braucējiem. Verai Zozuļai 9. vieta, Dainim
Bremzem 8. vieta vieninieķā un kopā ar Aigaru Kriķi arī div-
nieķā. Vieninieķā A. Kriķis palika 13. vietā. 9. vietā divnieķā
Rolands Upatnieks un Valdis Ūzītis.

PSRS, uzņēmusies tiesības sarīkot **XXII olimpiskās spēles**,
darīja visu, lai Maskavas olimpiāde kļūtu par lielu un krāšņu
pasaules sporta forumu. Tika uzcelts apjuntais velotreks un
airēšanas kanāls Krilatskā, jāšanas sporta bāze Bitcā, univer-
sālā sporta zāle «Draudzība» Lužņikos, ACSK futbola un
vieglatlētikas komplekss, sporta bāzes «Izmailova» un «Sokoļ-
ņiki», peldēšanas sporta bāze un apjuntais olimpiskais sta-
dions, jahtklubs Tallinā un daudzas citas sporta celtnes.

Ražošanas apvienība VEF pirmais no PSRS uzņēmumiem
kļuva par oficiālo piegādātāju olimpiskajām spēlēm. Vefieši
izgatavoja tiesāšanas un informācijas aparatūras sistēmu vin-
grošanas sacensībām, kā arī kvazielektronisko telefona cen-
trāli olimpiskajam preses centram. Jelgavas mikroautobusu
rūpnīca RAF konstruēja un izgatavoja speciālus automobiļu
spēļu vajadzībām. RAF autobusi ar rezerves lāpām pavadīja
arī olimpiskās uguns stafeti no Grieķijas uz Maskavu. Olim-
piskos pasūtījumus izpildīja mēbeļu ražošanas apvienība
«Rīga», Rīgas un Valmieras mēbeļu kombināti un citi Latvi-
jas uzņēmumi. Rēzeknes mākslinieks Vladimirs Arsentjevs uz-
varēja konkursā par Maskavas olimpisko spēļu emblēmu.

Protestējot pret PSRS invāziju Afganistānā, daudzas val-
stis boikotēja spēļu sarīkošanu Maskavā. Kad 19. jūlija pie-
vakarē Starptautiskās olimpiskās komitejas prezidents Maikls
Kilanins paziņoja spēles par atklātām, tajās piedalījās tikai
81 valsts 5748 sportisti. Maskavā tika laboti 36 pasaules un
74 olimpiskie rekordī. Svarcēlāji laboja 13 pasaules rekordus,
peldētāji — 10, vieglatlēti — 6 pasaules rekordus.

Latviju šajās spēlēs pārstāvēja 13 sportisti. Republikas
šķēpa metēju zelta tradīcijas turpināja ventspilnieks, trenera
Māra Grīvas audzēknis, Dainis Kūla — 91,20 m. Jau par div-
kārtējo olimpisko čempioni kļuva Uljana Semjonova. Olim-
pisko zelta medaļu volejbolā izcīnīja «Radiotehniķa» kapteinis
Pāvels Seļivanovs. Tallinas līcī par čempionu kļuva burātājs
Aleksandrs Muzičenko «Zvaigznes» klases jahtā kopā ar kije-
vieti Valentīnu Mankinu. Pirms olimpiādes burāšanas regatī

organizēt piedāvāja Rīgai, taču valdības un sporta vadītāji no grūtā, bet godpilnā pienākuma atteicās. Jelgavas peldētājs Arsenis Miskarovs kļuva par pirmo Latvijas PSR sportistu, kas vienās olimpiskajās spēlēs izcīnījis trīs medaļas: 100 m brasā ar rezultātu 1:03,89 un 4×100 m kombinētajā stafetē — sudraba, 200 m brasā — ar rezultātu 2:17,28 — bronzas medaļu.

Otrajā vietā ierindojās akadēmiskās airēšanas četrinieks ar stūrmani — Zoržs Tikmers, Dzintars un Dimants Krišjāņi, Arturs Garonskis un Juris Bērziņš. Bronzas medaļu džudo cīņā ieguva Aleksandrs Jackevičs.

Kaut arī šāvējs Afanasijs Kuzmins (595 punkti) no čempiona atpalika tikai par vienu punktu, viņam bija jāsamierinās ar sesto vietu. Smailīšu četrinieks, kurā airēja jelgavnieks Aleksandrs Avdejevs, finālbrauciena laikā iekļuva pretvējā un atkrita uz septīto vietu.

1980. gada ziemas olimpiskās spēles notika Amerikā — Leikplesidā. Piedalījās 37 valstis un 1280 sportistu. Leikplesida kļuva par Latvijas sportistu triumfa spēlēm. Treneri V. Tiliks un R. Upatnieks bija veikuši ne tikai lielu treniņa darbu, bet arī uzbūvējuši Rīgas «Darba rezervju» sporta bāzē speciālu starta estakādi, kur sportisti apguva starta iemaņas. Arī kamanas bija gatavotas Latvijā. Pēc speciālistu vērtējuma, tas deva būtisku panākumu. Treneri izvirzīja sportistiem augstas prasības un tās arī tika izpildītas.

Vera Zozuļa izcīnīja Latvijai pirmo zelta medaļu ziemas olimpiskajās spēlēs. Arī turpmākajos gados V. Zozuļa guva panākumus. Beigusi sportistes gaitas, viņa strādā par treneri Latvijā un ārzemēs. Trešo vietu izcīnīja Ingrida Amantova, astoto vietu — Astra Rībena. Cerības saistījās ar Daiņa Bremzes un Aigara Kriķa startu, diemžēl Dainis, startējot vieniniekā, guva traumu un divnieka startā iegūta 10. vieta. PSRS izlasē hokejā šoreiz iekļuva arī Helmutu Balderi, kurš pirms tam bija pārgājis uz Maskavas ACSK. Fināla spēlē PSRS zaudēja ar 1:2 ASV, rezultātā H. Balderim sudrabs.

1984. gada XIV ziemas olimpiskajās spēlēs Sarajevā kuplāk nekā jebkad agrāk baltajās olimpiādēs PSRS izlasē bija pārstāvēti Latvijas sportisti. Sarajevā startēja 11 bobslejisti un kamaniņu braucēji. Leikplesidas spēļu laureātiem Verai Zozuļai un Ingridai Amantovai šoreiz nācās atzīt trīs VDR kamaniņu braucēju pārspēku. Ceturto vietu ieņēma I. Amantova, piekto — V. Zozuļa. Divnieku braucienos Juris Eisaks un Einārs Veikša uzrādīja septīto rezultātu.

Bobslejisti, kurus trenēja R. Upatnieks, uzstājās ar jaunajām VEF ražotajām kamanām. Vislabāk veicās Zintim Ekmanim, kas divniekā startēja kopā ar krasnojarskieti Vladimiru Aleksandrovu. Viņi izcīnīja bronzas medaļu — pirmo Latvijas bobsleja vēsturē — aiz divām VDR ekipāžām. Ceturto vietu ieņēma Eiropas čempioni Jānis Ķipurs un Aivars Snepsts. Ceturiņu braucienos ar jauno «bobu» sesto vietu ieņēma Jānis Ķipurs, Māris Poikāns, Ivars Bērups un Aivars Snepsts. Izlases otrais četrinieks — Zintis Ekmanis, Jānis Skrastiņš, Richards Kotāns un Vladimirs Aleksandrovs — ar vecām «Podari» kamanām uzrādīja divpadsmito rezultātu.

ASV pilsētā Losandželosā 1984. gadā notika **XXIII olimpiskās spēles**. Maskavas politiķi nolema šīs spēles boikotēt, līdz ar to sportisti, to skaitā Latvijas pārstāvji, nevarēja cīnīties par olimpiādes lauriem. Politiķu spēles nodarīja ļaunumu sportam, un sevišķi tiem sportistiem, kuriem olimpiāde varēja būt pēdējā vai arī vienīgā.

Olimpiādē piedalījās 140 valstu 7055 sportisti. Labākos panākumus guva ASV un Vācijas sportisti.

Ziemas olimpiskajās spēlēs Kalgari piedalījās 57 valstu 1759 sportisti.

No trenera amata bija aizgājis bobsleja pamatlicējs R. Upatnieks, tomēr viņa veiktais darbs deva iecerētos rezultātus. PSRS komandas sastāvā sekmīgi startēja Latvijas bobslejisti, iepriecinot daudzus līdzjutējus. Zelts divniekam, kuru pilotēja J. Ķipurs. Kopā ar viņu startēja leņingradietis V. Kozlovs. Otrs divnieks Ž. Ekmanis/A. Trops ierindojās 9. vietā. Veiksme neatstāja J. Ķipuru arī četriniekā, kur kopā ar J. Toni, G. Osi un V. Kozlovu izcīnīta 3. vieta. Atzīstami startēja M. Poikāna/O. Kļaviņa/J. Jaudzema/I. Bērups četrinieks — 5. vietā.

Hokeja turnīra noslēgumā zelta medaļu saņēma Rīgas «Dinamo» vārtsargs V. Samoilovs, kurš, būdams rezerves vārtsargs, nepiedalījās nevienā spēlē. Tādi bija olimpiādes noteikumi.

Seulas olimpiskajās spēlēs 1988. gadā piedalījās 160 valstu 9417 sportisti. Olimpiskās spēles izcēlās ar augstu tehnisko nodrošinājumu un arī ar labiem sportiskiem rezultātiem.

Startējot PSRS delegācijas sastāvā, Latvijas sportistiem trīs zelta medaļas. Piedaloties olimpiādē trešo reizi, pie spožākā kaluma godalgas tika Afanasijs Kuzmins. Pārliecinoši pārspējot visus pretiniekus, 1000 m distancē kanoe airēšanā pirmais finišēja Ivans Klementjevs. Vingrošanā lielisku panā-

kumu guva Natālija Laščonova, PSRS sastāvā izcīnot zelta medaļu.

Volejbolā PSRS komandu cīņā vadīja rīdzinieks G. Paršins. Komanda ieguva sudraba medaļu, to saņēma arī Raimonds Vilde.

Albērvilā 1992. gada 8. februārī 64 valstu vidū pēc ilgā pārtraukuma atkal: Latvija — Lettonie — Latvia... Sagatavošanās gan sportiskā, gan tehniskā ziņā bija sasteigta, jo ielūgums no SOK objektīvu iemeslu dēļ pienāca visai vēlu.

Atklāšanas parādē karogs iepriekšējo olimpisko spēļu čempiona Jāņa Ķipura rokās. Diemžēl treniņbraucienā gūtā trauma neļāva Janim kļūt par spēļu dalībnieku un viņa vārds neparādījās starta protokolos.

Vislielākās cerības saistījās ar bobslejistiem. Divnieku ekipāžām 46 konkurentu vidū 15. vietā ierindojās Sandis Prūsis un Andris Plūksna, 16. vietā Zintis Ekmanis un Aldis Intlers. 31 četrinieku ekipāža sacentās par medaļām. Latvijas sportisti Sandis Prūsis, Juris Tone, Ivars Bērzuks un Andris Plūksna ieguva 14. vietu, bet otrs četrinieks — Zintis Ekmanis, Aldis Intlers, Boriss Artemjevs un Otomārs Rihters palika 16. vietā.

Biatlonā 10 km distancē Oļegs Maļuhins, apsteidzot 81 dalībnieku, izcīnīja 13. vietu. Viņš gan labi slēpoja, gan nekļūdīgi šāva. Ilmārs Bricis ierindojās 39. vietā. Aivars Bogdanovs — 40. un Gundars Upenieks — 44. vietā. Savukārt 20 km distancē 74 biatlonistu konkurencē G. Upenieks 45. vietā, J. Bricis — 61., A. Bogdanovs — 62. un O. Maļuhins 69. vietā. Visi četri Latvijas sportisti 4x7,5 km stafetē 21 valstsvienību vidū ieguva 16. vietu.

Brīvlēpošanā mogulā startēja 17 valstu 47 dalībnieki. Normundam Aplociņam 34. vieta, Danam Jansonam 42. vieta.

Daiļslidošanā Latviju pārstāvēja Alma Lepina — 20. vieta 29 dalībnieču vidū — un Konstantīns Kostīns — 20. vieta 31 dalībnieka konkurencē.

Latvijas tradīcijām bagāto kamaniņu sportu pārstāvēja Anna Orlova — 11. vieta, Evija Sulce — 14. vieta un Iluta Gaile 15. vieta 24 dalībnieču vidū. Agris Elerts 34 dalībnieku vidū — 13. vietā, divnieks Aivars Polis un Roberts Saharevs — 11. vietā 20 ekipāžu konkurencē.

Pirms olimpiādes domstarpības izraisīja slēpotāja Jāņa Hermaņa starts. LOK sēdē, domām daloties, nolēma iekļaut slēpotāju komandā, lai stimulētu šo masveida sporta veidu, kurš subjektīvu un objektīvu iemeslu dēļ Latvijā bija noniecināts. J. Hermanis startēja savu spēju robežās, ierindojoties

šādās vietās: 30 km klasiskajā stilā 88 dalībnieku vidū — 77. vietā; 10 km klasiskajā stilā 110 dalībnieku vidū — 88.; 50 km brīvajā stilā 73 pretendentu vidū — 66. un 15 km — 78 vietā.

Pēc olimpiādes LOK izpildkomiteja kopumā uzskatīja, ka galvenais uzdevums — atgriešanās olimpiskajā saimē — izpildīts un starts spēlēs šoreiz uzskatāms vairāk kā politisks veikums. Tehniskais un sportiskais vērtējums būtu jādod katra sporta veida speciālistiem. Tomēr bobsleja un kamaniņu sportistu starts ierosināja nopietnu analīzi un pārdomas, jo nākamās spēles jau pēc diviem gadiem un atdotās pozīcijas sportā atkarot bieži vien ir ļoti grūti.

XXV olimpisko spēļu atklāšanā 1992. gada 25. jūlijā Barselonas stadionā piedalījās 172 valstu 9364 sportisti. Latvijas sarkanbaltsarkanais karogs svarcēlāja Raimonda Bergmaņa rokās. Sportistu atlase notika visai pārdomāti, katra sporta veida federācija bija tiesīga izvirzīt savu iespējamo kandidātu, to apsprieda federāciju pārstāvju sanāksmē, vēlāk LOK izpildkomitejā. Pēdējā sēdē, aizklāti balsojot, LOK izpildkomitejas locekļi izvēlējās pamatsastāvu. Diemžēl ne visi balsotāji pārzināja sporta veidu attīstības līmeni pasaulē un sportistu iespējamās potences. Par prieku sporta līdzjutējiem, kuri televīzijā redzēja Daini Ozola cīņu olimpiskajā trasē, viņš izcīnīja bronzas medaļu. Dainis Ozols šosejas braucienā 194 km grupas braucienā, izvēloties pareizu taktiku un piepalīdzot Arvim Pizikam, kurš palika 8. vietā, un Arnoldam Ūdrim — 53. vieta, finišā tikai 3 sekundes atpalika no uzvarētāja itālieša F. Kasartelli. Distanci sāka 153 dalībnieki, bet pabeidza 82 — tik sāva un smaga bija cīņa.

Lielas cerības saistījās ar Seulas olimpisko čempionu Ivanu Klementjevu, kurš arī nepievīla un guva Latvijai sudraba kaluma medaļu 1000 m distancē kanoe airēšanā. Viņa brālis Jefims 500 m distancē 19 dalībnieku konkurencē palika 11. vietā.

Jau ceturto reizi olimpiskajās spēlēs startēja Seulas spēļu čempions Afanasijs Kuzmins. Ātršaušanā ar brīvas izvēles pistoli A. Kuzmins izcīnīja sudraba medaļu, pārspējot 28 dalībniekus, gūstot 882 punktus un par 3 punktiem atpaliekot no vācu sportista, olimpiskā čempiona R. Sūmaņa.

Boksā Igors Šaplovskis ierindojās 5.—8. vietā, ceturtdaļfinālā viņš tikās ar nākamo čempionu kubieti H. Lemusu.

Brīvajā cīņā vietu Latvijas izlasē ar labu startu Eiropas čempionātā ieguva daugavpilietis Eduards Žukovs. Olimpiādē 20 dalībnieku konkurencē viņam 11.—12. vieta.

Džudo cīņā abi Latvijas pārstāvji cīnījās neveiksmīgi. Svaru kategorijā līdz 65 kg Vsevolods Zeļonijs zaudēja jau pirmajā cīņā. Arī līdz 95 kg svaru kategorijā Vadims Voinovs zaudēja nākamajam 3. vietas ieguvējam un no tālākām cīņām izstājās.

Airēšanas slalomā Dzintra Blūma 26 dalībnieču vidū ierindojās 24. vietā.

Akadēmiskajā airēšanā Latviju vieniniekos pārstāvēja Uģis Lasmanis, kuru pirmsolimpiādes periodā traucēja traumas. 22 dalībnieku konkurencē viņam 9. vieta. Sievietēm bezstūrmaņa divniekā Gunta Lamaša un Liene Sastapa 13 ekipāžu vidū 11. vietā.

Burāšanā vairāk gaidīja no 1990. gada pasaules čempiona «Mistral» klasē Anša Dāles. Šoreiz ne visai veiksmīgi, 44 dalībnieku konkurencē — 29. vieta. Arī sievietēm «Lechner» klasē Ilona Dzelme neuzrādīja cerēto rezultātu — 24 dalībnieču vidū — 21. vieta.

Peldēšanā 100 m tauriņstilā piedalījās 52 valstu 71 dalībnieks. Latvijas peldētājs Artūrs Jakovļevs ieguva 33. vietu.

Riteņbraukšanā trekā sprinta braucienā 23 sportistu konkurencē Ainārs Ķiksis dalīja 9.—12. vietu. 1 km hītā 32 dalībnieku vidū Ingus Veips ieguva 11. vietu, 50 km grupas braucienā A. Ūdris ieņēma 13. vietu vienā no diviem pusfināliem un finālam nekvalificējās.

Svarcelšanā startēja divi dalībnieki. Latvijas karognesējs Raimonds Bergmanis svarā virs 110 kg 20 dalībnieku vidū ierindojās 14. vietā, uzrādot rezultātu 362,5 kg. Otrs dalībnieks Aleksandrs Zerebkovs svara kategorijā līdz 75 kg 34 dalībnieku konkurencē ieguva 14. vietu — 325,0 kg.

Apalajā stendā startēja 60 dalībnieki, to vidū Boriss Timofejevs, iegūstot 11.—15. vietu.

Ceribas saistījās ar vieglatlētiku, kur Latviju pārstāvēja vairāki pieredzējuši sportisti. Diemžēl starts izdevās ne visai veiksmīgs. 110 m barjerskrējiņā Igors Kazanovs palika 11.—13. vietā, pusfinālā uzrādot rezultātu 13,77. Trissoļlēkšanā Māris Bružiks 47 dalībnieku konkurencē ierindojās 10. vietā ar rezultātu 16,80 m (kvalifikācijas sacensībās 16,90 m). Augstlēkšanā sievietēm Valentīnai Gotovskai bija 41 pretiniece. Kvalifikācijas sacensībās Valentina sasniedza rezultātu 1,92 m, diemžēl vēlāk tikai 1,83 m, kas viņai deva 14. vietu. Ilga Bērtulsone aizmeta disku 58,92 m un ierindojās 19. vietā. Sievietēm 10 000 m skrējiņā Anita Klapote, priekšsacīkstēs nenoskrējusi pat 3 km, no cīņas izstājās. Kārslēkšanā sā-

kuma augstumu 5,50 m neveica Aleksandrs Obižajevs. Latvijas «zelta šķēpa» tradīcijas nespēja spodrināt Mārcis Štrobiners, kurš ar rezultātu 76,32 m 32 dalībnieku vidū palika 19. vietā.

Neveiksme piemeklēja modernās piecīņas sportistus. Individuālajā cīņā Kirils Medjancevs ierindojās 26. vietā (66 dalībnieki), Staņislavs Dobrotvorovs — 52., bet Vjačeslavs Duhanovs — 64. vietā. Komandu cīņā piedalījās 17 valstsvienības, Latvijai pēdējā vieta.

Tenisā sievietes vienspēlē startēja pieredzējuši Larisa Savčenko-Neilande, kura, izveidojot ģimeni, bija izvēlējusies Latviju par savu turpmāko dzīves vietu. Pirmajā cīņā Larisa zaudēja un izstājās. Agnese Blumberga pirmajā cīņā savu pretinieci pieveica, bet otrajā zaudēja. Diemžēl arī dubultspēlē abas Latvijas tenisistes pirmajā cīņā zaudēja un nedrīkstēja turpināt spēkošanos.

LOK izpildkomiteja savā sēdē pēc olimpiskajām spēlēm kopējam startam deva apmierinošu vērtējumu, jo izcīnītās medaļas deva ticību nākotnes startiem.

Ar bagātu sniegu, lieliskām sporta bāzēm sportistus sagaidīja Lillehammeres ziemas olimpiskās spēles, kuras nodēvēja par «Zaļajām spēlēm», jo spēļu rīkotāji bija centušies neskart dabu, saglabāt ekoloģiju. Spēlēs piedalījās 1902 sportisti. Izcili panākumi mājniekam norvēģu ātrslidotājam Juhanam Ulafam Kosam — 3 zelta medaļas un 2 jauni pasaules rekordi. Piecas medaļas, no tām 2 zelta, izcīnīja itāliete Manuela di Centa. 3 zelta un vienu sudraba medaļu savā īpašumā ieguva krieviete Ļubova Jegorova. Labākie panākumi — Krievijas un Norvēģijas sportistiem. Otro reizi pēc atgriešanās olimpiskajā saimē piedalījās Latvijas sportisti. Uz Lillehammeri devās 29. bet startēja 27 sportisti.

Labāko panākumu kamaniņu sportā guva Anna Orlova, ierindojoties 9. vietā. Evija Sulce 16. un Iluta Gaile — 17. vietā. Arī vīriešu kamaniņu braucēji nenasniedza gaidīto — Agris Elerts 18. vietā, Juris Vovčiks 21. vietā. Divnieku ekipāžām Aivis Svāns un Roberts Suharevs ierindojās 11., Juris Vovčiks un Dainis Leksis — 12. vietā.

Biatlonā 15 km distancē Ieva Volfa ierindojās 30. vietā 69 dāmu konkurencē ar rezultātu 57:03,8. Uzvarētājas M. Bedāras laiks 52:06,6. 7,5 km distancē I. Volfai 28. vieta, rezultāts 27:52,6. Gundars Upenieks 20 km distancē ieguva 19. vietu 70 sportistu konkurencē. Oļegs Maļuhins 40. vietā. 10 km distancē, kur piedalījās 68 sportisti, Ilmārs Bricis 41. vietā un

Aivars Bogdanovs 66. vietā. Neveiksmīgi visi četri biatlonisti veica stafetes 4×7,5 km slēpojumu — 16. vietā ar laiku 1.37:40,5. Piedalījās 18 valstu komandas. Uzvarētāju Vācijas sportistu laiks 1.30:22,1.

Distanču slēpošanā piedalījās divi Latvijas sportisti. Ineta Kravale 15 km distancē 54 dalībnieču vidū palika 52. vietā ar rezultātu 49:37,7, gandrīz 10 minūtes zaudējot uzvarētājai Manuelai di Centai (39:44,5). 5 km I. Kravale ar rezultātu 17:21,5 palika 61. vietā, 30 km ar 1.38:41,8 — 48. vietā. Jānis Hermanis startēja četrās distancēs. 10 km 88 dalībnieku konkurencē Jānim 85. vieta ar rezultātu 30:57,3. Uzvarētāja norvēģa B. Delī rezultāts 24:20,1. 15 km brīvajā stilā J. Hermaņa laiks 1.15:17,7 un 72. vieta. 30 km brīvajā stilā — 1.34:10,5 un 70. vieta. Uzvarētāja norvēģa T. Olsgārda rezultāts 1.12:26,4. Klasiskajā stilā 50 km J. Hermanis finišēja pēdējais.

Iepriekšējo olimpisko spēļu medaļu spožumu nespēja atkārtot Latvijas bobslejisti. Divniekos Zintim Ekmanim/Aldim Intleram 10./11. vieta, Sandim Prūsim/Andrim Plūksnam 16. vieta 43 ekipāžu konkurencē. Četrinieku sacensībās Zintis Ekmanis/Boriss Artemjevs/Aldis Intlers/Dainis Škuška ierindojās 13. vietā, bet otra ekipāža — Sandris Prūsis/Juris Tone/Otomārs Rihters/Andris Plūksna — 19. vietā. Piedalījās 30 ekipāžas.

Uz Lillehameri devās arī Latvijas ātrslidotāja Ilonda Lūse, kura pirms olimpiādes laboja iepriekšējos valsts rekordus.

I. Lūses starts nebija veiksmīgs — 3000 m ar rezultātu 4.47,75 viņa palika 25. vietā, ievērojami zaudējot savai treniņpartnerei, olimpiskajai čempionei krievietei S. Božanovai (4.17,43).

Daiļslidošanā Latviju pārstāvēja Jeļena Berežnaja un Oļegs Šlahovs, kuri 18 pāru konkurencē palika pēdējie. Vīriešiem 26 sportistu vidū 21. vietā palika A. Vlaščenko.

13. LATVIEŠU SPORTA ORGANIZĀCIJAS ĀRZEMĒS PĒC OTRĀ PASAULES KARA.

Otrais pasaules karš (1939.—1945. g.) aizrāva svešumā tūkstošiem latviešu. Pēc kara beigām Latvijas Sarkanais Krusts reģistrēja ap 130 000 cilvēku, kuri tolaik atradās galvenokārt Vācijā. Trimdinieku pēckara kopību Rietumvācijā laika posmā no 1946.—1949. gadam apzīmē ar nosaukumu «Mazā Latvija». Par «Mazās Latvijas» galvaspilsētu uzskatīja Eslingeni pie Štutgartes, kur atradās visplašākās bēgļu no-

metnes (ap 8000 cilv.). Daudz bēgļu bija izvietojušies arī Lībekā, Gēstahtā, Hannoverā, Putlosā, Cēdelgēmā u. c. Lai nodrošinātu latviešu etnisko aprūpi, 1944.—1945. gadā Vācijā pastāvēja latviešu bēgļu pārvalde un latviešu karavīru palīdzības pārvalde, tika izplatīts latviešu bēgļu laikraksts «Latvju Balss» un leģiona laikraksts «Daugavas Vanagi».

«Mazās Latvijas» periodā samērā daudz latviešu izveidoja savu etnisko kopību ar atbilstošu organizatorisko kodolu un daudziem izglītības un kultūras pasākumiem. Visās lielākajās bēgļu nometnēs tika organizētas vispārīzglītojošas skolas ar latviešu mācību valodu. Tajās strādāja ap 2800 latviešu pedagogu. 1946.—1947. mācību gadā Vācijā darbojās 45 bērnu dārzi ar 1700 audzēkņu, 122 pamatskolas ar 7000 skolēnu, 57 vidusskolas ar 2500 skolēnu, 12 arodskolas, 4 tautas augstskolas (Augsburgā, Virzburgā, Eslingenē, Blombergā). Grāmatā «Baltijas Universitāte 1946.—1949.», ko sakārtojis un 1989. gadā izdevis Arnolds Grāmatnieks, aprakstītas nevien akadēmiskās studijas, bet arī sporta aktivitātes. Autors priekšvārdā uzsver, ka Baltijas Universitāte (BU) bija vienreizējs piemērs triju Baltijas tautu sadarbībai. Profesors E. Dunsdorfs kļuva par latviešu rektoru studentu lietās. 1946. gada 20. maijā sporta dzīves vadīšanu BU uzņēmās J. Daliņš, par kasieri darbojās N. Millers. Pēc vairākām sacensībām N. Millers tika atzīts par labāko vieglatlētu. Vēlāk, jau diplomēts mežkopis, viņš dzīvoja Stokholmā, darbojās latviešu organizācijās, piedalījās Latvijas sadarbības projekta veidošanā ar zviedru YMCA, Besonas un Stensundas skolām, bet 1990. gadā atveda uz Latviju zviedru sporta veterānus, kuri piedalījās Saulainē veterānu spartakiādē.

Karš bija beidzies, un laukumā atgriezās daudzi brīvajā pasaulē nokļuvušie sportisti. Trūka piemērotu riku, apģērbu, treneru un treniņu iespēju, tomēr vēlēšanās sportot un entuziasms rīkot sacensības bija ļoti liels. Klāt nāca jauni sportisti. Netrūka sacensību gan pašu nometnēs, vēlāk jau plašāk — ar īgauņiem un lietuviešiem un beidzot — vācu klubos. Sporta sacīkstēm parasti bija vietējs vai reģionāls raksturs. Tajās nepiedalījās latvieši no visas pasaules, tie, kuri bija izeļojuši jau agrākajos gados, jo nebija sporta organizācijas, kas apvienotu cilvēkus ar vienādām interesēm un koordinētu viņu darbību. Vācijā šo darbību uzņēmās Latviešu sporta un fiziskās audzināšanas padome (LSFAP). To nodibināja 1947. gadā. Vēlēšanās piedalījās 69 nometņu 2609 sportisti, un par priekšsēdi ievēlēja Alfrēdu Bērziņu. Viņa vietnieki angļu zonā

bija Valdemārs Baumanis un amerikāņu zonā Aleksandrs Celms. Ievēlētie pirmajai sanāksmei pulcējās 1947. gada 22. un 23. aprīlī Getingenē, kur ievēlēja arī nozaru vadītājus atsevišķiem sporta veidiem: basketbolā un futbolā V. Baumani, volejbolā un galda tenisā K. Šleiceru, vieglatlētikā J. Daliņu, paukošanā Z. Kaktiņu, tenisā J. Ozolu, slēpošanā V. Skraštiņu, ledussportā L. Vedēju, ūdenssportā V. Lagzdiņu un smagatlētikā V. Kādi.

Aktīvākie sporta sacensību dalībnieki bija jaunieši un bijušie karavīri. Savu talantu trimdā neizdevās apliecināt pirmskara laika daudzsološajiem garo distanču skrējējiem Valdim Teterim, E. Laipeniekam un K. Upeniekam. Vēl traģiskāks sporta liktenis izvērās Jānim Stendzeniekam, kurš bija viens no labākajiem un stabilākajiem šķēpmetējiem pasaulē. Ja mazais, blondais latvietis ar izcili izkopto tehniku būtu varējis startēt 1948. gada olimpiskajās spēlēs Londonā, kādas medaļas iegūšana būtu ļoti reāla. Londonā uzvarēja somis Rautavara ar rezultātu 69,77 m, bet J. Stendzenieks olimpiādes priekšvakarā ar rezultātu 71,31 m bija otrajā vietā pasaulē.

1945. gadā Lībekā notika pirmie baltiešu sporta svētki, kuros bez latviešu sportistiem sacentās arī igauņi, lietuvieši, ukraiņi, baltkrievi. Sporta norises aprakstītas žurnālā «Latvju sports», kas 1000 eksemplāru pavairojumā iznāk no 1945.—1949. gadam. Tiek izdota arī avīze «Tēvzeme» ar sporta pielikumu un mēnešraksti «Šaha Pasaule» (1946.—1947. g.). 1946. gadā notika latviešu sporta svētki Augustdorfā, kuru programmā bija sacensības basketbolā, vieglatlētikā, volejbolā, šahā. 1946. gada 19.—21. oktobrī Augsburgā otrajos Baltijas tautu sporta svētkos piedalījās latviešu, igauņu un lietuviešu sportisti. Sacensības notika futbolā, volejbolā, basketbolā un vieglatlētikā. Saskaitot iegūtos punktus, iznāca, ka latvieši ir pirmie, igauņi — otrie, lietuvieši — trešie. Baltijas studenti piedalījās arī vāciešu rīkotajos pasākumos. BU sportisti sacentās boksā, vingrošanā, galda tenisā, futbolā, volejbolā, basketbolā, šahā, airēšanā. Skatītājus un sportistus pievilka J. Daliņa līdzdalība. 1947. gada 13. aprīlī pirmajās trimdas meistarsacīkstēs Nirnbergā 4000 metru soļošanā viņš izcīnīja uzvaru ar rezultātu 19:42,0. J. Daliņš piedalījās arī basketbola sacensībās. Aktīvas sportistes bija arī dažas sievietes. Četrdesmito gadu beigās labākos rezultātus sasniedza Zinaīda Ringenberga. Viņa dzīvoja Austrijā un uz pirmajām trimdas meistarsacīkstēm Nirnbergā ieradās kājām, šķērsojot Alpu kalnu takas. Z. Ringenberga toreiz 100 metrus skrēja

13,0 sek., augstumā lēca 1,50 m un tālumā 5,29 m, lodi grūda 11,83 m. Vēlāk viņa izceļoja uz Jaunzēlandi, kur sacensībās aizmeta disku 38,76 m.

40. gadu beigās Vācijā darbojās Latviešu šaha apvienība (LŠA), kas rikoja turnīrus Ofenbahā, Lībekā un Augsburgā.

Jau 1946.—1947. gadā sākās latviešu izceļošana no Vācijas, kas pēc 1948. gada naudas reformas Rietumvācijā kļuva masveidīga. «Mazās Latvijas» periods beidzās, kad bēgļu noņemnes pakāpeniski tika likvidētas un latviešu skaits samazinājās desmitkārt.

Sporta dzīvē otrais — izklišanas periods — saistās ar 1949.—1968. g., kad dažādās pasaules valstīs organizējās latviešu sporta organizācijas. LSFAP savā likvidācijas sēdē izraudzīja sporta vadītājus izceļošanas zemēs.

Vācijā ap 1950. gadu bija palikuši 13 000 latviešu. Šlēsviņas-Holšteinas federālajā zemē sporta kopas izveidojās Lībekā (sporta kopa «Rīga»), Ķilē un Flensburgā; Lejassaksijas federālajā zemē — Getingenē un Oldenburgā; Ziemeļreinas-Vestfālenes federālajā zemē — Augustdorfā («Daugavas vanagu» (DV) sporta kopa un šaha kopa) un Minsterē; Hesenes federālajā zemē — Frankfurtē pie Mainas, Gisenē, Darnštātē. Visu sporta kopu darbību tur koordinēja jaunizveidotā Vācijas Latviešu sporta pārvalde (VLSP, dib. 1953. g.), kuru vadīja Aleksandrs Vestmanis. Tās galvenā mītne atrodas Minsterē. VLSP darbība saistīta ar periodu, kad vairākums latviešu no Vācijas jau bija izceļojuši un klubi saglabājušies tikai nedaudzos latviešu centros (aktīvo sportistu bija ap 100—150 cilv.). Lai veicinātu latviskās norises, VLSP 50. gados sāka rīkot Eiropas latviešu čempionātus basketbolā.

Otra lielākā valsts, kur Otrā pasaules kara laikā devās latviešu bēgļi, bija Zviedrija. Taču pēc tam, kad Zviedrijas valdība 1946. gada janvārī izdeva PSRS latviešu leģionārus, baltiešu emigrantu vidū radās nedrošība par savu turpmāko likteni. Tāpēc ap 2000 latviešu no Zviedrijas pārcēlās uz citām valstīm. 50. gadu sākumā Zviedrijā palika apmēram 4500 latviešu. 1946. gadā tika nodibināta Zviedrijas Latviešu sporta pārvalde (ZLSP), par priekšsēdētāju kļuva Juris Ritums. Tās darbība koncentrējās Stokholmā, kur atrodas vairāki sporta klubi (sporta klubs «Rīga», dib. 1948. g.; DV sporta klubs, Stokholmas JKS «Tālava» u. c.); tika izdots žurnāls «Sporta Pasaules Magazīna» (1946.—1948. g.), tā izdevējs bija Nikolajs Seglenieks. Zviedrijā 1956. gadā, lai atslōgotu sporta pār-

valdes darbu, nodibinājās arī Zviedrijas latviešu basketbola un vieglatlētikas savienības.

ZLSP pārziņā darbojās 6—8 klubi arī citās Zviedrijas pilsētās: Čēpingā — DV sporta kopa, Eskilstūnā — sporta biedrība «Liesma» (dib. 1948. g.), Gēteborgā — sporta klubs «Baltika», (dib. 1954. g.), DV sporta kopa. Aktīvo sportistu nebija vairāk par 100—150 cilvēku, taču latvieši tiek uzskatīti par Zviedrijas basketbola pamatlicējiem. Juris Reneslācis strādājis par vīriešu valstsvienības treneri (1957.—1963. g.).

1946. gadā Lielbritānija bija pirmā valsts pasaulē, kas izteica gatavību uzņemt daļu no Vācijā nonākušajiem Otrā pasaules kara bēgļiem. Šeit izveidojās lielākais un labāk organizētais latviešu grupējums Eiropā. 1961. gadā Lielbritānijā bija ap 11 000 latviešu.

Tuvojoties 1948. gada olimpiskajām spēlēm Londonā, latviešu emigranti izveidoja Olimpisko komiteju, taču nesaņēma atļauju no SOK startēt ne ar savu karogu, ne arī Lielbritānijas komandas sastāvā.

Vienlaikus tika noorganizēta arī Latviešu sporta pārvalde Lielbritānijā (LSPL), kurā aktīvi darbojās A. Raisters un A. Celms, par priekšsēdētāju ievēlēja A. Mauriņu.

Lielbritānijā atsevišķi sporta klubi organizējās vairākās pilsētās: Londonā (Londonas Latviešu sporta klubs), Mensfildā (sporta kopa, dib. 1950. g.), Lesterā (sporta kopa «Banga»), Koventri (sporta klubs «Rīga»), Birmingemā (vairākās sporta kopas un šaha klubs), Mančesterā (DV sporta kopa, dib. 1951. g.; šaha klubs, dib. 1963. g.), Lidsā (DV sporta kopas «Trimda» un «Venta»).

1949. gadā notika 1. sporta kongress Londonā. Pēc tam, 1950. gada 3. un 4. septembrī, piedaloties sportistu pilnvarotajiem delegātiem no Lielbritānijas, ASV, Kanādas, Austrālijas, Vācijas un Zviedrijas, nodibināja Latviešu sporta padomi trimdā (LSPT) un ievēlēja tās izpildorgānu — Latviešu sporta sekretariātu trimdā (LSST), par tās vadītāju iecēla A. Mauriņu. Taču jau 1952. gada 1. oktobrī sanāca otrais kongress, kur pārvēlēja LSPT vadību. Bija sākusies plaša latviešu izceļošana no Anglijas uz Kanādu, tā rezultātā arī krievni saruka latviešu sportistu un sporta darbinieku skaits Anglijā. Tāpēc radās doma LSST sēdekli pārcelt uz Kanādu, kur par priekšsēdētāju ievēlēja Rūdolfu Kadiķi no Toronto. Šeit 1953. gada 6. un 7. septembrī sportisti un sporta entuziasti sapulcējās uz trešo LSPT kongresu, kurā nolēma, ka LSPT kongresi saņāks nepāra gadus, to starplaikos darbosies vēlēts prezidijs

ar 5 locekļiem, bet par prezidija darbības vietu uzskatīs priekšsēža dzīves vietu. Kongress izvērtās par pirmo plašo ASV un Kanādas latviešu sporta darbinieku satikšanos ar ļoti nopietnām darba sēdēm, izklaidēšanos un sporta spēlēm. No sporta pārvalžu ziņojumiem kongress konstatēja, ka sporta dzīvē pēdējos divos gados paplašinājusies un veidojusies, piemērojoties katras zemes īpatnējiem apstākļiem, un brīvās pasaules latviešu sporta organizācijas reģistrēti jau 1999 locekļi — ASV 657, Austrālijā 630, Kanādā 241, Anglijā 231, Zviedrijā 125 un Vācijā 115. Kongresā viņi visi bija pārstāvēti ar 22 mandātiem, trūkstot ziņām par Francijas latviešu nelielo sporta saimi.

Vēlreiz pārvēlēja vadību. Šoreiz par priekšsēdētāju ievēlēja bijušās Latvijas Republikas aktīvu sporta darbinieku Robertu Plūmi. Viņš šajā amatā bija divus gadus. Pēc tam no 1955.—1958. gadam priekšsēža pienākumus izpildīja Valdis Teteris. Visu šo laiku LSPT mītne atradās Toronto (Kanāda). 1957. gada 9. novembrī notika 5. LSPT kongress, kurā pieņēma lēmumu mainīt organizācijas nosaukumu. Apzinādamies, ka varbūt nekad nebūs lemts nokļūt atpakaļ dzimtenē, ka daudzi jau veiksmīgi izveidojuši savu dzīvi mītnes zemēs, nolēma, ka trimdinieku statuss vairs nav pieņemams, tāpēc apstiprināja jaunu organizācijas nosaukumu — Latviešu sporta padome brīvajā pasaulē (LSPBP). 1958. gada 24. martā V. Teteris personisku iemeslu dēļ atsacījās no priekšsēdētāja amata, savā vietā iesakot vicepriekšsēdētāju Ērmani Oliņu (1958.—1967.) no Milvokiem (ASV). Pēc viņa šajā postenī ievēlēti Raimonts Bulte (1967.—1977. g.) no Hamiltonas (Kanāda), Teodors Aldzeris (1977.—1991. g.) no Ņujorkas (ASV), Dr. Jānis Robiņš (kopš 1991. g.) no Minesotas (ASV).

LSPT un vēlāk LSPBP izplatīja vairākus izdevumus, kuros aprakstīta latviešu sporta dzīve un viņu sportiskie rezultāti ārzemēs. 1950.—1951. gadā izplatīts mēnešraksts «Latviešu Sports», 1952.—1956. g. — laikraksts «Trimdas Sports», 1957.—1968. g. — laikraksts «Sporta Apskats», 1968.—1988. g. — žurnāls «Sporta Apskats». Padome katru gadu noteica veiksmīgākos sportistus un aktīvākos sporta darbiniekus, pasniedzot tiem Lielo sporta nozīmi.

Daudz latviešu pēc Otrā pasaules kara sakarā ar Austrālijas un IRO (International Refuges Organization) līgumu (1947. g.) par baltiešu bēgļu uzņemšanu ieceļoja Austrālijā. Kopš 1948. gada Austrālijā pastāv draudžu un Latviešu biedrības papildskolas, bet 1951. gadā jau nodibināta centrālā or-

ganizācija — Latviešu apvienība Austrālijā (LAA). Ap 1950. gadu Austrālijā bija ap 21 000 latviešu. Daudzi no viņiem darbojās sporta biedrībās. 1952. gada 3. un 4. janvāri Melburnā dibināta Austrālijas Latviešu sporta apvienība, kurā par vadītāju ievēlēja Jāni Riņģi. No 1961. gada, pēc iestāšanās LAA, tās nosaukums ir Austrālijas Latviešu sporta pārvalde (ALSP). Tā apvieno sporta kopas visos lielākajos latviešu centros. 50. gados aktīvi darbojās ap pusotra tūkstoša cilvēku. Lieli nopelni organizatoriskajā darbā ir ilggadējam ALSP vadītājam (no 1961. gada) Gunāram Bērzzariņam. Kopš 1952. gada sporta darbinieku sanāksmes un sacikstes tiek iekļautas gadskārtējo kultūras dienu pasākumu skaitā, kas pārmaiņus notiek dažādās Austrālijas pilsētās, visbiežāk Adelaidā, Melburnā, Sidnejā. ALSP organizē čempionātus 12 sporta veidos: basketbolā, volejbolā, šaušana, vieglatlētika, peldēšanā, tenisā, galda tenisā, šahā u. c.

Aktīvas latviešu sporta organizācijas atrodas vairākās lielākajās Austrālijas pilsētās. Sidnejā sporta dzīvi regulē Jaundienvidvelsas sporta padome, kas izdod biļetenus «Olimpijas Sporta Pasaule», «Latviešu Sports Jaundienvidvelsā» un «Ritums». Tur darbojas 1950. gadā dibinātie sporta klubi «Daugava», «Spars», «Vairogs», DV sporta klubs, golfa klubs «Olimpija», šaha klubs «Rīga». Brisbenā darbojas DV sporta kopa un sporta kopa «Kursa» (dib. 1950. g.).

Melburnā latviešu kolonija izveidojās 1947.—1949. gadā, kad no Eiropas izeļoja Otrā pasaules kara bēgļi. Latvieši tur ieguvuši labu izglītību un materiālo labklājību. Tur notiek arī daudzpusīgi etniskie pasākumi, tāpēc Melburna tiek uzskatīta par vienu no drošākajiem latvietības balstiem visā emigrācijas struktūrā. Latviešu sporta apvienības Melburnā: «Melburnas latviešu sports» (dib. 1959. g.), sporta kopas «Rīga» (dib. 1950.—1959. g.) un «Daina» (dib. 1950.—1959. g.), sporta klubs «Dobeleiši», DV sporta klubs «Avots», makšķernieku klubs «Āķis», bridža klubs, slēpotāju klubi «Showdown», «Dzintarieši-Amber», «Zilās acis» un «Meki», šaha klubs «Venta».

Lieliski sasniegumi saimnieciskajā darbībā un sportā ir Adelaidas latviešiem. Šeit darbojas sporta klubi «Venta» (līdz 1961. g.) un «Spīdola» (dib. 1950. g.), ASK — Adelaidas sporta klubs (dib. 1961. g.). Rietumaustrālijas pavalsts pilsētā Pērtā latvieši apvienojas sporta kopā «Patria» (dib. 1950. g.).

Kanādā lielākā daļa latviešu izeļoja 1948.—1951. gadā (ap 14 000 cilvēku), pāris gados iemācījās valodu, apguva

profesiju un apmetās uz dzīvi lielākajās pilsētās. Kopš 1949. gada latviešu centrālā organizācija ir Latviešu nacionālā apvienība Kanādā (LNAK). Savas apvienības ir arī sportistiem, šahistiem u. c. 1949. gadā Kanādā ieradās Zanis Zentiņš. Viņu aicināja vadīt sporta dzīvi. Jau 1950. gadā sākās latviešu meistarsacīkstes volejbolā un basketbolā. Tajā pašā gadā Toronto notika pirmās draudzības sacensības ar igauņiem. Nākamajā gadā Kanādas latvieši piedalījās baltiešu sporta svētkos, kas izdevās visai iespaidīgi. 1951. gada 27. maijā notika Latviešu sporta apvienības Kanādā (LSAK) dibināšanas kongress, par valdes priekšsēdi ievēlēja R. Plūmi. Pirms tam bija lielas domstarpības vadītāja izvēlē, jo R. Plūmem kā neatkarīgās Latvijas aktīvam sporta dzīves organizatoram bija liels skaits oponentu. Kongress notika Toronto, kur atradās vairāki spēcīgi latviešu sporta klubi ar 200—300 aktīviem sportistiem: vieglatlētu klubs, Jaunatnes kristīgās savienības klubs, DV sporta klubs, tenisistu klubs, slēpotāju klubs «Ērgļu ligzda», golfa klubs, šaha klubs, novusa klubs (dib. 1969. g.), mednieku un makšķernieku klubs (dib. 1965. g.). Kopš 1957. gada dziesmu svētku laikā tiek organizētas basketbola un volejbola sacīkstes, kurās piedalās Kanādas un ASV latviešu izlases.

Latviešu sporta klubi, DV sporta kopas vai sporta veidu klubi ir organizēti arī Monreālā, Otavā, Hamiltonā, Londonā, Vinipegā u. c.

Pēc aptuveniem datiem, 40. gadu beigās un 50. gadu sākumā ap 45 000 latviešu ieceļojuši Amerikas Savienotajās Valstīs.

1951. gadā dibināta Amerikas Latviešu centrālā organizācija — Amerikas Latviešu apvienība (ALA). Sporta dzīves pagaidu vadīšanu šīs organizācijas ietvaros uzņēmas Alfrēds Līrums. 1954. gadā notika Amerikas Latviešu apvienības sporta biroja (ALA-SB) izveidošana, kura pirmie vadītāji ir Vilis Vuškals un Arvīds Zāģers. Tur apvienojās 21 sporta kopa, kurās bija 620 sportistu, vēlāk darbojās ap 30 koku (klubu) ar 600—1000 dalībniekiem. ALA-SB rīko ASV latviešu čempionātus. To priekšsacīkstes notiek trijos apgabalos (Austrumkrastā, Vidienē, Rietumkrastā), bet ceļojošās piemiņas balvas basketbolā, volejbolā un tenisā tiek izcīnītas ģinālspēlēs kādā no lielākajiem latviešu centriem. ALA-SB rīko sacensības arī vieglatlētikā, šaušanā, peldēšanā, kalnu slēpošanā, gaida tenisā, novusā, šahā. No Latvijā mazpazīstamiem sporta veidiem emigrācijās latvieši spēlē golfu un boulingu.

1954. gadā dibināta Ziemeļamerikas Latviešu šaha apvie-

nība (ZALŠA). Tā apvieno latviešu šahistus un šaha klubus visā Rietumpasaulē, izdeva un visā pasaulē izplatīja Aleksandra Liepnieka rediģēto žurnālu «Šaha Pasaule» (1954.—1973. g.). ZALŠA nepāra gados rīkoja savus kongresus un starptautiskus turnīrus, kuros tika spēlēts un popularizēts Karļa Bētiņa Latviešu gambīts.

Aktīva sporta darbība ir izvēršusies Bostonā, kur darbojas DV sporta kopa (dib. 1952. g.); Ņujorkā — Latviešu sporta biedrība (dib. 1957. g.), DV sporta kopa, latviešu šaha klubs, latviešu mednieku klubs; Ročesterā; Ņūbransvikā, kur darbojas sporta kopa «Kursa», latviešu ārpilsētas īpašumā «Prielaide» sarīkoja Amerikas latviešu finālspēles; Filadelfijā un Klīvlendā, šeit arī tiek rīkotas daudzu latviešu centrālo organizāciju sanāksmes, kultūras dienas un sporta finālspēles; Kalamazū, kur netālu atrodas latviešu ārpilsētas īpašums «Garzers», ar brīvdabas sporta laukumiem, peldētavu (ziemā sliidotava) un šautuvi; Milvokos, kur darbojas sporta sekcija (dib. 1956. g.) un sporta kopa «Auseklis», šeit regulāri tiek rīkotas latviešu centrālo organizāciju sanāksmes un sporta finālspēles; Mineapolisā — aktīvā sporta un kultūras centrā ar Latviešu biedrības sporta kopu «Starts» (dib. 1952. g.), mednieku un makšķernieku kopu; Demoinā, kur netālu atrodas latviešu ārpilsētas īpašums «Sauleskalns» ar šautuvi un citām sporta ietaisēm; Sanfrancisko, kur darbojas sporta kopa «Venta»; Losandželosā, kur darbojas sporta kopa «Rīga», u. c.

1962. gadā Klīvlendā pulcējās baltiešu sporta darbinieki, kas nodibināja Ziemeļamerikas baltiešu sporta federāciju (BAFNA). Par pirmo priekšsēdētāju ievēlēja Voldemāru Baumanī. Jaunās organizācijas galvenais uzdevums ir koordinēt un vadīt baltiešu sporta dzīvi, organizēt meistarsacīkstes visās iespējamās sporta nozarēs un sekmēt tradicionālo baltiešu sportistu draudzību. Deklarēts, ka jādarbomas arī starptautiskā jomā, lai veicinātu Igaunijas, Latvijas un Lietuvas neatkarības atjaunošanas centienus. Šī organizācija regulāri rīko baltiešu meistarsacīkstes dažādos sporta veidos: vieglatlētikā, volejbolā, basketbolā, galda tenisā, tenisā, peldēšanā, slēpošanā, futbolā, šahā, golfā un šaušanā. Vēlāk šo organizāciju vada Zanis Zentiņš (1969.—1970. un 1978.—1981. g.).

Trimdas sporta dzīves otrais posms bija bagāts ar latviešu izciliem sportiskajiem sasniegumiem:

Jānis Stendzenieks — šķēpmešana; vairākkārtējs Lielbritānijas meistars, viens no vadošajiem pasaules šķēpmetējiem 40. gadu beigās (Lielbritānija, vēlāk Čīle).

Lūcijs Endzelīns — šahs; 1958. gadā kļuva par starptautisko lielmeistaru korespondencšahā (Austrālija).

Jānis Konrāds — peldēšana; pasaules rekordists, zelta un bronzas medaļu ieguvējs 1960. gada olimpiskajās spēlēs (Austrālija).

Ilze Konrāde — peldēšana; sudraba medaļa 1960. gada olimpiskajās spēlēs (Austrālija).

Urzula Donāta — vieglatlētika; bronzas medaļa sprintā 1960. gada olimpiskajās spēlēs (VDR).

Pēteris Bumbērs, Juris Dancis, Inga Freidenfelde — basketbols; 1956. un 1960. gada olimpisko spēļu dalībnieki (visi Austrālija).

Juris Laipenieks — vieglatlētika; 1960. gada olimpisko spēļu dalībnieks desmitciņā (Čīle).

Teodors Boranovskis — džudo; bronzas medaļa 1964. gada olimpiskajās spēlēs (Austrālija).

Edgars Laipenieks — tiek uzaicināts par Meksikas olimpisko spēļu tehnisko direktoru un vieglatlētikas izlases treneri 1968. gadā (Kalifornija, ASV).

Eriks Erkens — basketbols; tiek uzaicināts par basketbola izlases treneri 1960. gada olimpiskajās spēlēs (Austrālija).

Latviešu sporta dzīves trešais posms ārzemēs saistās ar paaudžu maiņu — 1968.—1988. gads.

Aktīvi darbojas ALA-SB, kas rīko gadskārtējus ASV latviešu čempionātus un finālspeles volejbolā un basketbolā. Volejbols ir kļuvis populārāks par basketbolu. Kopš 1974. gada ALA-SB ir pilntiesīgs Amerikas Amatieru ūnijas loceklis. Maz aktivistu ir vieglatlētikā, peldēšanā un galda tenisā, rosīgāki kļuvuši tenisisti, golfa spēlētāji un slēpotāji. Ar pāris vienībām Austrumu piekrastē atdzimis futbols. 80. gados sāk dibināties arī jaunas sporta kopas. 1981. gadā kopsummā to ir 30: Rietumkrastā — 4, Austrumos — 7 un Vidējās valstīs — 19. Reģistrēto sportistu skaits, kas piedalās latviešu sacensībās, pārsniedz 700.

1972. gadā dibinājās Ziemeļamerikas latviešu novusa savienība (ZALNS), tās mitne ir Čikāgā. 70. gados tas latviešu vidū kļuva par iecienītāko sporta veidu (ap 1000 aktīvo sportistu). ZALNS rīko savus kongresus, kas sanāk nepāra gados, bet atklātie čempionāti komandām un individuāli tiek rīkoti katru gadu, izcīnot Latvijas kausu. ZALNS rīko arī neklātieņu pasaules novusa čempionātus un izdod biļetenu «Novusa Savienības Ziņas».

Zviedrijā kopš 70. gadiem pārsvarā ir DV sporta kopas,

kurās iesaistījusies galvenokārt vecākā paaudze, kas nodarbojas ar makšķerēšanu un šaušanu. Tiek rīkotas arī gadskārtējās meistarsacīkstes basketbolā. ZLSP savu aktīvo sporta darbību ir pārtraukusi, par iemeslu ir vienotas sporta vadības trūkums. Tomēr arī jaunatnei ir interese par sportu, par to liecina galda tenisistu un basketbolistu piedalīšanās Eiropas latviešu meistarsacīkstēs.

Uzplaukums 70. gados sporta dzīvē notiek Austrālijā. Sporta sacīkstes tiek iekļautas arī gadskārtējo jaunatnes dienu programmā, tā sporta dzīvē tiek iesaistīti jaunieši pat zem 10 gadu vecuma. Par populārākajiem latviešu vidū kļūst basketbols un volejbols. Volejbolisti tikuši pat līdz pavalstu izlasēm. Aivars Pāvuliņš vecvieglatlētu sacīkstēs izcīnīja Okeānijas meistartitulu lodes grūšanā, diska mešanā un šķēpa mešanā.

Pēc pārtraukuma Vācijā atsākas Eiropas latviešu čempionātu rīkošana basketbolā, kur piedalās Vācijas, Zviedrijas un Anglijas latvieši. Īpaši rosīgi ir skolu audzēkņi un studenti. Vācijas latviešu sporta dzīve koncentrējusies Minsteres latviešu sporta ģimnāzijā, kur strādā sportā ļoti ieinteresēts cilvēks Imants Balodis.

Lielbritānijā sporta norišu kārtošanu no LSPL pārņem «Daugavas vanagu» fonda sporta daļa. Apvienojot pāri par simtu aktīvu sportistiem, tā kļūst par LSPBP locekli un pārstāv savas valsts sportistus šajā organizācijā. To vada Alfons Freimanis. Sporta aktivitātēs galvenokārt piedalās vecākās paaudzes sportisti, jo tur ir maz jauniešu.

Kanādā tāpat kā citās mītnes zemēs populārākais sporta veids ir volejbols. Interesenti ir pievērsušies golfam, peldēšanai, slēpošanai un futbolam, apklusuši tenisisti. Aktīvi darbojas ap 300 sportistiem, kas apvienojas 10 kopās. Īpašus panākumus valsts un pat pasaules mērogā ir guvuši vecvieglatlēti, kuri ir uzstādījuši Kanādas un pasaules rekordus. Toronto «superseniors» Arnolds Ticmanis pasaules meistarsacīkstēs izcīnīja pirmo vietu kārtslēkšanā, sasniedzot jaunu pasaules rekordu savā vecuma grupā (75—79 gadi), otro vietu diska mešanā, lodes grūšanā, vesera mešanā un 400 metru barjerskrējienā, bronzas medaļu augstlēkšanā, šķēpa mešanā un internacionālajā piecīņā. Sacensībās veiksmīgi piedalās arī Arvids Zaķis, Velta Višķere-Tomsone, Ivars Zvaigznīte, Velta Ādmine u. c.

Neveiksmīgi ir mēģinājumi nodibināt sakarus ar Dienvidamerikas latviešu sportistiem.

1979. gadā «Priedainē» sanāca LSPBP 16. kongress, kurā tiek runāts par tālāko organizācijas darbību. Kongresā piedalījās tikai oficiālie valstu delegāti, kuru atrašanās šeit bija zināms pienākums. Citiem sporta darbiniekiem un aktīviem sportistiem trūkst intereses piedalīties. ALSP vadītājs G. Bērziņš izvirza nepieciešamību apliecināt pasaulei latviešu etnisko kopību un aktivizēt pašu ārzemēs dzīvojošo latviešu darbību sporta un politiskajā jomā. Ierosināts sarīkot brīvās pasaules latviešu sporta spēles, tās rīkojot 1980. vai 1981. gadā Austrālijā vai Ziemeļamerikā, ietilpinot kāda cita ievērojama latviešu sarīkojuma aprisēs. Taču šī ideja tiek uzskatīta par nereālu finansiālu apsvērumu dēļ. Kongresā tiek ieteikta nepieciešamība iesaistīt LSP darbā jaunus sporta darbiniekus un žurnālistus, citādi tikai vecākā paaudze raksta, lasa un interesējas par sporta dzīvi. Saņemta informācija, ka arī Dienvidamerikā latvieši sporto. Priekšsēdētājs informēja, ka ir savākti materiāli, lai sāktu iespiest trimdas latviešu sporta vēsturi, sākot ar 1946. gadu. Redaktora pienākumus uzņēmis G. Gubiņš. Prezidijs iepazīs ar J. Robiņa sakārtoto 1979. gada sporta notikumu «grāmatu», kur atrodami visu latviešu laikrakstu sporta ziņu un informācijas izgriezumus kopēti novilkumi. Šīs grāmatas vēlāk kļūst par nozīmīgu informācijas avotu latviešiem Latvijā.

1980. gada ziemas olimpiskajās spēlēs Leikplesidā (ASV), kur PSRS komandas sastāvā bija arī 10 Latvijas sportisti un treneri, kā skatītāji un līdzjutēji piedalījās grupiņa latviešu jauniešu no ASV. Viņu nolūks bija atklāt pasaulei baltiešu sportistu likteni, tādēļ uz viņu apmetņiem bija uzraksti latviešu un angļu valodā: «Laiņi lūdzam, Latvijas sportisti!; Kur ir Latvijas karogs?; Baltijas medaļas nav Krievijas!; Latvija latviešiem!» Šī nelielā manifestācija bija priecīgs pārsteiguma brīdis un uzmundrinājums sportistiem, jo daļa no viņiem pirmo reizi dzīvē īstenībā redzēja sarkanbaltsarkano Latvijas karogu un apzinājās savu un savas valsts statusu.

1980. gada 4. jūlijā Toronto atklāja pirmo Brīvo olimpiādi, kur bez latviešiem piedalījās arī igauņu, lietuviešu, ukraiņu un armēņu (tikai futbolā) komandas. Šo pasākumu plaši atspoguļoja kanādiešu presē kā politiski nozīmīgu. Kopš PSRS okupējusi Baltijas valstis, latviešu, lietuviešu un igauņu sportisti iekļauti tās izlasē, un valstu nacionālie karogi vairs neplīvo olimpiskajās spēlēs, tādēļ, protestējot pret olimpisko ideālu nerespektēšanu, liedzot šim valstīm piedalīties olimpiskajās spēlēs, ukraiņu ierosmē tiek organizēts šis pasākums, kura

programmā ir sacikstes volejbolā, basketbolā, vieglatlētikā un futbolā. Sacensībās piedalījās 360 sportisti. Kopsummā latvieši guva labākos panākumus, izcīnot 14 zelta, 15 sudraba un 7 bronzas medaļas. Brīvajā olimpiādē tika demonstrēta opozīcija 1980. gada olimpiskajām spēlēm Maskavā, kas notika Padomju Savienības agresijas gaismā. Brīvās olimpiādes noslēgumā runu teica organizācijas komitejas priekšsēdis O. Krahmarskis un izteica cerību, ka Brīvā olimpiāde notiks arī 1984. gadā un turpināsies, kamēr okupēto valstu galvaspilsētas būs atkal brīvas. Brīvās olimpiādes rīkošanu organizēja BAFNA.

1981. gadā notika 17. LSPBP kongress, kurā G. Bērzzariņš vēlreiz izvirzīja domu par globālām spēlēm. Latviešu sporta organizāciju vadītāju darbībā manāms inertums šajā jautājumā. Par to, vadoties no informācijas LSPBP «Apkārt-rakstā» nr. 2/81., savu neizpratni pauda G. Bērzzariņš. Tur rakstīts: «Informējoties pie ASV un Kanādas latviešu sporta vadībām, Kanāda principā bija par šādām sporta spēlēm, kamēr ASV atbildēja, ka viņi nevar šādas sacensības noorganizēt». Viņš norādīja, ka, ja ASV nevar sarīkot šīs sacensības, par ko viņš šaubās, tad ir jāapsver iespēja, pirmkārt, tās rīkot Eiropā vai citur, otrkārt, apvienot tās ar lielajiem latviešu kultūras sarīkojumiem. Kādam jāspēr pirmais solis, un tas jādara LSPBP prezidijam. Rezultātā kongresa prezidijs izraudzīja komiteju J. Robiņa vadībā, kurai uzdeva izstrādāt konkrētu spēļu plānu. Komiteja ar šo uzdevumu tika galā, un valstu sporta pārvaldes izteica atzinību un atbalstu izstrādātajam projektam.

1983. gadā 18. LSPBP kongress apstiprināja projektu un nolēma, ka Latviešu globālās meistarsacikstes (LGM) lētāk sarīkot Amerikā, nevis Eiropā, tāpēc par sacensību vietu izvēlējās latviešu ārpilsētas īpašumu «Garezers» un Kalamazū pilsētu. Tās paredzēja sarīkot 1985. gada jūnijā. LGM budžetā paredzēja 28 000 ASV dolaru. Spēļu sarīkošanas īstenošanu uzdeva ALA-SB, kas savukārt izvirzīja komiteju atkal J. Robiņa vadībā un ar iepriekšējās projektēšanas komitejas locekļiem Jāni Ērgli, Edgaru Bedriti, Ilmāru Dumpi un Helmūtu Butlēvicu sastāvā. Pavisam komitejā darbojās 26 personas.

1984. gada jūnijā Toronto notika otrā Brīvā olimpiāde, kurā piedalījās vairāk nekā 400 igauņu, latviešu, lietuviešu un ukraiņu atlētu. Latviešu bija ap 140. Viņi izcīnīja 18 zelta, 12 sudraba un 11 bronzas medaļas. Sarīkojumā iededza olimpisko lāpu, kas ceļoja pa visu četru tautību Toronto namiem, ierodoties stadionā atklāšanas parādē pēc četrām dienām. Sa-

čensību programmā bija šaušana, vieglatlētika, basketbols, volejbols, futbols, ledushokejs, peldēšana, teniss. Atzīstamu rezultātu diska mešanā uzrādīja Raimonds (Rejs) Lazdiņš, ar savu līdz šim labāko rezultātu (57,32 m) pārspējot oficiālo Kanādas rekorda īpašnieku B. Džambulu. Par plašo sarīkojumu ziņoja vietējie dienas laikraksti, radio un televīzija.

Pirmās latviešu globālās meistarsacīkstes notika 1985. gada 18.—22. jūnijā Kalamazū un «Garezera» (ASV). Tajās piedalījās gandrīz 300 sportistu un sporta darbinieku no četrām latviešu sportistu izlasēm — ASV, Kanādas, Austrālijas un Eiropas (pēdējā iekļauti sportisti no VFR, Zviedrijas un Lielbritānijas). Sacensības notika deviņos sporta veidos: basketbolā, volejbolā, futbolā, tenisā, galda tenisā, novusā, golfā, šahā un šaušanā. Par to sekmīgu izdošanas paldies jāsaka rīcības komitejas priekšsēdim Dr. J. Robiņam, ALSP vadītājam G. Bērzzariņam un LSP prezidija pārstāvim Vācijā I. Balodim. Vērtējot katras atsevišķas valsts pārstāvjus, visvairāk medaļu izcīnīja ASV (11 pirmās vietas, 7 otrās un 2 trešās), tad Kanāda (3—5—4), Eiropa (1—1—4) un Austrālija (0—2—1). Aplūkojot atsevišķus sporta veidus, redzams, ka volejbolā nepiedalījās eiropieši, futbolā — eiropieši un austrālieši, tenisā — kanādieši. Bez sacensībām notika īsi kursi basketbolā un volejbolā lietpratēju vadībā, dažādas sporta darbinieku apspriedes un referāti par sporta un fiziskās audzināšanas jautājumiem.

Vienlaikus sanāca arī LSPBP 19. kongress, kur pirmo reizi svešniecības sporta gaitās satikās pārstāvji no Amerikas, Austrālijas un Eiropas kontinentiem. Iepriekšējos kongresos aizjūras mandāti bijuši vienmēr, taču tie nevar atsvērt tiešo domu apmaiņu. Kongress reizē ir jubilejas, jo aprit 35 gadi kopš organizācijas dibināšanas. Konstatēts, ka brīvajā pasaulē aktīvi darbojas ap 1800 latviešu sportistu. Pēc pārrunām kongress atzina, ka uzturama globālo meistarsacīkšu ideja. Tās turpināmas ik pa četriem gadiem, nākamās 1988. gada Ziemassvētku laikā varētu notikt Austrālijā, to programma būtu jāpapildina ar sacensībām vieglatlētikā. G. Gubiņš norādīja, ka trūkst rakstītāju un atsaučības no sporta pārvaldēm rakstu tapšanai mēnešrakstam «Sporta Apskats». Par LSPBP priekšsēdi atkal ievēlēja T. Aldzeri. Šķiet, ka šis bija pats draudzīgākais LSP kongress, kāds jebkad noticis.

Latviešu attieksme par otrajām LGM nav vienāda. Galvenos iebildumus rada attālumi. Austrālijā dzīvojošie uzskata, ka laiki, kad trimdas latvieši tīri lokālpatriotisku iemeslu dēļ

lielija savu trimdas zemi, pieder pagātnei. Izskoloti bērni, uzceltas savas mājas un dievnami, trimdinieku latviskuma saglabāšanai nepieciešami kontakti ar pārējām trimdas zemēm, jo palikt izolētiem ir īsākais ceļš uz iznīcību. Šādu izolācijas nāvīgumu latvieši Austrālijā izjutuši no pirmās dienas, tādēļ sākumā paši apvienojas lielākos pulkos, dibinot biedrības, organizējot teātrus, korus un ceļot latviešu namus, vēlāk devās uz aizjūras dziesmu svētkiem, lai piedalītos un satiktos. Tagad ir pienācis laiks ieinteresēt pārvērtus tautiešus apmeklēt latviešu apmeines Austrālijā, ne tikai atsevišķus cilvēkus, bet plašākas grupas. Iebilda Kanādas latviešu vieglatlētu klubs. Viņi skaidroja, ka laikā, kad «Garezeram» pietrūkst naudas, lai uzlabotu sporta aprīkojumus un stadiona skrejceļa segumu, liela naudas summa tiks izdota, lai atsevišķi sportisti aizbrauktu uz Austrāliju. Latviešu vieglatlētu kluba apkārtrakstā (nr. 4/87) cita starpā teikts: «Katra aktivitāte ir apsveicama lieta, bet ko latviešu sports vai latviešu lieta vispār iegūs par to simttūkstoši vai vēl daudz lielāku summu? Braucēji papriecāsies, uzspēlēs bumbu savā starpā, varbūt sporta vārdā pabīdīs novusa ripiņas un, mājās pārbraukuši, varēs lasīt slavas dziesmas par «dižajām globālajām». Latviešu lietai šādas, dārgi pirktas, savstarpējas pašmāju sacensības dod gaužām maz. Cita lieta, ja latvieši savas spējas un prasmi parāda un uzvaras kaldina lielās starptautiskās sacīkstēs, pasaules forumos. Tad un tikai tad par to stāstīs, ziņos un rakstīs cittautu prese, televīzija, radio. Kamēr tas nav noticis, dārgās «globālās» varam droši saukt par ačgārnu prioritāti mūsu sportā.» LSP prezidijs attiecībā uz šo rakstu nolemj nereaģēt, jo nevēlas sākt dialogu ar katru atsevišķu personu.

Izcilus sportiskus sasniegumus šajā laika periodā demonstrēja latvieši:

Juris Pūce — vieglatlētika; zelta medaļa diska mešanā Britu sadraudzības spēlēs (BSS) Edinburgā 1970. gadā, trešā pasaules labākā rezultāta uzrādītājs 1968. gadā (Kanāda).

Juris Luziņš — vieglatlētika; ASV meistars 800 metru distancē 1969.—1971. gados (ASV).

Silvija Burka — ātrslidošana; pasaules čempione daudzciņā 1976. gadā un sprintā 1977. gadā, ceturta vieta olimpiskajās spēlēs 1976. gadā (Kanāda).

Andris Blicavs — basketbols; 1976. gada olimpisko spēļu dalībnieks (ASV).

Astra Vitola — vieglatlētika; bronzas medaļa BSS diska mešanā 1979. gadā (Austrālija).

Petra Rīvera — vieglatlētika; 1980. gada olimpisko spēļu dalībniece, divkārtēja BSS čempione šķēpa mešanā, pasaules šķēpmetēju ranga tabulā 1982. gadā 4. vietā (Austrālija).

Atis Pētersons — vieglatlētika; ASV valstsvienības treneris, pasaules rekordista desmitciņā Bila Tumija trenētājs (ASV).

Mariona Aizpora — peldēšana; vairāku pasaules čempionātu dalībniece (1978., 1982., 1986.) 100 un 200 metru distancē uz muguras, Vācijas meistare 50 metru peldējumā uz muguras 1987. gadā (Vācija).

Jānis Rodmanis — airēšana; 1972. gada olimpisko spēļu dalībnieks vieniniekos (Čīle).

Dans Orbe — vieglatlētika; 1983. gadā startēja Skandināvijas izlasē pret ASV 100 un 200 metru skrējienos (Zviedrija).

Raimonds Pauliņš — vieglatlētika; vairākkārtējs valstsvienības dalībnieks starptautiskās sacensībās 5000 un 10 000 metru distancēs (Kanāda).

Edmārs Mednis — šahs; 1980. gadā kļuva par starptautisko lielmeistaru (ASV).

Aldis Bērziņš — volejbols; zelta medaļa 1984. gada olimpiskajās spēlēs, 1985. gadā iedalīts simboliskajā pasaules izlasē (ASV).

Raimonds Dombrovskis — biatlons; 1988. gadā olimpisko spēļu dalībnieks, 1986. gadā atzīts par ASV izcilāko sportistu biatlonā (ASV).

Raimonds Lazdiņš — vieglatlētika; zelta medaļa diska mešanā BSS 1986. gadā, 1988. gada olimpisko spēļu dalībnieks (Kanāda).

Ēmija Bērziņa — peldēšana; kandidāte startam 1988. gada olimpiskajās spēlēs 50 metru brīvaiā stilā (ASV).

Dr. Juris Tērauds — vieglatlētika; pasaules lielākā aerodinamikas un biomehānikas autoritāte šķēpmešanā, pasaules rekordista Toma Petranofa trenētājs (ASV).

Pārmaiņas politiskajā dzīvē Latvijā ietekmēja arī ārzemēs dzīvojošo latviešu sportiskās aktivitātes. Pastiprinājās etniskās kopības apzināšanās, ka rezultātā turpinās LGM. Kopš 1988. gada ir sācies ceturtais posms sporta dzīvē, ko nosacīti var dēvēt — savienošanās ar Latviju.

Pats pirmais solis tiek sperts ar savstarpēju sakaru dibināšanu starp sportistiem un sporta savienību vadītājiem. Notiek ārzemju latviešu viesošanās Latvijā un otrādi. Tā Sidnejā viesojas Latvijas basketbolisti G. Vētra un I. Miglinieks un tiekas ar ALSP vadītāju G. Bērzzariņu, bet Latvijā ierodas

ASV volejbolists A. Bērziņš un Kanādas brīvā stila slēpošanas speciālists Ēriks Kalācis. Šādas tikšanās kļūst sistemātiskas arī ar citu sporta veidu pārstāvjiem.

Otrās LGM notika 1989. gada 3.—8. janvārī Sidnejā (Austrālijā). Šo spēļu rīcības komitejas priekšsēdis bija Juris Katužāns. LGM sacensību programmā, kurā tika iekļauts volejbols, basketbols, novuss, golfs, vieglatlētika, galda teniss, šaušana, piedalījās aptuveni 200 sportistu. Ja neskaita atsevišķas vieglatlētikas disciplīnas, tad pa 7 zelta medaļām izcīnīja Austrālija (sieviešu basketbolā, individuālajā galda tenisā, šaušanā un golfā) un Kanāda (tenisā, novusā un šaušanā), 5 — ASV (basketbolā vīriešiem, volejbolā vīriešiem un sievietēm, novusā un galda tenisā). Spēlēm punktu pielika laba stila balle Hērlestonas RSL (atvaļināto karavīru) glitajā zālē.

Rikotāji bija veiksmīgi izkārtājuši LSPBP 20. kongresu. Tas notika pirms oficiālajām sacensībām, netraucējot tās. Kongresā atzīmēja, ka līdz ar «Sporta Apskata» redaktora G. Gubiņa aiziešanu mūžībā tas pārstājis iznākt. Katras valsts sporta pārvalde tika lūgta vākt materiālus, lai turpinātu un pabeigtu viņa iesākto darbu par latviešu sporta vēsturi svešatnē. Uzstājās Anglijas, Vācijas, Zviedrijas, Kanādas un ASV sporta organizāciju pārstāvji ar ziņojumiem par savu darbību. Kongresā nolēma, ka prezidijam jāizstrādā globālo meistarsacīkšu noteikumi visām disciplīnām. Uz 2. LGM bija ieradies laikraksta «Sports» redaktors no Latvijas Andrejs Kauss, kurš izteica cerību, ka varētu notikt sacensības starp ārzemēs dzīvojošiem un Latvijas sportistiem. Kongresa dalībniekiem nebija pret to būtisku iebildumu, taču, kamēr Latvija nav atguvusi neatkarību, neredzēja šāda sarīkojuma sarīkošanas iespējas. Kongress uzdeva 3. LGM sarīkot Kanādai 1993. gada jūnijā.

Rīgā ieradās LSPBP priekšsēdētāis T. Aldzers. Viņš piedalījās Latvijas olimpiskās nedēļas rīcības komitejas pasākumos un dokumentu sagatavošanā par Latvijas FKSK un ārzemju latviešu sporta organizāciju kopīgu sadarbību. T. Aldzers tikās ar Latvijas sporta sabiedrību, piedalījās ātrslido-tāja A. Bērziņa piemiņas vakarā, apmeklēja Valmieru un Cēsis, Bauskā tikās ar 1936. gada olimpieti M. Mazuru viņa 82. dzimšanas dienā, kur jubilārs atklāja savu trešo personālo gleznu izstādī. Beidzoties T. Aldzera vizītei Latvijā, tika parakstīts vēstījums pasaules latviešiem. To parakstīja T. Aldzers, D. Šveica — LOA prezidente, D. Znatnajs — FKSK priekš-

sēdētājs, A. Fogels — LOK viceprezidents. Vēstījumā pasaules latvieši aicināti uz olimpisko nedēļu. T. Aldzers un D. Znatnajs parakstīja arī komunikē, kurā uzsvērts, ka abas puses iestājas par LOK un tās ātrāku starptautisku atzīšanu. Pēc valmieriešu ierosinājuma LSPBP prezidijā izskatīja jautājumu par trešo pasaules latviešu meistarsacīkšu sarīkošanu 1992. gadā Valmierā. Vēl tika fiksēts kopīgs mērķis — izveidot vienotu Latvijas sporta vēsturi.

1990. gada 4. maijā Latvijā tiek pasludināta neatkarības atgūšana, kas turpmāk maina arī dažādu sporta organizāciju Latvijā un ārzemēs darbību un attieksmi.

Visu ārvalstu sporta pārvaldēs tika organizēti kongresi, kur vadība atskaitījās par iepriekšējā gada darbu un sasniegumiem sacensībās atsevišķos sporta veidos. Tika analizētas problēmas un apspriesti tālākie plāni. Nolēma, ka jāatsaucas uz Latvijas olimpiskās komitejas uzaicinājumu piedalīties jūnijā rīkotajos olimpiskās nedēļas pasākumos Latvijā. Vienlaikus apsprieda arī iespēju piedalīties 1992. gadā pasaules latviešu Trīszaigžņu (TZ) spēlēs Valmierā. Kongresu dalībnieki izteica bažas par materiālajām iespējām, jo 1993. gadā ir paredzētas trešās LGM Kanādā, kur tādēļ ne visi varēs atrast iespēju ierasties, kaut gan, viesojoties Latvijā, T. Aldzers ierosināja, ka šīs divas meistarsacīkstes varētu apvienot, bet par spēļu nosaukumu vienoties olimpiskās nedēļas laikā. Saskaņotu lēmumu vēl nepieņēma.

Latvijas olimpiskās nedēļas pasākumos, kas noritēja 1990. gada jūnijā Rīgā, piedalījās liela daļa svešatnes latviešu sportistu un sporta organizatoru. Programmā bija iekļautas sacensības futbolā, novusā, volejbolā, vieglatlētikā, galda tenisā, peldēšanā, šaušanā, orientēšanās sportā, šahā, tenisā, airēšanā, riteņbraukšanā, pludmales volejbolā, skrituļdēļu braukšanā. Olimpiskās nedēļas noslēgumā tika pieņemta rezolūcija par Latvijas republikas un pasaules latviešu sporta organizāciju tālākās sadarbības attīstību. 27. jūnijā tika pieņemts projekts par pasaules latviešu TZ spēļu sarīkošanu 1993. gada jūnijā Valmierā, līdz ar to neizjaucot pasaules latviešu globālo meistarsacīkšu ciklu un pieļaujot, ka tās varētu tikt nosauktas arī par globālām spēlēm. Vienlaikus notika dažādi kultūras un atpūtas pasākumi.

1990. gada 3. novembrī Nudžersijas latviešu biedrības īpašumā «Priedainē» notika LSPBP 21. kongress. Tajā piedalījās 21 dalībnieks. Atbildīgās personas atskaitījās par sporta darbu savās valstīs, norādot, ka galvenā problēma ir jaunatnes ie-

saistišana sporta nodarbībās. Piemēram, amerikāņu skolas atzīst fiziskās audzināšanas lielo nozīmi, bet latviešu skolās tā atstāta novārtā. Latviešu sporta lielākais ienaidnieks ir asimilācija. Kongresā notika debātes par to, vai uzskatīt 1993. gadā Valmierā paredzētās TZ spēles par 3. LGM. Kongress noraidīja ierosinājumu piešķirt TZ spēlēm globālo spēļu statusu, uzskatot, ka to apvienošana ar LGM būtu pārāgra, jo abu sacensību raksturs ir stipri dažāds. Šobrīd būtu jāpatur divi neatkarīgi sarīkojumi, kas tikai vēlāk gadu plūsmā varbūt varētu apvienoties. Nolēma atbalstīt TZ spēles Valmierā, bet pēc diviem gadiem 3. LGM tomēr sarīkot Kanādā. LSPBP prezidija aizklātās vēlēšanās par priekšsēdētāju ievēlēja J. Robiņu.

Drīz pēc ievēlēšanas, nākamā gada janvārī, J. Robiņš viesojās Latvijā. Viņš tikās ar Latvijas Republikas Ministru Padomes Fiziskās kultūras un sporta komitejas priekšsēdētāju Dainu Šveicu, LOK prezidentu Vilni Baltiņu, pasaules latviešu TZ spēļu rīcības komitejas priekšsēdi Kārli Greiškalnu, laikraksta «Sports» redaktoru A. Kausu, Sporta muzeja direktori Aiju Ertu u. c. J. Robiņš nodeva LSPBP 100 ASV dolāru ziedojumu laikraksta «Sports» redakcijai, kas, atstājot Preses namu, nonākusi spiedīgos apstākļos, kā arī faksu FKSK.

24. februārī Čikāgā pirmajā sēdē sanāca jaunais LSPBP prezidijs, kur par savu viesošanos Latvijā atskaitījās J. Robiņš. Viņš pastāstīja, ka Latvijas sporta organizāciju attieksmēs manāms zināms sadarbības trūkums, ko rada pašreizējā situācija Latvijas vadošo sporta darbinieku savstarpējās attiecībās, tāpat ir grūtības ar informācijas izmaiņu. LSPBP prezidijam grūti koordinēt Latvijas sportistu viesošanos dažādās zemēs ar šo zemju latviešu sporta dzīves vadītājiem. LOK prezidents V. Baltiņš, izpildot LOK izpildkomitejas 8. janvāra lēmumu, nodevis J. Robiņam pilnvaru, ka LSPBP var pārstāvēt LOK intereses SOK, ja LOK darbība Latvijā tiktu vardarbīgi pārtraukta. Prezidijs nolēma, ka atsevišķu zemju sporta vadītāji var uzturēt ciešus sakarus ar Latvijas sporta organizācijām, bet par to jāinformē LSPBP un LR FKSK. LSPBP nākotnes darbība jāveltī sadarbībai ar Latvijas sportistiem, sevišķi ar sporta dzīves vadītājiem.

1992. gada 26. janvārī notika LSAK 42. kongress, kur cita starpā pirmo reizi izskanēja Jura Zivtiņa doma, ka tagad, kad Latvija ir neatkarīga, tikai Latvija var rīkot globālās spēles. Svešuma latvieši var rīkot plašāka rakstura sacīkstes ar citādu nosaukumu.

1992. gadā Latvija atkal atgriezās olimpiskajā saimē, startējot ar savu komandu Albervilas olimpiskajās spēlēs.

Lielu palīdzību, galvenokārt materiālu, sniedza ārzemēs dzīvojošie tautieši. Drīz pēc Latvijas neatkarības atgūšanas Kalgarijas latviešu biedrība «Daugava», vietējie latvieši un LSPBP bija sākusī akciju «Zelts Latvijai», kuras mērķis bija palīdzēt Latvijas sporta federācijām meklēt pabalstu viņu ceļam uz olimpiādi. Gan naudā, gan graudā savāca pāri par 15 000 ASV dolāru.

Akcija «Zelts Latvijai» atbalstīja bobsleja un kamanīņu federācijas, mazāk frīstailistus. Vissvarīgākais darbs bija preses darbība, kas aprakstīja Latvijas olimpisko komandu varoņību apvērsuma laikā Rīgā, kā arī finansiālos šķēršļus, kas bija jāpārvar ceļā uz olimpiādi. Sadarbībā ar CNN tika nofilmēts dokumentāls materiāls par Latvijas bobsleja komandu. Redzot šo klipu, atsaucās vairākas firmas ar vēlēšanos sponsorēt bobsleja komandu. Notika arī kļūmes. Kad olimpisko spēļu atklāšanas parādē laukumā iesoļoja Latvijas vienība, CBS televīzijas ekrānā rādīja sludinājumu. Visās pilsētās, kur dzīvo latvieši, raidstacijas saņēma niknus telefoniskus protestus. Jādomā, ka tādēļ nākamajā rītā bija redzams tieši tas moments, kad Latvijas vienība parādās stadionā un dzirdams komentārs, ka Latvija bijusi dalībniece jau pirmajās ziemas olimpiskajās spēlēs. Šī palīdzība netika pareizi izprasta no LOK puses, kas radīja vairākas neskaidrības savstarpējā darbībā. LSPBP priekšsēdis J. Robiņš sūtīja vairākas vēstules LOK priekšsēdim V. Baltiņam ar lūgumu precizēt, kāda un kur palīdzība būtu vajadzīga. Atbilžu trūkuma dēļ atbalsts tika sniegts pēc personiskiem ieskatiem, bet tas tika uzskatīts par nevajadzīgu un traucējošu.

Latvijas un ārzemju latviešu sporta organizāciju vadītāju sadarbība kļuva arvien aktīvāka. 22. maijā notika LSPBP prezidija sēde, kur bez prezidija locekļiem kā klausītājs piedalījās arī LOK ģenerāldirektors Arnis Lagzdīņš. Sēdes darba kārtībā svarīgākais bija statūtu grozījumi un budžeta projekti. Nolēma statūtu grozījumus iesniegt apstiprināšanai sporta kongresā, kas notiks gada nogalē Latvijā. Pēc garākām pārrunām, ņemot vērā to, ka Latvija ir atguvusi savu neatkarību un atkal ir pievienojusies brīvās pasaules valstīm, nolēma iesniegt kongresam mainīt LSPBP nosaukumu uz Latviešu sporta padome ārzemēs (LSPĀ).

1992. gada 19. novembrī Rīgā notika 2. Latvijas sporta kongress, kurā piedalījās svešatnes tautiešu sporta pārstāvji:

LSPĀ prezidija priekšsēdis J. Robiņš, LOK delegācijas atašejs Albervilā Ansis Reinhards (Sveice), Latvijas Golfa savienības prezidents Vidvuds Freivalds (Zviedrija) un R. Kadiķis (Kanāda). Savā uzrunā J. Robiņš pastāstīja par sporta attīstību ārzemēs, norādot, ka visumā trimdas latviešu sabiedrība sporta nozīmi vērtē visai zemu, jo tur nesaskatīja neko tautisku, tomēr sporta nozīmi jauno latviešu pašapziņas celšanā nevar noliegt. Runātājs pieminēja ārzemju latviešu materiālās palīdzības sniegšanu Latvijas olimpiskajai vienībai un TZ spēļu organizācijas komitejai, akcentējot, ka LSPĀ ir paredzējusi turpināt akciju «Zelts Latvijai», tās līdzekļus varēs saņemt federācijas, kurām ir pasaules klases sportisti, kas gatavojas olimpiskajām spēlēm. Ir nodibināts V. Baumaņa piemiņas fonds, no kura līdzekļiem tiks izveidotas divas ceļojošas balvas labākajam latviešu jaunatnes basketbolistam un basketbolistei ar cerību tās pirmo reizi pasniegt TZ spēlēs Valmierā.

Ilgi gaidītās pasaules latviešu «Trīszvaigžņu» spēles notika 1993. gadā no 18. līdz 23. jūnijam Valmierā. Spēļu mērķis — veicināt dažādās zemēs dzīvojošo latviešu kopību sportā ar devīzi «Vienoti Latvijai». Sacensības ievadīja sportistu parāde. Tās priekšgalā vecie sportisti, tad sekoja rīcības komitejas dalībnieki, bet sportistu priekšgalā bija Austrālijas grupa, tad Amerikas un Kanādas latviešu sportisti, turpinājumā Latvijas sportisti alfabētiskā kārtībā — Kurzeme, Latgale, Rīga, Vidzeme, Zemgale, un tiesnešu grupa, bet gājienu noslēdza mājinieki — valmierieši, kuri bija viskuplākā skaitā. Dalībniekus un skatītājus sveica Ministru Padomes priekšsēdētājs Ivars Godmanis, tad LSPĀ priekšsēdis J. Robiņš. Spēļu uguni aizdedzināja visu trīs olimpisko medaļu ieguvējs šķēpa mešanā Jānis Lūsis. Tūlīt sekoja Latvijas karoga ienešana stadionā un uzvilksana karogmastā un kopīga Latvijas himnas nodziedāšana.

Spēlēs bija iekļauti 18 sporta veidi. Vīriešu volejbolā piedalījās 8 vienības, arī ASV latviešu vienība. Arī sieviešu volejbolā piedalījās 8 vienības, to skaitā ASV un Kanādas. Futbolā labi sevi apliecināja Ziemeļamerikas vienība, ko vadīja Alberts Legzdiņš, viens no dziedošajiem «Čikāgas piecišiem». Viņi izcīnīja otro vietu aiz Rīgas vienības. Vieglatlētikas sacensībās bez Latvijas sportistiem piedalījās arī ārzemēs dzīvojošie latvieši, gan tikai vecvieglatlētu sacensībās, izņemot divus Vācijas pārstāvjus. Visvairāk ārzemēs dzīvojošos sportistus pārstāvēja Kanāda (5), ASV un Vācija (3), bet pa vienam no Anglijas un Austrālijas. Sieviešu vieglatlētikas sa-

censībās ārzemēs dzīvojošās vieglatlētes bija tikai divas. TZ spēļu laikā vēl notika sacensības svara bumbu celšanā, grieķuromiešu un brīvajā cīņā, šautriņu mešanā, Burtnieku ezera kausa izcīņā vējdējos, jātnieku sportā, pārskrējienā «Jānis» — Cēsis—Valmiera. Skrējiena finišs notika tieši Līgo svētku pēcpusdienā J. Daliņa stadionā. Kulminācijas punkts šim pārskrējienam bija brīdis, kad daudzo skatītāju sumināts, finišu sasniedza leģendārā latviešu soļotāja J. Daliņa vecākais dēls Ivars Daliņš, kuram savā mītnes zemē Austrālijā nav svešas arī maratona distances.

Valmierā nolēma, ka globālo spēļu sēriju neturpinās, bet to vietā rīkos TZ spēles — vienmēr Latvijā. Spēles beidzās tieši Jāņu vakarā ar plašu muzikālu sarikojumu Valmieras Lielajā estrādē pie Gaujas, kam bija dots nosaukums «Latvijas Ziņģe — 93» un ko bija sakārtojis Raimonds Pauls. Pasaules latviešu pirmās TZ spēles bija vienreizējs un neatkārtojams sporta sarikojums, kur pēdējo piecdesmit gadu laikā atkal pulcēja latviskā vienotība, neskaitāmas tikšanās un atkalredzēšanās, sportiskais azarts un cīņas spars.

LSPĀ savā prezidija sēdē 1993. gada 17. oktobrī apsprieda, kāda ir izvērtusies kopsadarbība ar Latvijas sporta organizācijām. Vasaras posmā Amerikā viesojušās vairākas sporta vienības no Latvijas. Sēdes gaitā J. Robiņš izvērtēja divus sadarbības laukus ar Latviju — sportu un baznīcu. Viņš konstatēja, ka sadarbības problēmas ir ļoti līdzīgas.

Izcilākie latvieši — pasaules sporta personības:

Georgs Koļesnikovs — burāšana; 1989. gadā veica burājumu Ņujorka—Losandželosa (15 000 jūdžu apkārt Horna ragam) pasaules rekordlaikā (ASV).

Haralds Šnepsts — hokejs; spēlē NHL par aizsargu 1974.—1991. g. (ASV).

Leo Rautiņš — basketbols; spēlēja ASV NBA Filadelfijas vienībā, 1984. gada Brīvās olimpiādes goda prezidents (ASV).

Alans Ozoliņš — vieglatlētika; Austrālijas izlases dalībnieks 800 metru un 400 metru skrējienā (Austrālija).

Harijs Šneiders — vieglatlētika; fiziskās gatavības treneris amerikāņu augstlēcējiem 1988. gada olimpiskajām spēlēm, trenējis pasaules rekordistu un olimpieti Dvaitu Stounu.

Ingrīda Liepa — ātrslidošana; Lilihammeres olimpisko spēļu dalībiece, 14. vieta 3000 m distancē.

14. SPORTA PROPAGANDA UN LITERATŪRA

1955. gada septembrī beidza iznākt krāsaini ilustrētais mēneša žurnāls «Fiziskā Kultūra» — Latvijas PSR Ministru Padomes Fiziskās kultūras un sporta komitejas izdevums. Nēpilos desmit gados nāca klajā 116 numuri. Žurnāls plaši apgaismoja aktuālākos notikumus republikas, PSRS un starptautiskajā sporta dzīvē, kā arī sniedza metodiska un pedagoģiska, propagandējoša un kritiska satura rakstus, sporta statistiku, rekordu tabulas, sacikšu reportāžas un citas ziņas.

Žurnāla funkcijas daļēji pārņēma laikraksts «Sports», kura pirmais numurs iznāca 1955. gada 4. oktobrī. Laikrakstu tāpat kā žurnālu rediģēja A. Runcis. Latvijas PSR Ministru Padomes Fiziskās kultūras un sporta komitejas izdevums laikraksts «Sports» sākumā nāca klajā divas reizes nedēļā mazajā formātā, bet no 1958. gada 1. jūlija — trīs reizes nedēļā vidējā formātā. Laikraksts operatīvāk un daudzpusīgāk atspoguļoja sporta dzīvi. Laikraksts «Sports» propagandēja fizisko kultūru un sportu republikas iedzīvotāju vidū, iepazīstināja ar pozitīvo pieredzi, kas uzkrāta pilsētās, rajonos un fiziskās kultūras kolektīvos, sniedza praktiskus padomus fizikultūriešiem. Sporta meistarības problēmas galvenokārt tika atspoguļotas sakarā ar republikas sportistu gatavošanos olimpiskajām spēlēm, PSRS tautu spartakiādēm un citiem Vissavienības un starptautiska mēroga sarīkojumiem. Laikraksts sniedza plašu dzīves panorāmu, publicēja aprakstus un fotogrāfijas par ievērojamākajiem treneriem un sportistiem, iepazīstināja ar statistikas materiāliem, rekordu attīstības tabulām. «Sportam» abonenti bija ne tikai Latvijā, bet arī citās republikās un ārvalstīs.

Vēlākajos gados par «Sporta» redaktoriem strādāja O. Petrovs, I. Skujiņš, E. Brikšis, A. Kauss, E. Jurisons, D. Millere.

Sporta preses un radio federācija izveidojās 1960. gadā pēc Vissavienības parauga. Līdz tam republikas Žurnālistu savienības sastāvā darbojās sporta preses un radio sekcija. Arī visus turpmākos gadus sporta žurnālistu federācija reizē ir Žurnālistu savienības sekcija.

Pēc diviem gadiem federāciju pārveidoja par Sporta preses, radio un televīzijas federāciju, bet 1964. gadā — par Sporta žurnālistu federāciju. Šajā pašā laikā tika izveidota Sporta uzskatāmās aģitācijas un propagandas federācija, kuru ilgu gadu vadīja mākslinieks Laimdots Mūrnieks. Nodibināja arī Sporta kino un Lekciju propagandas federācijas.

Kopš 1965. gada laikraksts «Sports» sāka iznākt četras reizes nedēļā.

Sākot ar sešdesmitajiem gadiem, Latvijas televīzijas programmā visai ievērojamu ieņēma sporta pārraides. Televīzijas skatītāji varēja dzīvot līdzī gandrīz visiem lielākajiem sporta sarīkojumiem Rīgā, bet ar vissavienības televīzijas starpniecību — arī pasaules čempionātiem, olimpiskajām spēlēm, citām lielām sacensībām.

Laikraksta «Sports» redakcija ar lasītāju starpniecību sāka noteikt gada populārākos sportistus. Pirmajā aptaujā 1955. gadā populārākā sportista titulu izpelnījās basketbolists M. Valdmanis, pēc tam divus gadus priekšgalā izvirzījās šķēpa metēja I. Jaunzeme. 1958. gadā par populārāko sportistu atkal atzina M. Valdmani. Vēlākos gados noteica arī populārāko treneri, komandu, sporta veidu.

Regulāri nāca klajā «Fizkultūrieša kalendārs». Kābatas formāta grāmatiņā bija ievietots plašs statistikas materiālu krājums par republikas, PSRS un pasaules rekordiem, ziņas par Nopelniem bagātajiem treneriem, sporta meistariem un augstāko kategoriju tiesniešiem, kā arī citas fizkultūrietim un sportistam nepieciešamas ziņas par visām republikas sporta organizācijām. Liela informatīva un propagandas nozīme bija sporta biedrības «Vārpa» izdotajiem informatīvajiem ziņotājiem un biļeteniem par sporta dzīvi lauku rajonos un kolektīvos.

Sākot ar 1981. gadu, Rīgas Sporta pili notika īpašs propagandas sarīkojums «Sporta laureāts», kurā ar medaļām un diplomiem apbalvoja ne vien laikraksta «Sports» aptaujas laureātus, bet gada labākos sportistus un viņu trenerus. Sportistus sveica aktieri un populāri ansambļi. Ar televīzijas starpniecību «Sporta laureāta» vakaru redzēja daudzi skatītāji.

1992. gada «Sporta laureāta» aptauja bija īpaša, jo tā izvērtēja olimpiskā gada un Latvijas olimpiešu startus. Punktus skaitīja tāpat kā iepriekšējos gados. Aptaujā bija minēti 123 sportisti.

Pirmajā sešniekā: D. Ozols, A. Kuzmins, I. Klementjevs, A. Piziks, A. Linards, A. Dāle. Aptaujas dalībnieku atzinību guvuši pieci olimpieši. Futbolists A. Linards iekļuvis sešniekā, atstājot ārpusē tādus sportistus, kā A. Irbi, M. Bružiku, A. Ķiksi, I. Veipu, U. Lasmani, I. Kazanovu, S. Ozoliņu, G. Valneri, J. Hermani, A. Širovu. No sportistēm 62 laureātu konkurencē sešniekā iekļuva L. Savčenko-Neilande, A. Lepina,

A. Orlova, I. Gaile, V. Gotovska, Z. Golubeva. Aiz viņām pālika A. Blumberga, I. Erneste, L. Sastapa/G. Lamaša.

Treneru vidū minēti 75 darbigākie. Sis skaitlis liecina par sporta draugu un tautas atzinību. Sešniekā I. Japiņš, J. Gilis, A. Krauliņš, Dz. Kurmis, J. Garkalns un H. Balderis.

Sporta draugu dāsnums savu komandu atbalstīšanā izvērtās populāras komandas noteikšanā. Līdzjutēji uzrādījuši 35 (!) komandas, no kurām lielāko atzinību izpelnījās «Brocēni» (basketbols), regbija izlase un «Skonto» (futbols), atstājot aiz sevis iepriekšējo gadu populāros klubus — TTT (basketbols), «Dinamo» (hokejs), «Daugava» (futbols).

Sporta veidu grupā lideros atkal nokļuva riteņbraukšana, futbols un basketbols. Atzīmēts arī hokejs, volejbols, regbijs, airešana, pavisam 25 sporta veidi.

Latvija daudzus gadus izdeva žurnālu «Šahs» un «Dambrete» latviešu un krievu valodā. Sporta dzīvi plaši atspoguļoja jaunatnes laikraksti «Padomju Jaunatne» un «Sovetskaja Molodež», kā arī «Ciņa», «Sovetskaja Latvija» un «Rīgas Balss». Aprakstus, reportāžas, problēmu rakstus, apskatus un fotogrāfijas par sportu regulāri ievietoja žurnāli «Zvaigzne», «Liesma», «Padomju Latvijas Sieviete», lauku sporta dzīves problemātikai pievērsās žurnāls «Lauku Dzīve» un rajonu laikraksti.

Latvijas televīzijas programmā redzamu vietu ieņēma sporta pārraides. 70. un 80. gados televīzija pārraidīja tiešas reportāžas no «Dinamo» hokejistu, TTT un VEF basketbolistu, «Radiotehniķa» volejbolistu spēlēm PSRS čempionātos, kuras notika Rīgā. Sporta jaunumus regulāri apgaismoja informatīvajā programmā «Panorāma». Reizi nedēļā uz ekrāniem bija televīzijas sporta žurnāls «Arēna», kas pievērsās dažādam sporta dzīves aktualitātēm un problēmām. 1976. gadā televīzijas sporta raidījumu redakcija žurnālā «Arēna» ar skatītāju starpniecību noteica mēneša labāko sportistu, ko apbalvoja ar īpašu TV vimpei. TV darbojās pazīstami žurnālisti I. Puteklis, G. Jakobsons un citi.

Par sporta dzīves jaunumiem katru dienu stāstīja Latvijas radio. Vairāk nekā 30 gadus radio ziņas no Rīgas, Latvijas un citām valstīm gatavo Uldis Jirgens un Gunars Sautiņš. Sporta sasniegumu propagandā daudz deva jaunatnes raidījuma programma «Dzirkstele».

Sākot ar 1980. gadu, Latvijas PSR Sporta žurnālistu federācija organizēja konkursu «Olimpiskā spalva» par spilgtāko sporta propagandas un lielāko gada ieguldījumu sporta žurnā-

listikā. 1980. gadā medaļu un pirmo prēmiju izpelnījās D. Cauņe («Liesma») un Ē. Kehris (LATINFORM). 1981. gadā — V. Serdāns («Padomju Jaunatne»), 1982. gadā — G. Jakobs (Latvijas radio), 1983. gadā — V. Bērziņš («Zvaigzne»), 1984. gadā — A. Remess («Komunisti» — Lienajā).

Sporta propagandā nozīmīgu darbu veica Rīgas kinostudija, veidojot gadā četrus kinožurnālus «Sporta apskats», kā arī daudzas citas dokumentālas filmas par republikas labākajiem sportistiem, treneriem, komandām. Sporta kino daudz devis režisors Ansis Epnors, kura filmas izpelnījās atzinību arī pasaules ekrānos.

1978. gadā izdevniecība «Liesma», vēlāk «Avots» sāka laist klajā publicistisku sēriju «Ceļš uz olimpiskajām spēlēm». Katru gadu izdeva divas, trīs neliela izmēra grāmatiņas. Tajās publicēti apraksti par ievērojamākajiem Latvijas sportistiem, treneriem.

Sākot ar 1990. gadu, mainījušies laikrakstu nosaukumi, saturs, izdevēji, redaktori, žurnālisti, iznākuši jauni izdevumi. Fiziskajai audzināšanai un sportam veltītie materiāli plaši publicēti laikrakstos «Neatkarīgā Cīņa», «Latvijas Jaunatne», «Labrit», «Rīgas Balss», arī «Lauku avīze». Īsu brīdi iznāca laikraksts «Starts». Nozīmīgs notikums bija žurnāla «Sporta Pasaule» ienākšana sporta sabiedrībā. Kādu laiku žurnālu izdeva sadarbībā ar LOK un žurnālā ievietoja LOK ziņu lapuses.

Pēc kara pirmās grāmatas un brošūras par fizisko kultūru un sportu bija galvenokārt tulkojumi no krievu valodas: sacensību noteikumi un fiziskās kultūras kolektīvu sporta sekciju programmas galvenajos sporta veidos, kā arī brošūras par vissavienības GDA kompleksu. Turpmākajos gados sagatavoti vairāki oriģināldarbi: A. Koblenca «Padomju šaha meistarų partijas» (1947) un «Padomju šaha triumfs» (1949), P. Stroda «Ātrslidošanas sports» (1950). 1951. gadā nāca klajā lielākā no latviešu valodā izdotajām sporta grāmatām — «Lauku fizikultūrieša rokasgrāmata» (45 izdevniecības loksnes). Starp autoru kapitāldarbiem var minēt G. Poļevoja un G. Lukašūna «Peldēšanas sports» (1955) un R. Senakola «Vingrošanas elementu tehnika un terminoloģija» (1957). 1954. gadā iznāca P. Rumana «Tūrisms» (atkārtots izdevums 1959. gadā), M. Amaļina «Paukošana», J. Lazdiņa un J. Dobržiņa «Šaušanas sports»; 1956. — V. Koļesņikova, V. Rudziņa «Sports Padomju Latvijā»; 1957. — R. Zāliša «Slēpošana»; 1958. — «Mūsu sportisti ārzemēs»; V. Kuzņecova «Vieglatlētikas lau-

kumu iekārtojums»; Z. Odiņa «Boksa sacensību tiesāšana un noteikumi»; 1959. — A. Koblenca «Šaha skola»; I. Zvanitāja «Smagatlētikas attīstība Latvijā»; 1960. — L. Kovala «Volejbols»; Z. Dzeņa «Ringa meistarība» (2. izd. 1963. g.); A. Briedes «Fiziskās audzināšanas stundas organizācija un metodika skolā»; I. Zvanitāja «Vispārējā fiziskā sagatavošanās»; V. Zuna «Ūdens slēpošanas sports»; 1961. — «Ziemas sports bērniem»; M. Tāla «Botviņņika — Tāla mačs»; V. Zvirbuļa «Simtlauciņu dambrete»; A. Dombrovska «Šaha kompozīcija Padomju Latvijā»; Ē. Kehra «Rekordi netop viegli»; K. Kundziņa «Klasiskā cīņa»; B. Siliņa «Kalnu slēpošana»; «Zemūdens sports»; «Jāšanas sports»; A. Raubena «Zem basketbola groziem»; A. Graša «Basketbola spēļu analīze»; A. Rapa «Lielais basketbols»; A. Lejas «Jaunieši, soļosim»; A. Zvirgzdiņa «Modernā piecīņa»; 1963. — A. Koblenca «Šaha cīņu virpuli»; R. Senakola «Vispārattīstošie vingrojumi»; V. Mazzāliša «Šķēpa mešana»; A. Žīgura «Jauno tūristu rokasgrāmata»; P. Vilcāna «Olimpiskā uguns deg Tokijā»; A. Cālīša «Brīvā cīņa»; 1964. — O. Markova «Spēlēsim badmintonu»; Z. Mežavilka «Lielais basketbols»; E. Slēdes «TTT»; B. Siliņa «Lielisks sports (slēpošana)»; «Palīgs sabiedriskajam fizikultūras instrukturam»; A. Ozoliņa «Peldētāja treniņš»; 1965. — A. Aiļa, O. Altberga «Basketbola apmācība»; A. Ķīses «Fiziskā kultūra un sports Latvijā»; A. Barbares «Ierindas mācība»; G. Berezina «Distanču slēpošana»; T. Vilemsona «Mācīsim bērnus peldēt»; 1966. — A. Graša «Basketbols»; A. Briedes «Rotaļas jaunajiem vieglatlētiem»; A. Vītola «Smailošana un kanoe airēšana»; 1967. — A. Jēgera «Simts spēļu, simts cerību...»; A. Stavro «Ūdenstūrisma maršruti»; A. Briedes «Kustību rotaļas ziemā»; 1968. — I. Sleitera, V. Jankovska «Gokarti un kartings»; 1969. — «Fizikultūriešu un sportistu medicīniskā kontrole»; Ē. Kehra «Tas skaistais soļotāju laiks»; J. Oldera, E. Stavro «Ūdenstūrisms»; 1970. — G. Eigina, S. Laizānes «Fizikultūra mazajiem»; Ē. Kehra «Zelta šķēps»; J. Lodiša, G. Krastiņa «Speciālie vingrojumi distanču slēpotājiem»; 1971. — J. Brasa «Motorlaiva»; 1972. — I. Misiņa «Vingrinājumi volejbolistiem»; Ē. Kehra «Sporta dzīve laukos»; M. Rubeņa «Futbola tiesāšana»; J. Ostrouha, E. Zablovskā «Tūrisms augstskolās»; 1973. — V. Adamoviča «500 dambretes kombināciju»; O. Tanne «Īss vingrošanas teorijas kurss»; «Fiziskā audzināšana pamatskolā»; 1974. — «Fiziskā audzināšana un sporta treniņš»; 1975. — A. Briedes, J. Vasiļjeva «Fiziskās audzināšanas un sporta teorētiskie un metodiskie pamati»;

M. Rubeņa «Sešas sezonas»; A. Liepiņa «Boksa tehnikas pamati»; P. Vilcāna «Sports gadu ritumā»; 1976. — I. Misiņa «Volejbols»; J. Ostrouha «Basketbolistu treniņš»; 1977. — «GDA skolās»; Z. Mežavilka, E. Slēdes «TTT»; 1978. — I. Aulika «Sportista trenētības noteikšana»; J. Bērziņa «Sportam uzticīgie»; Ē. Kehra «Basketbols — prāta spēle»; J. Brežģa «Pirms piektā seta»; 1979. — Ā. Rudziša «Džudo»; J. Stikuta «Makšķerēšanas sports»; Ē. Kehra «Ja gribi būt treneris»; J. Brežģa «Sapņa trajektorija»; I. Ošiņa «No olimpijas līdz Maskavai»; «Olimpiskās rezerves laukos»; 1980. — N. Žuravļeva u. c. «Latvijas šahistu jaunrade»; I. Ošiņa «Es nezinu labāku komandu...»; Ē. Kehra «Divi vienās kamanās»; M. Rubeņa «Būt virsotnē»; 1981. — V. Lindes «Sporta ābece»; J. Žuravļova «Veselības noslēpumi»; Ē. Kehra «Baltais kimono»; «Olimpisko spēļu mirkli»; 1982. — M. Solimas «Bobsleja uvertīra»; Z. Trenko «Valters no VEF»; E. Brēmaņa «Izturības trenēšana — ilga mūža ķīla»; 1983. — D. Caunes «Baltā vēja maģija»; 1984. — E. Jurisona «Un tad atnāca Jānis»; Ē. Kehra «Dialogs par piecīņu»; M. Rubeņa «Sirdsapziņa»; A. Ģipšļa «35 gadus draugos ar šahu»; V. Mūža «Riteņbraukšana»; 1985. — I. Aulika «Sporta medicīna»; J. Kancāna «Fiziskā aktivitāte ikdienā»; 1986. — I. Liepiņa «Vieglatlētika iesācējiem»; 1987. — V. Folova, J. Krasova, J. Upmaļa «Svarcelšana iesācējiem»; A. Lielvārda «Peldēšana»; 1988. — I. Foranda, A. Goļaginas, N. Jaružnija, E. Popova, K. Strēļa, U. Švinka, O. Tannes «Vingrošana skolā»; 1989. — J. Kancāna «Skriešana veselībai»; 1990. — N. Jaružnija, U. Švinka «Ritmiskā vingrošana»; 1991. — E. Brēmaņa «Sporta fizioloģija»; J. Kupča u. c. «Sporta spēles skolā»; J. Baldunčika, A. Vaidera «Latvija olimpiskajā kustībā»; 1992. — A. Frīdes, V. Barkāna «Airēšana Latvijā»; 1993. — I. Foranda, R. Jansones, I. Ķīša, I. Liepiņa, A. Ozoliņa, A. Pētersones «Fiziskās kultūras teorija»; A. Frīdes, A. Auziņa «Latvija pasaules šaha olimpiādēs»; A. Ertas, A. Vaidera «Olimpiskā diena»; L. Kurzemnieces, A. Ragaiņa, J. Rītiņa «Sporta ABC».

Latviešu valodā tulcoti un izdoti daudzi PSRS un citu valstu autoru darbi, piemēram, J. Zeļezņaka «Jauno volejbolistu apmācība» (1969.); J. Averbaha, M. Beļina «Šaha spēles pamati un kodekss» (1971.); K. Častka «No Zamoras līdz Jašinam» (1972.); K. Kūpera «Aerobika veselībai» (1990.) u. c.

Visai daudz metodisku un zinātnisku publikāciju uzrakstījuši LSPA un citu augstskolu speciālisti.

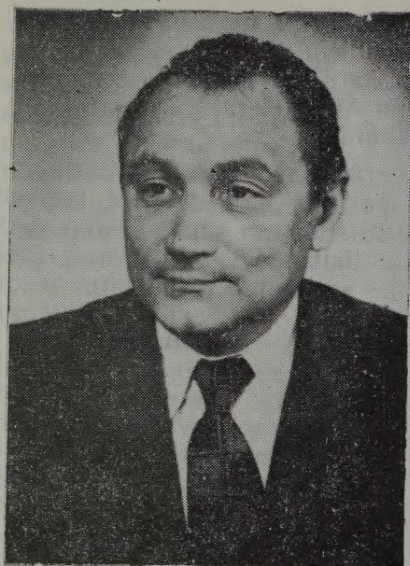
Vairāki darbi izdoti ārpus Latvijas, un tie devuši būtisku

ieguldījumu sporta vēsturē: Viļa Čikas un Arnolda Šmita «Sporta smaidi» (1961.); Viļa Čikas un Arnolda Šmita «Zelts, sudrabs, bronza» (1963.); Arnolda Šmita un Viļa Čikas «Neaizmirstamie sporta brīži un zvaigznes» (1966); Viļa Čikas un Gunāra Gubiņa «Latvijas sporta vēsture — 1918.—1944.» (1970.); G. Gubiņa «Hollow Glory Baltic Athlets on Soviet Olympics Teams 1952.—1976.; (1979); J. Daliņš. Sportists, patriots, Tēvzemes balvas laureāts (1986.).

«SPORTA» APTAUJAS LAUREĀTI

Gads	Sportists	Sportiste	Trenēris	Komanda	Sporta veids
1959.	B. Habarovs	—	A. Raubens	—	—
1960.	M. Tāls	S. Plismane	O. Altbergs	—	—
1961.	A. Tumiņš	R. Lāce	O. Altbergs	—	—
1962.	J. Lūsis	S. Smildziņa	V. Mazzālītis	—	Basketbols
1963.	J. Lūsis	R. Lāce	V. Mazzālītis	—	Basketbols
1964.	I. Bugajenkovs	E. Sonka	V. Mazzālītis	—	Basketbols
1965.	J. Lūsis	D. Sveica un M. Kaufmane	I. Gailis	—	Vieglatlētika
1966.	J. Lūsis	S. Smildziņa	I. Gailis	—	Vieglatlētika
1967.	J. Lūsis	S. Budovska	R. Karnītis	TTT	Vieglatlētika
1968.	J. Lūsis	S. Budovska	V. Mazzālītis	TTT	Vieglatlētika
1969.	J. Lūsis	L. Kauniste	V. Mazzālītis	TTT	Vieglatlētika
1970.	G. Ivančenko	U. Semjonova	R. Karnītis	TTT	Svarcelšana
1971.	J. Lūsis	U. Semjonova	R. Karnītis	TTT	Vieglatlētika
1972.	J. Lūsis	U. Semjonova	—	TTT	—
1973.	J. Lūsis	U. Semjonova	V. Tihonovs	TTT	Hokejs
1974.	J. Silovs	U. Semjonova	V. Tihonovs	TTT	Hokejs
1975.	P. Selivanovs	U. Semjonova	R. Karnītis un V. Tihonovs	TTT	Basketbols
1976.	P. Selivanovs	U. Semjonova	R. Karnītis	TTT	Basketbols
1977.	P. Selivanovs	U. Semjonova	R. Karnītis	TTT	Basketbols

Gads	Sportists	Sportiste	Trenērs	Komanda	Sporta veids
1978.	P. Selivanovs	V. Zozula	R. Karnītis	TTT	Basketbols
1979.	M. Tāls	A. Stukāne	R. Karnītis	TTT	Basketbols
1980.	D. Kūla	U. Semjonova	R. Karnītis	TTT	Kamaniņas
1981.	D. Kūla	M. Kokarēviča	R. Karnītis	TTT	Rītenbraukšana
1982.	V. Valters	S. Stone	R. Karnītis	TTT	Rītenbraukšana
1983.	H. Balderis	U. Semjonova	R. Karnītis	TTT	Basketbols
1984.	P. Ugrjumovs	U. Semjonova	G. Pašins	Radiotehniks	Basketbols
1985.	V. Valters	U. Semjonova	J. Skredelis	Daugava	Basketbols
1986.	R. Vilde	V. Ikauniece	G. Pašins	Daugava	Basketbols
1987.	J. Vauļins	V. Ikauniece	G. Pašins	Radiotehniks	Basketbols
1988.	J. Ķipurs	N. Laščonova	V. Jurzinovs	Dinamo	Hokejs
1989.	A. Irbe	N. Laščonova	E. Grabovskis	Dinamo	Hokejs
1990.	A. Irbe	N. Laščonova	E. Grabovskis	Dinamo	Hokejs
1991.	G. Vētra	I. Gaile	M. Valdmanis	VEF	Basketbols
1992.	D. Ozols	L. Neilande	I. Japiņš	Brocēni	Rītenbraukšana
1993.	K. Ozers	L. Neilande	I. Japiņš	Latvijas hokeja izlase	Rītenbraukšana

Sports ir sports. Vārti, punkti, sekundes, grozi, rekordi. Sportā tos var saskaitīt visvieglāk un izlasīt visātrāk. Tie, kam sviedros slacītie skaitļi, stundas un sekundes, čempionu un rekordistu saraksti, pēc pašu domām, dod izsmeļošas ziņas, šo grāmatiņu var lasīt no otra gala. Sākums ir veltīts cilvēkiem, kas, darbodamies sportā, gūst vai arī negūst medaļas.

Lai pilnīgāk iedzīvotos savu varoņu lomās, žurnālisti reizēm maina profesijas — brauc par šoferiem, tirgojas aiz le-

tes, lec ar izpletņiem. Vēlēdamies kļūt par sportā aprakstnieku, puikas gados ierakstījos «īsbikšaino puskoka lecēju» barā. Tā vecie malēnieši, kas savā jaunībā visā nopietnībā gaismu maisos nesuši, saukāja sportistus. Aizrāviem ar puskoka un bezkoka lēkšanu, uztrenējos par sporta meistarū. Gandrīz vai pēc inerces ielēcu Fiziskās kultūras institūtā, kuru beidzis, sāku skolot jaunos minibikšu valkātājus.

Pēc gadiem piecpadsmit nāca apgaismības mirklis, un apjēdzu, ka varoņu izpēte nekad nebeigsies. Tad atlicināju laiku rakstīšanai, bet starpbrīžos sportisko formu uzturu ar dambreti, novusu, šahu un citām emocionālām sporta spēlēm uz galda. Ilgojos un arī baidos no brīža, kad tikšu vaļā no republikas tāllēcēju rekordista nastās.

Šis sacerējums, līdz šim garākais manā žurnālista praksē, ir par soļošanu. Pats būdams malēnietis, par savu pienākumu uzskatīju pirmām kārtām aprakstīt malēniešu novadā lielākā sporta gaismas nesēja Ādolfā Liepaskalna soļus, kuri dīmdēja tālu jo tālu...

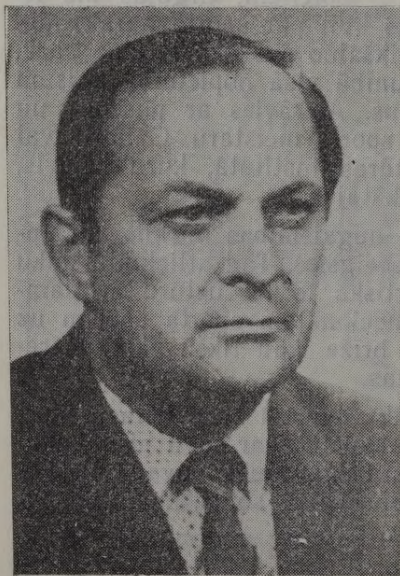
Cilvāks dūmā, spolva roksta.

Ē. KEHRIS

Tā Ēriks Kehris rakstījis 1969. gadā uz savas grāmatas «Tas skaistais soļotāju laiks» vāciņiem. Tagad viņš vairs nevar par sevi pastāstīt. Man šķita, ka pirms gadsimta ceturkšņa rakstītie vārdi iederas tagadnē un itin labi raksturo gan viņu, gan jauno grāmatu, gan sporta būtību.

Ēriks krāja atmiņstāstus arī grāmatai par dzimtā Māilupes pagasta cilvēkiem. Māilupiešu, tāpat kā Kehru dzimtas, likteņi ataino visas Latvijas sarežģīto attīstību un smalkos pavedienus cilvēku attiecībās. Malēniešu likteņstāsti palika neuzrakstīti. Nu Ēriks Kehris no aizsaules sarunājas ar lasītāju.

AIJA KEHRE

Sports nav laimes spēle. Laime pavada tikai spēcīgos, savukārt spēcīgie paši izvēlas savu mērķi un uzvaras ceļu.

Latvijā izauguši daudzi izcili sportisti, kuri nesuši mazās valsts vārdu plašajā pasaulē. Vēsture palīdz izvērtēt bijušo, esošo un izprast nākotni. Tautas atdzimšanai būtiska ir vēstures un pašapziņas atgūšana. Studēsim savu vēsturi, pagātni, cerīgi raudzīsimies nākotnē!

ILGVARS FORANDS

Latvija šobrīd pārdzīvo ļoti lielas pārmaiņas visās sabiedriskās dzīves sfērās. Atsākts ļoti grūts un sarežģījumu pilns ceļš uz demokrātiju un neatkarību. Interese tiek veltīta mūsu tautas pagātnēi. Pārmaiņu centrā atrodas arī tāda sabiedrības parādība kā sports.

Latvijas sporta vēsture ir visas tautas lepnums. Spožas uzvaras gūtas olimpiskajās spēlēs un starptautiskajās sacensībās. Ir uzkrāta pieredze fiziskās audzināšanas un sporta darba organizācijā. Tāpēc jādara viss, lai to neizputinātu, lai saglabātu speciālistu potenciālu. Viņi ir tas balsts, kas brīvas Latvijas pilsonim palīdz kļūt par harmonisku personību. Visdārgākā vērtība ir vesela, darba spējīga, fiziski izturīga un izglītota tauta.

Pienācis laiks izstrādāt Latvijas nacionālu fiziskās audzināšanas sistēmu. Ir jāatceras, ka fiziskā audzināšana ir vispirms garīga audzināšana, jo cenšoties padarīt veselīgu un izturīgu cilvēku, mēs griežamies pie viņa apziņas, apgaismodami fiziskās audzināšanas lomu un nozīmi dzīvē. Tas ir ne tikai skolas, bet arī visas sabiedrības pamatprincips, kas jārealizē Latvijas valdībai un izglītības valsts struktūrām. Skops maksā dubultīgi!

ANNA ĶISE

Vēsture, lai kāda tā cilvēka darbības jomu skartu, ir mūsu senču dzīves apzināšanās un izprašana. Tā ietekmē cilvēka turpmākā dzīves veida un stila izvēli. Praviētiski ir senindiešu filozofa Nardas vārdi: «Nekad nesaķu: «Es nezinu, tāpēc tas neeksistē. Ir jāmācās, lai zinātu. Ir jāzina, lai izprastu. Ir jāsaprot, lai spriestu»».

ASTRA VITOLA

Z. Mežavilka, J. Žitluhina, A. Prikūļa, Ē. Kehra, A. Ķīses un LOK muzeja fotomateriāli.

SATURS

1. FIZISKĀS AUDZINĀŠANAS UN SPORTA AIZSAKUMI LATVIJĀ	5
2. FIZISKĀ AUDZINĀŠANA UN SPORTS NEATKARIGAJĀ LATVIJĀ	29
2.1. Sporta klubi un sporta organizācijas	29
2.2. Sportiskie sasniegumi	41
2.3. Olimpiskās spēles	58
3. KARA GADI	62
4. FIZISKĀ AUDZINĀŠANA UN SPORTS LAIKA POSMĀ NO 1945. LIDZ 1959. GADAM	77
4.1. Organizātoriskās izmaiņas	77
4.2. Pirmie panākumi sportā	92
5. SABIEDRISKĀS VADĪBAS LAIKS NO 1959. LIDZ 1968. GADAM	99
5.1. Jaunā sistēma	99
5.2. Atsevišķi sporta veidi, to sniegums	106
6. LAIKA POSMS NO 1969. LIDZ 1986. GADAM	115
6.1. Valstiskā pārvalde	115
6.2. Sporta veidu attīstība	126
7. LATVIJAS PSR KOMPLEKSIE PASĀKUMI LIDZ 1986. GADAM	139
7.1. Latvijas PSR spartakiādes	139
7.2. Latvijas PSR spartakiādes ziemas sporta veidos	146
8. PSRS TAUTU SPARTAKIĀDES	149
8.1. Latvijas sportisti PSRS tautu spartakiādēs	149
8.2. Starti PSRS tautu ziemas spartakiādēs	196
9. FIZISKĀ AUDZINĀŠANA UN SPORTS SKOLĀS	198
10. ATMODAS LAIKS NO 1987. LIDZ 1990. GADAM	206
10.1. Pārkārtojumi, jaunievedumi	206
10.2. Sportistu starti	217
10.3. Ceļā uz LOK atjaunošanu	225
11. NEATKARĪBAS LAIKS (1991. LIDZ 1993. GADAM)	239
11.1. Traģiskās un vēsturiskās taisnības gads	239
11.2. Jaunā meklējumi	247
11.3. Pirms un pēc kongresa	255
11.4. Pēcolimpiskais 1993. gads	271
12. PECKARA OLIMPISKĀS SPELES	282
13. LATVIEŠU SPORTA ORGANIZĀCIJAS ĀRZEMĒS PĒC OTRĀ PASAULES KARA	296
14. SPORTA PROPAGANDA UN LITERATŪRA	318

SATURS

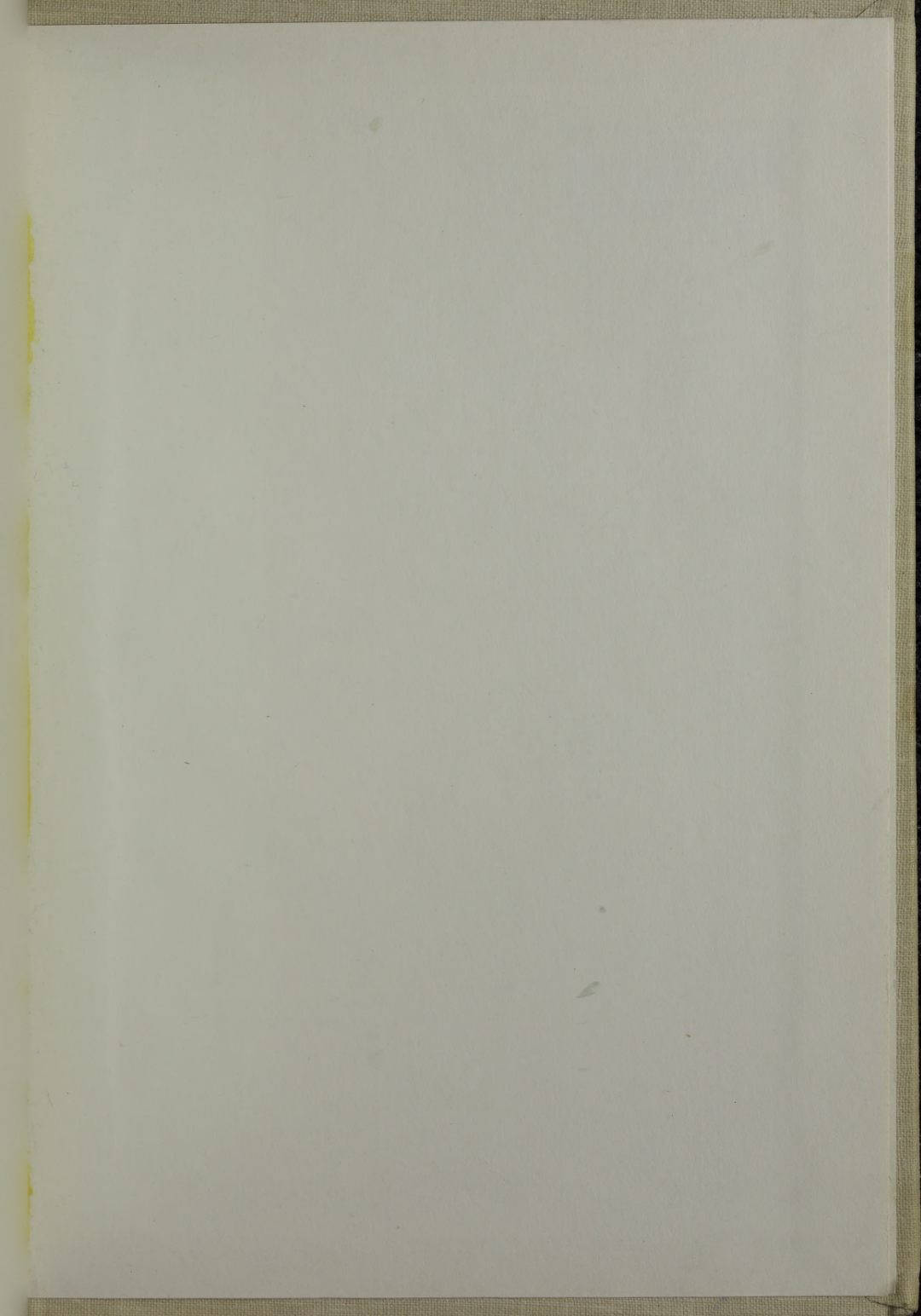
1	FIZISKAS AUDZINĀŠANAS UN SPORTA AIZSAKUMI LATVIJĀ	8
2	FIZISKĀ AUDZINĀŠANA UN SPORTA VEIKSMĒJĀS LATVIJĀ	15
3	KĀRĀ GADĪ	20
4	FIZISKĀ AUDZINĀŠANA UN SPORTA VEIKSMĒJĀS LATVIJĀ	25
5	SAIMDARBĪBAS VADĪBAS LAIKS NO 1988. LIDZ 1990. GADAM	30
6	LAIKĀS LAIKS NO 1988. LIDZ 1990. GADAM	35
7	LAIKĀS LAIKS NO 1988. LIDZ 1990. GADAM	40
8	LAIKĀS LAIKS NO 1988. LIDZ 1990. GADAM	45
9	FIZISKĀ AUDZINĀŠANA UN SPORTA VEIKSMĒJĀS LATVIJĀ	50
10	ATMODAS LAIKS NO 1987. LIDZ 1990. GADAM	55
11	NEATKARĪBAS LAIKS (1991. LIDZ 1998. GADAM)	60
12	Latvijas izglītības fonds	65
13	Iespējamais izglītības fonda apmērs	70
14	Latvijas izglītības fonda izstrāde	75
15	Latvijas izglītības fonda izstrāde	80
16	Latvijas izglītības fonda izstrāde	85
17	Latvijas izglītības fonda izstrāde	90
18	Latvijas izglītības fonda izstrāde	95
19	Latvijas izglītības fonda izstrāde	100
20	Latvijas izglītības fonda izstrāde	105
21	Latvijas izglītības fonda izstrāde	110
22	Latvijas izglītības fonda izstrāde	115
23	Latvijas izglītības fonda izstrāde	120
24	Latvijas izglītības fonda izstrāde	125
25	Latvijas izglītības fonda izstrāde	130
26	Latvijas izglītības fonda izstrāde	135
27	Latvijas izglītības fonda izstrāde	140
28	Latvijas izglītības fonda izstrāde	145
29	Latvijas izglītības fonda izstrāde	150
30	Latvijas izglītības fonda izstrāde	155
31	Latvijas izglītības fonda izstrāde	160
32	Latvijas izglītības fonda izstrāde	165
33	Latvijas izglītības fonda izstrāde	170
34	Latvijas izglītības fonda izstrāde	175
35	Latvijas izglītības fonda izstrāde	180
36	Latvijas izglītības fonda izstrāde	185
37	Latvijas izglītības fonda izstrāde	190
38	Latvijas izglītības fonda izstrāde	195
39	Latvijas izglītības fonda izstrāde	200
40	Latvijas izglītības fonda izstrāde	205
41	Latvijas izglītības fonda izstrāde	210
42	Latvijas izglītības fonda izstrāde	215
43	Latvijas izglītības fonda izstrāde	220
44	Latvijas izglītības fonda izstrāde	225
45	Latvijas izglītības fonda izstrāde	230
46	Latvijas izglītības fonda izstrāde	235
47	Latvijas izglītības fonda izstrāde	240
48	Latvijas izglītības fonda izstrāde	245
49	Latvijas izglītības fonda izstrāde	250
50	Latvijas izglītības fonda izstrāde	255
51	Latvijas izglītības fonda izstrāde	260
52	Latvijas izglītības fonda izstrāde	265
53	Latvijas izglītības fonda izstrāde	270
54	Latvijas izglītības fonda izstrāde	275
55	Latvijas izglītības fonda izstrāde	280
56	Latvijas izglītības fonda izstrāde	285
57	Latvijas izglītības fonda izstrāde	290
58	Latvijas izglītības fonda izstrāde	295
59	Latvijas izglītības fonda izstrāde	300
60	Latvijas izglītības fonda izstrāde	305
61	Latvijas izglītības fonda izstrāde	310
62	Latvijas izglītības fonda izstrāde	315
63	Latvijas izglītības fonda izstrāde	320
64	Latvijas izglītības fonda izstrāde	325
65	Latvijas izglītības fonda izstrāde	330
66	Latvijas izglītības fonda izstrāde	335
67	Latvijas izglītības fonda izstrāde	340
68	Latvijas izglītības fonda izstrāde	345
69	Latvijas izglītības fonda izstrāde	350
70	Latvijas izglītības fonda izstrāde	355
71	Latvijas izglītības fonda izstrāde	360
72	Latvijas izglītības fonda izstrāde	365
73	Latvijas izglītības fonda izstrāde	370
74	Latvijas izglītības fonda izstrāde	375
75	Latvijas izglītības fonda izstrāde	380
76	Latvijas izglītības fonda izstrāde	385
77	Latvijas izglītības fonda izstrāde	390
78	Latvijas izglītības fonda izstrāde	395
79	Latvijas izglītības fonda izstrāde	400
80	Latvijas izglītības fonda izstrāde	405
81	Latvijas izglītības fonda izstrāde	410
82	Latvijas izglītības fonda izstrāde	415
83	Latvijas izglītības fonda izstrāde	420
84	Latvijas izglītības fonda izstrāde	425
85	Latvijas izglītības fonda izstrāde	430
86	Latvijas izglītības fonda izstrāde	435
87	Latvijas izglītības fonda izstrāde	440
88	Latvijas izglītības fonda izstrāde	445
89	Latvijas izglītības fonda izstrāde	450
90	Latvijas izglītības fonda izstrāde	455
91	Latvijas izglītības fonda izstrāde	460
92	Latvijas izglītības fonda izstrāde	465
93	Latvijas izglītības fonda izstrāde	470
94	Latvijas izglītības fonda izstrāde	475
95	Latvijas izglītības fonda izstrāde	480
96	Latvijas izglītības fonda izstrāde	485
97	Latvijas izglītības fonda izstrāde	490
98	Latvijas izglītības fonda izstrāde	495
99	Latvijas izglītības fonda izstrāde	500
100	Latvijas izglītības fonda izstrāde	505

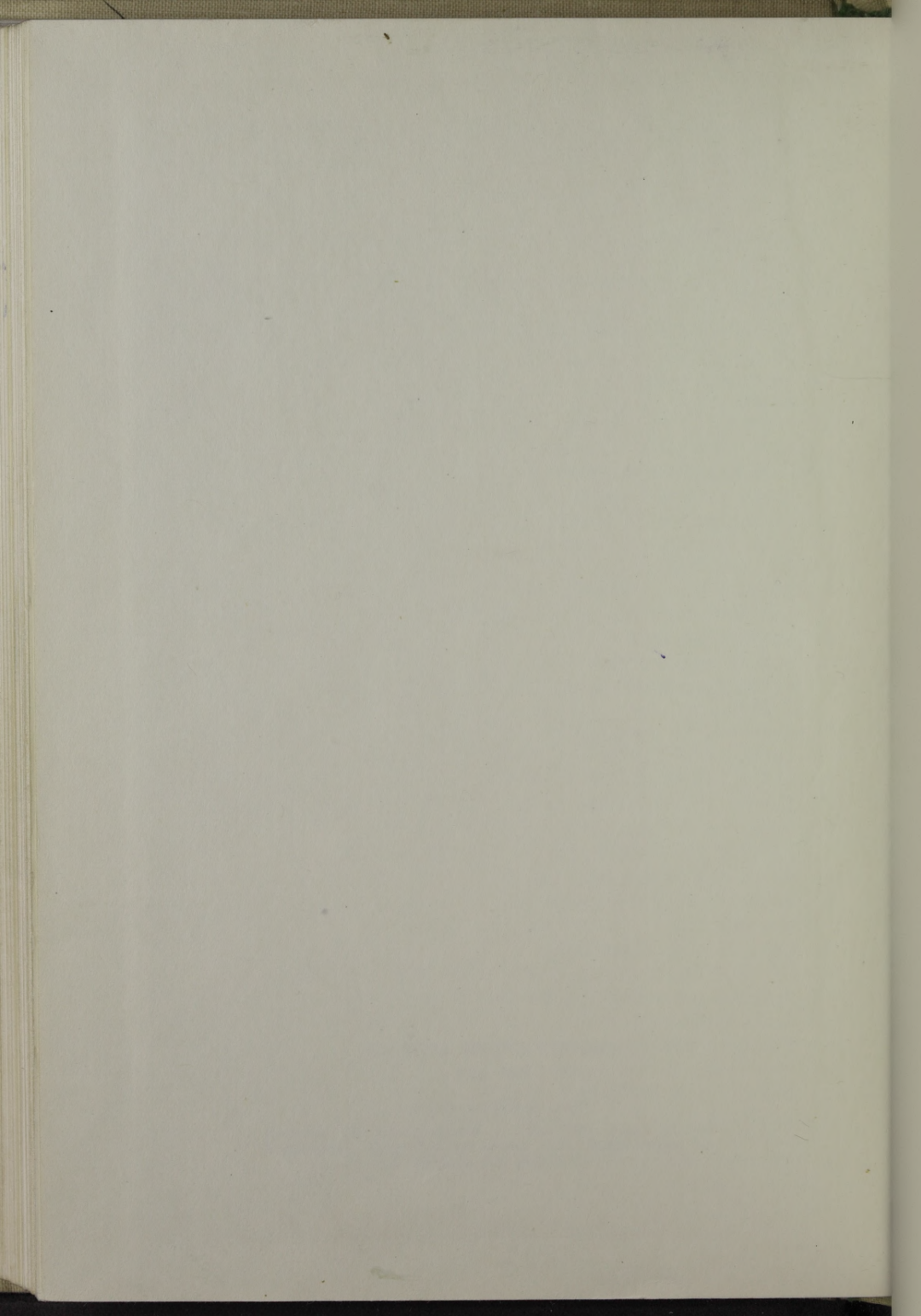
LATVIJAS SPORTA VESTURE

Rīga 1995

Latvijas izglītības fonds

Iespējamais izglītības fonda apmērs
Augstspiede, Iespiedlīdzņu skaits 21,0. Reģistrācijas ap-
liecības Nr. 2-1033.

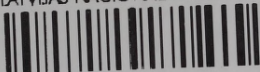

Kontroleksemplārs

Lg 11.50

LATVIJAS NACIŅĀLA BIBLIOTĒKA

0305032405

95-4
L 51